

مجله ایران مهر | شماره ۱۰ | شهریور ۹۴

مجله ایران مهر

پسرانده حاشیه نشینی

فهرست مطالب

- ۳ ..... حاشیه نشینی به وسعت یک کشور
- ۷ ..... چهارصد هزار حاشیه نشین در تبریز
- ۱۱ ..... ۷۲ محله حاشیه نشین با ۲۵۰۰ هکتار مساحت
- ۱۳ ..... وقتی یک سوم جمعیت اردبیل حاشیه نشین شد
- ۱۵ ..... یک هزار و ۱۰۰ کودک بی هویت در منطقه حصه
- ۱۷ ..... نزدیک ترین استان به پایتخت و حاشیه هایش
- ۲۰ ..... استان کم جمعیت اما پر حاشیه
- ۲۱ ..... استان بوشهر و چهار شهر با حاشیه های فراوان
- ۲۴ ..... حضور بیش از ۶۵۰ هزار اتباع خارجی در شرق استان تهران
- ۲۶ ..... یک میلیون و ۲۰۰ هزار نفر در حاشیه مشهد
- ۲۸ ..... سکونت ۲۴ هزار نفر در حاشیه شهر بیرجند
- ۳۱ ..... ۵۰ درصد جرائم خراسان شمالی در حواشی شهرها روی می دهد
- ۳۴ ..... لردگان تنها شهر حاشیه نشین چهار محال و بختیاری
- ۳۶ ..... ۴۰۰ هزار نفر حاشیه نشین، در خوزستان
- ۴۰ ..... دست و پنجه نرم کردن زنجان و ابهر و خدابنده با حاشیه ها
- ۴۳ ..... سمنان با حاشیه یا بی حاشیه؟
- ۴۷ ..... ۲۰۰ حاشیه نشین در ده محله شیراز
- ۴۹ ..... روستاهای خالی از سکنه و گریز به حاشیه های شهر
- ۵۴ ..... شناسایی ۱۷ محله حاشیه نشین در قم
- ۵۶ ..... حاشیه نشینی نیمی از جمعیت سنندج را بلعیده
- ۵۸ ..... حاشیه نشینی و زمین خواری دو رکن جدایی ناپذیر
- ۶۰ ..... ۳۰۰ هزار نفر حاشیه نشین در کرمانشاه
- ۶۵ ..... وجود ۵۵۰ هکتار بافت فرسوده در شهرهای استان
- ۶۶ ..... حاشیه نشینی در اکثر شهرهای گلستان
- ۶۸ ..... ۹ درصد جمعیت رشت در حاشیه
- ۷۰ ..... بن بست حاشیه نشینی
- ۷۴ ..... ملودی سوزناک کپر نشینی
- ۷۶ ..... ساوه و خمین دو شهر حاشیه نشین
- ۷۹ ..... پنج هزار خانواده در وضعیت حاشیه نشینی
- ۸۰ ..... ۶۵ هکتار سکونتگاه های غیر رسمی در ملایر
- ۸۴ ..... یزد حاشیه چندانی ندارد

شناسنامه مجله

مدیر مسئول: علی عسگری

شورای سردبیری: سید امیرحسن دهقانی، سید نوید برکچیان، مریم خلیلی، محمد عکاف

دبیر ویژه نامه: آزاده سهرابی

مدیر هنری: محبوبه عزیز

با تشکر از: دبیران استانی خبرگزاری مهر و سرپرستان ۳۱ استان خبرگزاری مهر

شماره تماس: ۸۸۰۹۵۰۰

پست الکترونیک: Township@mehrnews.com

آدرس: ایران، تهران، خیابان استاد نجات الهی، کوچه بیمه، پلاک ۱۸

علاقه‌مندان می توانند مقالات و مطالب خود را برای مجله ایران مهر ارسال کنند

آمارها از حاشیه نشینی می گویند؛

حاشیه نشینی به وسعت یک کشور

وقتی صحبت از حاشیه نشینی می شود یعنی صحبت از غیر رسمی ها به میان می آید. مردمانی که خدمات شهری دریافت نمی کنند، در خانه های بدون سند و حتی آلودگی هایی که نمی شود نام خانه بر آنها گذاشت زندگی می کنند. بچه هایی که شاید هرگز روی مدرسه رفتن رابه خود نبینند. جرم هایی که خیلی دیر کشف می شوند. خانه هایی که باکو چکترین بلای طبیعی درهم می شکنند. فقر، زنان بدسرپرست یا بی سرپرست، امید پایین به زندگی و خلاصه چه بخواهیم و چه نخواهیم وقتی صحبت از حاشیه نشینی می شود داریم از آسیبی فراتر از محدوده دو کلمه ای اش صحبت می کنیم. آسیب هایی که شمارش می تواند صفحات یک مجله را پر کند. در تمام زیر مجموعه های اقتصادی، اجتماعی، بهداشتی، رفاهی، فرهنگی، سیاسی حتی حرف برای گفتن دارد. شاید در ادامه تنها یک آمار گذری بر آمار حاشیه نشینی در استان های کشور شده باشد تا یادمان باشد هیچ استانی در کشورمان نیست که با این پدیده روبه رو نباشد! اما آنچه مهم است این است که یادآوری می کند بر خورد با پدیده حاشیه نشینی با هر علتی که در هر نقطه این سرزمین پدید آمده و به هر میزان که ممکن است در استانی غیر قابل کنترل شده باشد. نیازمند عزم جدی مدیران پایتخت نشین برای رفع آن است. نیازمند ایجاد یک ساختار صحیح برای آنکه به همان سرعتی که حاشیه نشینی رو به فزونی است، به همان سرعت سامان پیدا کند. در این شماره با پرونده ویژه ما درباره حاشیه نشینی همراه باشید و در شروع با آمارهای گذری...

آذربایجان شرقی

در استان آذربایجان شرقی، تبریز به عنوان مرکز استان با بیشترین احتمال حاشیه نشینی رو به روست. شهری که با داشتن ۱۸ محله حاشیه نشین با معضل بزرگ و عواقب فرهنگی و اجتماعی بد آن دست و پنجه نرم می کند. به گفته مسئولان هم اکنون ۸۰ هزار خانوار در مناطق حاشیه نشین تبریز در شمال، جنوب و غرب تبریز زندگی می کنند اکثر خانوارهای حاشیه نشین پر جمعیت هستند و طبق برآوردهای کارشناسی حدود ۴۰۰ هزار نفر از جمعیت تبریز را حاشیه نشینان تشکیل می دهند که در ۱۸ محله پر جمعیت در شمال و جنوب زندگی می کنند.

حاشیه نشینان به طور عمده در مناطق حاشیه ای شمال، شمال غرب و جنوب این شهر ساکن شده اند که از میان این مناطق می توان محله های آخماقیه، حافظه، خلیل آباد، داداش آباد، سیلاب، طالقانی، ایده لو، خلیل آباد، لاله، مارالان، قره باغی، همت آباد، منبع و یوسف آباد را نام برد که حدود ۳۰ کیلومتر مربع از مساحت تبریز را اشغال کرده اند.

اردبیل

در سایه غفلت ها و بی توجهی به نیاز های پیش آمده ناشی از فقر و بیکاری طی سال های گذشته حاشیه نشینی به حدی در اردبیل افزایش یافته است که به گفته شهردار اردبیل جمعیت ساکنان در این مناطق به یک سوم جمعیت شهر رسیده است. از جمعیت ۵۰۰ هزار نفری اردبیل ۱۶۷ هزار نفر در این مناطق زندگی می کنند.

بررسی ها نشان می دهد معضلات شهرنشینی در دو شهر پرجمعیت استان اردبیل شامل اردبیل و پارس آباد به مراتب بیشتر است. این دو شهر بیشترین تعداد سکونتگاه های غیر رسمی را دارند و وسوسه استفاده از امکانات شهرهای بزرگ و دست یابی به فرصت های شغلی و معیشتی مطلوب تر موجب شده است گرایش به حاشیه نشینی در این دو شهر بیشتر باشد.

آذربایجان غربی

بر اساس آمارهای رسمی به طور کلی در استان آذربایجان غربی، بیش از ۷۲ محله و منطقه حاشیه نشین با ۲۵۰۰ هکتار مساحت و ۳۰۰ هزار نفر جمعیت وجود دارد، از ۱۷ شهرستان استان، ۱۳ شهرستان دارای مناطق حاشیه نشین و شهرستان های پلدشت، تکاب، شوط و ماکو فاقد این مناطق هستند. شهرستانهای ارومیه، پیرانشهر و بوکان نسبت به سایر شهرهای استان بیشترین حاشیه نشین را دارا هستند که جمعیتی حدود ۳۰۰ هزار نفری حاشیه نشینان را تشکیل می دهد.

ایلام

استان ایلام با جمعیت ۵۵۰ هزار نفری کم جمعیت ترین استان کشور به شمار می رود که در این بین شهرستان ایلام با بیش از ۱۵۰ هزار نفر یکی از کم جمعیت ترین و محروم ترین مراکز استانی به شمار می رود. رای شهری مثل ایلام تا چند سال آینده جمعیت حاشیه نشینی بیشتر از جمعیت خود شهر ایلام می شود و این مسئله می تواند ایلام را به عنوان یک مرکز استان در معرض تهدیدات بسیار بزرگ قرار دهد.

بوشهر

دو شهر بزرگ استان بوشهر یعنی شهرهای بوشهر و برازجان دارای بیشترین فراوانی مناطق حاشیه نشینی هستند و با مشکلات و چالش هایی در این زمینه مواجه هستند؛ هر چند که در شهرهای جنوبی استان مانند کنگان، عسلویه و جم نیز این امر در حال شکل گیری است، اما آمار آن قابل توجه نیست. در شهر بوشهر، در محلات تنگک صفری، تنگک محمد جعفری، تنگک، زنگنه، رایانی، سرتل ریشه، امامزاده شاهد حاشیه نشینی هستیم. در شهر برازجان در محلات حسین آباد، علی آباد، آبرسانی، خانه کارگر، چهار باغچه، میرزا آباد، والفجر، گرمسیری و نجف آباد حاشیه نشینان مستقر هستند.

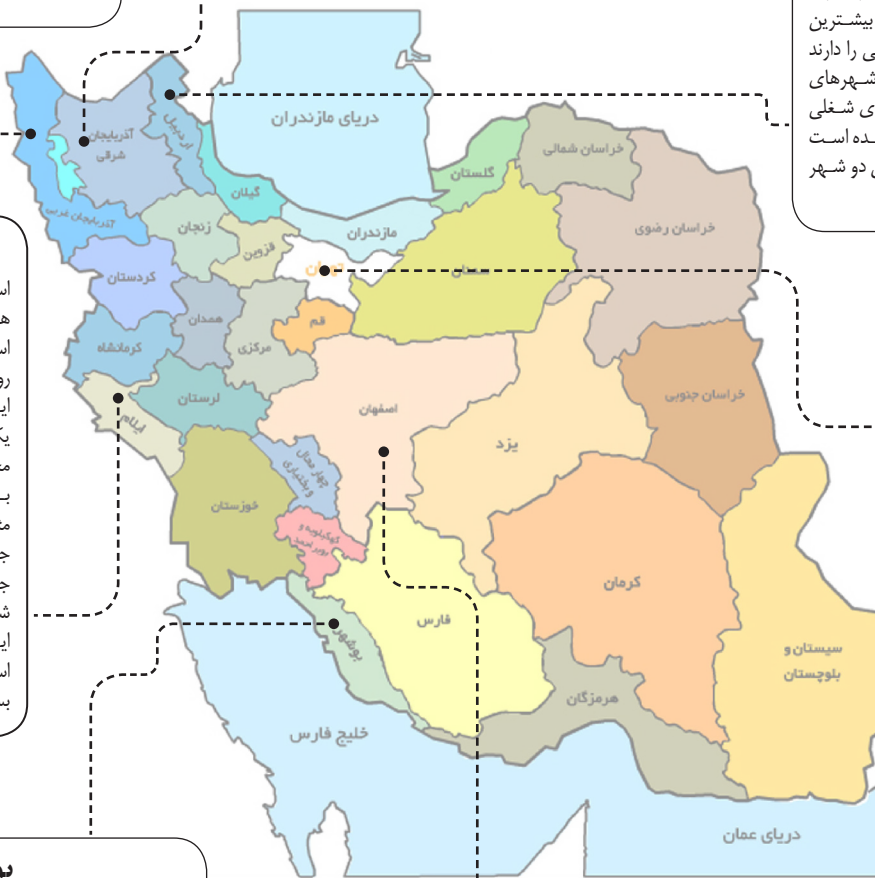
اصفهان

اصفهان با همه تلاشش برای کاستن از حاشیه نشینی اما یک منطقه ویژه حاشیه نشین دارد. «حصه منطقه آزاد اصفهان است»، این جمله توصیف ساکن ۲۰ ساله این منطقه از محل زندگی اش است چرا که معتقد است از تمام قومیت های ایرانی و حتی کشورهای سوریه، عراق، ترکیه و افغانستان در این منطقه آزادانه و بدون هیچ چارچوبی زندگی می کنند. شناسایی یک هزار و ۱۰۰ کودک بی هویت در منطقه حصه نمونه ای از معضلات حاشیه نشینی در این منطقه است.

در حال حاضر بیش از ۴۰۰ خانواده سوریه ای و ۸۰ خانواده ترکیه ای به جمع حاشیه نشینان حصه اضافه شده اند ضمن آنکه هنوز هویت آنها نیز مشخص نیست. اصفهان در حال تبدیل شدن به قربانی بزرگ حاشیه نشینی است و مهاجران این شهر به نوعی جمعیتی بیشتر از خود اصفهانی های بومی دارند. دلالتی هستند که در حاشیه شهر اصفهان و به ویژه در شمال شهر اصفهان و از کمربند خوراسگان تا پشت خمینی شهر بیشترین تفکیک های غیر مجاز را دارند و درآمدهای هنگفتی در کنار ایجاد معضلاتی برای متن شهر اصفهان داشته اند.

البرز

آمار دقیقی از میزان حاشیه نشینی در کرج وجود ندارد اما تقریباً یک چهارم جمعیت شهری کرج در مناطق حاشیه نشین سکونت دارند. از مناطق اسلام آباد و «خط ۴ حصار» به عنوان مناطق بارز حاشیه نشینی در کرج می توان نام برد. «منطقه خط ۴ حصار با جمعیت زیادی در قلب استان البرز واقع شده است که درگیر مسائل پیچیده فرهنگی و اجتماعی است. محله مهاجر نشین اسلام آباد به نام های مختلفی مشهور است، این محله در ایلام قدیم نام زور آباد را با خود به يدک می کشید و در زمان های قدیمی تر از آن با نام «تپه مرادآب» یاد می کردند. محله ای آلونک نشین با وسعت ۱۶۵ هکتار که روی تپه ای از شهر به ارتفاع یک هزار و ۴۸۰ متر بنا شده است.

سمنان

حاشیه نشینی در شهرستان شاهرود پدیده نوین و زاده دوران جدید نیست لیکن مردم این دیار سال هاست با واژه‌هایی چون کولی، زاغه نشین، حاشیه نشین، مهاجر، افغانه و... آشنا هستند، گروهی که عمدتاً مهاجر هستند و برای رسیدن به زندگی بهتر شهر و دیار و بعضاً کشور خود را ترک کرده‌اند. عمده حاشیه نشینان در جاده‌های مواصلاتی حومه شهرها و روستاهایی مانند بسطام، رودیان، مغان و... زندگی می‌کنند که در این صورت اسکان آنها هیچ ارتباطی با بنیاد مسکن ندارد.

قزوین

شهر قزوین در حال حاضر دارای سه سکونتگاه غیر رسمی حاشیه نشین شامل باغ نشاط، محله لالوها و کوی بهار است که از این میان باغ نشاط بیشترین جمعیت را به خود اختصاص داده است. محلاتی چون: چوبیندر، مشعل دار، ناصرآباد، نجف آباد، نظام آباد هم جزو محلات حاشیه نشین قزوین محسوب می‌شوند همچنین محلات قدیمی که علی‌الظاهر در محاصره بافت جدید شهر قرار دارند مانند هادی آباد و آبگلیک هنوز هم بافت حاشیه نشین دارند و از این معضلات رهایی نیافته‌اند. جالب آنکه ۳۰۸ روستای استان قزوین خالی از سکنه شده است.

کردستان

مناطق حاشیه نشین سنندج نیمی از جمعیت شهری یعنی ۵۴ درصد از جمعیت این شهر را در خود جای داده است. در حال حاضر در ۱۳ محله شهرستان سنندج سکونتگاه‌های غیر رسمی با مساحتی بالغ بر ۱۶۱ هکتار وجود دارد. موج دوم حاشیه نشینی در چهار سکونتگاه غیرمجاز روستاهای حاشیه شهر سنندج از جمله نایسربا ۳۴۳ هکتار و ۴۰ هزار جمعیت، حسن آباد ۱۷۵ هکتار و ۱۵ هزار، نلله با ۵۹ هکتار و ۱۰ هزار و در نهایت گریزه با ۲۹ هکتار و پنج هزار نفر جمعیت جزء روستاهای شهر شده دارای سکونتگاه‌های غیررسمی یا همان بافت فرسوده در سنندج هستند. موج سوم سکونتگاه‌های غیر مجاز در اواسط سال ۹۱ در هفت روستای اقماری به وجود آمد، بیان کرد، آسالوله، قار، دوشان، سرخه زج، خشکه دول، دربنده و کانی مشکان جز روستاهای جدیدی هستند که سکونتگاه‌های غیر مجاز در آن احداث شده و این موضوع در آینده نزدیک باعث به وجود آمدن مشکلات اجتماعی می‌شود. رحمانی آبی‌در با بیان اینکه هم اکنون ۳۴۶ هکتار بافت فرسوده در شهر سنندج وجود دارد، از این میزان بافت فرسوده ۱۷۶ هکتار واجد ارزش میراثی و ۱۲۳ هکتار فاقد ارزش میراثی و ۴۵ هکتار فرسوده حاشیه‌ای نهایی هستند.

زنجان

فرماندار زنجان پیش از این از وجود هفت سکونتگاه غیر رسمی در این شهر خبر داده. گفته می‌شود ۲۰ درصد از جمعیت ۴۰۰ هزار نفری شهر زنجان در سکونتگاه‌های غیر رسمی زندگی می‌کنند. خان در، مهدیه، سایان، بویوک آباد، را از جمله سکونتگاه‌های غیر رسمی زنجان برشمرد و ابراز کرد: اسلام آباد با ۲۸ هزار نفر جمعیت بزرگترین سکونتگاه غیر رسمی زنجان است. سه شهر زنجان و ابهر و خدابنده در استان زنجان با پدیده حاشیه نشینی مواجه هستند.

فارس

کلانشهر شیراز ۲۰۰ هزار نفر حاشیه نشین دارد، به بیان دیگر جمعیت حاشیه نشین شیراز به اندازه یک شهر است که ساکنان آن با فرهنگ‌های متفاوت گردهم جمع شده‌اند و شرایط را برای وقوع جرائم مهیا کرده‌اند. ۱۰ محله به عنوان مناطق کمتر توسعه یافته که فاقد مهارت شغلی، افراد مهاجر و حتی در برخی از مواقع از خدمات اجتماعی محروم هستند و مسائل و مشکلات خاص خودشان را دارند شناسایی شدند.

قم

سکونتگاه‌هایشان همین نزدیکی هاست. قلعه کامکار و شهرک فاطمیه در نیروگاه... اسماعیل آباد... توانیر... شهرک صاحب الامر... محله‌هایی که هم خیلی نزدیک‌اند و هم خیلی دور... نقاطی از شهر که بیشترین جرایم و آسیب‌های اجتماعی در آنها رخ می‌دهد. در مجموع ۱۷ محله در سکونتگاه‌های غیر رسمی در قم وجود دارد.

کرمان

۳۱ نقطه شهر کرمان به عنوان حاشیه نشین تا کنون شناسایی شده است. هزار و ۵۲۹ هکتار اراضی که به ۱۰ منطقه تقسیم شده بودند در حاشیه شهر کرمان رصد شده است که تا کنون در شهرک الله آباد با وسعت ۵۵ هکتار ۳۹۲ قطعه، امیرآباد با ۱۵ هکتار وسعت ۲۴۰ قطعه، ده یاسایی با شش هکتار ۹۰ قطعه، اراضی مستوره، حسن آباد، طاهرآباد و محمدآباد با ۳۳۲ هکتار ۴۰۰ قطعه، رضآباد و مومن آباد با وسعت ۶۰ هکتار ۱۱۰ قطعه و در شهرک گلها ۱۸۰ هکتار زمین آزادسازی شد.

چهارمحال و بختیاری

در چهارمحال و بختیاری پدیده حاشیه نشینی کمتر از مناطق دیگر کشور مشاهده می‌شود چرا که اکثر شهرهای و روستاهای استان چهارمحال و بختیاری به شهرهای استان اصفهان نزدیک هستند و بیشتر مهاجرها شهرهای اصفهان را به علت داشتن امکانات و زمینه کار بیشتر نسبت به شهرهای چهارمحال و بختیاری ترجیح می‌دهند و همین عامل موجب شده است که پدیده حاشیه نشینی در اکثر شهرهای استان چهارمحال و بختیاری کمتر مشاهده شود.

وجود واحد های صنعتی بزرگ در اصفهان و زمینه ایجاد کار در این واحد ها مانند ذوب آهن و فولاد مبارکه موجب شده است که مردم به این استان مهاجرت کنند ، در استان چهارمحال و بختیاری مهمترین شهری که با مسئله حاشیه نشینی روبرو شده است، شهر لردگان است. استان چهارمحال و بختیاری استانی کوچک است اما دارای روستاهای فراوانی است که بیشتر این روستاها در شهرستان لردگان واقع شده‌اند در شهرستان لردگان حدود بیش از ۳۰۰ روستا وجود دارد که این روستا با مشکلات مختلف روبرو هستند.

خراسان جنوبی

شهر بیرجند همچون تمام شهرهای کویری و نیمه کویری کشور ایران تا تحولات چند دهه پیش در اقتصاد کشور، رشدی بسیار کند داشت، اما پس از استان شدن خراسان جنوبی رشد غیرقابل تصور جمعیت را در این استان داشته است.

هم اکنون ۲۴ هزار نفر در حاشیه شهر بیرجند ساکن هستند. سکونتگاه‌های غیر رسمی محلات شمال شهر بیرجند شامل موسی بن جعفر، جوادیه: سه نقطه کارگران، رجائی و موسی بن جعفر معرفی شده‌اند.

خراسان رضوی

حضور ۳۰۰ هزار تبعه غیر ایرانی مجاز و غیر مجاز در مشهد، خشکسالی های مستمر، بالا بودن قیمت زمین و مسکن در نواحی شهری مشهد و ضعف نظارت دستگاه‌های حاکمیتی از مهمترین دلایل گسترش جمعیت حاشیه نشینی بنا بر گفته کارشناسان در مشهد مقدس است.

بنا بر آمار سرشماری سال ۱۳۸۶ حدود ۸۸۳ هزار نفر در مشهد اسکان غیر رسمی داشتند که این تعداد در حال حاضر به حدود یک میلیون و ۲۰۰ هزار نفر رسیده است. ۴ هزار هکتار از اراضی شهر مشهد در حاشیه قرار دارد و سکونتگاه‌های غیررسمی یا مناطق حاشیه‌ای با گستره‌ای شامل ۱۳ درصد از مساحت مشهد مقدس حدود ۲۲ درصد جمعیت این کلانشهر را در خود جا داده است و به گفته کارشناسان در مجموع چهار هزار و ۷۳ هکتار از مساحت مشهد شامل سکونتگاه‌های غیررسمی است.

در حال حاضر ۶ سکونتگاه غیر رسمی به مساحت ۴ هزار و ۷۳ هکتار در مشهد وجود دارد که از میان آن سه منطقه در دستور کار و اولویت مطالعاتی مرکز پژوهش‌های اسلامی شهر مشهد قرار گرفته است. مجموع ۸ پهنه اسکان غیررسمی در مشهد وجود دارد که شامل التیمور، شهرک شهید رجائی، گلشهر، خواجه ربیع، دروی، جاده قوچان، سیدی و سپس آباد است.

خراسان شمالی

معضل حاشیه نشینی در غالب شهرهای مهم خراسان شمالی وجود دارد اما بیشترین و نگران کننده ترین نمود این معضل در بجنورد، مرکز این استان روی داده به گونه ای که اکنون بیش از یک سوم از جمعیت ۲۱۴ هزار نفری این شهر در ۲۶ سکونتگاه غیررسمی و حاشیه‌ای مرکز خراسان شمالی زندگی می‌کنند، سکونتگاه‌هایی که هاشور خورده و در برخی موارد نیز کلا شهری و یا روستایی بودن منطقه مشخص نیست. چهار منطقه از جمله صندل آباد، باقرخان و کلاته محمدعلی پهلوان روستایی است و ۲۲ منطقه دیگر شهری است.

خوزستان

خوزستان با ۴۰۰ هزار نفر جمعیت حاشیه نشین هم اکنون رده دوم کشور در بخش حاشیه نشینی را به خود اختصاص داده است، این در حالی است که کار ویژه‌ای به منظور ساماندهی و ریشه کنی این معضل انجام نشده است.

برای نمونه روستانشینان ۴۱ روستای استان خوزستان، محل زندگی خود را ترک کردند تا خانه‌ها، مزارع و مراتع شان در اختیار پروژه ساخت سد گنوند علیا قرار گیرد و در زیر دریاچه سد مدفون شود اما سهم این تعداد روستایی از پروژه ساخت سد، کوچ اجباری از روستا به حاشیه شهرها، آوارگی، از دست دادن زمین‌های کشاورزی و در نهایت فقر و بیکاری بوده است.

استان خوزستان با ۴۰۰ هزار نفر حاشیه نشین، جایگاه دوم را در کشور دارد که وضعیت مطلوبی برای این استان نیست.

کرمانشاه

بین ۲۵۰ تا ۳۰۰ هزار نفر جمعیت در شهرک‌ها و محلات حاشیه نشین کرمانشاه وجود دارد که رسیدگی به نیازهای این جمعیت و رفع آنها مستلزم یک برنامه‌ریزی صحیح، علمی و اصولی است. مناطق حاشیه‌ای چون دولت آباد، حکمت آباد، صادقیه، شاطر آباد، جعفرآباد، چغاگلان، آناهستا، باغ ابریشم و ساز آن جمله است.

گلستان

اکثر شهرهای استان به ویژه گرگان دارای بافت‌های حاشیه‌ای به عنوان سکونتگاه غیر رسمی هستند که این سکونتگاه‌ها پس از تفکیک گلستان از مازندران و مهاجرت جمعیت فراوان به این شهر، وضعیت حادثی پیدا کرده است؛ آمارها خیر از آن دارد که حدود ۱۷ درصد از جمعیت شهر گرگان در محلات حاشیه نشین ساکن هستند. محلاتی در گرگان مانند کوی محتشم، اسلام آباد، کوی عرفان، انجیراب، قلعه حسن و اوزینه از جمله سکونتگاه‌های غیر رسمی است که هر روز کالبد آن رشد بیشتری پیدا می‌کند و محلاتی در گنبد مانند بدلیجه، افغان آباد و سیدآباد نیز از دیگر سکونتگاه‌های غیر رسمی هستند که ساکنان آن از شرایط خوبی برخوردار نیستند؛ در کنار این دو شهر بزرگ گلستان، حاشیه نشینی در سایر شهرها و روستاهای استان نیز با سرعت در حال شکل گیری است.

مرکزی

حاشیه نشینی و مهاجرت در شهر خمین با بروز و ظهور مشکلاتی چون بی مسکنی و بدمسکنی ایجاد شده که بزرگترین عامل حاشیه نشینی و ایجاد سکونت‌های غیررسمی محسوب می‌شود. مراکز حاشیه‌ای شهر خمین عباس آباد، فیروز آباد، احمد آباد و شاهین هستند که اکثریت این حاشیه نشین‌ها از روستاها و شهرهای هم جوار به خمین مهاجرت کرده‌اند. طبق برآوردها حدود ۷۰ درصد از ساکنان حاشیه نشین‌های شهر خمین را روستاییانی تشکیل می‌دهند که به دلیل نارضایتی‌های اقتصادی و اجتماعی و یا از بین رفتن زمین‌های کشاورزی و منبع درآمدشان، به امید ساخت زندگی بهتر و آسایش بیشتر به شهر خمین روی آورده‌اند. این پدیده تا حدی رشد داشته که سکونت‌گاه‌های غیر رسمی ساوه، از ۱۲ نقطه حاشیه نشین در سال ۸۴ هم اکنون به ۲۴ منطقه افزایش یافته است.

کهگیلویه و بویر احمد

جمعیت کهگیلویه و بویر احمد بر پایه سرشماری مرکز آمار ایران در سال ۸۵ بیش از ۶۳۴ هزار نفر بوده که ۵۲ درصد آن در روستاها و ۴۸ درصد در شهرها سکونت داشتند. اما براساس سرشماری سال ۹۰ نفوس و مسکن در استان، این معادله برعکس شده و ۵۲ درصد جمعیت کهگیلویه و بویر احمد در شهرها و ۴۸ درصد در روستاها ساکن هستند که البته این روند همچنان در حال افزایش است. کهگیلویه و بویر احمد تا ابتدای دهه ۶۰ تنها دارای سه شهر یاسوج، گچساران و دهدشت بود اما اینک و در نیمه دهه ۹۰ این تعداد به ۱۷ شهر رسیده که این خود گواهی بر افزایش روند شهرنشینی طی سه دهه اخیر در این استان بر اثر مهاجرت بوده است. حالا ۶۸ هزار نفر از جمعیت شهرستان بویر احمد تنها در اطراف شهر یاسوج ساکن هستند.

گیلان

طبق آخرین سرشماری نفوس و مسکن در سال ۱۳۸۵، محلات جماران، پاسکیاب، استخر عینک و نخودچر با جمعیتی بالغ بر ۵۲ هزار و ۸۰۰ نفر، بیش از ۹ درصد جمعیت شهر رشت را تشکیل می‌دهند که حاشیه نشین هستند. محله جماران: این محله با تراکم جمعیتی ۱۹۲۸ نفر در هکتار، متراکم‌ترین محله در رشت است. بررسی سرپرستان خانوار در این محله نشان می‌دهد که ۴۰ درصد سرپرستان، کارگران روزمزد و ۳۶ درصد از آنها بیکار جویای کار هستند. که عدم اشتغال پایدار و درآمد کم می‌تواند آن‌ها را برای گذران معیشت و تأمین معاش خانواده با مشکل مواجه کند. با وجود اینکه اکثر ساکنین این محله باسواد ولی تنها ۹۳ درصدشان دارای تحصیلات دانشگاهی بوده و مابقی تحصیلات دیپلم و زیر دیپلم دارند.

نام استان مازندران

وجود سکونت‌گاه‌های غیر رسمی و حاشیه نشینی در جنوب شهر بهشهر و در کوهپایه این شهر، به عنوان یک معضل اجتماعی، سلامت مردم شهر بهشهر را نیز با تهدید جدی مواجه ساخته است. مساحت سکونتگاه‌های غیررسمی شهر قائمشهر برابر ۴۳۰ هکتار است. با احتساب ۴۰۰ هکتار بافت فرسوده مساحتی بالغ بر ۸۳۰ هکتار از شهر قائمشهر که حدود ۳۰ درصد از شهر را شامل می‌شود را تشکیل می‌دهد. در استان مازندران حاشیه نشینی به معنای حلبی آباد نداریم بلکه سکونتگاه‌های غیر رسمی تعریفی است که در مازندران برای این گونه حاشیه نشینی ارائه می‌شود. در مازندران ۱۱ منطقه آلوده وجود دارد. در این مناطق نوع سکونتگاه‌ها و فضای ساختمانی به نحوی است که به دلیل آسیب پذیر بودن دستگاه‌های اجرایی باید خدمات دهی کنند. شهرستانهای چالوس نوشهر بهشهر بابلسر تنکابن و قائمشهر، بیشترین سکونتگاه‌های غیر رسمی در طبقه آمار، ۶۴۱ هکتار از مساحت سه هزار هکتاری شهرستان ساری، ۳۴۷ هکتار از مساحت ۲۷۰۰ هکتاری قائمشهر، ۴۲۰ هکتار از مساحت شهری بابل، ۱۵۹ هکتار از مساحت ۱۷۰ هکتار از مساحت شهری چالوس، ۱۰۷ هکتار از مساحت شهر نوشهر، ۸۰ هکتار از مساحت شهر تنکابن و... و. در استان مازندران فرسوده است که نیاز مبرم به نوسازی دارد.

هرمزگان

بندرعباس از جمله نخستین شهرهایی است که معضل حاشیه‌نشینی را داخل محدوده شهر و در کمربند شمالی تجربه کرده است. در حال حاضر حدود نیمی از شهر بندرعباس (۱۲ محله) که ۳۰ درصد جمعیت شهر را در خود جای داده است جزو محلات حاشیه‌نشین و فرسوده محسوب می‌شود. شهر بندرعباس به‌عنوان یکی از پنج شهر هدف از سوی بانک جهانی تعیین شده و طی دو سال، این بانک برای کمک به ساخت مراکز درمانی، مدرسه، خیابان‌کشی، احداث پارک، روشنائی معابر در حاشیه بندرعباس اقدام کرد و از سال ۸۵ مسئولیت سازماندهی و استانداردسازی سکونتگاه‌های غیررسمی بر عهده سازمان‌های متولی در استان قرار گرفت. براساس جدیدترین مطالعات دو هزار و ۳۰۰ هکتار بافت فرسوده در هشت شهر استان شناسایی شده که از این میزان یک هزار و ۱۶۷ هزار هکتار در شهرستان بندرعباس است. در هشت شهر بزرگ و مهم استان هرمزگان حدود دو هزار و ۳۳۰ هکتار بافت فرسوده مصوب وجود دارد و به غیر از این هشت شهر مهم، شهرهای کوچک هم بافت‌های فرسوده دارند. در شهر بندرعباس مجموع سکونتگاه‌های غیررسمی و بافت‌های فرسوده حدود سه هزار و ۵۰۰ هکتار است که نشان می‌دهد حدود نیمی از اراضی شهر بندرعباس دارای اسکان غیررسمی و بافت فرسوده است. در مجموع ۲۰ هزار نفر و یا پنج هزار خانوار در بندرعباس در وضعیت نامناسب شهری قرار دارند که برای ۵۰۰ خانواده باید به طور ضروری چاره‌اندیشی شود چون در مناطق پرخطری قرار گرفته‌اند و نیازمند جابه جایی هستند و حوادثی همچون زلزله و یا بارندگی‌های شدید و سیل این خانوارها را به شدت دچار مشکل می‌کند.

لرستان

کوجه‌های تو در تو و پیچ در پیچ، صحنه‌ها و منظره‌های خاکستری از پسر بچه‌ای که خاکبازی می‌کند تا جوانی که کمی آن طرف‌تر با چهره‌ای تکیده سیگاری را پُک می‌زند؛ زنی که با چادر مشکی‌اش چهره دختر بچه‌اش را می‌پوشاند تا در حین عبور از جلوی مرد متاد چشم‌های معصومش درگیر زشتی‌ها نشود و مردی که فقر از کت پوسیده‌اش می‌بارد... اینجا حاشیه‌های یک شهر است، متنی که بیش از هر حاشیه‌ای شهر را آزار می‌دهد. جلوتر می‌رویم، به قلب گل سفید و علی‌آباد در خرم‌آباد، یا شاید ابراهیم‌آباد و اسلام‌آباد بروجرد، یا شهرکی در نزدیکی شهر ازنا، شاید هم مسیر خیابان معلم شمالی و ضلع جنوب غربی میدان بسیج بلدختر را طی می‌کنیم؛ هر جایی که هست درد مشترکی ساکنانش را می‌آزارد، اینجا، یعنی حاشیه‌های شهرهای لرستان درد می‌کند. سرخ روایت حاشیه نشینی را از خرم‌آباد راهی بروجرد می‌کنیم، جایی که نزدیک به ۳۰۰ هکتار از حاشیه‌های شهر را حاشیه نشین‌ها پر کرده‌اند، محلاتی از ابراهیم‌آباد، اسلام‌آباد گرفته تا اسدآباد و... که از «آباد» بودن تنها یک پسوند است و دیگر هیچ! لرستان ۲۷ نقطه حاشیه نشین دارد.

همدان

هم اکنون آمار دقیقی از ساکنان حاشیه نشین همدان وجود ندارد و گفته می‌شود بین ۱۲۰ تا ۲۰۰ هزار نفر در همدان حاشیه نشین هستند که با توجه به تراکم جمعیت حاشیه نشینی در همدان نیاز به مدیریت صد چندان دارد. همدان ۵۹۷ هکتار منطقه حاشیه نشین یا منطقه مستعد برای توانمندسازی دارد. ه هم اکنون جمعیت حاشیه نشینی در شهر همدان به ۲۰۰ هزار نفر رسیده و ۷۰ خانوار حاشیه نشین به ۷۰۰ خانوار تبدیل شده است. شهر همدان دارای ۵۹۵ هکتار و شهر ملایر ۶۵ هکتار سکونتگاه‌های غیر رسمی است. حصار امام، منوچهری، شهرک ولیعصر، خضر و مزدقینه پنج منطقه شهر همدان برای اجرای طرح توانمندسازی هستند که ۶۳ میلیارد و ۲۶۲ میلیون تومان در این راستا هزینه کرده است.

بررسی پدیده حاشیه نشینی در آذربایجان شرقی چهارصد هزار حاشیه نشین در تبریز

آذربایجان شرقی

علی دایلی / فائزه زنجانی

تبریز به عنوان مرکز استان آذربایجان شرقی بایبشتترین احتمال حاشیه نشینی رو به روست. شهری که با داشتن ۱۸ محله حاشیه نشین با معضل بزرگ و عواقب فرهنگی و اجتماعی بد آن دست و پنجه نرم می کند.

سر دادن شعار توسعه متوازن و متعادل شهر تبریز بوده ایم اما مردم مناطق حاشیه نشین تافته جدا بافته شهر تبریز هستند که از تمامی امکانات شهری دور مانده اند.

مناطق حاشیه نشین به پناهگاه معضلات اجتماعی تبدیل شده است

به سراغ یکی از مغازه داران واقع در منطقه ملازینال تبریز که یکی از قسمت های حاشیه نشین محسوب می شود، می روم و از وی در خصوص وضعیت منطقه می پرسیم، وی می گوید: نبود امنیت در این قسمت از شهر یکی از بزرگترین مشکلات منطقه است زیرا در ساعات خاصی از شبانه روز به آسانی می توان شاهد تردد معتادان و حتی توزیع مواد مخدر بود.

اسماعیل ادامه می دهد: رفت و آمد در این مناطق بسیار سخت بوده و از ساعت خاصی نمی توان در کوچه پس کوچه های این مناطق تردد کرد زیرا امنیت لازم برای این امر وجود ندارد.

نادره که سن بالایی دارد، خود را از اهالی این منطقه معرفی می کند و می گوید: منازل ما به گونه ای ساخته شده اند که هر کدام از این خانه ها به راحتی با یکدیگر ارتباط دارند و این سبب شده است که در طول روز و حتی شب هیچ امنیتی در منازلمان نداشته باشیم.

وی ادامه می دهد: بارها که خانه را برای چندین دقیقه ترک کرده ایم شاهد سرقت از منازلمان بوده ایم که این امر سبب شده هیچگاه خانه هایمان را حتی برای چند دقیقه نیز خالی نگذاریم.

نادره می افزاید: ما، مردم مناطق حاشیه نشین جزئی از شهر تبریز به حساب نمی آییم و نمی توانیم از نعمت آسایش و امنیت

لازم نیست در زمینه های عمرانی تخصص زیادی داشته باشی تا متوجه استحکام بسیار کم این خانه ها باشی، با نیم نگاهی به ساختمان های حاشیه شهر نیز می توان متوجه شد که وقوع زلزله ای در حد چند ریشتر می تواند فاجعه بزرگی در شهر به وجود بیاورد که در این میان قرار گرفتن تبریز در خط گسل زلزله عمیق فاجعه را بیشتر می کند.

● مردم مناطق حاشیه نشین تافته جدا بافته تبریز هستند

احمد یکی از ساکنان این منطقه از تبریز است که می گوید: حدود چهار سال پیش به بهانه پیدا کردن کار از روستای خود به تبریز آمدم اما پیدا کردن کار خوب تنها یک رویا بود که فقط یک یا دو ماه بعد از آمدن به این شهر متوجه غیرممکن بودن آن شدیم اما راه برگشتی هم به روستا نداشتیم و به دلیل برخی مشکلات مالی مجبور به سکونت در این قسمت از شهر شدیم.

وی ادامه می دهد: بیشتر مردمی که در این منطقه زندگی می کنند از شهرستان ها و روستاهای اطراف به تبریز آمده اند و به دلیل وجود برخی مشکلات همانند نیافتن کار در این قسمت ساکن شده اند که این امر سبب شده است بافت فرهنگی این قسمت از شهر متفاوت با دیگر مناطق باشد. احمد با انتقاد از نبود برخی مراکز درمانی و بهداشتی در این ناحیه گفت: نبود مراکز درمانی در این نقطه از شهر سبب به وجود آمدن بیماری های مختلف در بین مردم منطقه شده است.

وی ادامه داد: بارها از سوی مسئولان شاهد

حاشیه نشینی امروزه به معضلی بزرگ برای شهرها و به خصوص کلانشهرهای کشور تبدیل شده است به گونه ای که تقریباً ۶۰ درصد استان های کشور دارای مناطق حاشیه نشین هستند و در این میان کلانشهر تبریز نیز به نوبه خود سهم بالایی از این حاشیه نشینی ها را دارد.

جمعیت ۴۵۰ هزار نفری مناطق حاشیه نشین تبریز گویای این معضل بزرگ در این کلانشهر بوده که حل این مشکل نیازمند ارائه راهکارهای مناسب در زمینه های اجتماعی، امنیتی و فرهنگی از سوی مسئولان است.

اندکی از محلات داخلی شهر که فاصله گرفته و وارد مناطق حاشیه نشین می شوی می توانی تفاوت های بالایی را بین دو منطقه احساس کنی که این تفاوت ها در نوع و شکل خانه ها و فرهنگ غالب بر این منطقه مشهود است.

مالی و اجتماعی احتمالی قابل مقایسه با دیگر زلزله‌های اتفاق افتاده در سطح کشور نیست که باید به اهمیت این موضوع واقف باشیم.

مسیرگشایی در مناطق حاشیه نشین در اولویت شهرداری تبریز قرار گرفته است. عبدالله‌پور با اشاره به عملکرد شهرداری تبریز در سال جاری، مسیر گشایی‌های ضروری برای دسترسی مناطق حاشیه‌نشین را که در طرح تفصیلی نیز پیش‌بینی شده‌اند، اولویت اول شهرداری دانست و ادامه کوثر شرقی تا پاسداران، تقاطع امتداد فقه‌الاسلام تا اتحاد، امتداد ۴۵ متری و اتصال شرقی و غربی به ایده لو و دسترسی آخر احمدآباد و ملازینال و یوسف‌آباد به اتوبان پاسداران را از این دست پروژه‌های اولویت‌دار شهرداری برشمرد. معاون فنی و عمرانی شهرداری تبریز، مسیر گشایی در منطقه‌ی ملازینال را در ردیف این پروژه‌ها اعلام و تصریح کرد: پروژه اسکان حاشیه‌نشینی ۲۲۰ واحدی برای افرادی که در سکونت‌گاه‌های ناامن زندگی می‌کنند، در نظر گرفته شده است و به‌مرور بر تعداد این پروژه‌ها به‌صورت تصاعدی افزوده خواهد شد.

وی با درخواست همکاری دولت و دستگاه‌های اجرایی با شهرداری تبریز گفت: طبق برآورد سال ۹۳ اعتباری بالغ بر ۱۰ هزار میلیارد تومان خارج از اعتبارات عمرانی بودجه‌ی شهرداری تبریز برای تداوم این بازسازی‌ها و انتقال حاشیه‌نشینان به مناطق امن مسکونی موردنیاز است که حدود هفتاد درصد این مبلغ برای احداث واحدهای مسکونی و مابقی برای انتقال خدمات شهری از قبیل آب و فاضلاب، برق، گاز و تلفن برآورد شده است.

● معاون اجتماعی فرماندهی انتظامی آذربایجان شرقی: مردم حاشیه نشین همکاری خوبی در برخورد با جرم ندارند

سرهنگ علی اسمعیل‌پور، معاون اجتماعی فرماندهی انتظامی آذربایجان شرقی نیز درباره جرایم روی داده در قسمت‌های حاشیه نشین به خبرنگار ما می‌گوید: طبیعی است که مناطق حاشیه نشین محل امنی برای بزه‌کاران و مجرمان باشد زیرا این افراد می‌توانند دور از نظارت عمومی اقدام به هر گونه قانون شکنی بکنند. بالا بودن آمار جرایمی همچون مصرف مواد مخدر و خرید و فروش آن در این مناطق گویای این مطلب است. بیشترین مشتریان مواد مخدر در خود مناطق حاشیه نشین هستند و از سوی دیگر خطر دستگیری مجرمان توسط نیروی انتظامی کمتر است پس در این مناطق راحت‌تر می‌توان اقدام به انجام هر گونه جرمی کرد.

وی ادامه داد: انجام عملیات پاکسازی در مناطق حاشیه نشین در حدود سه برابر سایر مناطق شهر است و حساسیت ویژه‌ای بر روی این قسمت‌ها وجود دارد. هیچکس نمی‌تواند ادعا کند که از گشت نیروی انتظامی در این مناطق کاسته شده زیرا ماهانه حداقل چندین عملیات پاکسازی در

گرفته‌شده و در حال حاضر کارآمدی لازم را ندارد، افزود: از یک‌طرف ناکارآمدی قوانین و از طرف دیگر عدم مدیریت واحد شهری در شهرها و به‌خصوص در کلان‌شهرها ساخت‌وساز غیرمجاز یا سکونت‌های غیررسمی را توسعه داده است. وی با بیان این‌که اخیراً در شهرداری تبریز این مسائل پیش‌بینی شده و شهردار و شورای شهر تبریز بر مدیریت هماهنگ تأکید دارند، تصریح کرد: هماهنگی مدیران شهرداری به مدیریت واحد حرایم منجر شده و با مشخص شدن مدیر این قسمت تا حد ممکن ساخت‌وسازها در حرایم، مقرر

شهر برخوردار باشیم.

● کمبود مراکز آموزشی در مناطق حاشیه نشین تبریز

به کوچه کوچه این مناطق وارد که می‌شوی، می‌توانی چهره مظلوم کودکانی را ببینی که یا مشغول بازی دسته جمعی با یکدیگر هستند و یا در حال خواندن کتاب مدارس خود، کودکانی که قربانی رویاهای بلند پدر و مادر و یا دیگر اعضای خانواده خود شده‌اند. سراغ دختر ۱۲ ساله‌ای می‌روم که گوشه‌ای از کوچه به همراه دوستانش نشسته و در حال خواندن کتاب درسی خود است، از وی در خصوص مدرسه‌های موجود در این مناطق می‌پرسم، می‌گوید: برای رفتن به مدرسه باید فاصله زیادی را از خانه طی کنیم که این امر سبب شده است حتی بسیاری از والدین کودکان خود را از رفتن به مدرسه باز بدارند.

● ۹۰ درصد خانه حاشیه نشینان تبریز غیراستاندارد هستند

یوسف محمدزاده، رئیس اداره بافت‌های فرسوده شهری سازمان راه و شهرسازی آذربایجان شرقی با اشاره به اینکه هم‌اکنون ۸۰ هزار خانوار در مناطق حاشیه نشین تبریز در شمال، جنوب و غرب تبریز زندگی می‌کنند، گفت: طبق مصوبه دور دوم سفرهای استانی دولت گذشته ساماندهی حاشیه‌نشینی تبریز جزو برنامه‌های ملی قرار گرفت و هم‌اکنون با اختصاص ۴۱ هکتار زمین مناسب در نقاط مختلف شهر تبریز بدنبال انتقال بخشی از زانگه‌نشینان به سکونت‌گاه‌های رسمی و استاندارد هستیم. محمدزاده افزود: با بررسی کارشناسان شهرسازی و مسکن در وهله اول سه هزار خانوار حاشیه‌نشین در ضلع جنوبی اتوبان پاسداران به این مناطق منتقل خواهند شد که تاکنون ۱۲۰ میلیارد ریال برای آن هزینه شده است.

رئیس اداره بافت‌های فرسوده شهری سازمان راه و شهرسازی استان با اشاره به غیراستاندارد بودن خانه‌های این مناطق گفت: متأسفانه اکثر جمعیت ۴۰۰ هزار نفری حاشیه‌نشین تبریز در مناطق شمالی شهر استقرار یافته‌اند که ۹۰ درصد خانه‌های آنها غیر استاندارد ساخته شده است. معاون فنی و عمرانی شهردار تبریز نیز در این خصوص گفت: بر اساس مطالعات انجام شده، ساخت‌وسازها و اسکان صورت گرفته در ضلع شمالی تبریز و به‌موازات اتوبان پاسداران حدوداً ۶۰ درصد حاشیه‌نشینی را تشکیل داده و ۴۰ درصد مابقی حاشیه‌نشینی به‌صورت پراکنده از سطح حاشیه‌های مخصوصاً در جنوب و غرب تبریز به وجود آمده است.

محبوب عبدالله‌پور با اشاره به سکونت ۴۰۰ هزار نفر در مناطق حاشیه‌نشین تبریز گفت: این موضوع تهدید آفرین بوده و در صورت بروز حوادث طبیعی، امکان ارائه‌ی هر گونه عملیات امداد و نجات را مختل خواهد کرد. معاون فنی و عمرانی شهردار تبریز با تأکید بر این‌که قوانین شهرداری در سال ۱۳۲۸

ساکن هستند.

پدیده حاشیه نشینی پدیده ای شهری است که با توجه به رشد شهرنشینی بی رویه در اهر و وجود مهاجرت های روستا به شهر شکل گرفته و گسترش یافته است.

پورقهرمان معاون اداره راه و شهرسازی شهرستان اهر اظهار داشت: براساس ماده ۷ قانون ایمنی راه و راه آهن، هرگونه ساخت و ساز در حریم قانونی راه روستایی تا ۱۲.۵ متر از وسط جاده تا حاشیه دو طرف راه غیرقانونی تلقی می شود.

وی با اشاره به اینکه تجاوز به حریم راه ها در کشور برای برخی افراد به امری طبیعی تبدیل شده است، گفت: بیشترین موارد تجاوز به حریم راه ها در شهرستان اهر مربوط به راه های روستایی و در جاده های اهر- کلیبر و اهر- مشگین شهر است که با پیگیری های انجام شده از طریق مراجع قضایی طبق قانون و مقررات برای رفع تجاوز اقدام شده است.

معاون اداره راه و شهرسازی شهرستان اهر با اشاره به اینکه طرح برخورد با ساخت و سازهای غیر مجاز در حاشیه جاده های اهر- کلیبر و اهر- مشگین شهر به اداره راه و شهرسازی ارائه شده، ادامه داد: ساخت و سازهای غیرمجاز در حریم جاده ها از قبل صورت گرفته و برخورد با متخلفین و افراد سودجو با همکاری مقامات قضائی و شهرداری میسر خواهد بود.

۵۹مورد ساخت و ساز غیرمجاز در محدوده اراضی کشاورزی شناسایی شده است محمد اسدی مدیر جهاد کشاورزی شهرستان اهر نیز در این خصوص اظهار داشت: ساخت و سازهای غیر مجاز در حریم شهر اتفاق می افتد و اگر در روستاها این ساخت و سازها انجام شود بطور یقین جهاد کشاورزی شاکي شده و شکایت خود را به مراجع قضائی اعلام می کند.

وی افزود: در راستای حفظ کاربری اراضی کشاورزی، ۵۹ مورد ساخت و ساز غیرمجاز در محدوده اراضی کشاورزی شناسایی که ۹ مورد منجر به قلع و قمع و پرداخت جریمه نقدی شده و در حریم شهر نیز ۶ مورد با تعیین اکیپ در طرح قلع و قمع قرار خواهد گرفت.

وی ادامه داد: تا سال ۱۳۶۵ برای هر نفر ۱۱ هزار متر مربع سرانه زمین کشاورزی تعلق می گرفت، ولی متأسفانه به دلیل

اتوبان پاسداران از پروژه های ضروری برای اتصال این مناطق به شهر است. او در پاسخ به این سوال که با اجرای سیاست های جدید در شهرداری تبریز، آیا شاهد توقف حاشیه نشینی در این شهر خواهیم بود نیز می گوید: با اجرای سیاست های جدید شهرداری تبریز، زمانی که در آینده الحاق حرایم به شهر تبریز اتفاق می افتد، دیگر شاهد افزایش حاشیه نشینی یا پیش روی سکونت گاهایی که غیر امن هستند، نخواهیم بود. علاوه بر تلاش مجموعه شهرداری کلانشهر تبریز و همت مدیران اجرایی استان برای این سازی مسکن های حاشیه ای شهر، حاشیه نشینان نیز باید خود احساس مسئولیت کرده و برای مقاومت سازی خانه های خود داوطلب شوند.

● شهرستان اهر، تبه دوم

شهرستان اهر یکی از شهرستان های آذربایجان شرقی است که مرکز آن شهر اهر بوده و جمعیت این شهرستان بیش از ۱۴۰ هزار نفر است که نزدیک صد هزار نفر آن در شهر اهر و مابقی در روستاها

نیازمند صرف انرژی و البته هزینه بالایی است. طبق برآوردی که سال گذشته داشتیم ۱۰۰ هزار میلیارد ریال خارج از اعتبارات عمرانی بودجه شهرداری تبریز برای تداوم این بازسازی ها و انتقال حاشیه نشینان به مناطق امن مسکونی مورد نیاز است. هفتاد درصد این مبلغ برای احداث واحدهای مسکونی و بقیه آن برای انتقال خدمات شهری از قبیل آب و فاضلاب، برق، گاز و تلفن برآورد شده است.

احمد یکی از ساکنان این منطقه از تبریز است که می گوید: حدود چهار سال پیش به بهانه پیدا کردن کار از روستای خود به تبریز آمدم اما پیدا کردن کار خوب تنها یک رو یا بود که فقط یک یا دو ماه بعد از آمدن به این شهر متوجه غیر ممکن بودن آن شدیم اما راه برگشتی هم به روستا نداشتیم و به دلیل برخی مشکلات مالی مجبور به سکونت در این قسمت از شهر شدیم

این منطقه انجام می شود در حالی که حتی در بهترین نقاط شهر هر شش ماه یک بار شاهد این عملیات هستیم. سرهنگ اسمعیل پورهمچنین می گوید: مردم این مناطق مقابله خوبی با این جرایم نمی کنند زیرا کافی است یکی از مردم حاشیه نشین در هنگام مشاهده یک جرم همانند خرید و فروش مواد مخدر تماسی با پلیس ۱۱۰ داشته باشند و در شناسایی فرد مجرم ما را یاری کند. طول یک ماه اول سال جاری حدود ۵۳ هزار نفر با ۱۱۰ تماس گرفته اند که اکثرا مربوط به شناساندن محل معتادان مواد مخدر بوده است که بیشتر این افراد از مناطق مختلف شهر تماس حاصل کرده اند در حالی که هیچگونه تماسی از مناطق حاشیه نشین به پلیس نشده است.

● شهردار تبریز: قوانین ناکارآمد است

محبوب عبدالله پور، معاون عمرانی شهردار تبریز نیز در گفتگ با خبرنگار ما ناکارآمدی قوانین قدیمی، عدم استقرار مدیریت واحد شهری و سایر علل اقتصادی و اجتماعی است. قوانین شهرداری در سال ۱۳۲۸ نوشته شده و در حال حاضر کارآمدی لازم را ندارد را دلیل حاشیه نشینی می داند و می گوید: اخیرا در شهرداری تبریز این مسائل پیش بینی شده و با هماهنگی مدیران شهرداری به مدیریت واحد حرایم خواهیم رسید و با مشخص شدن مدیر این قسمت تا حد ممکن ساخت و سازها در حرایم بر اساس برنامه ریزی صورت گرفته از سوی شهرداری تبریز پیش می رود.

عبدالله پور می گوید: پروژه اسکان حاشیه نشینی ۲۲۰ واحدی، برای افرادی که در سکونت گاهای ناامن زندگی می کنند در نظر گرفته شده است اما باید به این نکته اشاره کرد که جایابی این تعداد از افراد که حدود ۴۵۰ هزار نفر را تشکیل می دهند

مشکل اساسی در شهر و روستاها است، ادامه داد: مدیران دستگاه های اجرایی باید با نظارت جدی و سرعت دادن به ساخت و سازهای در دست انجام از بروز تخلفات احتمالی جلوگیری کنند. قهرمان فرد با اشاره به روند موجود ساخت و سازهای غیرمجاز در شهرستان اهر، گفت: در حال حاضر ساخت و ساز غیرمجاز در شهر و روستاها یک چالش اساسی است. رئیس شورای اسلامی شهر اهر ادامه داد: اگر بنا به تخریب بناها باشد فقط در محدوده جاده اهر - کلیبر حداقل باید ۱۰۰ مورد طرح قلع و قمع اجراء شود نوعی تنش بین مسئولان و مردم ایجاد خواهد کرد.

قهرمان فرد تصریح کرد: با این وضع اقتصادی مردم و هزینه ای که برای ساخت و ساز صرف کرده از بین نرود تا اطلاع ثانوی از تخریب بناهای غیرمجاز خودداری می کنیم.

● جلوگیری و برخورد با متخلفان ساختمانی نیازمند عزم جدی مسئولان است

فرماندار شهرستان اهر نیز با اشاره به اینکه بیشترین ساخت و سازهای غیرمجاز در محدوده شهر اهر قرار گرفته است، اظهار داشت: بیشترین ساخت و سازهای غیرمجاز در قالب سکونتگاه های غیر رسمی صورت گسترده در حاشیه شهر بوجود آمده که تخریب این سکونتگاه ها امکان پذیر نیست بلکه باید مدیریت شوند. فرماندار اهر با بیان اینکه وضعیت نابسامان کیچیک چای باید ساماندهی شود، گفت: با توجه به اینکه ۷۰ درصد جمعیت شهرستان در شهر اهر زندگی می کنند، تمام ساختارهای شهر و مکان های تفریحی و غیر تفریحی در اختیار شهرداری باشد تا بتواند به همه امور رسیدگی کرده و برای مردم خدمات ارائه دهد.

حاشیه نشین ها افرادی هستند که به دلیل عوامل متعددی زادگاه خود و کمتر به دلیل عوامل جاذب شهری، زادگاه خویش را ترک می کنند و به شهر ها روی می آورند که امید است در شهرستان اهر نیز به این موضوع توجه اساسی شود و با ساماندهی حاشیه نشینان از افزایش تعداد آنها و ساخت و سازهای غیرمجاز جلوگیری شود.

برخی از مناطق شهر اهر ساخت و سازهای غیرمجاز انجام شده است که امروز تخریب این بناها مشکل را دوچندان می کند. فیضی همچنین از بازسازی ۸۰ درصد بافت های فرسوده روستایی و شهری در شهرستان اهر خبر داد و اظهار داشت: برای مقاوم سازی بافت های فرسوده شهری و روستایی همکاری و همراهی دستگاه های خدمات رسان ضروری خواهد بود.

وای با تاکید بر اینکه چندین محله و منطقه شهر اهر از نظر بهداشتی، فرهنگی، اجتماعی و غیره وضعیت خوبی ندارند، گفت: با توجه به اینکه شهرستان اهر جزو شهرهای حاشیه نشین در کشور مطرح شده، طرح ساماندهی سکونتگاه های غیر رسمی و غیرمجاز در این شهرستان با جدیت در حال پیگیری است.

مردم مسئولان را در راستای مبارزه با ساخت و سازهای غیرمجاز یاری کنند رئیس شورای اسلامی شهر اهر اظهار داشت: تا زمانی که نقشه تفصیلی تایید و در اختیار ما قرار بگیرد فعلاً از تخریب ساخت و سازهای غیرمجاز صرف نظر کرده و از ساخت و سازهای غیرمجاز جلوگیری خواهیم کرد.

حسنعلی قهرمان فرد افزود: در حال حاضر مشکل عمده شهر و روستاها، ساخت و ساز غیرمجاز است که مردم با نظارت و رصد خود و پیگیری فعالیت افراد سودجو از طریق قانونی، می توانند مسئولان را در راستای مبارزه با این امر یاری کنند. وی با بیان اینکه ساخت و سازهای غیرمجاز

اساسی در حوزه ی پیشگیری نیز صورت گیرد.

شهبازپور بار دیگر با بیان این مطلب که ما نیز به عنوان مجریان قانون از تخریب ساخت و سازهای غیرمجاز خوشحال نیستیم، افزود: اگر از همان ابتدا، دستگاه ها پای کار بیایند و جلوی ساخت و سازهای غیرمجاز را بگیرند هزینه ها و سرمایه های ملی، از بین نخواهد رفت.

وی با اشاره به اینکه شهرداری و بنیاد مسکن موظف هستند سکونتگاه های غیر رسمی را نیز ساماندهی کنند، گفت: اداره بنیاد مسکن و شهرداری اهر باید تدبیری پیشه کنند تا مهاجرانی که از روستاها به شهر مهاجرت کرده را ساماندهی کنند. ضرورت همکاری دستگاه های مختلف برای مقاوم سازی بافت های فرسوده اهر مدیر بنیاد مسکن انقلاب اسلامی شهرستان اهر نیز با بیان اینکه برنامه ساماندهی و توانمندسازی سکونتگاه های غیر رسمی به دستگاه های ذیربط ابلاغ شده، اظهار داشت: علیرغم گذشت یک سال از این برنامه هنوز اقدامات خصوصی در این خصوص صورت نگرفته است.

ساخت و سازهای غیر مجاز باعث شده که از سال ۷۵ تا سال ۹۳ برای هر نفر ایرانی ۷ هزار متر مربع سرانه زمین کشاورزی تعلق بگیرد که در این بازه زمانی این میزان ۴ هزار متر مربع کاهش یافته است.

مدیر جهاد کشاورزی شهرستان اهر تصریح کرد: اگر بخواهیم زمین های زراعی در محدوده شهر را در اختیار ساخت و ساز قرار دهیم نیز مقدور نیست.

وی گفت: باید در راستای حفظ باقی مانده اراضی کشاورزی با تغییر کاربری غیرمجاز به شدت برخورد شود و این کار مستلزم همکاری و مساعدت دستگاه های قضایی، اجرایی و نظارتی به همراه تعامل بیشتر بخشداری و دهیاری ها است.

محبوب عبدالله پور، معاون عمرانی شهردار تبریز نیز در گفتگو با خبرنگار ما نا کار آمدی قوانین قدیمی، عدم استقرار مدیریت واحد شهری و سایر علل اقتصادی و اجتماعی است، قوانین شهرداری در سال ۱۳۲۸ نوشته شده و در حال حاضر کار آمدی لازم را ندارد

● برخورد با ساخت و سازهای غیرمجاز در اهر

یعقوب شهبازپور دادستان عمومی و انقلاب شهرستان اهر در این خصوص اظهار داشت: امروز یک وحدت نظر میان داگستری، شهرداری و اداره راه و شهرسازی در زمینه برخورد با ساخت و سازهای غیرمجاز شکل گرفته که همین امر نیز سبب شده دستگاه های اجرایی با قرار گرفتن در کنار دستگاه قضایی، بستر را برای برخورد با ساخت و سازهای غیرمجاز، فراهم کنند. وی با تاکید بر این که برخورد های قضایی با ساخت و سازهای غیرمجاز در شهرستان اهر ادامه خواهد یافت، گفت: البته همزمان با این برخوردها باید اقدام

بررسی پدیده حاشیه نشینی در آذربایجان غربی ۷۲ محله حاشیه نشین با ۲۵۰۰ هکتار مساحت

سکینه اسمی

بر اساس آمارهای رسمی به طور کلی در استان آذربایجان غربی، بیش از ۷۲ محله و منطقه حاشیه نشین با ۲۵۰۰ هکتار مساحت و ۳۰۰ هزار نفر جمعیت وجود دارد. از ۱۷ شهرستان استان، ۱۳ شهرستان دارای مناطق حاشیه نشین و شهرستان های پلدشت، تکاب، شوط و ماکو فاقد این مناطق هستند.

هر چند بررسی های اجمالی نشان می دهد وجود مناطق حاشیه نشین و سکونتگاه های غیرمجاز بیش از این آمار و ارقام باشد اما آنچه قابل تامل است رشد روز افزون مهاجرت روستائیان به شهرها و گسترش معضل حاشیه نشینی است.

هر سال به جمعیت حاشیه نشینان استان به میزان قابل توجهی اضافه می شود این در حالی است که بسیاری از مردم در نواحی حاشیه ای از امکانات اولیه زندگی محروم هستند و با توجه به محدود بودن امکانات شهری و افزایش جمعیت مناطق حاشیه ای مشکلات اجتماعی این شهر بیشتر می شود.

مهاجرت از روستاها و شهرهای کوچک به شهرهای بزرگ به دلیل وجود مشکلات اقتصادی، از اصلی ترین دلایل افزایش جمعیت حاشیه نشین شهرهای استان محسوب می شود که باعث توسعه بیش از اندازه حاشیه این شهرها، بدون در نظر گرفتن مولفه های مورد نیاز زندگی شهری شده است.

به اعتقاد بسیاری از کارشناسان، مهاجرت از روستاها و شهرهای کوچک به شهرهای بزرگ به دلیل وجود مشکلات اقتصادی، از اصلی ترین دلایل افزایش جمعیت حاشیه نشین شهرهای استان محسوب می شود که باعث توسعه بیش از اندازه حاشیه این شهرها، بدون در نظر گرفتن مولفه های مورد نیاز زندگی شهری شده است.

برخی از کارشناسان مسائل اجتماعی معتقدند تاکنون به بحث حاشیه نشینی نگاهی جدی و اصولی نشده است، در واقع حرکت ها در این راستا همراه با دلسوزی برای افرادی بوده است که در این مسیر گرفتار

شده اند و هرگز به این موضوع به صورت عمیق و علمی نگاه نشده است که زندگی به هر نحو و به هر شکل ممکن در حاشیه شهر می تواند چه آثار زیان بخش و عواقب منفی اجتماعی در پی داشته باشد. زندگی در فقر، زیر دکل های فشار قوی برق، کوچه ها و معابر خاکی، نبود امکانات بهداشتی، آموزشی، نبود امنیت افزایش آسیب های اجتماعی از جمله اعتیاد و طلاق به همراه بزه های متعدد بخشی از تصویر نامطلوب مناطقی است که حاشیه نشینی را با خود یدک می کشند.

اهالی مناطق حاشیه نشین از حداقل امتیازات شهروندی هم برخوردار نیستند یکی از ساکنان مناطق حاشیه ای شهر ارومیه در خصوص مسایل و مشکلات پیش روی مناطق حاشیه نشینی گفت: بیش از ۱۰ سال است که از روستا به مرکز استان مهاجرت کردیم تا شاید وضعیت معیشتی مناسبی داشته باشیم، اما نه تنها چنین نشد بلکه حقوق روستایی بودن خود را از دست دادیم.

یوسفی با بیان اینکه مردم مناطق حاشیه نشین از حداقل امتیازات شهروندی هم برخوردار نیستند افزود: هم اکنون وضعیت معیشتی مناسبی هم نداریم، به طوری که آب، برق یا گاز نداریم و فریادمان کمتر به گوش مسئولان می رسد.

بسیاری از اهالی این مناطق به امید یافتن کار و بهبود وضعیت معیشتی خود مجبور به مهاجرت شده و در این مناطق ساکن شده اند اما نه تنها تغییر در بهبود وضعیت زندگی نشده بلکه هر روز با مشکلات زیادی از جمله کمبود امکانات آموزشی، بهداشتی، رفاهی و... مواجه هستیم.

وی با بیان اینکه ارائه حداقل خدمات رفاهی و شهری نیاز اصلی مردم مناطق حاشیه

نشین است اظهار داشت: بسیاری از اهالی این مناطق به امید یافتن کار و بهبود وضعیت معیشتی خود مجبور به مهاجرت شده و در این مناطق ساکن شده اند اما نه تنها تغییر در بهبود وضعیت زندگی نشده بلکه هر روز با مشکلات زیادی از جمله کمبود امکانات آموزشی، بهداشتی، رفاهی و... مواجه هستیم.

سراغ یکی از زنان ساکن در منطقه حاشیه نشین ارومیه می رویم از او که در خصوص مشکلات می پرسیم آه عمیقی از ته می کشد وی با اشاره به اینکه درد و مشکلات مناطق حاشیه نشین تمامی ندارد گفت: سالهاست به امید زندگی و رفاه بیشتر از یکی از شهرهای محروم به ارومیه آمده ایم اما با اینکه در این مدت صاحب دو فرزند شده ام ولی درد و مشکلات و فقر ما تمامی ندارد.

منور با بیان اینکه این منطقه از کمترین امکانات بهداشتی و آموزشی برخوردار است

یکی از ساکنان مناطق

حاشیه ای شهر ارومیه

در خصوص مسایل و

مشکلات پیش روی

مناطق حاشیه نشینی

گفت: بیش از ۱۰ سال

است که از روستا به مرکز

استان مهاجرت کردیم

تا شاید وضعیت معیشتی

مناسبی داشته باشیم، اما نه

تنها چنین نشد بلکه حقوق

روستایی بودن خود را از

دست دادیم

آذربایجان غربی

ادامه داد: اگر فرزندان شب دچار بیماری شود باید با هزاران زحمت در داخل شهر دنبال درمانگاه و دکتر باید باشیم. وی کوچه های خانگی، استحکام کم ساختمان، نبود امنیت را از دیگر مشکلات اهالی این مناطق عنوان کرد و گفت: از مسئولان می خواهیم با سرکشی از نزدیک با مشکلات این اهالی آشنا شوند تا شاید راهکاری برای حل این مشکلات پیدا کنند.

● حاشیه نشینی معلول عدم توجه به روستاهاست

معاون امور عمرانی استاندار آذربایجان غربی در خصوص موضوع حاشیه نشینی و مشکلات ناشی از آن گفت: موضوع حاشیه نشینی در آذربایجان غربی معلول عدم توجه به روستاهاست، هر پدیده ای علتی دارد اگر به روستاهای استان به عنوان کانون تولید توجه می شد و زیرساخت های روستایی توسعه می یافت شاهد رشد روز افزون مهاجرت روستائیان به شهرهای استان نبودیم.

هادی بهادری با انتقاد از وضعیت نامناسب مناطق حاشیه نشین در ارومیه و شهرهای استان ادامه داد: با رشد روز افزون مهاجرت ها و حاشیه نشینی در استان نیازها در بخش های مختلف اجتماعی، فرهنگی و... نیز افزایش می یابد که عدم پاسخ دهی مناسب به نیازها با توجه به محدودیت امکانات آسیب های اجتماعی را در پی دارد. وی با اشاره به اینکه هم اکنون شهرستانهای ارومیه، پیرانشهر و بوکان نسبت به سایر شهرهای استان بیشترین حاشیه نشین را دارا هستند عنوان کرد: متأسفانه این امر موجب شده است بروز آسیب های اجتماعی و جرایم متعدد در این

پدیده حاشیه نشینی در استان بر لزوم تحدید حدود مناطق ویژه اجتماعی استان تأکید کرد و گفت: عدم تحدید حدود این مناطق در استان بویژه در ارومیه، مانع از برنامه ریزی های هدفمند و انجام اقدامات اساسی برای آن شده است. علی‌رآدفر با بیان اینکه ساماندهی سکونتگاههای غیررسمی و مناطق ویژه اجتماعی در استان یک ضرورت انکارناپذیر است افزود: عدم ساماندهی این مناطق، می تواند تبعات و آسیب های مختلف اجتماعی و سیاسی را به دنبال داشته باشد؛ لذا بر اساس تأکید وزیر محترم کشور و مقام عالی استان و با کمک فرمانداران و دستگاههای اجرایی، برنامه های مختلفی برای ساماندهی مناطق مذکور در دست اجرا قرار گرفته است.

معاون سیاسی استاندار همچنین به موضوع ساخت و سازها در بافت قدیمی و فرسوده شهرها اشاره کرد و گفت: ساخت و سازهای غیراصولی و ارتفاع‌سازی در بافت فرسوده و قدیمی شهرها بدون در نظر گرفتن الزامات فرهنگی، آموزشی و ...، باعث می‌شود که خود این مناطق به مناطق ویژه اجتماعی در مرکز شهرها تبدیل شود که باید برای این امر نیز بعنوان یک معضل، چاره اندیشی شود. رادفر همچنین در رابطه با مسائل و مشکلات مناطق ویژه اجتماعی استان گفت: آذربایجان غربی جزو ۱۱ استان کشور است که توجه به مسائل حاشیه نشینی در آنها اولویت دارد و از آنجا که در اکثر مناطق ویژه اجتماعی، آمار جرائم بالاست و بین این دو رابطه معناداری وجود دارد لازم است که به مسائل و مشکلات این مناطق بصورت جدی رسیدگی و توجه شود.

وی خدمات شهری شامل مسیرگشایی، خیابان کشی، آسفالت معابر، خدمات بهداشتی و درمانی، امکانات آموزشی، ورزشی و تفریحی و خدمات انتظامی و امنیتی را جزو نیازهای اولویت دار و پایه مناطق ویژه اجتماعی استان برشمرد و گفت: در همین راستا با کمک فرمانداری ها و دستگاههای اجرایی، برنامه های مختلف فرهنگی و اجتماعی با هدف ساماندهی و جلوگیری از شیوع آسیب های اجتماعی در این مناطق در حال اجرا است.

به هر روی گسترش روز افزون شهرنشینی در کنار عدم توجه به توسعه زیرساخت ها در شهرهای کوچک و روستاها از عوامل مهم رشد حاشیه نشینی در آذربایجان غربی شده هر چند این مشکل مختص کشور ما نیست و امروز بیشتر کشورها با این معضل دست و پنجه نرم می کنند.

اما اتخاذ راهکارهای کاهش مسایل و مشکلات آسیب های اجتماعی، فرهنگی و... این مناطق در استان می تواند تا حد زیادی ضمن اینکه التیام بخش دردهای بی پایان اهالی این مناطق بوده بلکه گامی مهم در راستای توسعه متوازن شهرهای استان نیز همراه داشته باشد.

گفت: متأسفانه حاشیه نشینی به شکل چشمگیری در استان در حال افزایش است که در وهله اول مسئولان باید در این خصوص و کنترل این پدیده چاره اندیشی کنند. عابد فتاحی با بیان اینکه مهاجرت از روستاها به دلیل کمبود امکانات و مشکلات متعدد از جمله دلایل توسعه حاشیه نشینی در استان شده است عنوان کرد: نبود امکانات مناسب بهداشتی و رفاهی، نبود جاده و معابر مناسب، نبود آب، برق و گاز و حتی مدارس مناسب و مورد نیاز برای برخورداری از آموزش استاندارد و بیکاری بالاترین شکایت مردم مناطق حاشیه نشین از شهرداری و نمایندگان بوده است.

وی ادامه داد: وجود چنین مشکلاتی در این مناطق سبب ایجاد ناهنجاریهای اجتماعی شده و تاکنون کار به خصوصی برای مردم حاشیه نشین انجام نشده و ادامه این روند تبعات منفی به دنبال دارد از این رو لازم است برای جلوگیری از روند افزایش حاشیه نشینی، پروژه‌های درستی برای جایگزینی در این مناطق اجرا کنیم.

فتاحی با تأکید بر اینکه بروز جرائم و افزایش آن در مناطق حاشیه نشینی رابطه مستقیمی با فقر مردم این مناطق دارد گفت: متأسفانه اهالی این مناطق به امید بهبود شرایط زندگی از جا و مکان اصلی خود مهاجرت کرده اند در این راستا شاهد فرهنگ مختلف مردم و افزایش بزه و جرائم نیز هستیم که نیازمند توجه ویژه مسئولان است.

● لزوم تحدید حدود مناطق ویژه اجتماعی در آذربایجان غربی

معاون سیاسی، امنیتی و اجتماعی استاندار آذربایجان غربی نیز با اشاره به گسترش

به صورت ریشه ای و اصولی در شهرهای استان حل شود.

معاون امور عمرانی استاندار آذربایجان غربی با تأکید بر اینکه نباید نسبت به مسائل توسعه شهری بی تفاوت باشیم و لازم است با تکیه بر قانون، از توسعه حاشیه نشینی در استان جلوگیری کنیم گفت: عدم آگاهی مردم با قوانین و ضوابط، فرصت را برای عده ای از افراد متخلف و سودجو برای فریب مردم و انتشار کم درآمد فراهم می سازد و با تصرف زمینهای اطراف شهرها و تبدیل آن به سکونتگاههای غیر رسمی که فاقد هرگونه آیین نامه و ضوابط شهرسازی هستند، ضمن برهم زدن کالبد شهر، مدیریت شهری را با مشکلات متعددی مواجه می سازد و باید با اطلاع رسانی محدوده و حریم شهرها به عموم مردم و آگاهسازی مردم از قوانین مانع شکل گیری و گسترش چنین مناطقی در شهرهای بزرگ شد.

وی یاد آور شد: به همین منظور و با هدف مقابله با توسعه مناطق حاشیه ای شهر به ویژه در شهرهای بزرگ، وزارت کشور دستورالعملی را برای بررسی وضعیت این مناطق و برنامه های ضروری و لازم برای آنها صادر کرده که با توجه به آن، در جلسات ویژه ای وضعیت مناطق حاشیه نشین شهر ارومیه و دیگر شهرهای بزرگ استان مورد بررسی قرار گرفته و راهکارهای مورد نظر اتخاذ می شود.

● حاشیه نشینی در آذربایجان غربی روند افزایشی دارد

یکی از نمایندگان مردم ارومیه در مجلس شورای اسلامی در خصوص مسایل و مشکلات حاشیه نشینی به خبرنگار ما

مناطق رابطه مستقیمی با پدیده حاشیه نشینی داشته باشد.

بهداری با تأکید بر اتمام جدی مسئولان در مقابله با این معضل افزود: برای مقابله و پیشگیری از رشد و گسترش این پدیده باید با شناخت دقیق علتها و تعریف صحیح فرایندها، برنامه مدونی را تدوین کرده و سیاست های مشخص شده را با همکاری تمامی دستگاههای و سازمان های ذیربط پیش برد.

معاون امور عمرانی استاندار آذربایجان غربی بهداشت، آموزش و پرورش، خدمات شهری و عمومی را بر خورداری از حداقل های زندگی را از نیازهای امروز و اساسی مناطق حاشیه نشین استان دانست و افزود: جمعیت افزون بر ۳۰۰ هزار نفری حاشیه نشینان نیازمند حجم بالای خدمات هستند که با توجه به محدودیت امکانات و اعتبارات این موضوع تاکنون به درستی محقق نشده است.

● مشکل حاشیه نشینی باید به صورت ریشه ای حل شود

بهداری، قانون گریزی، زمین خواری و تفکیک غیرمجاز اراضی توسط سودجویان و دلالان و مهاجرت های بی رویه بویژه مهاجرت از روستاها به شهرها با هدف یافتن کار و زندگی بهتر، ریشه اصلی ظهور و گسترش حاشیه نشینی در شهرهای استان عنوان کرد و اظهار داشت: حل این مشکل و معضل نیز باید به صورت ریشه ای اتفاق بیافتد.

وی ادامه داد: ارائه خدمات به مناطق حاشیه نشینی و توجه به مشکلات اهالی آن هر چند کاهش آسیب و معضلات اجتماعی، فرهنگی را در پی دارد و اما از سویی دیگر مشکل حاشیه نشینی را در شهرها دامن می زند در این راستا باید این معضل

اردبیل

بررسی پدیده حاشیه نشینی در اردبیل

وقتی یک سوم جمعیت اردبیل حاشیه نشین شد

این کودکان برای جبران فقر اقتصادی کمک دست والدین می شوند و روزهایی که قرار است برای درس خواندن و بازی کردن سپری شود با مشاغل نازلی همچون دست فروشی، نمکی و ... سپری می شود. حضور این کودکان در شهرها چهره نامطبوعی به شهر داده و کودک در حالی از یک سو مجبور به کار کردن است که از سوی دیگر نیز شهرنشینان به دیده موجودی حقیر و مستعد هر گونه کار خلاف به وی می نگرند.

در سایه غفلت ها و بی توجهی به نیاز های پیش آمده ناشی از فقر و بیکاری طی سال های گذشته حاشیه نشینی به حدی در اردبیل افزایش یافته است که به گفته شهردار اردبیل جمعیت ساکنان در این مناطق به یک سوم جمعیت شهر رسیده است. صدیغ بدری می گوید: از جمعیت ۵۰۰ هزار نفری اردبیل ۱۶۷ هزار نفر در این مناطق زندگی می کنند.

ونوس بهنود

● فقر فرهنگی سایه شوم تربیتی

در این میان نکته پنهان مانده فقر فرهنگی پدران و مادران ساکن شده در حداقل امکانات است که تاثیر مستقیم خود را روی پرورش کودکان و می نهد. خط فقر فرهنگی زندگی این کودکان را با کودکان شهری که به فاصله گاه ۲۰ دقیقه ای از آن ها سکونت دارند جدا ساخته است.

افرادی که اغلب شهری نیستند و مهاجران فقر زده ای هستند که نه زندگی روستایی و عشایری پاسخگوی آن ها بوده و نه شهر آن ها را به آغوش گرم پذیرفته است. زندگی بینابینی حاشیه نشینی که با هدف فرار از فقر اقتصادی و اجتماعی انجام شده به مراتب بیش از تجربه قبلی حاشیه نشینان آن ها را دچار مضامات مختلف کرده است.

در این میان کودکان به حال خود رها شده حاشیه نشین حتی از اولیه های زندگی کودکان شهری برخوردار نیستند. آرامش، امنیت، لذت بازی و آموزش صحیح برای این کودکان تعریف نشده و بیگانه است و زندگی روی خوشی به آن ها نشان نمی دهد.

● موج آسیب های اجتماعی انتظار می رود

یک جامعه شناس می گوید آسیب اجتماعی امروز مناطق حاشیه نشین پدیده مخربی نیست که طی چند سال اخیر و با یک ساماندهی کوتاه مدت رفع شود. ناصر محمدی تاکید دارد که اگر امروز مشکلات مهار نشود کودکان حاشیه نشین نسلی از آسیب های اجتماعی را با خود به نسل بعد حمل خواهند کرد. نگرانی جامعه شناسان از تداوم آسیب ها در نسل های بعدی به دلیل بی توجهی به کودکانی است که مرتباً در معرض آسیب اند. در واقع اینکه سکونتگاه های غیر رسمی به عنوان کانون های جرم شهر را از هر سو تهدید کنند دور از انتظار نیست. چرا که نتیجه تربیت غلط امروز در کوتاه مدت عیان خواهد شد تا چند سال پیش کسی نمی دانست پدیده مخربی به نام حاشیه نشینی در کمین شهر اردبیل است.

هر چند معاون امور عمرانی استانداری اردبیل، معاون اجتماعی و پیشگیری از وقوع جرم دادگستری اردبیل، اعضای شورای اسلامی شهر اردبیل و شهردار اردبیل بارها به ضرورت ساماندهی سکونتگاه های غیر رسمی و حاشیه نشینی تاکید داشته اند اما به نظر می رسد این تأکیدات روی کاغذها جا مانده و سرعت مطلوبی در اجرا بیات مشاهده نمی شود. کودکان حاشیه نشین در حالی به مانند پدران و مادران فقیر خود برای امرار معاش به سمت کار کردن کشانده می شوند که دستگاه های حمایتی که معتقدند از چشم تیزبینشان هیچ آسیبی پنهان نمی ماند نسبت به این موضوع بی تفاوت اند.

● نگاه معصومانه به آمار بالای وقوع جرم

حاشیه نشینی در سال های اخیر نه تنها تهدیدی برای سلامت فرهنگی شهر بوده بلکه برای خود ساکنان نیز مشکلات بسیاری به همراه داشته است. تا جایی که برخی کارشناسان افزایش حاشیه نشینی را از دلایل افزایش وقوع جرم در اردبیل می دانند و در واقع این مناطق را جرم خیز تلقی می کنند.

به طوریکه معاون اجتماعی و پیشگیری از وقوع جرم دادگستری اردبیل معتقد است گسترش حاشیه نشینی در اردبیل جرایم اجتماعی را افزایش داده است. یوسف خدادادی می گوید: بر اساس تحقیقات انجام شده بیش از ۸۰ درصد جرایم در حاشیه شهرها اتفاق می افتد و این امر ایجاب می کند تا تمام دستگاه ها با همکاری و تعامل بیشتر با یکدیگر در صدد مقابله جدی با این معضل برآیند.

هر چند این تأکیدات به جا است اما تکلیف کودکانی که در دامن جرایم رشد و نمو می کنند مشخص نیست. در واقع به نظر می رسد دستگاه هایی که خدادادی برای رفع مشکل از آن ها طلب همکاری دارد تاکنون برنامه مشخص و معینی برای حمایت از کودکان به اجرا در نیآورده اند.

خشونت و جرم آن هم با تنوع و گستردگی در حالی توسط پدران و مادران از این مناطق گزارش می شود که نگاه معصومانه به مرور به وقوع چنین اتفاقاتی عادت کرده و آن را بخشی از زندگی می داند و زمان زیادی نمی گذرد که خود در این بازی ظالمانه نقش ایفا کنند.

شهری که به عنوان مرکز استان با زمین های رها شده در پیرامون خود وسوسه مهاجرت و یا تغییر مکان زندگی را فراهم ساخته بود و نبود هیچ چشم نظری تا این فرصت را فراهم آورد که حاشیه نشینی به باقی مشکلات فرهنگی این شهر اضافه شود.

این روزها عدم تعادل چهره فرهنگی شهر اردبیل در سایه بروز و ظهور پدیده حاشیه نشینی نقل هر محفلی و محل ایراد هر سخنرانی کارشناسی شده است. برخی کارشناسان تاکید دارند نبود نگاه جامع نه تنها برنامه های کوچک فعلی را به فرجام نخواهد رساند بلکه موج های دیگر مشکلات فرهنگی در کمین این شهر نشسته است.

یکی از ساکنان محله ایران آباد اردبیل می گوید: وقتی در روستا خشکسالی و بیکاری بیداد می کند مجبور شدم زن و بچه ام را بردارم به شهر بیایم شاید گرهی باز شود. صابر بخشنده می گوید برای اینکه کار مناسبی پیدا کند به شهر آمده است.

وقتی از وضعیت زندگی در شهر نیز سوال می کنم راضی به نظر نمی رسد. بخشنده از کمبودهایی می گوید که به نظر حقوق اولیه هر فرد است و از اینکه شهر نیز نسبت به وی و خانواده اش بی مهری کرده به شدت دلگیر است.

بررسی ها نشان می دهد معضلات شهرنشینی در دو شهر پرجمعیت استان اردبیل شامل اردبیل و پارس آباد به مراتب بیشتر است. این دو شهر بیشترین تعداد سکونتگاه های غیر رسمی را دارند و وسوسه استفاده از امکانات شهرهای بزرگ و دست یابی به فرصت های شغلی و معیشتی مطلوب تر موجب شده است گرایش به حاشیه نشینی در این دو شهر بیشتر باشد.

با این وجود نه تنها حاشیه نشینان از این امکانات بهره کافی و وافی نمی برند بلکه با خیل عظیم مشکلاتی مواجه هستند که یکی از اصلی ترین آن نداشتن تکیه گاه فرهنگی است.

● دست رد شهر بر سینه حاشیه نشین

مهاجران ساکن شده در سکونتگاه های غیر رسمی در بدنه شهری نیز پذیرفته نیستند. به دلیل تفاوت فرهنگی رفته بر

این گروه و ساکنان شهری خط حایل بین این دو همواره بر جای مانده و به هیچ وجه پاک نمی شود.

تا جایی که یکی از شهروندان اردبیلی می گوید تا به حال نه سکونتگاه غیر رسمی دیده ام و نه می خواهم ببینم.

دلیل فاطمه سجادی فقر فرهنگی این مناطق است و معتقد است همین کسانی که در این مناطق زندگی می کنند کلی مشکل به بار می آورند چون آداب زندگی شهری را نمی دانند. در عین حال شهروند دیگری تاکید دارد که حاشیه نشین ها در داخل شهر رفتارهای نامناسب از خود نشان می دهند و برخی اعمال مجرمانه مرتکب می شوند.

● وقوع ۸۰ درصد جرایم در حاشیه شهرها

در واقع نگرانی این دو شهروند چندان دور از آمارهای منطقی استخراج شده نیست.

به گفته معاون اجتماعی و پیشگیری از وقوع جرم دادگستری استان اردبیل گسترش حاشیه نشینی در اردبیل جرایم اجتماعی را افزایش داده است.

یوسف خدادادی تاکید دارد که بر اساس تحقیقات انجام شده بیش از ۸۰ درصد جرایم در حاشیه شهرها اتفاق می افتد و این امر ایجاب می کند تا تمام دستگاه ها با همکاری و تعامل بیشتر با یکدیگر در صدد مقابله جدی با این معضل برآیند.

با این وجود همچنان که دلایل بروز حاشیه نشینی مورد غفلت است، دلایل جرم خیزی نیز مورد توجه نبوده و صرف برخورد قهری به عنوان سهل ترین راه مقابله تلقی می شود.

● ضرورت ساماندهی با نگاهی جامع نگر

بهمین ماه سال گذشته بود که معاون امور عمرانی استانداری اردبیل به توقف رشد حاشیه نشینی در شهرهای مختلف استان به ویژه مرکز استان تاکید کرد.

علی آذرنژاد در آیین تقدیم لایحه بودجه شهرداری اردبیل خطاب به مدیران و برنامه ریزان شهری گفت وقتی به ساماندهی سکونتگاه های غیر رسمی تاکید می شود باید از

توسعه بی رویه چنین سکونتگاه هایی ممانعت شود. وی افزود: باید با ساماندهی مناسب کاربری اراضی مختلف مشخص شود تا اجازه ساخت و ساز های بی رویه سلب شود.

این تاکیدات در حالی است که ستاد توانمند سازی سکونتگاه های غیر رسمی در اردبیل نیز طی سال های گذشته حضوری فرمالیته داشته و عملاً در مهار این معضل اقدامی درخور به اجرا در نیآورده است.

هر چند عمر برخی سکونتگاه های غیر رسمی در اردبیل متجاوز از ۲۰ سال است به نظر می رسد خروج ساکنان این سکونتگاه ها غیر ممکن بوده و با برنامه های لاک پشتی، مدیریت شهری خود در مقابل حاشیه نشینی سر خم کرده است.

علاوه بر این در اغلب برنامه های ساماندهی به ساماندهی فیزیکی سکونتگاه ها تاکید می شود بطوریکه شهردار اردبیل تعیین تکلیف اراضی بایر را خواستار شده و در اظهارات مسئولان برنامه جامعی که بتواند به تمامی ابعاد این پدیده توجه داشته باشد به چشم نمی خورد.

● مشکلات عمیق تر از ساماندهی خانه های غیر مجاز

تاکید جامعه شناسان و رفتار شناسان مطالعه علل بروز این پدیده و چاره جویی بر اساس این علت ها است. برخی معتقدند برنامه های سطحی نگر صرف صورت مسئله را تغییر دادن و بی توجهی به دلایل عمیق تر بروز این پدیده است.

در واقع اینکه اراضی بایر اطراف شهر اردبیل تعیین تکلیف شده و سکونتگاه ها ساماندهی شود یک پای مهار معضل حاشیه نشینی است.

برنامه ریزی هایی که بدون شنیدن نظرات و دغدغه های حاشیه نشین ها اجرایی شود به تعبیر برخی کارشناسان درمان موقت است.

در حالی که معضلات عمیق تری طی سال های آتی در سایه بی توجهی امروز، شهر اردبیل را تهدید می کند.

● فقر یک ساله نیروی امنیتی در حصار

اسلامیان که معتقد است بومیان حصار از ناامنی‌های ایجاد شده در این منطقه به دلیل مهاجرت بیگانگان به تنگ آمده‌اند می‌گویند: این در حالی است که تنها کیوسک نیروی انتظامی که تا اندازه‌ای امنیت این منطقه را تأمین می‌کرد از یک سال گذشته تاکنون جمع آوری شده و هنوز علی‌رغم پیگیری‌های صورت گرفته جایگزینی برای آن انجام نشده است.

وی اضافه می‌کند: نگه داری سگ در منازل از دیگر معضلات ایجاد شده به دنبال حضور مهاجران خارجی در منطقه حصار است که بر خلاف اعتراض اهالی این منطقه توجهی به آن نشده است.

این ساکن منطقه حصار عدم وجود مرکز بهداشتی درمانی را یکی دیگر از معضلات منطقه حصار اعلام می‌کند و ادامه می‌دهد: در این راستا ضروری است که مرکزی در این محل با توجه به روند رو به رشد جمعیت و نیاز بیشتر به این نوع خدمات در این محل راه‌اندازی شود.

● جولان مار و موش در کوچه پس کوچه‌های حصار

وی جولان دادن مار و موش در کوچه پس کوچه‌های حصار را نیز از دیگر معضلات منطقه حصار اعلام کرد و ابراز داشت: بارها و بارها در خصوص حیوانات مزاحم، عدم جمع آوری زباله‌ها در کوچه‌ها و آسفالت نامناسب نامه نگاری‌هایی را با شهرداری منطقه ۱۰ انجام داده‌ام که هنوز به نتیجه نرسیده‌ایم.

اسلامیان ادامه می‌دهند: در حال حاضر بیش از ۴۰۰ خانواده سوریه‌ای و ۸۰ خانواده ترکیه‌ای به جمع حاشیه نشینان حصار اضافه شده‌اند ضمن آنکه هنوز هویت آنها نیز مشخص نیست. خانم زاهدی نیز که از دیگر ساکنان منطقه حصار است با ابراز نگرانی از هجوم فرهنگ‌های مختلف به این منطقه از شهر اصفهان می‌گوید: تا حرف از حصار به میان می‌آید گونی‌های برنج و مرغ به درب خانه‌ها روانه می‌شود اما مسئولان باید بدانند که حصار گونی برنج و روغن نمی‌خواهد حصار امنیت می‌خواهد و

اصفهان

بررسی پدیده حاشیه نشینی در اصفهان

یک هزار و ۱۰۰ کودک بی هویت در منطقه حصار

ضمیمه شدن جنگ زده‌های سوریه‌ای و ترکیه‌ای به حاشیه نشینان منطقه حصار اصفهان این روزها زندگی و امنیت را بر ساکنان بومی این منطقه تنگ کرده و معضلات موجود در این منطقه را صد برابر کرده است. آنهایی که غیرقانونی در کوچه پس کوچه‌های اصفهان زندگی می‌کنند، به اجبار جنگ و یا به امید شغل، درآمد و زندگی بهتر غربت را بر ماندن در وطنشان ترجیح داده و با کوله باری از آرزو به اصفهان آمده‌اند، بدون آنکه بدانند چه سرنوشتی انتظارشان را می‌کشد.

مریم باوری

وی که افزایش توزیع مواد مخدر، توزیع مشروبات الکلی و فحشا را از نتایج مهاجرت جنگ زده‌ها به منطقه حصار می‌داند ادامه می‌دهد: با حضور این مهاجران طی ۱۰ ماه گذشته امنیت منطقه حصار به زیر صفر رسیده است. او همچنین به دعوای سیاسی مهاجران کشورهای مختلف در حصار اشاره می‌کند و می‌گوید: اقلیت مهاجران این منطقه به محض هر گونه اتفاقی در سطح کشورهاشان به صورت جامعه آماری کوچکتر در این منطقه با پرتاب سنگ به جان هم می‌افتند.

بسیج خواهران منطقه حصار در گفتگو با مهر از شناسایی یک هزار و ۱۰۰ کودک بی هویت در منطقه حصار اشاره می‌کند و می‌افزاید: بسیاری از کودکان این منطقه هویت مشخصی نداشته و شناسنامه ندارند. مهاجرت جنگ زده‌های سوریه و ترکیه از مهاجرانی که از ترکیه به اصفهان سفر کرده‌اند به منطقه حصار نیز از دیگر معضلات حاشیه‌های ضمیمه شده با متن اصفهان هستند.

در این میان مشاور املاک خیابان سعدی محله حصار که از آب گل آلود ماهی گرفته و بر خلاف مخالفت‌های مکرر بومیان این منطقه خانه‌هایی را که بدون هیچگونه استانداردی و در ابعاد ۴۰ تا ۷۰ متری ساخته را با قیمت‌های گزاف در اختیار این مهاجران قرار داده و امنیت و زندگی روزمره بومیان این منطقه را مختل کرده است. اسلامیان یکی از ایتارگران ۸ سال دفاع مقدس که یکی از ساکنان منطقه حصار و بیش از ۲۰ سال است در این منطقه زندگی می‌کند از دغدغه‌هایش در خصوص زندگی در این محله سخن می‌گوید: چرا مردمان این کشورهای جنگ زده به جای دفاع از وطنشان به کشورهای دیگر مهاجرت می‌کنند مگر ما ۸ سال جنگیدیم برای کشورمان و در نهایت به پیروزی رسیدیم. مهاجرت سوریه‌ای‌ها امنیت حصار را زیر صفر برده است

در این میان و زمانی که نه راه پس و نه راه پیشی برای این مسافران خسته از راه باقی مانده، هستند سودجویان و دلالانی که از آب گل آلود ماهی گرفته و برای رسیدن به اهداف خود مهاجران تازه از راه رسیده را مورد هدف قرار داده و با وعده و وعیدهای واهی که به آنها می‌دهند با دریافت پول هنگفت خانه‌های از پای بست ویران را در حاشیه‌های شهر اصفهان به آنها قالب می‌کنند.

«حصار منطقه آزاد اصفهان است»، این جمله توصیف ساکن ۲۰ ساله این منطقه از محل زندگی‌اش است چرا که معتقد است از تمام قومیت‌های ایرانی و حتی کشورهای سوریه، عراق، ترکیه و افغانستان در این منطقه آزادانه و بدون هیچ چارچوبی زندگی می‌کنند. بچه‌هایشان شناسنامه برای ادامه تحصیل ندارند و بریسا که ۹ سال دارد و از اصل به اصفهان آمده به پاره شدن شناسنامه‌اش به دنبال دعوی پدر و مادرش اشاره می‌کند و ادامه می‌دهد: دو سال است که به دنبال دعوی پدر و مادر شناسنامه‌ام را از دست داده و هنوز کسی برایم شناسنامه نگرفته است.

● شناسایی یک هزار و ۱۰۰ کودک بی هویت در منطقه حصار

در این میان خانم یار احمدی مسئول

مردمش تشنه فرهنگ هستند.

● خانه امید ایرانیان بکام مهاجران

او از فعالیت خانه امید ایرانیان در منطقه حصه نیز سخن به میان می‌آورد و می‌گوید: این موسسه نیز بیشترین خدمات خود را به مهاجران کشورهای خارجی ارائه می‌دهد و کمتر به وضعیت زندگی مهاجران ایرانی می‌پردازد.

اما در این میان کوروش محمدی، رئیس انجمن آسیب شناسی اجتماعی ایران در گفتگو با مهر معتقد است حاشیه نشینان مهاجرانی هستند که برای بهبود شرایط زندگی به شهرهای بزرگ مهاجرت کرده و با استقرار در حاشیه شهرها قصد ضمیمه شدن به شهرهای بزرگ راداشته و قصد دارند از تمام امکانات آنها استفاده کنند.

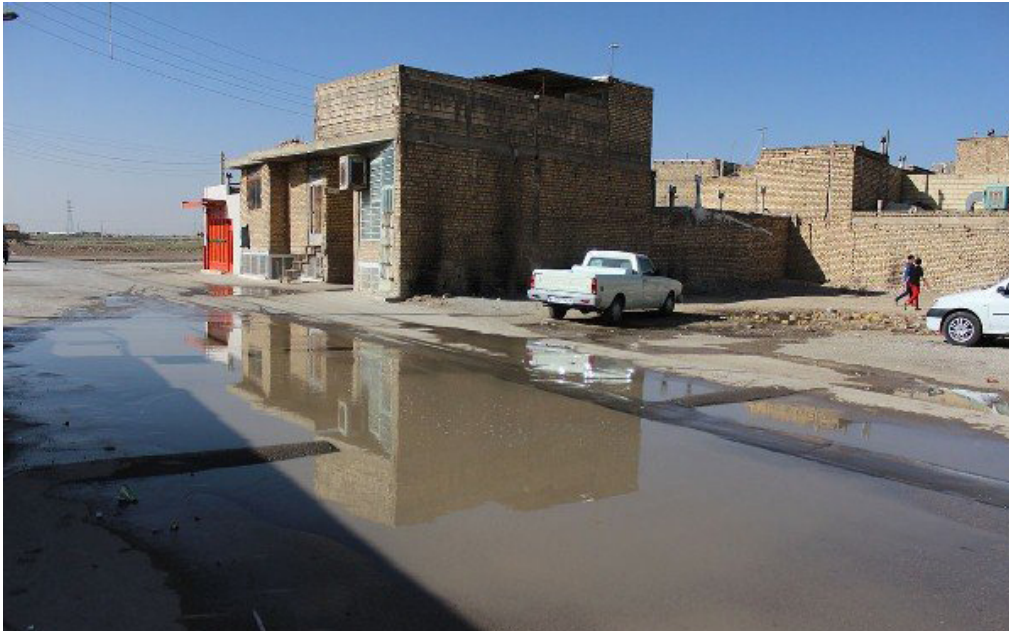
وی با بیان اینکه مهاجران که عموماً بدون تخصص هستند با هزار امید و آرزو به حاشیه شهرهای بزرگ می‌آیند، اضافه می‌کند: با این وجود این افراد به دلیل عدم تخصص در مراکز صنعتی و اقتصادی شهرهای بزرگ بکارگرفته نمی‌شوند و با شکست بزرگی مواجه می‌شوند.

● مهاجران پذیرش فرهنگ شهر نشینی را ندارند

رئیس انجمن آسیب شناسی اجتماعی ایران با بیان اینکه مهاجرانی که به شهرهای بزرگ می‌آیند نمی‌توانند به لحاظ اجتماعی و فرهنگی خود را با فضای موجود در کلانشهرها هماهنگ کنند می‌گوید: این مهاجران پذیرش فرهنگ شهر نشینی را ندارند و از این رو به سمت حاشیه نشینی کشانده می‌شوند.

وی روی آوردن به توزیع و فروش مواد مخدر، استفاده از ظرفیت کودکان برای تکدی گری در سطح کلانشهرها و همچنین استفاده از ظرفیت آنها برای حضور در باندهای سرقت را نیز راهکارهای حاشیه نشینان برای رفع مشکلات اقتصادی شان می‌داند و ادامه می‌دهد: عموم مهاجرانی که به شهرهای بزرگ می‌آیند دیگر راهی برای برگشت به شهرستان خود را ندارند و از این رو برای ماندگاری در کلانشهرها به هر کاری تن می‌دهند.

محمدی که بر این باور است تمام آسیب‌های موجود در حاشیه شهر اصفهان

فضای سبز از دیگر معضلات شهر اصفهان است که در این راستا باید در نظر داشته باشیم با که امکان افزایش حاشیه نشینی در این مناطق بیشتر است و نباید از این مساله غافل باشیم.

وی تفکیک‌های غیر مجاز و غیر مناسب صورت گرفته در شهر اصفهان را نیز از دیگر دلایل توسعه حاشیه نشینی در شهر اصفهان عنوان می‌کند و ادامه می‌دهد: دلالاتی هستند که در حاشیه شهر اصفهان و به ویژه در شمال شهر اصفهان و از کمربند خوراسگان تا پشت خمینی شهر بیشترین تفکیک‌های غیر مجاز را دارند و درآمدهای هنگفتی در کنار ایجاد معضلاتی برای متن شهر اصفهان داشته‌اند.

● شهرداری اراده و توان مقابله با حاشیه نشینی را ندارد

عضو شورای اسلامی شهر اصفهان که برخورد با حاشیه نشینان را کار بسیار سختی می‌داند اضافه می‌کند: شهرداری اصفهان اراده‌ای برای مقابله با حاشیه نشینی ندارد و کادر فعلی این ارگان نیز توان ساماندهی طرح‌های مقابله با حاشیه نشینی را ندارند.

به دنبال جمع‌آوری کیوسک نیروی انتظامی در منطقه حصه که یکی از اصلی‌ترین نقاط حاشیه نشینی شهر اصفهان است سردار عبدالرضا آقاخانی، فرمانده انتظامی استان اصفهان در گفتگو با خبرنگار مهر دلیل جمع‌آوری این کیوسک را به گونه‌ای مخفی شدن جرایم در منطقه حصه عنوان می‌کند و می‌افزاید: با وجود این کیوسک جرم‌ها به داخل خانه‌ها برده شده بود و از یک سال پیش این کیوسک جمع‌آوری شده است.

وی در پاسخ به سوالی مبنی بر اینکه چرا پس از گذشت یک سال هنوز خدمات امنیتی به منطقه حصه ارائه نمی‌شود، اضافه می‌کند: طرح ویژه حصه از ۱۵ اردیبهشت ماه مجدداً آغاز به کار خواهد کرد.

تفصیلی هستند، می‌گوید: در این راستا خدمات ارائه شده از سوی شهرداری اصفهان در محدوده طرح تفصیلی است و از آنجایی که برخی از حواشی شهر اصفهان امروز به محدوده شهر اضافه شده‌اند ارائه خدمات به آنها نیز جزء وظیفه شهرداری است. عدم موفقیت در ایجاد کمربند سبز اصفهان افزایش حاشیه نشینی را رقم زد.

وی که از اجرای طرح کمربند سبز در اطراف شهر اصفهان به منظور جلوگیری از حاشیه نشینی در این شهر سخن به میان می‌آورد، اضافه می‌کند: نمی‌دانم چرا و به چه دلیلی شهرداری موفق به اجرای طرح ایجاد کمربند سبز در اصفهان نشد و این امر در نتیجه افزایش رو به رشد حاشیه نشینی در اصفهان را رقم زد.

عضو شورای اسلامی شهر اصفهان که محدود کردن حاشیه نشینی در شهر اصفهان را از برنامه‌های در دستور کار مدیریت شهری اصفهان می‌داند، ابراز می‌کند: در این راستا شهرداری‌های مناطق باید با این مساله جدی‌تر برخورد کنند و فضای موجود در مناطق خود را از این پدیده حفظ کنند.

● خلاء قانونی برای مقابله با حاشیه نشینی

وی که معتقد است در حال حاضر جهاد کشاورزی تنها ارگانی است که می‌تواند به صورت قانونی با تفکیک اراضی کشاورزی برخورد کند و تاکنون موارد زیادی را نیز به دستگاه قضایی معرفی کرده است، می‌افزاید: بر این اساس باید یادآور شوم که خلاء قانونی در خصوص مقابله با حاشیه نشینی وجود دارد و مسئولان باید به این امر اهتمام بیشتری داشته باشند.

معین الحاق برخی روستاهای اطراف شهر اصفهان به این کلانشهر را نیز از دیگر دلایل رشد حاشیه نشینی در اصفهان می‌داند و می‌گوید: الحاق روستاهای حاشیه شهر اصفهان به جهت حفظ محیط و

و دیگر کلانشهرهای کشور به متن شهرها تزریق می‌شود، اضافه می‌کند: در این راستا ضروری است که با ایجاد کارگاه‌های تولیدی و امکانات تفریحی و فضاهای فرهنگی تا حدودی به وضع نابسامان حاشیه‌های شهر اصفهان سامان داد.

کرمانشاهی‌های بیشترین مهاجران حصه وی که عمده مهاجران منطقه حصه اصفهان را از استان‌های غرب و به ویژه استان کرمانشاه اعلام می‌کند، می‌گوید: اصفهان در حال تبدیل شدن به قربانی بزرگ حاشیه نشینی است و مهاجران این شهر به نوعی جمعیتی بیشتر از خود اصفهانی‌های بومی دارند.

رئیس انجمن آسیب شناسی اجتماعی ایران با تأکید بر اینکه با روند روبه رشد حضور مهاجران به اصفهان قوطی‌آبادهای سابق تهران در اصفهان شکل خواهد گرفت، می‌گوید: نباید از آسیب‌های اجتماعی و فرهنگی این قوطی‌آبادهای که از جمله آن می‌توان به اعتیاد، فحشا و تکدی‌گری اشاره کرد غافل بود.

فتح‌الله معین، عضو شورای اسلامی شهر اصفهان نیز بر این اعتقاد است که شهرداری و شورا ملزم به اجرای طرح

البرز

بررسی پدیده حاشیه نشینی در البرز

نزدیک ترین استان به پایتخت و حاشیه هایش

ساره نوری

بیش از ۴ سال از استان شدن البرز می گذرد. مرکز البرز کلانشهر کرج است که جمعیتی بیش از ۲ میلیون نیم نفر را در دل خود جای داده است. کرج معروف به ایران کوچک، پذیرای اقوام مختلف ایرانی از گوشه گوشه کشور است. وجود فرهنگ های مختلف در این شهر نشان از حضور افرادی دارد که برای دستیابی به شرایط بهتر اقتصادی، کرج را مقصد نهایی خود برای زندگی انتخاب کرده اند.

است که اهالی آنها را به کنایه لقب پلافروشی داده اند.

ناخوانده و دردرساز همیشگی خیابان های این منطقه است.

● آمار دقیقی از حاشیه نشینی در کرج وجود ندارد

با توجه به قدمتی که منطقه اسلام آباد دارد عمده مشکلات مردم بالاکلیفی در همه زمینه های خدمات شهری است که دامن مردم و منطقه را گرفته است. به طوری که بسیاری از شهروندان اسلام آبادی معتقدند که ستاره ای در آسمان شهر ندارند. با توجه به ساخت و سازهایی که در منطقه صورت گرفته خانه های ساخته شده توسط مردم استاندارد نیست اگر زمین روزی روی خوش به مردم این منطقه نشان ندهد و رانشی در بر داشته باشد تالافات زیادی دامنگیر مردم منطقه خواهد شد.

برای بررسی بیشتر و اطلاع از آمار حاشیه نشینی در کرج به سراغ مدیرکل امور اجتماعی و فرهنگی استانداری البرز می رویم، حمیدرضا عسگری در پاسخ به این پرسش که آیا آماری از میزان حاشیه نشینی در کلانشهر کرج وجود دارد یا خیر؟ اظهار کرد: آمار دقیقی از میزان حاشیه نشینی در کرج وجود ندارد تقریباً یک چهارم جمعیت شهری کرج در مناطق حاشیه نشین سکونت دارند.

● وجود مغازه های ضایعات فروشی تاولی بر دل اهالی

در نظر بگیرید اگر کسی بیماری داشته باشد و بخواهد او را به نزدیک ترین مرکز درمانی برساند چه مسیر تنگ و کم عرضی را باید بپیماید تا به خیابان های با عرض بزرگتر برسد تا بیمار خود را به بیمارستان برساند.

این منطقه همچنین فاقد هرگونه پارکینگ عمومی است. همچنین منطقه ای به این بزرگی فاقد هرگونه امکانات رفاهی است. این تفاوت امکانات و شرایط در این منطقه در حدی است که در برخی از خیابان ها از یاد می بری که اینجا کرج است و تردد از این محله ها تصاویر محرومیت شهرهایی را برای ما متصور می کند که فرسنگ ها از پایتخت به دور هستند و آنها را محرومترین مناطق کشور به حساب می آورند اما کسی حتی شاید نتواند تصور کند که در انتهای منطقه عظیمه کرج که جزو یکی از بهترین مناطق کرج است، منطقه ای با این سطح از محرومیت واقع شده است. یکی دیگر از تاول های که بر دل منطقه نشسته، وجود مغازه های ضایعات فروشی

ها، بوی بد فاضلاب و همچنین استقرار ضایعات فروشی ها زشت و نازیبا است. از همه مهمتر وجود بیش از یک ششم بافت فرسوده استان البرز در این منطقه، نیز مانند تاولی بزرگ بر قلب منطقه نمایان است. زندگی مردم در حاشیه شهر تبعات زیادی در پی دارد به همین منظور بازسازی بافت های فرسوده و ساماندهی مناطق قدیمی شهر که در بسیاری از مواقع در حاشیه شهر واقع شده اند از جمله طرح های ضروری است که باید با سرعت بیشتری در سطح استان اجرایی شود ولی با گذشت مدت ها هنوز این طرح کامل به اجرا در نیامده است و مشکلات محله زورآباد از جمله عرض کم خیابان ها، نبود فاضلاب مناسب، نبود مدرسه، بانک و پارکینگ و غیره دامنگیر مردم این منطقه شده به طوری که شهروندان را عاصی کرده است.

برای آشنا شدن با این منطقه که در حاشیه شهر هم واقع شده باید کمی توضیح داد؛ عرض برخی خیابان ها از جمله خیابان اصلی این منطقه کمتر از ۱۰ متر است به طوری که دو خودرو نمی توانند از کنار هم عبور کنند. در سال ۸۸ قرار بر این بود که عرض خیابان اصلی به ۱۶ متر تغییر یابد ولی همچنان ۶ متر است و ترافیک، مهمان

وجود کارخانه های بزرگ صنعتی و تولیدی، معادن و غیره باعث شده که بسیاری از هم وطنان زندگی در این شهر را برگزینند. در خیابان های مرکزی شهر که قدم بزیند شاید به این فکر فروروید که همه چیز خوب است و خبری از فقر و حاشیه نشینی نیست ولی کافیست برای رفتن به چالوس از کمربندی شهر عبور کنید جایی که با مرکز شهر ۱۵ دقیقه ای بیشتر فاصله ندارد. منطقه آلونک نشین اسلام آباد که در گذشته معروف به زورآباد بود، منطقه ای است نسبتاً بزرگ با مساحت ۱۶۵ هکتار و بیش از ۳۰ سال است که از شکل گیریش می گذرد. بافت خانه ها نامنظم است زمانی کاملاً در حاشیه بود ولی حالا قسمتی از منطقه دارد کم کم در دل شهر جا می شود.

وجود یک ششم بافت فرسوده کرج در محله اسلام آباد تهدیدی بزرگ است به گفته خیلی از شهروندان شهبای منطقه اسلام آباد زیبا و روزهایش زشت است، زیبایی شهبای این منطقه به خاطر خانه های قد و نیم قدی است که گویا روی هم ساخته شده است، چراغ های روشن این منطقه در شب تصویری زیبایی به رهگذران می دهد ولی در روز دیدن تصاویری از رها شدن زباله در خیابان

مسافرت کرده باشید، در بسیاری از موارد دیده اید که محله های مجاور با ایستگاه قطار و یا ترینال های مسافربری از ساختار متفاوتی تشکیل شده اند. معمولا افراد کم درآمد با استقرار در این محله ها که معمولا خارج از بافت متمرکز شهری هستند روزگار را سپری می کنند.

پدیده حاشیه نشینی با استان البرز و به ویژه شهرستان کرج پیوندی دیرینه دارد، استان البرز را همگان به مهاجر پذیری می شناسند. وجود زندانهای بزرگ کشور در شهرستان کرج نیز دلیلی دیگر برای رشد بی رویه حاشیه نشینی در این کلانشهر است. افزایش بی رویه جمعیت یکی از مشکلات شهر کرج است، ویژگی های برخی گروه های مهاجر موجب بروز پدیده هایی نظیر حاشیه نشینی، پدید آمدن محلات فقیر و همچنین بالا رفتن میزان تخلقات و جرم و جنایت می شود.

شرایط خوابگاهی کرج باعث سرازیر شدن جمعیت به این شهر شده است نباید از خاطر دور داشت که کرج یکی از شهرهای مطرح کشور است و بیشترین سرمایه گذاری در زمینه اقتصادی به ویژه احداث شهرک های صنعتی در آن انجام گرفته به همین دلیل این شهرستان با پدیده گسترده حاشیه نشینی مواجه است که باعث بروز جرایم متنوع از جمله سرقت، اعتیاد و .. در آن شده است که اقدامات پیشگیرانه انتظامی - امنیتی و قضایی ویژه ای را می طلبد که پاسخگوی امنیت مورد نیاز آن باشد. افزایش جمعیت به واسطه مهاجر پذیری در کلانشهر کرج باعث تحولاتی در بخش های فرهنگی، اقتصادی و امنیتی شده است.

شهر کرج دارای موقعیت خاص جغرافیایی است وجود مراکز علمی، تحقیقاتی و صنعتی، مجاورت با پایتخت و وجود اتوبان تهران - کرج و سایر بزرگراه های کشور و همچنین گسترش شهرک های اقماری و مجموعه های مسکونی که بیشتر شبیه خوابگاه است، باعث سرازیر شدن جمعیت به این کلانشهر شده است.

● **توزیع سرانه های فرهنگی در مناطق حاشیه نشین رعایت نمی شود**

اصغر نصیری قائم مقام معاونت خدمات شهری شهرداری کرج در این خصوص می گوید: حاشیه نشینی را می توان چنین تعریف کرد: به فضاهای از شهر گفته می شود که در آن شهروندان در وضعیت مناسب زندگی شهری به سر نمی برند و معمولا فضاها موقتی است.

نصیری در ادامه می افزاید: در مناطقی که پدیده حاشیه نشینی حاکم است کیفیت زندگی مناسب نیست و توزیع سرانه های فرهنگی رعایت نشده است.

این مسئول در پاسخ به این پرسش که شاخص ترین مناطق حاشیه نشین شهر کرج کدامند؟ می گوید: پدیده حاشیه نشینی را می توانید در مناطقی مانند سهرابیه، مهدی آباد، اسلام آباد، بخش کوچکی از منطقه ۶ شهری در کرج، منطقه

پدیده حاشیه نشینی دامن یزد به همین منظور باید چرخه اقتصادی در روستاها فعالتر شود در غیر اینصورت کم آبی و خشکسالی شیب مهاجرت روستاییان به شهر را تند می کند. در پایان باید گفت: حاشیه نشینی یکی از معضلاتی است که گریبان بسیاری از شهرها را گرفته است، تبعات این پدیده خاکستری روی فرهنگ شهروندی تأثیری غیرقابل انکار دارد و باعث گسترش پزه در جامعه می شود بنابراین باید برنامه ریزان اجتماعی و شهری از این پدیده غافل نشوند چرا که غفلت ها در این حوزه خسارات جبران ناپذیری را به جامعه وارد می کند.

افت های مسکونی نابسامان و ناهماهنگ در حاشیه شهرها نمادی از زندگی حاشیه نشینی هستند. اگر با قطار یا اتوبوس

شهرها مهاجرت کنند آیا متولیان امر تبدیری اندیشیده اند که امکانات در روستاها هم ارائه شود؟ افزود: درصد بالایی از افرادی که در حاشیه شهرها سکونت دارند روستاییان هستند. اگر در روستا زمینه کسب درآمد فراهم شود مهاجرت صورت نمی گیرد. یکی از راه های از بین بردن حاشیه نشینی در شهرهای بزرگ، توزیع عادلانه ظرفیت های درآمدی در روستاها است. اداره کل روستایی استانداری و جهاد کشاورزی و دیگر دستگاه های متولی می تواند با برگزاری کارگاه های آموزشی از مهاجرت بی رویه و دامن زدن به پدیده حاشیه نشینی جلوگیری کند.

وی در پایان با اشاره به اینکه شیب مهاجرت روستاییان به شهر کند شده است، گفت: متأسفانه وقوع پدیده خشکسالی می تواند به

وی در پاسخ به این پرسش که آیا حقوق شهروندی در این مناطق رعایت می شود یا خیر؟ افزود: اسم دوم مناطق حاشیه نشینی سکونتگاه های غیر رسمی است و مناطق ویژه اجتماعی هستند که خارج از اصول شهرسازی و قانونی اقدام به ساخت و ساز کرده اند به همین علت از سرانه مختلف بهداشتی و درمانی، آموزشی، علمی و فرهنگی محروم هستند و اگر هم سرانه ای وجود داشته باشد از استاندارد لازم خیلی فاصله دارد.

● **همجواری با پایتخت دلیل افزایش حاشیه نشینی در کرج است**

این مسئول ادامه داد: به علت پایین بودن سرانه های آموزشی و فرهنگی در مناطق حاشیه نشینی، شهروندان در برخی موارد مرتکب جرم می شوند ولی توجه به نیازهای شهروندانی که به هر دلیل مجبور به سکونت در این مناطق هستند جزو تکالیف دستگاه های حاکمیتی و اجرایی است. مدیر کل اداره کل امور اجتماعی و فرهنگی استانداری البرز همجواری البرز با پایتخت را یکی دیگر از دلایل افزایش حاشیه نشینی دانست و گفت: هزینه زندگی در پایتخت بالا است به همین خاطر بسیاری پایتخت را محل درآمد و استان البرز را محل زندگی انتخاب می کنند و همین مسئله به افزایش مناطق حاشیه نشین در البرز دامن زده است. وی درباره ساماندهی مناطق حاشیه نشین گفت: ساماندهی این مناطق کار بسیار گسترده و خیلی پرهزینه است.

عسگری در ادامه افزود: موضوع سکونت گاه های غیر رسمی استان البرز و به ویژه شهرستان کرج در شورای اجتماعی کشور مطرح شد و استاندار البرز گزارشی از سکونتگاه های غیر رسمی را به اطلاع این شورا رساند.

● **یکی از راه حل های از بین بردن حاشیه نشینی توزیع عادلانه درآمدی در روستاها است**

وی از مناطق اسلام آباد و «خط ۴ حصار» به عنوان مناطق بارز حاشیه نشینی در کرج یاد کرد و گفت: «منطقه خط ۴» حصار با جمعیت زیادی در قلب استان البرز واقع شده است که درگیر مسائل پیچیده فرهنگی و اجتماعی است.

عسگری از استقرار یک تیم پژوهشی و اجتماعی در منطقه «خط ۴ حصار» خبر داد و تأکید کرد: این تیم کارشناسی کار میدانی و علمی در رابطه با مشکلات خاص مناطق حاشیه نشین انجام داد و حاصل این تحقیقات ۴۰۰ صفحه گزارش است که کاملا علمی و بر اساس روش های پژوهشی تدوین شده است و به شورای اجتماعی کشور ارسال شده است.

این مسئول گفت: با ارسال این گزارش به شورای اجتماعی کشور در سال جاری اقدامات مطلوبی انجام خواهد شد.

عسگری در پاسخ به این پرسش که بسیاری از امکانات در شهرها ارائه می شود و همین دلیل باعث شده که روستاییان به

تپه ای از شهر به ارتفاع یک هزار و ۴۸۰ متر بنا شده است.

این محله زمانی کاملاً در حاشیه شهر کرج بود ولی در حال حاضر بخش های از این محله در حاشیه و مابقی در دل شهر کرج قرار گرفته است.

بدلیل اینکه خانه های این محله در بلندی واقع شده اند نگاه هر بیننده ای را در بدو ورود به شهر کرج به خود جلب می کند، کوچه ها در این محله باریک، بی نظم و قاعده هستند. پیچ و تاب می خورند و شکل پلکانی می شوند، بافت درونی محله های به قدری متفاوت است که به محض ورود به عنوان بیگانه شناخته می شوید و نوع نگاه مردم این حس را در شما تشدید می کند.

خیابان ها و کوچه ها پر است از بچه و زنان های که رو به روی خانه هایشان مشغول صحبت و پاک کردن سبزی خوردن هستند، تقریباً وسط همه کوچه ها جوی آبی وجود دارد که فاضلاب شست و شوی خانه ها در آن رها شده و معمولاً بوی نامطبوعی می دهد.

جزء لاینفک خیابان های این محله آجر و سیمان و مصالح ساختمانی است در هر کوچه و خیابانی ساخت و سازی وجود دارد. معمولاً این ساخت و سازها شامل ساخت اتاق بالای پشت بام خانه ها است بدین وسیله شهروندان این محله فضای کوچک خانه هایشان را وسعت می بخشند.

طبق گفته کارشناسان امر، آمار دقیقی از حاشیه نشینی در استان البرز به ویژه کلانشهر کرج وجود ندارد. به طور تقریبی یک چهارم مردم استان البرز زندگی حاشیه نشینی دارند. آمار بالای طلاق، خشونت در خانواده ها، اعتیاد و دیگر جرائم استان البرز را در میان دیگر استانهای کشور شاخص کرده است.

به گفته بسیاری از صاحب نظران وجود زندانهای بزرگ کشور در استان البرز خود دلیلی برای رواج زندگی حاشیه نشینی است. آمار حکایت از وجود انواع بزه در میان محله ای حاشیه نشین است.

ای داشته باشیم، در این میان نقش شورای شهر در توزیع عادلانه امکانات و خدمات تاثیرگذار است باید بودجه شهری به تناسب به شهرداری های مناطق اختصاص یابد. قائم مقام معاونت خدمات شهری شهرداری کرج در پایان می گوید: باید سرانه های آموزشی و فرهنگی در سطح شهر و در مناطقی مانند اسلام آباد و خط چهار حصار به صورت عادلانه توزیع شود. در این میان نقش دولت انکارناپذیر است اگر امکانات به طور عادلانه در شهرها توزیع شود پدیده حاشیه نشینی نیز کم رنگتر می شود.

● نگاهی کوتاه به اسلام شهری که دیگر حاشیه نیست

محله مهاجر نشین اسلام آباد به نام های مختلفی مشهور است، این محله در ایام قدیم نام زور آباد را با خود به یدک می کشید و در زمان های قدیمی تر از آن با نام «تپه مرادآب» یاد می کردند. محله ای آلونک نشین با وسعت ۱۶۵ هکتار که روی

نشینی که در حریم شهر قرار گرفته اند در زمینه حفظ و حراست فضای سبز اتفاق خاصی نمی افتد در صورتی که وجود فضای سبز در محله سکونت، می تواند باعث افزایش نشاط اجتماعی شود.

● برخی از نهادهای دولتی در حفظ و نگهداری زمین کوتاهی کردند

نصیری در ادامه با اشاره به ساخت سازه های غیرمجاز در شهر کرج، می افزاید: در گذشته ساخت و سازها شدت گرفت و بسیاری از نهادها در حفظ و نگهداری زمین کوتاهی کردند که منجر به ساخت و سازه های غیرمجاز و سبز شدن سکونتگاه های غیر رسمی در گوشه و کنار شهر شد در پی این سهل انگاری پدیده حاشیه نشینی در کلانشهر کرج رشد بی رویه ای داشت. این مسئول بهره مندی از حقوق شهروندی را حق همه شهروندان می داند و می گوید: شهرداری در ارائه امکانات شهری کوتاهی نمی کند و در پی احداث باغ به سبک ایرانی در شهر است. در این باغ ها مکان های تعبیه خواهد شد که کودکان اوقات فراغت خود را با آموزش در زمینه های مختلف بگذرانند.

وی با اشاره به اینکه پدیده مهاجر پذیری در استان البرز و کلانشهر کرج بیش از دیگر استان ها و شهرها اتفاق می افتد، یادآور می شود: باید به پدیده حاشیه نشینی توجه ویژه

۱۲،۱۱ و ۴ و همچنین منطقه چهار حصار مشاهده کنید.

● وجود زندانها در کلانشهر کرج موجب شتاب حاشیه نشینی شده است

وی وجود زندان و ندامتگاه قزل حصار، و دیگر زندان ها در کرج را یکی از دلایلی می داند که به رشد پدیده حاشیه نشینی کمک کرده اند، و می گوید: مهاجران برای دید و بازدید با زندانیان به کرج می آیند و متأسفانه در حاشیه شهر ماندگار می شوند. نصیری پایین بودن قیمت مسکن در حاشیه شهرها را دلیل تمرکز قشر کم درآمد و به ویژه روستائیان می داند و بیان می کند: ارائه خدمات در حاشیه شهرها نیازمند تامین امنیت است در این صورت می توانیم خدمات مختلف را در این مناطق شهر ارائه کنیم.

این مسئول با اشاره به وضعیت نامناسب فاضلاب و همچنین بهداشت در مناطق حاشیه نشین اشاره می کند و می گوید: معمولاً در این مناطق دفع فاضلاب با مشکل مواجه است و عدم دفع مناسب فاضلاب باعث بروز مشکلات زیست محیطی و بهداشتی می شود.

● بسیاری از مناطق حاشیه نشین در حریم شهرها واقع شده اند

نصیری به پایین بودن سرانه فضای سبز پایدار در این مناطق اشاره می کند و می گوید: برای توزیع سرانه های فرهنگی در این مناطق شهر باید برنامه ریزی مدونی صورت گیرد، دیگر دستگاههای دولتی باید به کمک شهرداری بیایند. قائم مقام معاونت خدمات شهری شهرداری کرج ادامه می دهد: بسیاری از مناطق حاشیه نشین در حریم شهرها واقع شده اند به همین منظور و بلحاظ قانونی شهرداری موظف به ارائه خدمات به مناطقی که در حریم شهرها هستند، نیست.

نصیری ادامه می دهد: در مناطق حاشیه

در مناطق حاشیه نشینی که در حریم شهر قرار گرفته اند در زمینه حفظ و حراست فضای سبز اتفاق خاصی نمی افتد در صورتی که وجود فضای سبز در محله سکونت، می تواند باعث افزایش نشاط اجتماعی شود

بررسی پدیده حاشیه نشینی
در ایلام

استان کم جمعیت اما پر حاشیه

در حالی که شهر ایلام یکی از کوچکترین و محرومترین مراکز استانی در کشور به شمار می رود، معضل حاشیه نشینی روستاییان به روند مشکلات شهر افزوده است.

رمان نوری

استان ایلام با جمعیت ۵۵۰ هزار نفری کم جمعیت ترین استان کشور به شمار می رود که در این بین شهرستان ایلام با بیش از ۱۵۰ هزار نفر یکی از کم جمعیت ترین و محروم ترین مراکز استانی به شمار می رود.

استان ایلام به دلایل مختلفی طی سالهای اخیر به یک استان مهاجر پذیر تبدیل شده است و در این بین مهاجرت مردم روستا و محرومان به داخل شهر ایلام معضلی به نام حاشیه نشینی در این شهر محروم و کم جمعیت را شکل داده است.

حاشیه نشینی علاوه بر زشت شدن چهره شهر باعث محرومیت دو چندان شهرستان ایلام شده چراکه خدمات در شهر جوابگوی مردم نیست و حاشیه نشینی نیز روند خدمات را کند کرده است.

متأسفانه در سالهای اخیر اطراف شهر ایلام که از زمینهای طبیعی، کشاورزی حتی کوه ها شکل گرفته بود، امروز به خانه هایی تبدیل شده که مثل قارچ در حال رشد هستند و طی سالهای اخیر نیز روند رو به رشدی داشته است.

یکی از مشکلات اساسی در بحث حاشیه نشینی در شهر ایلام مسائلی، برق و ... است که دستگاه های خدمات رسان را دچار خسارتهای میلیاردی کرده است چراکه اکثراً به طور غیر مجاز استفاده می شود. حاشیه نشینی باعث محرومیت دو چندان شهر ایلام شده است

محمد اکبری از شهروندان ایلام اظهار داشت: متأسفانه شهر ایلام از لحاظ شهری بسیار ناهماهنگ است چراکه مشکلات زیادی از جمله حاشیه نشینی ها زیاد وجود دارد.

وی بیان داشت: تا همین چند سال پیش کوه ها اطراف شهر ایلام در بر گرفته بودند و حالا تصرف شده و به خانه مسکونی تبدیل شده که علاوه بر زشت شدن چهره شهر باعث مشکلات بسیار زیادی اجتماعی نیز شده است.

این شهروند عنوان کرد: واقعا از مسئولان تقاضا داریم برای شهر فکری کنند چراکه این روند در شهر کوچک ایلام همچنان ادامه دارد و این مسئله باعث

شود و در مناطق حاشیه نشین اعتیاد، فقر فرهنگی، انواع بزهکاری نیز وجود دارد.

عباس زاده بیان داشت: شهر محرومی مثل ایلام که با مشکل بیکاری رنج می برد، حاشیه نشینان باعث افزایش بیکاری در شهر نیز شده اند.

عباس زاده تصریح کرد: برای حل معضل حاشیه نشینی باید اقدامات پیشگیرانه و کوتاه مدت انجام داد و این مهم نیازمند همکاری شهرداری و دیگر دستگاه های اجرایی است.

وی افزود: برای مناطق حاشیه نشینی که نیز به وجود آمده است باید اقداماتی مهمی در بحث پیشگیری از آسیبهای جدی تر انجام شود تا مردم دچار مشکل نشوند. پیشرفت حاشیه نشینی در شهر ایلام باعث کندی خدمات شده است

شاپور پولادی معاون عمرانی استانداری ایلام اظهار داشت: حاشیه نشینی یک معضل اساسی در شهر ایلام است چراکه خدمات رسانی به مردم را در بخشهای مختلف دچار مشکل کرده است.

وی بیان داشت: ساماندهی مناطق حاشیه نشین استان ایلام یکی از مهمترین اولویتهای استان است چراکه این روند باعث آسیبهای فراوان در استان می شود. معاون عمرانی استانداری ایلام به افزایش پدیده شوم حاشیه نشینی و عملی نشدن طرح احیای بافت فرسوده اشاره کرد و ابراز

گسترش خانه ها متروکه در شهر شده است.

وی تصریح کرد: برای شهری مثل ایلام تا چند سال آینده جمعیت حاشیه نشینی بیشتر از جمعیت خود شهر ایلام می شود و این مسئله می تواند ایلام را به عنوان یک مرکز استان در معرض تهدیدات بسیار بزرگ قرار دهد.

اکبری افزود: زمینهای کشاورزی اطراف شهر نیز هر سال کمتر می شود و با یک نگاه می توان دریافت حاشیه نشینی و ساخت و سازها بدون حساب و کتاب در حال گسترش است.

● عامل بسیاری از آسیب های اجتماعی همین حاشیه نشینی است

اصغر عباس زاده کارشناس مسائل اجتماعی در استان ایلام اظهار داشت: متأسفانه باید گفت حاشیه نشینی در شهر ایلام به یک چولانگاه آسیبهای اجتماعی تبدیل شده است.

وی بیان داشت: طبق بررسی های به عمل آمده آسیبهای اجتماعی مثل مواد مخدر، طلاق خودکشی، فقر و محرومیت در این مناطق بیشتر و سایر نقاط شهر است. این کارشناس بیان داشت: هم اکنون نیز یکی از مناطق جرم خیز در استان ایلام همین مناطق حاشیه نشین هستند که متأسفانه روز به روز نیز بیشتر می

ایلام

داشت: باید به طور جد با معضل حاشیه نشینی برخورد کرد و از همان مراحل ابتدایی جلوی آن را گرفت تا از گسترش و بروز مشکلات بعدی جلوگیری کرد.

پولادی بیان داشت: در استان ایلام برای مناطق حاشیه نشین در فضای شهری خدمات خوبی تعریف نشده و این مناطق می توانند به عنوان عامل خطری برای آسیب های اجتماعی باشند که باید مورد توجه قرار گیرد.

معاون عمرانی استانداری ایلام یکی از عوامل و پیامدهای مهاجرت جمعیت روستا به شهر را پدیده حاشیه نشینی دانست و افزود: این پدیده باعث بروز مشکلات متعددی اجتماعی، امنیتی، فرهنگی و اقتصادی در حاشیه شهرها می شود.

این مسئول تاکید کرد: سیاست مسئولان استان ایلام بر این است که توزیع خدمات فرهنگی، رفاهی و تفریحی در سطح کل شهر ایلام داشته باشیم که این امر موجب کاهش ترافیک و ازدحام در مرکز شهر می شود سیاست مسئولان استان ایلام بر این است که توزیع خدمات فرهنگی، رفاهی و تفریحی در سطح کل شهر ایلام داشته باشیم که این امر موجب کاهش ترافیک و ازدحام در مرکز شهر می شود.

وی تصریح کرد: مقابله با این پدیده شوم تنها بر عهده فرمانداران یا شهرداران نیست بلکه همه در این رابطه تکلیف بر عهده دارند.

وی ادامه داد: دولت در صدد افزایش امکانات زیرساختی در روستاهاست ولی اگر نتوانیم زمینه اشتغالزایی و کسب درآمد را در این مناطق فراهم کنیم، باز هم شاهد مهاجرت روستاییان به شهرها و توسعه معضل حاشیه نشینی خواهیم بود.

پولادی اظهار داشت: حاشیه نشینی یک معضل بزرگ است و دولت و قوه قضائیه همه باید پای کار باشند و با یک جلسه نمی توانیم حاشیه نشینی را رفع کنیم. این مسئول با اشاره به ساخت و سازهای غیرمجاز در مناطق حاشیه های شهر ایلام، افزود: در این زمینه همه مسئولان استان موظف و مکلفاند برابر قانون به وظایف خود عمل کنند.

بوشهر

بررسی پدیده حاشیه نشینی در بوشهر

استان بوشهر و چهار شهر با حاشیه های فراوان

زیر ساختهای شهری، پیدایش سیمای نازیبای شهری شهرسازی، ایجاد اختلاف طبقاتی، همجواری های نامطلوب و در هم ریختگی بافتها، ساخت و سازهای غیر قانونی و غیر رسمی در حریم نیروگاه اتمی است.

وی اضافه کرد: ابعاد اجتماعی حاشیه نشینی شامل افزایش خشونت های شهری اعم از خشونت های فردی یا گروهی، خانوادگی، خیابانی و افزایش خشونت هایی چون سرقت، تخریب اموال عمومی، افزایش فقر و شرایط نامساعد زندگی، بیکاری، تراکم جمعیتی بالا، درهم ریختن ارزش های اجتماعی، تعارض طبقاتی، قومی، سنی، فرهنگی، کمبود یا نقصان فرایندهای شکل گیری هویت و تعلق اجتماعی، عارضه ها و بیماری های روانی، جسمانی و اعتیاد، گسترش فساد و خرید و فروش مواد مخدر در مناطق ویژه اجتماعی است.

باستی ادامه داد: ابعاد اقتصادی شامل افزایش فقر شهری و ناکارآمدی بازارهای رسمی زمین و مسکن، رواج فعالیت های غیر رسمی و شغل های کاذب شهری، افزایش بیکاری، استفاده غیر مجاز از خدمات و تأسیسات شهری (برق و آب ...) و

هدر رفتن سرمایه های ملی، اتلاف منابع و سرمایه های ملی به دلیل ساخت و سازهای غیر فنی و غیر اصولی، تحمیل هزینه های اضافی بر دولت به دلیل ساخت و سازهای غیر مجاز در حریم رودها است.

وی افزود: ابعاد زیست محیطی حاشیه نشینی نیز شامل آلودگی های بهداشتی، دفع ناقص و نامناسب زباله ها، کمبود

دو شهر بزرگ استان بوشهر یعنی شهرهای بوشهر و برازجان دارای بیشترین فراوانی مناطق حاشیه نشینی هستند و با مشکلات و چالش هایی در این زمینه مواجه هستند.

ابراهیم قیصری

بهرز سهراب پور

بزرگ استان یعنی بوشهر و برازجان شاهد هستیم؛ هر چند که در شهرهای جنوبی استان مانند کنگان، عسلویه و جم نیز این امر در حال شکل گیری است، اما آمار آن قابل توجه نیست. باستی ادامه داد: در شهر بوشهر، در محلات تنگک صفری، تنگک محمد جعفری، تنگک، زنگنه، رایانی، سرتل ریشهر، امامزاده شاهد حاشیه نشینی هستیم. وی ادامه داد: در شهر برازجان در محلات حسین آباد، علی آباد، آپرسانی، خانه کارگر، چهاب باغچه، میرزا آباد، والفجر، گرمسیری و نجف آباد حاشیه نشینی مستقر هستند. باستی افزود: مساحت محدوده های حاشیه نشین در شهر برازجان، جمعا ۲۸۶ هکتار و جمعیت آن در سال ۸۸ مجموعا ۱۴ هزار و ۷۹۷ نفر بوده است.

● علل ایجاد مناطق حاشیه نشین در استان بوشهر

معاون امور عمرانی استاندار بوشهر، مهاجرت، جنگ، خشکسالی و کاهش فعالیت های کشاورزی را از عمده دلایل ایجاد مناطق حاشیه نشین در استان دانست. محمدحسن باستی تصریح کرد: ابعاد کالبدی حاشیه نشینی شامل افزایش بهای

استان بوشهر به عنوان یکی از استان های ساحلی جنوب ایران با مساحتی بالغ بر ۲۶ هزار کیلومتر مربع، طبق آخرین تقسیمات کشوری دارای ۱۰ شهرستان و ۲۷ شهر است. رضا عوض پور گفت: طبق آخرین اطلاعات آمار سرشماری سال ۱۳۹۰ از کل جمعیت یک میلیون و ۳۰ هزار و ۳۸۶ نفری استان، ۷۰۴ هزار و ۳۹۳ نفر (۶۸.۳ درصد) در مناطق شهری و ۳۲۵ هزار و ۹۹۳ نفر (۳۱.۷ درصد) در مناطق روستایی زندگی می کنند. وی بیان کرد: شاخص سهم اشتغال استان در بخش خدمات با ۵۸.۹ درصد بیشترین شاغلین را در خود جای داده، بخش کشاورزی تنها با ۱۵.۸ درصد کمترین شاغلین و بخش صنعت ۲۵.۳ شاغلین را به خود اختصاص داده است.

عوض پور ادامه داد: طبق آمار سال ۱۳۹۲، نرخ فعالیت در کل استان بوشهر، ۳۷ درصد، نرخ بیکاری استان ۹ درصد، نرخ فعالیت در مناطق شهری ۳۶.۸ درصد و نرخ بیکاری در مناطق روستایی ۷.۷ درصد است. معاون امور عمرانی استاندار بوشهر اما درباره حاشیه نشینی در استان گفت: در این استان بیشترین فراوانی حاشیه نشینی را در دو شهر

در شهرها و به ویژه در کلان شهرها و مراکز استان ها، بافت هایی وجود دارند که عمدتاً مهاجرین روستایی و فقیران شهری را در خود جای داده و بدون مجوز و خارج از برنامه ریزی رسمی و قانونی توسعه شهری، در درون یا خارج از محدوده قانونی شهرها به وجود آمده اند.

دو شهر بزرگ استان بوشهر یعنی شهرهای بوشهر و برازجان دارای بیشترین فراوانی مناطق حاشیه نشینی هستند و با مشکلات و چالش هایی در این زمینه مواجه هستند. در شهرها و به ویژه در کلان شهرها و مراکز استان ها، بافت هایی وجود دارند که عمدتاً مهاجرین روستایی و فقیران شهری را در خود جای داده و بدون مجوز و خارج از برنامه ریزی رسمی و قانونی توسعه شهری، در درون یا خارج از محدوده قانونی شهرها به وجود آمده اند.

سیمای نازیبا، خدمات ناکافی، ساکنان کم توان، مشاغل نامطمئن و غیر رسمی، از ویژگی های این بافت ها بوده و محیطی آماده برای پذیرش ناپهنجاری های اجتماعی دارند.

در استان بوشهر نیز پدیده حاشیه نشینی به عنوان یک چالش خودنمایی می کند و در شهرهای مختلف استان شاهد این پدیده هستیم، اما دو شهر بزرگ استان بوشهر یعنی شهرهای بوشهر و برازجان دارای بیشترین فراوانی مناطق حاشیه نشینی هستند و با مشکلات و چالش هایی در این زمینه مواجه هستند.

● معرفی اجمالی استان بوشهر

به گفته معاون برنامه ریزی استاندار بوشهر

در حاشیه این دو شهر، جلوه بدی به این شهرها داده است که نیاز است شهرداران و مسئولان نظارت دقیقی بر کامل نقاط این دو شهر داشته باشند.

این فعال فرهنگی و اجتماعی گفت: بسیاری از حاشیه‌نشین‌های این دو شهر، شغل‌های روز مزد، مشغول هستند اگر تحصیلات و آموزش‌هایی ببینند می‌توانند در فرصت‌های شغلی منطقه مشغول شوند و از درآمد بهتری برخوردار شوند.

خواجه در پایان خاطر نشان کرد: افراد معتاد و گداها باید از سطح این دو شهر جمع‌آوری شوند و همچنین اجاره مسکن نیز کاهش یابد چه بسا در اطراف بندر نخل تقی و عسلویه، خانواده‌های غیربومی وجود دارد که در یک ساختمان، چندین خانواده، با سطح بهداشت و رفاه کم، کنار هم سکونت گزیده‌اند.

● رشد جمعیت و نبود مسکن ارزان در عسلویه و نخل تقی

نائب رئیس شورای اسلامی شهرستان عسلویه در گفتگو با خبرنگار ما اظهار داشت: شهرستان عسلویه با وجود ظرفیت‌های فراوان در توسعه، نیاز به برنامه‌ریزی مدون دارد.

مهدی غلامپور بیان داشت: شهرستان عسلویه، از لحاظ رشد جمعیت، رشد و توسعه فیزیکی شهرها و روستاها بسیار سریع بوده است و این نیاز به برنامه‌ریزی آینده‌نگر دارد.

غلامپور ادامه داد: امروزه، عسلویه مقصد بسیاری از کارجویان تحصیل کرده و حتی کم‌سواد است و این موجب، نیازهایی در منطقه است.

وی افزود: بحمدالله فرصت‌های شغلی منطقه، باعث اشتغال عده‌ای زیادی در شهرستان عسلویه شده است و متأسفانه عده‌ای هم به شغل‌های کاذب، مشغول شده‌اند.

غلامپور گفت: مشکلی که وجود دارد این سیر جمعیت، نیاز به مسکن، بهداشت و درمان، امکانات ورزشی و زیرساخت‌های آموزش دارند که نیاز است همزمان ایجاد شوند.

● گسترش حاشیه‌نشینی به روستاهای اطراف عسلویه

مهدی غلامپور ادامه داد: الان در شهر عسلویه و نخل تقی برای عده‌ای از افرادی که شغل‌های با دستمزد پایین و شغل‌های کاذب دارند مسکن وجود ندارد برخی از آنان به روستاهای اطراف، برای اسکان می‌روند برخی نیز در اطراف شهرهای عسلویه و نخل تقی، ساکن هستند که محل زندگی آنان با مردم بومی دو شهر تفاوت دارد.

وی افزود: از طرفی گرانی کرایه خانه و کم‌بضاعتی مردم مهاجرت کرده باعث ایجاد حاشیه‌نشینی در شهرهای عسلویه و نخل تقی و حتی روستای بیدخون شده است به طوری که تنها طی چند سال اخیر بر میزان حاشیه‌نشینی به صورت چشم‌گیری افزوده شده است و این روند ادامه دارد.

این عضو شورای اسلامی شهرستان عسلویه

جولگیری از گسترش مهاجران به سکونتگاه‌های غیر رسمی می‌تواند موفق واقع شود و روند توسعه این مناطق را تا جای ممکن کاهش دهد.

اخیرا نیز در رسانه‌ها مطرح شد که وزارت راه و شهرسازی در راستای حذف حاشیه‌نشینی، شهر پارس در عسلویه ایجاد می‌کند و حتی مطرح شده است در رابطه با ساماندهی جمعیت در شهرستان عسلویه، هماهنگی‌های لازم انجام می‌شود تا حاشیه‌نشینی‌ها کم‌رنگ و به تدریج کنار روند؛ شهر پارس علاوه بر استاندارد بودن، ارزان‌تر از شهر عسلویه خواهد بود.

● کرایه بالا و بضاعت مالی کم غیربومی‌ها عامل حاشیه‌نشینی

یکی از فعالان اجتماعی و فرهنگی عسلویه اظهار داشت: رشد فضای فیزیکی و جمعیت شهرستان عسلویه در سال‌های اخیرا بسیار شتابان بوده است.

مختار خواجه افزود: این سیل جمعیت که از دیگر نقاط به شهرستان عسلویه روی آوردند نیاز به مسکن دارند گرچه امید بسیاری از آنان، اشتغال در پارس جنوبی بود ولی برخی از این جمعیت غیربومی در شغل‌های کاذب مشغول به فعالیت هستند. خواجه ادامه داد: مهمترین دلیل

حاشیه‌نشینی در شهرستان عسلویه، هزینه‌های بالای اجاره منزل در عسلویه و نخل تقی است.

وی اضافه کرد: متأسفانه شرکت‌های پیمانکاری نقش مهمی در دامن زدن به بالا رفتن قیمت‌های اجاره خانه دارند؛ این شرکت‌ها، بدون چانه زنی تسلیم قیمت‌های کاذب می‌شوند که این سبب بالا رفتن قیمت‌ها است.

● حضور گسترده اتباع بیگانه در عسلویه و نخل تقی

خواجه تصریح کرد: موضوع مهم دیگر که در عسلویه و نخل تقی، حائز اهمیت است حضور افرادی از کشورهای پاکستان و افغانستان به این شهرها است که این حضور، باعث حاشیه‌نشینی شده است که این مهاجرین، اگر مجوز دار هستند باید سروسامان بگیرند و اگر غیرقانونی هستند باید از شهرستان اخراج شوند.

خواجه ادامه داد: متأسفانه افراد معتاد نیز

شهرستان عسلویه به دلایل مختلفی طی سال‌های اخیر به یک شهرستان مهاجرپذیر تبدیل شده است و در این بین مهاجرت مردم روستاها و کارجویان از سایر نقاط کشور و همچنین اتباع کشورهای همسایه به این شهرستان باعث شده است معضلی به نام حاشیه‌نشینی در شهر عسلویه و نخل تقی و حتی روستاهای مجاور شکل گیرد.

● رشد جمعیت و افزایش بی‌رویه مهاجرت به شهر عسلویه

حاشیه‌نشینی‌ها به دلیل فقدان تطبیق محیط شهری و حتی روستایی، از محیط‌های شهری پس زده می‌شوند و به تدریج به کانون‌های پیوسته یا جدا از هم در اطراف شهرها و روستاها پناه می‌آورند. رشد جمعیت و افزایش بی‌رویه مهاجرت به شهر عسلویه به عنوان فرصت بزرگ

اشتغال و کار در کشور، باعث به وجود آمدن مشکلات و معضلات از جمله حاشیه‌نشینی، اعتیاد و تخریب چهره زیبایی شهر در برخی از نقاط شهرستان از جمله شهر عسلویه و نخل تقی شده است.

نبود نظارت کافی از سوی دستگاه‌های اجرایی مربوطه و تبدیل این مناطق به سکونت‌گاه افراد قانون‌گریز و حتی معتاد باعث شده تا ساکنان حاشیه‌نشین با آسیب‌های جدی اجتماعی نیز مواجه باشند.

● عوامل اصلی حاشیه‌نشینی در عسلویه

برخی کارشناسان معتقدند بیکاری، مهاجرت بیش از حد به شهرستان عسلویه، کمبود امکانات و مسکن ارزان، گرانی کرایه خانه و کم‌بضاعتی مردم و نبود شرایط مساعد اقتصادی عوامل اصلی حاشیه‌نشینی در شهرستان عسلویه است.

از این رو ایجاد اشتغال و تدوین سیاست برای

فضای سبز، پایین بودن بهداشت محیطی در این محلات، فراوانی حشرات موذی و سگ‌های ولگرد در این محلات، نگهداری نام‌به‌شیوه سنتی، هدایت دام‌ها به بیرون از منزل برای تغذیه از جمله آثار و تبعات حاشیه‌نشینی هستند.

● دلایل شکل‌گیری و رواج پدیده حاشیه‌نشینی در استان بوشهر

معاون امور عمرانی استاندار بوشهر گفت: در یک بررسی نهایی، دلایل شکل‌گیری و رواج پدیده حاشیه‌نشینی در پیرامون شهرهای استان، می‌توان به مواردی همچون علل ساختاری و غیرساختاری شامل ساختار اقتصادی، نارسایی نظام مدیریت و برنامه‌ریزی شهری، محدودیت فعالیت‌های کشاورزی، کمبود و محدودیت زمین، وزن بالای هزینه‌های مسکن، عدم توجه به سرمایه‌گذاری مسکن ارزان قیمت در محله‌های فقیرنشین، نبود رویکرد، برنامه‌ها و سیاست‌های جامع‌نگر در مدیریت و نظام برنامه‌ریزی شهری، عدم برنامه‌ریزی اجتماعی همراه با برنامه‌ریزی‌های کالبدی و ... اشاره کرد.

● مهمترین اقدامات انجام گرفته در خصوص پدیده حاشیه‌نشینی در استان

معاون امور عمرانی استاندار بوشهر تصریح کرد: تهیه طرح ساماندهی و توانمندسازی سکونتگاه‌های غیررسمی شهرهای بوشهر و برازجان، مهم‌ترین اقدامات انجام گرفته در خصوص پدیده حاشیه‌نشینی در استان هستند.

باستی اضافه کرد: مطالعات این طرح در بوشهر در سال ۱۳۸۶ شروع و در سال ۱۳۸۸ به تصویب دبیرخانه توانمندسازی سکونتگاه‌های غیررسمی شرکت مادر تخصصی عمران و بهسازی شهری ایران رسیده است و جمعا ۴۸ پروژه برابر با ۱۳۰ میلیارد ریال برای اجرای آن پیش‌بینی شده است.

وی ادامه داد: طرح شهر برازجان در سال ۱۳۸۸ توسط مشاور آغاز شده و در سپال ۱۳۹۰ به تصویب رسیده است که جمعا به مساحت ۳۱۴ هکتار و معادل ۱۵ هزار نفر از جمعیت شهر را شامل می‌شود و جمعا ۱۲۷ پروژه دارد.

● برنامه‌های اجرایی سکونتگاه‌های غیررسمی در استان بوشهر در سال ۹۲ و ۹۳

معاون امور عمرانی استاندار بوشهر ابراز داشت: احداث پروژه‌های خانه بهداشت در محله رایانی شهر بوشهر، پایگاه بهداشت در محله تنگک ۲ بوشهر، دبستان شش کلاسه در محله تنگک ۳ بوشهر و احداث پارک در محله گرمسیری برازجان از جمله برنامه‌های اجرایی سکونتگاه‌های غیررسمی در استان در سال ۹۲ و ۹۳ هستند.

شهرستان عسلویه از شهرستان‌های جنوبی استان بوشهر است که در سال‌های گذشته با رشد بی‌رویه جمعیت و رشد پدیده حاشیه‌نشینی مواجه بوده است.

تصریح کرد: مشکلی که در حال حاضر در شهرستان عسلویه وجود دارد این است تعدادی از همین افرادی که شغل‌های کاذب دارند خرید و فروش مواد مخدر انجام می دهند که نیاز است جمع آوری شوند.

شهر پارس برای جلوگیری از حاشیه نشینی در عسلویه ایجاد می شود

مهدی غلامپور خاطرنشان کرد: روی آوردن به شغل های کاذب و حتی وارد شدن بیکاران با سطح سواد پایین به شهرستان از کشورهای همسایه، موجبات رقم خوردن فضای فیزیکی نازیبا در اطراف شهرهای عسلویه و نخل تقی شده است.

نائب رئیس شورای اسلامی شهرستان عسلویه گفت: رشد شهر عسلویه تا حدی بوده است که اخیراً، وزارت راه و شهرسازی اعلام کرده است با توجه به نیازهای جدی در این شهر، لازم است شهر جدید پارس در عسلویه ایجاد شود. مطالعات آن توسط وزارت نفت، انجام می شود و این شهر جدید می تواند در جلوگیری از حاشیه نشینی و همچنین سروسامان گرفتن عده ای از ساکنان بسیار موثر باشد.

● مجلس از طرح ها و برنامه های توانمندسازی حاشیه نشین ها حمایت می کند

نماینده دیر، کنگان، جم و عسلویه در مجلس شورای اسلامی نیز اظهار داشت: حاشیه نشینی از پدیده ها و موضوعات مهم در شهرهای بزرگ و کلان شهرها است.

حجت الاسلام موسی احمدی افزود: در شهرهای عسلویه و نخل تقی، استعداد حاشیه نشینی وجود دارد و الان هم در اطراف این دو شهر، افرادی که انکرا غیربومی هستند زندگی می کنند و ساختار زندگی و فضای محل زندگی آنان با مردم این دو شهر تفاوت دارد.

احمدی افزود: باید در رسانه های استان به این موضوع بیشتر پرداخته شود و مسئولان و متولیان شهرستان ها نیز از همین امروز طوری برنامه ریزی کنند که شهرهای منطقه، ساختار یکسان و هماهنگ داشته باشند و توسعه تمام نقاط شهرها یکنواخت و هماهنگ باشد.

● حاشیه نشین ها مستعد وقوع جرم و پناهگاه مجرمین هستند

این عضو کمیسیون انرژی مجلس افزود: در شهرهای عسلویه و نخل تقی و روستاهای اطراف، هنوز حاشیه نشینی به مرحله تهدید کننده نرسیده است ولی حاشیه نشین ها بسیار مستعد آسیب های اجتماعی و وقوع جرم و پناهگاه مجرمین هستند.

حجت الاسلام احمدی ادامه داد: یکی از دلایل اصلی ایجاد حاشیه نشینی در عسلویه، ورود مهاجرین و کارچوپان از دیگر نقاط کشور است و اتباع کشورهای همسایه نیز، در این شهرها، برای کار و اشتغال حضور دارند. توجه به مسکن و امکانات اولیه برای آنان بسیار مهم است و باید دولت مسکن ارزان در شهرهای مستعد حاشیه نشینی ایجاد کند.

این نماینده مجلس با بیان اینکه پیگیر

حاشیه نشین خواهند بود.

● مهمترین راهبردها در بخش اجتماعی

وی از سازماندهی مشارکت های مردمی در راستای اهداف ساماندهی محله ها، انعطاف شهرداری در تامین مالی پروژه های مشارکتی و افزایش آگاهی های عمومی پیرامون خطرات ناشی از سکونت در حریم نیروگاه به عنوان مهمترین راهبردهای استان بوشهر در بخش اجتماعی مناطق حاشیه نشین یاد کرد.

باستی ادامه داد: از دیگر راهبردهای استان بوشهر در بخش اجتماعی مناطق حاشیه نشین می توان به تسهیل زمینه ایجاد فعالیت تشکلی های مردمی در سطح محله ها، تامین حضور موثر شورایی ها در تصمیمات مربوط به محله ها در نهادهای مرتبط با مدیریت شهری، تبیین نقش و جایگاه مدیریت محلی در ساماندهی امور محله ای برای ساکنان و همچنین نهادهای مدیریت شهری اشاره کرد.

وی تقویت تعامل بین شورایی محله های هدف و همچنین شورای اسلامی شهر، تقویت تعامل بین ساکنان محله ها و معتمدان محلی و نهاد شورایی به عنوان دیگر راهبردهای استان بوشهر در بخش اجتماعی مناطق حاشیه نشین یاد کرد.

● مهمترین راهبردها در بخش اقتصادی

معاون امور عمرانی استاندار بوشهر، استفاده از ظرفیت نهادهای اداری به منظور توسعه اقتصادی محله های هدف و ایجاد اشتغال برای ساکنان، افزایش مهارت های حرفه ای با تاکید بر جوانان و زنان، فراهم ساختن بستر اجرای فعالیت های اقتصادی بر اساس ظرفیت های محله ها، ایجاد شرایط مناسب برای بهره بری اقتصادی ساکنان و تامین شرایط لازم رسمیت بخشیدن به

جدی اشتغال مردم و جوانان منطقه هستم و به عنوان دغدغه اصلی، آن را دنبال می کنم، اضافه کرد: اشتغال موضوع مهمی است که با رفع معضل بیکاری، می توان تا اندازه ای برای یکنواختی و همسویی همه نقاط شهرهایی که حاشیه نشین دارند، کمک کرد و از وقوع آسیب های اجتماعی و جرائم جلوگیری کرد.

احمدی در پایان گفت: مجلس شورای اسلامی از طرح ها و برنامه های توانمندسازی حاشیه نشین ها حمایت می کند. حاشیه نشینی در سال های اخیر در استان بوشهر به ویژه در شهرهایی همچون بوشهر و برازجان و عسلویه و... افزایش زیادی داشته است و لازم است که این موضوع به صورت جدی مورد توجه قرار بگیرد.

راهکارهایی در بخش های مختلف برای مقابله با چالش ها و مشکلات حاشیه نشینی وجود دارد که این موضوع را با معاون عمرانی استاندار بوشهر به گفتگو نشستیم.

● مهمترین راهبردها و راهکارها در بخش کالبدی

معاون عمرانی استاندار بوشهر در گفتگو با خبرنگار ما اظهار داشت: مهم ترین راهبردهای استان در بخش کالبدی مناطق حاشیه نشین را می توان افزایش کمی و کیفی تسهیلات و امکانات موجود در واحدهای مسکونی و تقویت نظارت شهرداری بر ساخت و سازها در سطح محله ها عنوان کرد.

محمد حسن باستی ادامه داد: تقویت محورهای ارتباطی دسترسی، بهبود وضعیت شبکه معابر و بهبود کمی و کیفی حمل و نقل عمومی، تقویت همکاری های بین بخشی نهادهای مسئول شبکه زیرساختی و نظام مند شدن برخورداری واحدهای مسکونی از انشعابات آب و برق، از دیگر راهبردهای استان در بخش کالبدی مناطق

فعالیت های اقتصادی مجاز در محله ها را مهمترین راهبردهای استان در بخش اقتصادی مناطق حاشیه نشین عنوان کرد. مهمترین راهبردها در بخش محیط زیست

محمدرحمن باستی اضافه کرد: تقویت مشارکت و همکاری مردم در نظافت معابر و جمع آوری زباله، بهره گیری از برنامه های شهرداری و استفاده از ظرفیت های محیطی در توسعه فضای سبز، تامین همکاری بین بخشی در مورد انتقال یا کاهش اثرات زیست محیطی محل دفن زباله، توجه به ارتقای کیفیت بهداشت محیط محله های هدف توسط نهادهای ذی ربط، ساماندهی وضعیت جمع آوری و دفع فاضلاب و کنترل و هدایت مسیرهای دفع آب های سطحی به خارج از مراکز مسکونی، مهمترین راهبردهای استان در بخش محیط زیست مناطق حاشیه نشین خواهد بود.

● راه های جلوگیری از گسترش حاشیه نشینی

وی تصریح کرد: ابتدا راهکارهایی برای جلوگیری از گسترش پدیده شهرنشینی در دستور کار قرار خواهیم داد تا از طریق دستگاه های مربوطه از کاربری اراضی صیانت شود و همچنین در مناطقی که بنا به هر دلیل این پدیده اتفاق افتاده، دو نوع برخورد را می طلبد.

معاون امور عمرانی استاندار بوشهر ادامه داد: در آن مناطقی که حاشیه نشینی، مخاطرات جدی امنیتی و اجتماعی را در حوزه شهرسازی به دنبال دارد باید جمع شوند، اما آن بخشی که در حوزه شهرسازی قابل تدبیر هستند، به سمتی خواهیم رفت که مشکلات ساکنان آن حل شده و در قالب قوانین و مقررات، خدمات دریافت کنند.

محمدرحمن باستی تاکید کرد: اغلب ساکنان محلات شهرنشین در استان بوشهر، کسانی هستند که مشکلات آنان قابل تدبیر است.

تهران

بررسی پدیده حاشیه نشینی در استان تهران

حضور بیش از ۶۵۰ هزار اتباع خارجی در شرق استان تهران

محمد حسین محمودی

افزایش پدیده مهاجرت طی سال های گذشته باعث افزایش روزافزون جمعیت در شهرستان های استان تهران شده و همین امر توسعه نامتوازن و ناهمگون شهرها را در پی داشته است. جمله مسائلی است که امروز ذهن بسیاری از کارشناسان مسائل اجتماعی، مدیران اجرایی و فعالان و نخبگان این حوزه را به خود معطوف کرده و اگر چه در طول سال های گذشته، طرح ها و ایده های گوناگونی برای مقابله با این پدیده پیشنهاد و عملیاتی شده اما همچنان شاهد گسترش حاشیه نشینی در بسیاری از شهرهای کشور هستیم.

دهد، باعث ایجاد مشکلات عدیده ای برای دستگاه ها و متولیان امر خواهد شد. سید حسین نقوی حسینی افزود: مهاجرت بی رویه و افزایش حاشیه نشینی، پیامدهای ناگوار اجتماعی نظیر افزایش بزهکاری، ناهمگونی شهرها، افزایش جنایت و محرومیت نسبی به همراه دارد.

مشکلات برنامه ریزان شهری برای مقابله با حاشیه نشینی

علی حیدریان نیز با اشاره به وجود پدیده مهاجرت و حاشیه نشینی در شهرستان ورامین و مناطق پیرامونی آن اظهار داشت: شهرستان های جنوب شرق استان تهران نظیر ورامین همواره با پدیده مهاجر پذیری روبرو بوده اند.

شهردار ورامین افزود: افزایش پدیده مهاجرت در این مناطق طی سال های اخیر سبب شده شهرستان هایی نظیر ورامین با توسعه نامتوازن روبرو شود به طوری که شاهد بروز پدیده ای به نام حاشیه نشینی در برخی نقاط هستیم. وی ادامه داد: پدیده حاشیه نشینی علاوه بر ایجاد ناهمگونی، برنامه ریزان شهری را با مشکلات مهم و عدیده ای در زمینه توسعه و آبادانی شهر و خدمت رسانی به نقاط مختلف روبرو می سازد.

امروز تمامی مسئولان و برنامه ریزان کشور به خوبی می دانند که استان تهران از بالاترین حجم مهاجر پذیری نسبت به سایر استان های کشور برخوردار است و همین امر باعث ایجاد سکونتگاه های غیر رسمی و مناطق حاشیه ای در نقاط مختلف استان تهران می شود.

برخی سیاستهای غلط حاشیه نشینی را تشدید می کند

سید محمد احمدی با اشاره به برخی سیاستهای غلط گذشته برای مواجهه با پدیده حاشیه نشینی اظهار داشت: اگر امکانات لازم در برخی شهرها برای مردم فراهم شود شاهد حضور خانواده ها در کلانشهرها و شهرهای بزرگ نخواهیم بود. این کارشناس علوم اجتماعی افزود: باید قبول کنیم که برخی سیاستهای غلط و عدم توجه به شهرهای کم برخوردار سبب گسیل مردم به کلانشهرها و شهرهای بزرگ تر شده است.

تهران باید نگاه علمی و استراتژیک داشت

وی ادامه داد: وقتی افراد مشاهده می کنند که در محل سکونتشان برخی امکانات وجود ندارد و همین امکانات در کلانشهرها و شهرهای مجاور هست، بار سفر بسته و به مناطق برخوردار مهاجرت می کنند و همین امر پدیده حاشیه نشینی را تشدید می کند. احمدی اضافه کرد: نباید در توسعه شهرها و مناطق متغیر عمل کرد بلکه باید آن را به صورت علمی مدیریت کرد. امروز بسیاری از کشورهای پیشرفته جهان برای توسعه شهرهای خود نگاه استراتژیک دارند

افزود: آمارها نشان می دهد که بیش از ۶۵۰ هزار تبعه خارجی در شرق استان تهران زندگی می کنند که البته به این آمار باید برخی اتباع خارجی غیرمجاز را هم اضافه کرد.

علی صادقی فرماندار قرچک نیز در جلسه کارگروه تخصصی امور اجتماعی، فرهنگی شهرستان قرچک که دی ماه ۹۳ برگزار شد با اشاره به روبرو بودن شهرستان قرچک با پدیده مهاجرت اظهار داشت: در شهرستان قرچک اقوام مختلفی اعم از آذری، لر، کرد، شمالی، خراسانی و مهاجرین افغانی زندگی می کنند. شهرستان قرچک را می توان به عنوان ایران کوچک نامگذاری کرد، پدیده مهاجرت در ذات خود آسیبهای اجتماعی دارد، بحث هویت فردی، ملی و اعتیاد دامنگیر خانواده ها شده است. در ارتباط با توانمندسازی و افزایش دوره های مهارت زندگی و کم شدن آسیبهای اجتماعی در شهرستان قرچک همت مضاعف مسئولان امری ضروری است.

پیامدهای ناگوار اجتماعی حاصل از حاشیه نشینی در شهرها

رئیس مجمع نمایندگان استان تهران نیز با اشاره به آثار مخرب پدیده حاشیه نشینی در شهرهای مختلف اظهار داشت: حاشیه نشینی در برخی شهرها که بدون برنامه ریزی و با سیاست گذاری قبلی رخ می

افزایش پدیده مهاجرت طی سال های گذشته باعث افزایش روزافزون جمعیت در شهرستان های استان تهران شده و همین امر توسعه نامتوازن و ناهمگون شهرها و ایجاد پدیده ای به نام حاشیه نشینی در نقاط مختلف استان تهران را به همراه داشته است.

وی ادامه داد: در کنار مهاجرت فزاینده بسیاری از خانواده های ایرانی به شهرستان های استان تهران، این مناطق شاهد مهاجرت و حضور مهاجرین و اتباع خارجی است و همین امر موضوع حاشیه نشینی را در شهرستان های استان تهران با اهمیت تر از گذشته کرده است.

یار احمدی اضافه کرد: برخی عوامل جذب کننده و دفع کننده باعث مهاجرت برخی افراد از یک منطقه و حضور در منطقه دیگر می شود و همین امر باعث ایجاد پدیده حاشیه نشینی در برخی نقاط و شهرهای کشور شده است.

حضور بیش از ۶۵۰ هزار اتباع خارجی در شرق استان تهران

سردار سیروس فتحی با اشاره به مهاجرت شمار بالایی از مهاجرین و اتباع بیگانه به شهرستان های شرق استان تهران اظهار داشت: در حوزه انتظامی شرق استان تهران، بیش از دو میلیون نفر زندگی می کنند. فرمانده نیروی انتظامی شرق استان تهران

پدیده حاشیه نشینی از برخی اعتقاد دارند که باید با سیاست های تشویقی از وقوع پدیده حاشیه نشینی جلوگیری کرد و عده ای نیز بر این باور هستند که باید با برنامه ریزی صحیح در امور شهری و روستایی اجازه پیدایش مناطق حاشیه ای جدید را در کشور نداد.

امروز در کشور ایران با توجه به توسعه روزافزون شهرها، شاهد گسترش پدیده مهاجرت بوده و همین امر باعث گسترش نامتوازن و ناهمگون شهرهای مختلف در نقاط گوناگون می شود که برنامه ریزی مسئولان را در زمینه های شهری بر هم می زند. علاج پدیده حاشیه نشینی برای رفع مشکلات پیش آمده ضروری است که توجه مناسبی به آن نمی شود.

مهاجرت روزافزون باعث توسعه نامتوازن شهرها شده است

حسین یار احمدی اظهار داشت: امروز شهرستان های استان تهران به دلیل ویژگی های جغرافیایی، سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و ... شاهد بیشترین مهاجرت در میان شهرستان های مختلف کشور است به طوری که افراد و خانواده ها به دلیل نزدیکی این مناطق به پایتخت ایران، شهرستان های استان تهران را برای زندگی انتخاب می کنند. این کارشناس مسائل اجتماعی افزود:

متعدد فرهنگی، اخلاقی و اجتماعی را به همراه خواهد داشت.

وی ادامه داد: در این میان شرق استان تهران از آمار بالایی در مهاجرپذیری برخوردار است و به دلیل آنکه مناطق شهری گنجایش کافی برای مهاجران جدید را ندارد، مناطق حاشیه‌ای در شهر ایجاد می‌شود و همین امر کار برنامه‌ریزان و مسئولان را سخت می‌سازد.

● برنامه‌های فرهنگی نیروی انتظامی برای مواجهه با تهدیدات حاشیه‌نشینی

سردار فتحی اضافه کرد: البته در شرق استان تهران علاوه بر مهاجرت تعداد بالایی از خانواده‌های ایرانی، صدها هزار نفر از اتباع خارجی نیز در این منطقه سکنی گزیدند و همین امر کار را شرق استان تهران دشوارتر کرده است.

وی ادامه داد: حاشیه‌نشینی و بی‌توجهی به این منطقه زمینه‌ساز گسترش ناهنجاری و بداخلاقی‌های اجتماعی را فراهم می‌آورد به طوری که بخشی از جرائم در این مناطق رخ می‌دهد.

● ایجاد مراکز مشاوره و مددکاری اجتماعی در شرق استان تهران

سرهنگ علیرضا سلیمی نیز در گفتگو با خبرنگار مهر اظهار داشت: پدیده حاشیه‌نشینی به دلیل تنوع قومی ساکنان آن با فرهنگ‌ها و آداب و رسوم مختلف، برخی مشکلات را با خود به همراه دارد.

معاون اجتماعی نیروی انتظامی شرق استان تهران افزود: نیروی انتظامی شرق استان تهران تلاش دارد در زمینه مواجهه با پدیده حاشیه‌نشینی با انجام کارهای فرهنگی و اجتماعی به موفقیت‌هایی برسد.

وی ادامه داد: نیروی انتظامی شرق استان تهران یک مرکز مشاوره به مرکزیت شهرستان ورامین و چهار دایره مددکاری در کلانتری‌های تحت پوشش برای خدمت‌رسانی به مردم و شهروندان راه‌اندازی کرده است.

شود که در این میان مسئولیت نیروی انتظامی برای برخورد با این ناهنجاری‌ها بسیار سخت و دشوار است.

مسئولان انتظامی شرق استان تهران اعتقاد دارند که حاشیه‌نشینی و بی‌توجهی به این مقوله زمینه‌ساز ناهنجاری‌ها و بداخلاقی‌های اجتماعی را فراهم می‌آورد.

● شرق استان تهران و پدیده‌ای به نام حاشیه‌نشینی

سردار سیروس فتحی فرمانده نیروی انتظامی شرق استان تهران با تشریح زوایای مختلف مهاجرپذیری این منطقه اظهار داشت: استان تهران با روند رو به رشد مهاجرپذیری طی سال‌های گذشته روبرو بوده است.

فرمانده نیروی انتظامی شرق استان تهران افزود: مهاجرت بی‌رویه و بدون برنامه سبب ایجاد مشکلات عدیده برای برنامه‌ریزان و مسئولان می‌شود به طوری که علاوه بر ایجاد حاشیه‌نشینی، مشکلات

ظرفیت خود مردم است، باید این احساس در میان افراد مختلف ساکن در استان تهران و مسئولان امر ایجاد شود.

حاشیه‌نشینی از جمله پدیده‌های اجتماعی است که بیشتر شهرها و استان‌های کشور با آن درگیر هستند، در این میان این معضل در برخی استان‌ها به شکل ویژه و حادثی نمود دارد.

شهرستان‌های استان تهران به دلیل همجواری با پایتخت و داشتن ویژگی‌های سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی از پتانسیل بالایی برای مهاجرپذیری برخوردار هستند و همین امر سبب گسیل خانواده‌های فراوان به این مناطق شده است.

● حاشیه‌نشینی و ایجاد ناهنجاری‌های اجتماعی و فرهنگی

در پدیده حاشیه‌نشینی، عدم توجه لازم به این مناطق سبب ایجاد مشکلات و معضلات اجتماعی و فرهنگی زیادی می‌

و همین امر سبب می‌شود که بتوانند با برخی پدیده‌ها نظیر حاشیه‌نشینی مقابله کنند.

● توسعه بدون برنامه شهر در استان تهران مشکلات عدیده‌ای به همراه داشته است

این فعال اجتماعی عنوان کرد: امروز استان تهران از جمله استان‌های کشور بوده که از بیشترین میزان مهاجرپذیری برخوردار است و در این میان متأسفانه شاهد ایجاد مناطق حاشیه‌ای بدون نگاه علمی در شهرهای مختلف این استان هستیم که معضلات جدی را به همراه دارد.

وی افزود: داشتن استراتژی مشخص و با برنامه و توجه به برخی برنامه‌های فرابخشی نظیر آمایش سرزمین می‌تواند مسئولان استان تهران و شهرستان‌های مختلف را در برون‌رفت از این مشکل کمک‌رساند.

احمدی یادآور شد: در این میان یکی از مهمترین ارکان مقابله با پدیده حاشیه‌نشینی، مشارکت همگانی و استفاده از

امروز در کشور ایران با توجه به توسعه روزافزون شهرها، شاهد گسترش پدیده مهاجرت بوده و همین امر باعث گسترش نامتوازن و ناهمگون

شهرهای مختلف در نقاط گوناگون می‌شود که برنامه‌ریزی مسئولان را در زمینه‌های شهری بر هم می‌زند. علاج پدیده حاشیه‌نشینی برای رفع مشکلات پیش آمده ضرورتی است که توجه مناسبی به آن نمی‌شود

و متولیان به جای نشستن و تماشای رشد روز افزون و بیمارگونه حاشیه نشینی در این شهر باید به وظایف و مسئولیت های خود عمل کنند ادامه داد: مشهد به عنوان یک کلانشهر معضلات مشابه همه کلانشهرها را دارد که در این میان به دلیل حضور میلیونها زائر و افراد فراوان داخلی و خارجی مسائل و معضلات این گروه نیز به مجموع معضلات این کلانشهر افزوده شده است.

نماینده بخش مرکزی شورای شهر نیز در این رابطه اظهار کرد: بخش مرکزی شهر مشهد شامل ۲۳۰ روستا با جمعیت ۴۰۰ هزار نفر است که کمترین عدالت و معیارهای مدیریتی در آن لحاظ شده است.

وی با بیان اینکه عدم توجه به نیازهای روستائیان و مناطق محروم به طور طبیعی موجب ایجاد شیب به سمت مهاجرت به شهر ها و ایجاد آسیب های اجتماعی می شود ادامه داد: باید با توسعه و توجه جدی به امکانات روستایی از موج مهاجرت ها به شهر کاست. محمد فانی بیان کرد: متأسفانه مشکل حاشیه نشینی در مشهد تنها به یک شعار تبدیل شده

است و هیچ اقدام موثری تاکنون برای رفع آن توسط مسئولان و مدیران انجام نشده است در حالیکه مشکلات این منطقه از شهر شامل دغدغه های مردم محروم و کم برخوردار می شود. وی افزود: به طور مثال در بازدیدی که امسال از حاشیه شهر مشهد توسط شورا انجام شد یکی از مدارس این منطقه شامل یک کلاس ۹ متری با ۲۵ دانش آموز می شد که به علت کمبود فضای مناسب بخاری این کلاس به سقف پیچ شده بود. وی یکی از مهمترین دلایل افزایش حاشیه نشینی در مشهد را مهاجرت روستائیان دانست و ادامه داد: کشاورزان و دامداران ما در روستاها با مشکلاتی چون خشکسالی، گران بودن عوفه و عدم پرداخت یارانه های روستایی مواجه هستند وی اضافه کرد: به طور مثال در بحث بهداشت و سلامت روستائیان در دولت تدبیر و امید ۵۸ مرکز درمانی تأسیس شد که ۴ مرکز درمانی آن تنها در ساعات اداری پزشک دارند و لذا برای جلوگیری از مهاجرت روستائیان به شهرها باید امکانات رفاهی آنها را فراهم کنیم.

● ارتباط حاشیه نشینی با فقر

در این رابطه طاهره عودی کارشناس ارشد روانشناسی می گوید: حاشیه نشینی به لحاظ اجتماعی دارای موقعیتی متزلزل بوده و در طبقه پایینی از اجتماع قرار دارند، فقیرند و در کوچه و پس کوچه ها و محلات کم درآمد زندگی می کنند. وی بیان کرد: این مردم از درآمد اقتصادی پایینی برخوردارند و بیشتر به کارهای اقتصادی غیرمولد مشغولند و جمع زیادی از آنها نیز کارگردن.

وی اذعان کرد: رشد حاشیه نشینی را اگر نتوان نشانه اصلی رشد فقر دانست، اما نمی توان از کنار این واقعیت نیز گذشت که هرچه حاشیه نشینی گردآورد شهرهای بزرگ کشور گسترده می شود، رنگ خطر فقر هم صدایش بلندتر می شود.

وی با اشاره به اینکه جاذبه رفاه شهرنشینی بسیاری از روستائیان و حاشیه نشین ها را از زادگاه خویش جدا می کند و به سوی قطب های صنعتی و بازارهای کار می کشاند بیان کرد: از آنجا که زندگی در شهرها تناسبی با درآمد این افراد ندارد لذا این افراد در حاشیه

خراسان رضوی

بررسی پدیده حاشیه نشینی در خراسان رضوی

یک میلیون و ۲۰۰ هزار نفر در حاشیه مشهد

حضور ۳۰۰ هزار تبعه غیر ایرانی مجاز و غیر مجاز در مشهد، خشکسالی های مستمر، بالا بودن قیمت زمین و مسکن در نواحی شهری مشهد و ضعف نظارت دستگاه های حاکمیتی از مهمترین دلایل گسترش جمعیت حاشیه نشینی بنا بر گفته کارشناسان در مشهد مقدس است.

بابک حیمان

شامل تیمور، شهرک شهید رجایی، گلشهر، خواجه ربیع، دروی، جاده قوچان، سیدی و سپس آباد است. وی افزود: بر اساس گزارش مدیریت آمار و تحلیل اطلاعات شهرداری مشهد این شهر نیز همچون سایر کلانشهرهای کشور با پدیده حاشیه نشینی و اسکان غیررسمی روبرو است. وی بیان کرد: مناطق محروم و آسیب پذیری همچون هلالی شمال، شمال شرق، شرق و جنوب شرقی این شهر مذهبی را در بر گرفته و علاوه بر آن مجمع الجزایری از محلات نامتعارف حتی در میان مناطق مرغه نشین نیز به چشم می خورد.

خاکپور اذعان کرد: سکونتگاه های غیررسمی بافت هایی هستند که به طور عمد مهاجران روستایی و تهی دستان شهری را در خود جای داده و بدون مجوز و خارج از برنامه ریزی رسمی و قانونی توسعه شهری در درون یا خارج از محدوده شهرها به وجود آمده اند. وی ادامه داد: اینگونه بافت ها فاقد سند مالکیت و از نظر ویژگیهای کالبدی، زیست محیطی و همچنین برخورداری از خدمات و زیرساختهای شهری همانند بافت های فرسوده دچار کمبود هستند و لذا عدم توجه به این بافت ها موجب ایجاد آسیب های بزرگ به بدنه اجتماع می شود.

● **حاشیه های مشهد پر رنگ تر می شود**
نماینده مردم مشهد در مجلس شورای اسلامی نیز در این رابطه بیان کرد: به دلیل فقدان نظارت در روستاهای اطراف مشهد و رشد

بنا بر آمار سرشماری سال ۱۳۸۶ حدود ۸۸۳ هزار نفر در مشهد اسکان غیر رسمی داشتند که این تعداد در حال حاضر به حدود یک میلیون و ۲۰۰ هزار نفر رسیده است. بیشتر افراد مهاجری که به شهرها روی می آورند، شغل ندارند و از نظر اقتصادی دچار بحران هستند از این رو برای امرار معاش به پول نیاز دارند و در چنین بحرانی است که انگیزه های ارتکاب جرم نیز خود را نشان می دهد.

● ۴ هزار هکتار از اراضی شهر مشهد در حاشیه قرار دارد

سکونتگاه های غیررسمی یا مناطق حاشیه ای با گستره ای شامل ۱۳ درصد از مساحت مشهد مقدس حدود ۲۲ درصد جمعیت این کلانشهر را در خود جا داده است و به گفته کارشناسان در مجموع چهار هزار و ۷۳ هکتار از مساحت مشهد شامل سکونتگاه های غیررسمی است. رئیس مرکز پژوهش های شورای اسلامی شهر مشهد در این رابطه می گوید: در حال حاضر ۶ سکونتگاه غیر رسمی به مساحت ۴ هزار و ۷۳ هکتار در مشهد وجود دارد که از میان آن سه منطقه در دستور کار و اولویت مطالعاتی مرکز پژوهش های اسلامی شهر مشهد قرار گرفته است.

برات علی با اشاره به اینکه نسبت تمامی سکونتگاه های غیر رسمی شناسایی شده به کل شهر ۷ درصد است ادامه داد: در مجموع ۸ پهنه اسکان غیررسمی در مشهد وجود دارد که

شهر ساکن شده و خود را بر اقتصاد شهر تحمیل می کنند.

● حاشیه نشینی و ارتکاب به جرم

عودی یادآور شد: بیشتر افراد مهاجری که به شهرها روی می آورند شغل ندارند و از نظر اقتصادی هم دچار بحران هستند از این رو برای امرار معاش به پول نیاز دارند و در چنین بحرانی است که انگیزه های ارتکاب جرم مهاجران فراهم می شود. این کارشناس روانشناسی بیان کرد: انسان ها معمولاً در زادگاه خود مواظب رفتار خود هستند و سعی می کنند خطایی از آنان سرزند اما در حاشیه ها این ترس می ریزد و بستر جرم خیزی می شود. عودی یادآور شد: حاشیه ها به طور معمول پناهگاه امنی برای مجرمان و بسترهای مناسبی برای وقوع جرم در جامعه هستند.

● حاشیه نشینی بر آیند نابرابری است

وی گفت: با نگاهی گزرا به حاشیه شهر مشهد می توان متکدیان، دوره گرد، کارگران ساده و مردمی را دید که نه شیوه زندگی، نه کار و نه دیگر شرایط آنان به محیط شهری شبیه نیست. عودی افزود: افراد ساکن در حاشیه شهر مشهد در واقع محرومانی هستند که تحت فشارهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کمر خم کرده اند و با مهاجرت به شهرهای بزرگ چاره ای جز پناه بردن به آونک های حومه مشهد نداشتند. وی حاشیه نشینی را ناهنجاری خاص و منحصر به فردی حاصل از برآیند نابرابری ها در جامعه دانست و افزود: اغلب حاشیه نشین ها به امید کسب زندگی و درآمد بهتر به کلانشهرها مهاجرت می کنند و به اجبار در حاشیه شهرها اسکان پیدا می کنند.

● تخاصم در برابر تفاهم

وی یادآور شد: باید حاشیه نشینی در شهر مشهد را جدی گرفت زیرا این نگرانی وجود دارد که در آینده ای نه چندان دور، آسیب های اجتماعی مبتلا به آن کل جامعه را تحت الشعاع قرار دهد.

وی ادامه داد: انطباق و سازگاری در حاشیه شهرها بسیار پایین است و مردمی که از فرهنگ های متفاوت و نگرش های متفاوت مجبور به زندگی در حاشیه شهرهای بزرگ شده اند اغلب نه با تفاهم، بلکه با تخاصم در کنار یکدیگر زندگی می کنند و طبیعی است که آن ها احساس امنیت را تجربه نمی کنند و نمی توانند از نظر شغلی، کاری و خانوادگی آرامشی احساس کنند.

عودی تاکید کرد: آرزوها و امیال سرکوب شده آن ها و رسیدن به زندگی ایده آل در سراب مهاجرت به شهرهای بزرگ و تمایل به کسب موفقیت های یک شبه در ذهن جوانان می تواند بسیار خطرناک و منتج به نتایج بسیار منفی شود.

وی اظهار کرد: از آنجا که این قشر اغلب کارگر با دستمزدهای بسیار پایین هستند، ناچارند برای کسب درآمد کافی ساعاتی طولانی کار کنند و به این ترتیب، اندک اندک و در طول زمان پیوندهای خانوادگی شان کم رنگ و کم رنگ تر می شود. وی گفت: مشکلات مالی، اغلب کودکان را از پرداختن به تحصیل باز داشته و از همان دوران طفولیت آن ها را به کارگری ضعیف و بیمار مبدل می سازد.

وی گفت: افرادی که همواره به چشم حقارت، ضد اجتماعی بودن و خطرناک بودن به آنها نگریده می شوند افرادی که همواره از کمترین خدمات شهری، بیمه، بهداشت، تغذیه و رفاه برخوردارند لذا در معرض بیشترین آسیب قرار دارند و سایر شهروندان را نیز تهدید می کنند.

● کارت دعوت برای روستائیان

در این رابطه استاندار خراسان رضوی اعتقاد دارد متاسفانه برخی برنامه های پخش شده از تلویزیون حکم کارت دعوت برای روستائیان را داشته و روستائیان را به مهاجرت به شهرها ترغیب می کند.

علیرضا رشیدیان بیان کرد: واقعیت این است که نسبت به مسائل روستایی و جمعیت مولد و موثر کشور یا روستائیان غفلت شده است و برای پیشگیری از مهاجرت آنها باید توجه دولتمردان به رفاه و توسعه روستاها معطوف شود.

وی گفت: در معضل حاشیه نشینی، اصل را باید به موضوع کانون های شکل گیری مهاجرت یعنی روستاها داد و بر این نکته پافشاری کرد که اگر مشکل مهاجرت حل نشود به معلول پرداخته شده نه علت.

وی افزود: بی توجهی به روستائیان و کانون های تولید در این مناطق و تاخیر در ارائه خدمات به طور حتم سیر مهاجرت از روستا به شهر و سرگشتگی و گمگشتگی اجتماعی در حاشیه شهرها را دامن می زند.

استاندار خراسان رضوی با تاکید بر اینکه برای پیشگیری از مهاجرت روستائیان هیچ راه حلی به جز توجه و ایجاد امکانات زندگی در روستاها نداریم ادامه داد: فراهم سازی امکانات و به ویژه تامین نیاز های روستائیان در هر زمینه ای از جمله تحصیل و امکانات رفاهی بدون شک از موج مهاجرت ها به ویژه در نسل جوان می کاهد و به طبع از حاشیه نشینی نیز جلوگیری می کند.

رشیدیان اذعان کرد: یکی از عواملی که همواره موجب تشویق روستائیان به مهاجرت شده برنامه های تلویزیونی است زیرا این برنامه ها سیمای زندگی شهری را بیش از حد مناسب و ایده آل جلوه می دهند.

وی بیان کرد: در حال حاضر شاهد هستیم که سن جمعیتی کشاورزان به بیش از ۵۰ سال رسیده و علاوه بر مهاجرت جوانان به شهرها آسیب هایی همچون نرخ طلاق روستائیان را به عنوان سرمایه اجتماعی کشور تهدید می کند.

وی راه حل رفع حاشیه نشینی را در ایجاد بستر های لازم در روستاها عنوان کرد و گفت: باید در حال حاضر زمینه بازگشت روستائیان را به روستاها فراهم کنیم.

● بمب ساعتی با عنوان حاشیه نشینی

یک محقق و استاد دانشگاه نیز در این رابطه گفت: حاشیه نشینی به مثابه یک بمب ساعتی بالقوه است زیرا وقتی ما با حضور میلیون ها انسان در حاشیه یک شهر همچون مشهد مواجه هستیم نمی توانیم آمینتی برای آن شهر قائل شویم.

محمد حسین پایلی یزدی اذعان کرد: برای اداره شهرها باید قوانینی جدید و کاربردی در مجلس تصویب شود و در کشور ما با توجه به شرایط مختلف فرهنگی هر کلانشهر باید قوانین و ضرورت های به خصوصی رعایت شود تا بتوان شاهد مدیریت یکپارچه شهری بود.

مدیر مسئول و صاحب امتیاز فصلنامه تحقیقات جغرافیایی با بیان اینکه توانایی استفاده صحیح از سرمایه شهرها در مدیریت های فعلی وجود ندارد اظهار کرد: شهرداری مشهد روزی ۸۰۰ میلیون تومان سود بانکی می دهد اگر توزیع عادلانه سرمایه و سود را در شهر شاهد نباشیم توسعه غیر متوازن و حاشیه نشینی بیشتر دامن زده خواهد شد.

وی با اشاره به اینکه متاسفانه در دانشگاه ها و همچنین مدیریت شهری کمتر به نظرات و دانش های بومی توجه و یا نظر آنها در تصمیم گیری ها اعمال می شود بیان کرد: بیشتر نظریاتی که در کشور ما و در دانشگاه ها وجود دارد با شرایط زندگی در کشور ما همخوانی ندارد و لذا این موضوع نیز خود به برخی از مشکلات از جمله حاشیه نشینی دامن می زند.

● ماندگاری در روستاها رمز موفقیت دولت و کشور

عضو شورای اسلامی شهرستان مشهد در این رابطه اظهار می کند: ما زمانی می توانیم از توسعه در بخش مدیریت شهری صحبت کنیم که بتوانیم به توسعه متوازن در مدیریت شهری برسیم چرا که اصلی ترین شاخص توسعه برای هر مجموعه ای توسعه متوازن است.

محمد حسین جهان بخش راه تحقق توسعه متوازن را توجه به مسائل و مشکلات روستاها دانست و تصریح کرد: روستاها به عنوان نخستین پایه مردمی کلانشهر مشهد است و چنانچه ما بتوانیم عدالت را در بخش مدیریت روستاها اعمال کنیم در آینده شاهد ماندگاری در روستاها خواهیم بود.

وی بیان کرد: به همین منظور باید ابتدا نیازهای مردم روستا و امکانات اولیه ای که نیاز هر جامعه اجتماعی است را فراهم کنیم. عضو شورای اسلامی شهرستان مشهد راه برون رفت از توسعه حاشیه شهر مشهد را پرداختن به مناطق حاشیه، حاشیه شهر مشهد یعنی روستاها دانست.

● مجلس طرح توسعه روستاها را بررسی می کند

نماینده مردم مشهد و کلات در مجلس شورای اسلامی نیز در همین راستا بیان کرد: مجلس شورای اسلامی در حال بررسی طرح توسعه و عمران روستاها است.

حجت الاسلام محمدحسین حسین زاده بحرینی اذعان کرد: متاسفانه به دلیل سوء مدیریت در چند سال اخیر ما شاهد تبدیل شدن روستاها از مراکز تولیدی به مراکز مصرفی هستیم به طوری که روستائیان بعضی محصولات خود مانند گندم، آرد، گوشت و حبوبات را از بیرون روستا تامین می کنند.

وی با بیان اینکه مهاجرت روستائیان به حاشیه شهر مشهد روندی رو به افزایش داشته است ادامه داد: برای رفع این مشکل باید برای روستائیان امنیت شغلی ایجاد کنیم که در همین راستا طرح «توسعه و عمران روستاها» در مجلس در حال بررسی است.

وی در خصوص نقش روستاها و شهرها بیان کرد: روستاها باید مراکز تولید کننده و شهرها به عنوان مراکز مصرف کننده تعریف شوند. حجت الاسلام بحرینی با بیان اینکه متاسفانه در جامعه ما جامعه ای که باید، اصالتاً تولید

کننده باشد به تدریج در حال تبدیل شدن به جامعه مصرف کننده است افزود: این موضوع نه تنها باعث مهاجرت از روستاها به حاشیه شهر شده که در سطح کلان باعث وابستگی کشور به سایر کشورهای تولیدکننده در برخی از محصولات دامی و کشاورزی می شود.

● تولید کنندگانی که مصرف کننده شدند

وی تاکید کرد: متاسفانه از آنجا که شغل اصلی روستائیان کشاورزی است به علت مشکلاتی چون خشکسالی مجبور به مهاجرت در حاشیه شهرها هستند که آنجا به جای نقش تولیدی نقش مصرفی را بر عهده دارند.

وی تشریح کرد: بعضی از روستائیان هنگام مهاجرت به شهرها به دلیل حداقل های رفاهی و یا جاذبه های شهری نه تنها در آنجا ماندگار بلکه در شغل هایی چون دست فروشی مشغول به کار می شوند که اصلاً جنبه تولیدی ندارد.

● معضل حاشیه نشینی در بیرجند استان خراسان جنوبی

حجت الاسلام بحرینی در راستای ارزیابی راه حل به منظور برون رفت از این مشکل بیان کرد: برای کاهش آسیب های شغلی و اجتماعی باید متناسب با ظرفیت های هر روستا ابزار تولیدی در اختیار آنها قرار بگیرد آن هم نه به صورت سنتی بلکه به شکل نیمه صنعتی باید به آنها امکانات داده شود.

وی با اشاره به اینکه سهم بالایی از مشکلات روستا از سوی دولت است اضافه کرد: منظور از دولت نه عنوان قوه مجریه بلکه دولت به معنای حاکمیت نقش مهمی در مشکلات روستا دارد چرا که خالی شدن روستاهای ما از ساکنان اصلی اش یا به علت قانون گذاری اشتباه یا در نحوه اجرای آن است.

وی ادامه داد: ریشه این بحث را بنده آسیب شناسی کردم و از وقتی جهادسازندگی را به جهاد کشاورزی ملحق کردیم روستاهای ما بی متولی ماند لذا در همین راستا طرح «توسعه و عمران روستاها» در مجلس بررسی می شود و امیدواریم به برنامه ششم توسعه اضافه شود زیرا کشور احتیاج به سازمانی دارد که وظیفه اصلی آن رسیدگی به روستاها باشد.

● بسته پیشنهادی حاشیه نشینی مشهد تصویب شده است

معاون سابق هماهنگی امور عمرانی استانداری خراسان رضوی نیز در این رابطه از تدوین و تصویب بسته پیشنهادی برای ساماندهی حاشیه کلانشهر مشهد خبر داد.

محمدحسن واحدی با بیان اینکه سند و بسته پیشنهادی ساماندهی حاشیه کلانشهر مشهد با امضای استاندار در سه نسخه برای معاونت برنامه ریزی و نظارت راهبردی نهاد ریاست جمهوری و وزارت راه و شهرسازی ارسال شده است افزود: این بسته پیشنهادی شامل وضع موجود حاشیه نشینی در مشهد، سمنال و چالش های اساسی و پیشنهادات اجرایی در قالب مباحث مختلف اعم از اجتماعی، اقتصادی، آمینتی و زیربنایی است.

واحدی افزود: در این بسته یک جدول پروژه یابی و نیز اعتبارات مورد نیاز برای آن نیز تعیین شده است که امید می رود با تأیید و در دستور کار قرار گرفتن تمهیدات ویژه ای برای حل این مشکل اندیشیده شود.

خراسان جنوبی

بررسی پدیده حاشیه نشینی در خراسان جنوبی

سکونت ۲۴ هزار نفر در حاشیه شهر بیرجند

استان خراسان جنوبی نیز طی ۱۰ سال گذشته مهاجرت گسترده مردم از روستاها به شهر بیرجند باعث بروز معضل حاشیه نشینی شده که هر چند برخی مسئولان هنوز آن را به عنوان معضل حاشیه نشینی و تعریفی که از آن می شود قبول ندارند اما مشکلاتی همچون ساخت و سازهای غیر مجاز در روستاهای اطراف شهر بیرجند که متاسفانه روز به روز در حال افزایش است را شاهد هستیم و جای نظارت مسئولان متولی خالی است.

حکیمه مصطفایی

فاطمهز براجی

ویژه در اعتبارات دیده شود. وی با بیان اینکه در حال حاضر ۲۴ هزار نفر در حاشیه شهر بیرجند ساکن هستند، بیان کرد: حاشیه نشینی در بیرجند از جمله مواردی است که در سایر نقاط و شهرستانهای استان مشابه آن را نداریم و حاشیه نشینی سبب برخی مشکلات شده که باید در بحث اعتبارات دیده شود. معاون عمرانی فرماندار بیرجند از دستگاه های اجرایی شهرستان که به صورت بیشتر در مناطق حاشیه شهر مشکل دارند درخواست کرد تا مشکلات خود را به کمیته منتقل کرده تا از طریق فرمانداری پیگیری شود.

● ۲۹۷ انشعاب غیر مجاز آب در

اطراف شهر بیرجند طی دو ماه مدیرعامل شرکت آب و فاضلاب روستایی خراسان جنوبی با بیان در دو ماه گذشته از افرادی که انشعاب غیرمجاز آب در روستا های اطراف شهر دارند فراخوان داشته ایم، گفت: در این مدت ۲۹۷ نفر برای معرفی انشعاب غیرمجاز خود به آب و فاضلاب روستایی مراجعه کرده اند.

علی اکبر بسکابادی حاشیه نشینی را یکی از معضلات شهرهای بزرگ از جمله مراکز استان ها دانست و افزود: یکی از روش ها جلوگیری از حاشیه نشینی ندادن ارائه خدمات زیربنایی به مردم است که این اقدام را دولت در چند سال اخیر در دستور کار خود قرار داده است.

وی اضافه کرد: با این اقدام دولت مردم به روش ها غیر قانونی استفاده از خدمات زیربنایی روی آورده اند.

● تناسبی بین جمعیت شهر و

زیرساخت ها در بیرجند وجود ندارد محمد گل محمدی کارشناس علوم اجتماعی در گفتگو با ما اظهار کرد: شهر بیرجند طی

فزاینده افزایش جمعیت در این روستاها نیست. اگرچه مسئولان عالی رتبه استان وجود حاشیه نشینی در استان را منکر شده و می گویند که معضل حاشیه نشینی نداریم اما فرماندار بیرجند در فردوین ماه امسال در جمع مسئولان ادارات شهرستان بیرجند اظهارداشت: خشکسالی های ۱۶ ساله در استان سبب شده که جمعیت زیادی از روستاهای درگیر با موضوع خشکسالی به مرکز استان مهاجرت کنند. علیرضا منصوری عنوان کرد: این امر سبب بروز حاشیه نشینی در بیرجند و مشکلات و تبعات بعد از آن شده که این موضوع در اعتبارات در نظر گرفته نمی شود.

● سکونت ۲۴ هزار نفر در حاشیه شهر بیرجند

معاون عمرانی فرماندار بیرجند با اشاره به سکونت ۲۴ هزار نفر در حاشیه شهر بیرجند، گفت: حاشیه نشینی سبب برخی مشکلات شده که باید در بحث اعتبارات این شهرستان مورد توجه ویژه مسئولان قرار گیرد. سید مهدی رونقی ۲۹ فردوین ماه امسال در کمیته برنامه ریزی شهرستان بیرجند اظهار کرد: صرف شاخص ها و عدد نباید در اعتبارات ملاک باشد چراکه بعضی از شهرستان ها مسائل و مشکلاتی دارند که باید به صورت

مرکز استان خراسان جنوبی هستیم که اگر امروز برای آن تدبیر اساسی اندیشیده نشود در آینده نه چندان دور معضلات زیادی را برای استان به وجود خواهد آورد. به اذعان کارشناسان روستاهای اطراف بیرجند به دلیل گسترش جمعیت در چند سال اخیر دچار مشکلات حاد پایه های و سنگینی شده اند که اگر امروز مسئولان برای آن چاره های نیندیشند در آینده نه چندان دور کنترل و حل این معضلات از دست مسئولان استانی خارج خواهد بود چراکه معضلات در روستای های اطراف بیرجند بدون برنامه ریزی مسئولان در حال رشد است و معضلات اجتماعی در این روستاها دیری نخواهد پایید که تبدیل به معضل امنیتی شود.

● خشکسالی ها عامل بروز پدیده حاشیه نشینی در بیرجند

هم اکنون روستاهایی حاجی آباد و امیرآباد شهر بیرجند با کمبود زیرساخت های مختلف مواجه هستند و برخی از این روستاها جمعیت آنها به بیش از هشت هزار نفر می رسد که برنامه ای برای الحاق به شهر و یا خروج این روستاها از این بلاتکلیفی نیست و اعتبارات شهرستان بیرجند نیز اگرچه این روستاهای حاشیه را در اولویت قرار داده اما بازهم پاسخگوی این روند

در دولت گذشته برخی خدمات از جمله لوله کشی آب، گاز و برق به برخی روستاهای اطراف شهر بیرجند انجام شد که با این اقدام عملا خیال حاشیه نشینان را از دریافت چنین خدماتی آسوده کرد و افرادی که سالها به دلیل ساخت و ساز غیرقانونی از خدمات محروم بودند در طول چند روز مشکلات پیش روی خود را رفع شده یافتند و این خود باعث رونق حاشیه نشینی در اطراف شهر بیرجند شد و افزایش فعالیت زمین خواران در روستاهای اطراف شهر بیرجند را در پی داشت که در این رابطه افرادی سودجو زمین های کشاورزی و اراضی ملی خارج از محدوده را با وعده قرار گرفتن در محدوده شهری به افراد مهاجرت کرده می فروشد.

شهر بیرجند همچون تمام شهرهای کویری و نیمه کویری کشور ایران تا تحولات چند دهه پیش در اقتصاد کشور، رشدی بسیار کند داشت، اما پس از استان شدن خراسان جنوبی رشد غیرقابل تصور جمعیت را در این استان داشته ایم.

اگر چه در ابتدای امر استان شدن مهاجرت ها را از روستاها و شهرهای اطراف در حاشیه شهر بیرجند شاهد بودیم اما با اقدامات مسئولان تا حدودی جلوی این روند گرفته شد و امروز پس از گذشت یک دهه از استان شدن شاهد ساخت و سازهای غیر مجاز در روستاهای حاشیه شهر

از جمله حاجی آباد طی دو سال اخیر ۴۰۰ درصد رشد داشته است.

● گسترش ۴۰ درصدی وسعت بیرجند و عدم پرداخت یک ریال به شهرداری

عضو شورای اسلامی شهر بیرجند در خصوص افزایش حاشیه نشینی در شهر بیرجند، گفت: جاذبه های شهری باعث جذب برخی از افراد به شهر شده و با توجه به اینکه این افراد بضاعت مالی برای اسکان در مرکز شهر ندارند حاشیه شهر را برای سکونت انتخاب می کنند. مهدی بهترین یکی دیگر از عوامل افزایش حاشیه نشینی در شهر بیرجند را خشکسالی های چندین ساله اخیر در خراسان جنوبی دانست و افزود: کاهش درآمد مردم براساس خشکسالی های چندین ساله اخیر باعث افزایش حاشیه نشینی در بیرجند شده است.

وی تصریح کرد: به دلیل عدم رعایت عدالت در خدمات دهی به روستائیان باعث شده که در چندین سال اخیر با اوج مهاجرت از روستاها به شهر مواجه شویم.

عضو شورای اسلامی شهر بیرجند عنوان کرد: با الحاق مهر شهر به بیرجند یک شبه ۴۰ درصد جمعیت شهر گسترش یافت که این عامل باعث شده که شهرداری بیرجند نتواند خدمات مناسبی در این منطقه به شهروندان ارائه کند.

وی یکی از مشکلات حاشیه نشینی را رواج شغل های کاذب دانست و افزود: این شغل های کاذب در زمینه های اقتصادی، امنیتی، فرهنگی و اجتماعی جامعه را دچار اختلال می کند.

بهترین با اشاره به اینکه ما در موسی بن جعفر و مهرشهر بیرجند دچار مشکلات بهداشتی هستیم، افزود: مشکلات بهداشتی حاشیه های شهر به مسئولان متولی منتقل شده است. برای حاشیه نشینی روستاهای اطراف بیرجند برنامه ای نیست.

مدیرکل بهزیستی خراسان جنوبی در گفتگو با مهر، با بیان اینکه در کارگروه سکونتگاه های غیر رسمی محلات شمال شهر بیرجند از جمله موسی بن جعفر، جوادیه، کارگران به عنوان سکونتگاه های غیر رسمی معرفی شده اند، اعتبار را عامل اصلی برای عدم ارائه برنامه برای مشکلات روستاهای حاشیه ای شهر ذکر کرد و گفت: به دلیل این کمبود اعتبار بررسی معضلات حاشیه نشینی در اطراف شهر بیرجند سال آینده در دستور کار قرار می گیرد. محمد حسن اکبری مطلق کمبود بیان داشت: از تمام فرمانداری های استان خواسته شده که سکونتگاه های غیررسمی خود را به دبیرخانه کارگروه ارسال کنند.

● طرح سکونتگاه های غیر رسمی خراسان جنوبی نیازمند بازنگری

معاون سیاسی و اجتماعی فرماندار بیرجند در تعریف سکونت گاه های غیر رسمی بیرجند گفت: سه نقطه کارگران، رجائی و موسی بن جعفر به عنوان سکونتگاه های غیر رسمی بیرجند معرفی شده اند.

علی جنزندی با تاکید بر اینکه طرح سکونتگاه های غیر رسمی بیرجند نیازمند بازنگری است، عنوان کرد: باید روستاهای

با کمبود زیرساخت مواجه هستیم. بخشدار مرکزی شهرستان بیرجند بیان کرد: به دلیل مهاجرت زیاد به روستاهای حاشیه شهر مردم اقدام به ساخت و ساز غیرمجاز در خارج از طرح هادی این روستاها کرده اند که این خانه ها بدون پروانه ساخت و مجوز و استحکام لازم ساخته شده است.

وی بیان داشت: بخشی از زمین های این روستاها بخصوص در روستای حاجی آباد بیرجند توسط افراد سودجو و زمین خوار تملک و برای ساخت و ساز غیر مجاز به مردم واگذار شده است و این روند در چند سال گذشته شدت گرفته است.

جعفری اضافه کرد: در این روستاهای حاشیه شهر بیرجند شاهد شدت پدیده زمین خواری در چند سال گذشته بوده ایم و که هنوز ادامه دارد و افراد سودجو زمین های تصاحب شده را با قیمت های توافقی به مردم می فروشند. وی گفت: در سال جاری با پیگیری های صورت گرفته تا حدودی از شدت این ساخت و سازها کاسته شده ولی باید گفت همچنان ادامه دارد.

بخشدار مرکزی شهرستان بیرجند بیان کرد: ساخت سازهایی که خارج از طرح هادی روستایی انجام می شود دولت مجوز آب، گاز، برق و خدمات زیربنایی را به این افراد نمی دهد.

وی ادامه داد: هم اکنون جمعیت زیادی

در روستاهای اطراف بیرجند بدون خدمات زیربنایی هستند و گاه دریافت غیرقانونی برق و آب از همسایگان و تیرهای برق دارند. جعفری با بیان اینکه در داخل طرح های هادی روستایی دهیاران به شهروندان خدمات زیربنایی ارائه می دهند، افزود: بیشتر ساخت و سازهای غیر مجاز در این روستاها در خارج از محدوده طرح هادی روستایی صورت گرفته که دولت هیچ تعهدی برای ارائه خدمات به این افراد ندارد.

بخشدار مرکزی شهرستان بیرجند عنوان کرد: در روستاهای اطراف شهر زیرساخت های مناسبی وجود ندارد و این روستا با مشکلات آموزشی، بهداشتی، فرهنگی دچار هستند. وی با بیان اینکه جمعیت روستای حاجی آباد شهرستان بیرجند در سال ۹۰ کمتر از ۴۰۰ خانوار بوده است، گفت: در سال ۹۲ این تعداد خانوار به هزار نفر با جمعیت هشت و هزار و ۵۰۰ نفر افزایش یافته است.

بخشدار مرکزی شهرستان بیرجند ادامه داد: جمعیت برخی از روستاهای اطراف شهر بیرجند

دهیاری در بیرجند گرفته شده است. دهیار روستای امیرآباد بیرجند با بیان اینکه روستای امیرآباد در سال ۹۰ دارای شش هزار نفر جمعیت بوده است، افزود: در سال جاری جمعیت این روستا هشت هزار و ۵۰۰ نفر برآورد شده است.

● گسترش حاشیه نشینی نظام شهری بیرجند را دچار مشکل کرده است

علی حسینی، کارشناس جمعیت شناسی می گوید: اوج مهاجرت از روستاهای خراسان جنوبی از هشت سال گذشته آغاز شده که هم اکنون نیز این روند با شیب ملایم در حال افزایش است.

وی با بیان اینکه براساس سرشماری سال ۹۰ حدود ۲۸۵ درصد جمعیت کشور در روستاها ساکن هستند، گفت: این شرایط با چند درصد تفاوت، برای استان خراسان جنوبی نیز وجود دارد.

وی افزود: روند کاهش جمعیت روستایی همچنان ادامه دارد و پیش بینی می شود جمعیت روستاها تا سال ۱۴۱۰ از ۲۸۵ درصد فعلی به ۲۲ درصد برسد.

وی یکی از ابعاد مهاجرت ها را افزایش جمعیت شهرها و به تبع آن تشدید مشکلات زیست محیطی برشمرد و افزود: جمعیت مهاجر روستایی عموماً در اطراف شهرها ساکن می

شده است که این عامل ناشی از مهاجرت روستائیان به شهر بوده است. در شهر بیرجند تناسی بین جمعیت شهر و زیرساخت های موجود وجود ندارد که این ناشی از افزایش جمعیت شهر در چند سال اخیر است.

وی احداث شهرک مهرشهر بیرجند و سکونت جمعیت هفت هزار نفری در این منطقه را از عوامل محسوس جمعیت شهر بیرجند عنوان کرد و بیان داشت: احداث شهرک های جدید در اطراف شهر و گسترش چشمگیر فضای شهر نشان از افزایش جمعیت شهر بیرجند است.

کارشناس علوم اجتماعی مهمترین علل مهاجرت روستائیان به شهر را خشکسالی های ۱۷ ساله اخیر و نبود آب عنوان کرد و افزود: در گذشته مهمترین منبع آبی روستائیان خراسان جنوبی چشمه و قنات بوده است که به مرور زمان بیشتر این چشمه ها و قنات خشک و یا کم آب شده اند.

● برنامه منسجمی برای توقف روند مهاجرت ها ارائه نمی شود

این کارشناس علوم اجتماعی با بیان اینکه پدیده مهاجرت از روستا سالها است که در خراسان جنوبی کلید خورده است، بیان داشت: مسئولان دست اندرکار و کارشناسان معضلات این پدیده را هشدار می دهند ولی هنوز برنامه منسجمی از سوی دولت برای توقف این روند ارائه نشده است.

وی هشدار داد: بیشتر افراد مهاجرت کننده به بیرجند از روستاهای اطراف هستند و آمار جمعیت شهر بیرجند روز به روز در حال افزایش است.

وی تاکید کرد: طرح آمایش سرزمین خراسان جنوبی توسط کارشناسان و اساتید دانشگاه طراحی شده است که امید است مسئولان با توجه به تغییر سیکل جمعیتی استان در این طرح، مهاجرت از روستاها به شهرها را جدی بگیرند و برنامه منسجمی برای توقف این روند ارائه دهند.

● جمعیت ۸۵۰۰ نفری حاجی آباد فضای سبز و دبیرستان ندارند

مهدی دستگردی دهیار روستای حاجی آباد با بیان اینکه ما به دنبال ارتقای روستای حاجی آباد به شهر هستیم، گفت: الحاق روستای حاجی آباد به شهر بیرجند و یا پیوستن این روستا به شهر جداگانه به فرمانداری پیشنهاد شده ولی تاکنون اجرایی نشده است. همچنین به فرمانداری بیرجند پیشنهاد شده که این روستا با روستای امیرآباد بیرجند با جمعیت هفت هزار و ۵۰۰ الحاق شود و به یک بخش تبدیل شود.

دهیاری روستای امیرآباد شهرستان بیرجند نیز یکی از مشکلات روستای امیرآباد را نبود روستا ساحلی عنوان کرد و گفت: این روستا در حریم رودخانه قرار دارد که خطرات سیل همواره این روستا را تهدید می کند.

وی با اشاره به ساخت و سازهای غیر مجاز در اطراف روستای امیرآباد شهر بیرجند نیز گفت: این ساخت و سازها با روند رو به رشد ادامه دارد که تاکنون برای توقف روند این ساخت و سازهای غیرمجاز جلساتی متعددی با حضور

اطراف بیرجند هزینه شده است که البته مردم نیز در این زمینه مشارکت داشته اند. جعفری بیان کرد: در روستاهای اطراف بیرجند با کمبود زیرساخت های بهداشتی و فرهنگی و فضای سبز مواجه هستیم.

● ۱۲ مشاور املاک در یک روستا

وی با تاکید بر اینکه قانون و دستگاه های اجرایی اجازه ارائه خدمات در خارج از طرح هادی روستایی را نمی دهد، گفت: افراد متخلف با اقدامات غیر قانونی خود از قانون توقع ارائه خدمات را دارند. بخشدار مرکزی بیرجند از فعالیت ۱۲ بنگاه معاملاتی املاک در روستای حاجی آباد بیرجند خبر داد و گفت: اگر این املاک ها پول های کلانی به جیب نمی بردند روز به روز تقاضا برای ایجاد بنگاه معاملاتی زمین و مسکن در این روستاها ناشی می شد.

جعفری در روستاهای اطراف بیرجند زمین های مزروعی را در قالب زمین های ۱۰۰ تا ۲۰۰ متری با قیمت پایین به مردم فروخته شده است، گفت: زمانی دولت برخورد های قانونی برای ساخت و سازهای انجام شده

بیرجند گفت: در یکی دو سال گذشته تخریب واحدهای مسکونی در روستاهای حاشیه شهر بیرجند نداشته ایم. جعفری بیان کرد: برای سرو سامان دادن به روستاهای اطراف بیرجند تیم کارشناسی متشکل از دستگاه های زیربنا در استان تشکیل شده است.

● زمین برای احداث فضاهای عمومی در روستاهای حاشیه ای نداریم

وی با بیان اینکه در چند سال گذشته با روند رو به رشد زمین خواری در روستاهای اطراف بیرجند مواجه بوده ایم، گفت: ساخت و سازهای غیرمجاز در روستاهای حاشیه شهر بیرجند به گونه ای بوده که زمینی برای احداث فضاهای سبز، خانه بهداشت باقی نگذاشته و این یکی از مشکلات جدی مسئولان در این روستاها است.

بخشدار مرکزی بیرجند از مردم خواست تا قبل از خرید زمین و ساخت و ساز در روستاهای اطراف حاشیه شهر بیرجند برای اطمینان از قانونی بودن زمین به دهیاری و بخشدار مراجعه تا در دام زمین خواران گرفتار نشوند. جعفری تصریح کرد: حاشیه نشینی معضلات

روستاهای اطراف بیرجند انجام شده و شرایط این روستاها به گونه ای بود که دولت نمی توانست به این روستاها خدمات ارائه کند. رونقی با اشاره به اینکه برخی از مردم اذعان دارند که از غیر قانونی بودن زمین ها در روستاهای اطراف بیرجند اطلاعی نداشته اند، گفت: برای هر یک از افراد به صورت مرتب برگ اخطاریه تخریب صادر شده است.

وی عنوان کرد: در چند سال گذشته که حکم تخریب تعدادی از واحدهای مسکونی از طرف مسئولان صادر شد مردم در دادگاه مظلوم نمایی کردند و حکم به نفع مردم صادر شده است. معاون عمرانی فرماندار بیرجند با بیان اینکه حمایت قضایی از احکام صادر شده در زمینه تخریب واحدهای مسکونی نمی شود، تصریح کرد: گاها فرماندار و مسئولان ذیربط به دلیل اجرای حکم در چند سال گذشته محکوم شده اند. رونقی گفت: بخشی از روستای امیرآباد و حاجی آباد به دلیل وجود مرغداری در این روستاها در طرح هادی روستایی قرار نگرفته و افرادی که به صورت غیر قانونی در این محدوده خانه احداث کرده اند از مسئولان انتظار حل این مشکل را دارند این در صورتی است که این

اطراف شهر بیرجند در این طرح گنجانده شوند. به گفته این مسئول در کار گروه سکونتگاه های غیررسمی خراسان جنوبی پیشنهاد شده که برخی روستاهای اطراف شهر بیرجند به عنوان سکونتگاه های غیر رسمی معرفی شود که تاکنون این اقدامی صورت نگرفته است.

در حال حاضر روستاهای اطراف بیرجند با روند رو به افزایش جمعیت مواجه هستند و اکنون بیش از ۲۵ هزار تنها طی سه سال اخیر به این روستاهای حاشیه ای هجوم برده اند و با خرید و احداث غیرقانونی زمین مشکلات زیادی در زمینه های اجتماعی، امنیتی و فرهنگی در این روستا را ایجاد کرده اند.

معاون عمرانی فرماندار بیرجند، اظهار کرد: ۵۰۰ خانوار در خارج از طرح هادی روستایی در روستاهای اطراف بیرجند نسبت به ساخت و ساز غیرقانونی اقدام کرده اند.

در ۱۰ سال اخیر به واسطه شکل گیری خراسان جنوبی به عنوان یک استان نوپا و بالاتر رفتن جاذبه های آن تعدادی از مردم روستاهای خراسان جنوبی به مرکز استان مهاجرت کرده اند.

رونقی ادامه داد: ۱۰ سال اخیر با اوج مهاجرت مردم از روستاها به شهر بیرجند مواجه بودیم اما در حال حاضر آنچه که به عنوان یک پدیده افسارگسیخته مطرح بود و حاشیه نشینی اطلاق گرفت در خراسان جنوبی وجود ندارد چرا که این افراد در قالب یک طرح مصوب ساماندهی و امکانات لازم در اختیار آنها قرار گرفته است.

معاون عمرانی فرماندار بیرجند با تاکید بر اینکه در مرکز خراسان جنوبی مطلقاً حاشیه نشینی وجود ندارد، افزود: اگر چه در شمال شهر در گذشته برخی نسبت به تغییر کاربری زمین اقدام کرده اند که نمی توان نام حاشیه نشینی را بر آن گذاشت بلکه تخلف بوده و به آنها خدمات ارائه نمی دهیم.

وی تصریح کرد: در روستاهای اطراف شهر بیرجند ۳۴ هزار نفر جمعیت داریم این جمعیت معادل برخی شهرستان های استان است و در این روستاها خارج از محدوده طرح هادی روستایی ساخت و سازهایی صورت گرفته است و نمی توان به این جمعیت هم اطلاق حاشیه نشینی کرد.

معاون عمرانی فرماندار بیرجند در پاسخ به سوالی مبنی بر اینکه آیا روستاهای اطراف شهر بیرجند برای بیرجند یک ظرفیت یا آسیب هستند، گفت: برخی روستاهای اطراف شهر بیرجند در گذشته با ۵۰ خانوار روستا بوده اند و در حال حاضر نیز با جمعیت دو هزار و ۵۰۰ خانوار نیز اهالی این روستاها از تعرفه های روستایی استفاده می کنند.

رونقی بیان کرد: ما در اطراف شهر بیرجند با سکونتگاه هایی رو به هستیم که عنوان روستا نام گرفته اند ولی از لحاظ ساخت و ساز و اقتصاد قالب آنها ویژگی روستا را ندارند. وی با تاکید بر اینکه باید برای روستاهای اطراف شهر بیرجند تدابیری اندیشیده شود، افزود: به نظر مهمترین راهکار این است که به دلایل مختلف این روستاها به جامعه شهری الحاق شود.

وی درخواست مردم روستاهای اطراف شهر بیرجند مبنی بر ایجاد زیرساخت ها توسط شهرداری بیرجند را غیر قانونی عنوان کرد و افزود: در چند سال گذشته اقدامات زیادی در

در این زمین ها را دنبال می کند مردم می گویند ما از غیر قانونی بودن این زمین ها مطلع نبودیم اما مساله قابل تأمل این است وقتی از مردم درخواست می شود که از املاک ها که قرار داد این خرید را بسته اند شاک می شوند می گویند ما این اقدام را انجام نمی دهیم.

وی افزود: حمایت و عدم شکایت برخی مردم از زمین خواران نشان از این است که با زمین خواران دست در یک کاسه دارند.

وی ادامه داد: برخی افراد پشت پرده در مباحث زمین خواری در این محدوده ها مردم را تحریک می کنند که در فرمانداری و استانداری تجمع و از مسئولان درخواست ارائه خدمات داشته باشند.

وی با اشاره به اینکه ما به دنبال این هستیم که سه روستای حاجی آباد، دستگرد و چهکنند را آرام و آرام به شهر بیرجند الحاق کنیم، گفت: بخش مرکزی بیرجند دارای ۵۲ هزار سکنه است که ۵۰ درصد این جمعیت در پنج روستای امیر آباد، حاجی آباد، دستگرد، چهکنند و علی آباد لوله زندگی می کنند.

فرهنگی، اجتماعی و امنیتی زیادی در پی دارد که یکی از مشکلات اساسی در زمینه ساخت و سازهای غیر مجاز در روستاهای حاشیه بیرجند و عدم نظارت کافی است و وظیفه بخشدار و دهیاری نظارت بر ساخت و سازهای مجاز در این روستاها است.

جعفری با اشاره به اینکه بیشتر زمین های اطراف شهر بیرجند توسط مشاورین املاک به صورت غیرقانونی و قول نامه ای به مردم فروخته می شوند، تصریح کرد: این بنگاه های غیر قانونی در دو سال اخیر در روستاهای حاشیه شهر بیرجند رشد یافته و گاها برخی از شورای های اسلامی در واگذاری غیرقانونی زمین تخلفاتی انجام داده اند.

وی یادآور شد: همه این عوامل دست به دست هم داده تا با مشکلات جدی در روستاهای اطراف شهر بیرجند مواجه شویم.

بخشدار مرکزی بیرجند با بیان اینکه حل مشکلات این روستاها در اولویت مسئولان مرکز استان بوده است، بیان کرد: در سال گذشته ۱۴۰ میلیارد تومان در پنج روستای

مرغداری ها مجوز قانونی برای فعالیت دارند. انعطاف مسئولین درحاشیه نشینی روستاهای اطراف شهر تاثیر گذار بوده است. بخشدار مرکزی بیرجند نیز اظهار کرد: مهاجرت مردم خراسان جنوبی به دلیل خشکسالی های اخیر بوده است و نه تنها مهاجرت از روستاها و شهرستان اطراف بیرجند را داشته ایم بلکه افرادی از استان های کرمان و سیستان و بلوچستان نیز در روستاهای اطراف بیرجند ساکن هستند.

محمد جعفری بیان کرد: نبود اشتغال در روستاها، کاهش درآمد و تقریباً انعطاف پذیری مسئولان در حاشیه نشینی روستاهای اطراف بیرجند تاثیر گذار بوده است.

وی اضافه کرد: رفت مسئولان در چند سال اخیر باعث شده که افرادی که به صورت غیرقانونی نسبت به احداث مسکن اقدام کرده اند بدون پرداخت هیچ گونه جریمه ای در قالب طرح هادی روستایی قرار گیرند.

بخشدار مرکزی بیرجند در خصوص تخریب واحدهای غیر مجاز در روستاهای حاشیه

بررسی پدیده حاشیه نشینی در خراسان شمالی

۵۰ درصد جرائم خراسان شمالی در حواشی شهرها روی می دهد

... تنها نمونه‌هایی از جرایم و آسیب‌هایی هستند که حاشیه نشینی به آنها دامن می‌زند. به گفته دستجردی در واقع ضعف در زیرساخت‌های اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و ... در مناطق حاشیه‌ای و توسعه نامتوازن شهری سبب می‌شود تا ساکنان مناطق حاشیه‌ای بالاچاره در معرض و محیط آسیب‌ها و جرایم فوق‌الذکر قرار گرفته و خواسته و یا ناخواسته به سمت و سوی این جرایم و آسیب‌ها سوق یابند چرا که دست‌یابی به گزینه‌هایی دیگر و رسیدن به موفقیت‌های اجتماعی و اقتصادی در چنین محیط‌هایی سخت و نادر خواهد شد. وی تصریح می‌کند: مقابله با حاشیه‌نشینی و رفع این مشکل نیز بسیار سخت و هزینه‌بر است چرا که معضل حاشیه‌نشینی محصول درازمدت مجموعه‌ای از عوامل بوده و نمی‌توان تنها با اجرای یک طرح و یا حتی ساخت مسکن جدید برای مناطق حاشیه‌ای به رفع آن امیدوار بود. به گفته دستجردی حاشیه‌نشینی مجموعه‌ای از آسیب‌های اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و ... را در خود جای داده و رفع ریشه‌ای آن نیازمند برنامه درازمدت در همه این عرصه‌ها است.

خراسان شمالی

● رفع حاشیه‌نشینی نیازمند اجرای برنامه جامع

مدیرکل امور اجتماعی و فرهنگی استانداری خراسان شمالی نیز در زمینه معضل حاشیه‌نشینی در شهرهای استان با تأکید بر برنامه ریزی اصولی دستگاه‌های اجرایی استان برای ارتقای مناطق حاشیه‌نشین شهرها، اظهار می‌کند: برنامه ریزی صحیح و همکاری تمامی دستگاه‌های اجرایی می‌تواند سطح برخورداری مناطق حاشیه‌نشین را به میانگین شاخص‌های سایر مناطق نزدیک‌تر کند. حسین برومند البته مناطق حاشیه‌نشین را تعریف درستی ندانسته و می‌گوید: تعریف درست در این رابطه مناطق ویژه اجتماعی است که شامل مناطق بی‌دفاع شهری، حواشی شهر و بافت‌های فرسوده می‌شود. وی اضافه می‌کند: سکونتگاه‌های غیررسمی در بجنورد و دیگر شهرهای استان به صورت نگران‌کننده‌ای وجود داشته و برای رفع آن لازم است در برنامه ریزی‌های شهری، مسئولان خدمات‌دهی به این مناطق را در اولویت برنامه‌های خود قرار دهند تا عقب‌ماندگی‌های چندین ساله به مرور جبران شود. برومند با اشاره به تشکیل ستاد ساماندهی و توانمندسازی

معضل حاشیه‌نشینی در غالب شهرهای مهم خراسان شمالی وجود دارد اما بیشترین و نگران‌کننده‌ترین نمود این معضل در بجنورد، مرکز این استان روی داده به گونه‌ای که اکنون بیش از یک‌سوم از جمعیت ۲۱۴ هزار نفری این شهر در ۲۶ سکونتگاه غیررسمی و حاشیه‌ای مرکز خراسان شمالی زندگی می‌کنند، سکونت‌گاه‌هایی که هاشور خورده و در برخی موارد نیز کلاشهری و یا روستایی بودن منطقه مشخص نیست.

علی خادمی

اجتماعی، فرهنگی، جسمی و ... حاشیه‌نشینان را به خطر می‌اندازد، اهالی شهرها را نیز تهدید می‌کند. حسین دستجردی با اشاره به این که آسیب‌های حاشیه‌نشینی از مناطق پیرامونی به داخل و مرکز شهرها سرازیر می‌شود، می‌گوید: افزایش آسیب‌ها و ناهنجاری‌های اجتماعی در شهرها یکی از نخستین پیامدهای گسترش حاشیه‌نشینی به شمار می‌رود. وی اضافه کرد: اعتیاد، کودکان کار و خیابانی، کارتن‌خواب‌ها، تکدی‌گری، سرقت، قاچاق مواد مخدر، قتل و

بنا به نظر مسئولان امر، بجنورد از نظر حاشیه‌نشینی یکی از اصلی‌ترین شهرهای دارای بیشترین حاشیه‌نشین در کشور به شمار می‌رود، معضلی که بدون شک تبدیل این شهر به مرکز استان و انباشت موقعیت‌ها در آن یکی از مهم‌ترین دلایل بروز آن است.

سال‌هاست که مسئولان شهری و مدیران خراسان شمالی با درک حساسیت حاشیه‌نشینی برای رفع آن در بجنورد و همچنین دیگر شهرهای پرجمعیت استان طرح‌ها و چاره‌های مختلفی را در دستور کار قرار داده‌اند و هر چند در برخی مواقع و مناطق طرح‌های اجرایی نیز نتیجه داده است اما هیچ‌گاه مشکل حاشیه‌نشینی در یک منطقه آن‌طور که باید و شاید رفع نشده، علت آن هم روشن است اجرای طرح‌های مقطعی و ساماندهی جزیره‌ای نمی‌تواند مشکل حاشیه‌نشینی را به صورت ریشه‌ای رفع کند.

در واقع حاشیه‌نشینی روز به روز در حال زایش و افزایش بوده و بدون طرحی جامع که در برگیرنده نیازهای اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و ... ساکنان این نواحی باشد نمی‌توان به رفع ریشه‌ای این معضل امید داشت.

از طرف دیگر باید مسئولان و مدیران شهرها هوشیار بوده و با پیش‌بینی و نظارت درست بر مناطق پیرامونی شهرها، معضل حاشیه‌نشینی‌های جدید را در همان ابتدا با اجرای طرح‌های متعدد کنترل کنند.

● معضل حاشیه‌نشینی؛ محصول درازمدت مجموعه‌ای از عوامل

یک کارشناس ارشد امور شهری در این زمینه، معضل حاشیه‌نشینی را نتیجه ضعف در شاخص‌های اقتصادی، آموزشی، بهداشتی، فرهنگی، تجاری، ورزشی، فضای سبز و ... از طرف مقابل بازتاب‌های اجتماعی این ضعف‌ها می‌داند و می‌افزاید: حاشیه‌نشینی علاوه بر این که سلامت

ضروری بود اما این خدمات رسانی ها به دلایل مختلف، هیچ گاه با نیازها و تعداد افراد ساکن در این مناطق منطبق نبود.

● مصائب مناطق حاشیه ای؛ کم کاری مسئولان یا ارمغان روستاییان مهاجر؟

نیستانی اضافه می کند: کمبودها و ضعف های مختلف موجود در مناطق حاشیه ای که برخی از آنها ناشی از کم کاری مسئولان و برخی نیز از ذات حاشیه نشینی نشأت گرفته بود، سبب شد تا ساکنان این مناطق روز به روز بیشتر خود را در کمبود و محدودیت ببینند و نخستین نمود این کمبودها نیز بروز آسیب های اجتماعی مختلف در این مناطق بود. به گفته وی حاشیه نشینان به دلیل مشکلات اقتصادی و اجتماعی غالباً نمی توانند شغل مناسبی در شهر پیدا کنند در نتیجه بالا جبار سراغ مشاغل کاذب و کم منزلت رفته و یا در مشاغل کم مهارت بخش های ساختمانی و خدماتی مشغول به فعالیت می شوند که این موضوع آنها را در محدودیت های اجتماعی و اقتصادی بیشتری قرار می دهد.

این کارشناس ارشد جامعه شناسی می افزاید: از طرف دیگر به دلیل آن که در حاشیه نشینی افراد با خرده فرهنگ های

وضع قانون برای حاشیه نشینان نیز نمی تواند چندین مشکل گشا باشد چرا که بارها شاهد بودیم در مشکلات این چنینی، بارها و بارها قانون دور زده می شود. جعفری یکی از مهم ترین راهکارهای مقابله با معضل حاشیه نشینی را جلوگیری از ساخت و سازهای غیراصولی و غیرقانونی در حاشیه شهرها می داند و می گوید: باید مسئولان و مدیران در زمینه حاشیه نشینی قوانین موجود را با قاطعیت اجرا کنند اما متأسفانه در حال حاضر غالب مسئولان در این زمینه نگران ایجاد نارضایتی عمومی و تبعات اجتماعی آن هستند.

وی می افزاید: وقتی رفع معضل حاشیه نشینی و مسائل مربوط به آن پاس کاری می شود، روشن است که آسیب ها و مشکلات متعدد آن دست به دست هم داده و حاشیه نشینی را به عنوان مشکلی فراموش شده به همراه آسیب ها و ناهنجاری های متعدد آن باقی می گذارد.

● مهاجرت و حاشیه نشینی؛ از رویا تا واقعیت

حاشیه نشینی پدیده ای چند وجهی بوده و همانند تمامی پدیده های اجتماعی - اقتصادی دیگر دارای تبعات و پیامدهایی است، یکی از نخستین پیامدهای گسترش حاشیه

مناطق حاشیه نشین توسط هیئت دولت در سال ۸۲ و مصوبه این ستاد، اظهار می کند: در این مصوبه مقرر شده تا در مناطق حاشیه نشین به مسائل فرهنگی، اجتماعی، بهداشتی، سلامت، نشاط و ... توجه بیشتری صورت گیرد. وی با بیان این که در حال حاضر اقدامات لازم برای ارتقای مسائل فوق در مناطق حاشیه نشین بجز انجام شده و به زودی این اقدامات در شهرستان های شیروان و اسفراین نیز اجرایی می شود، می گوید: در مناطق ویژه شهرهای استان متوسط شاخص های بهداشتی، فرهنگی، اجتماعی و ... در سطح بسیار پایین تری قرار گرفته، به همین دلیل نیز می بایست برنامه ریزی ها در راستای ارتقای این شاخص ها صورت گرفته و اجرا شود.

به گفته مدیرکل امور اجتماعی استانداری خراسان شمالی رفع معضل حاشیه نشینی نیازمند اقدامی چندین ساله و اجرای برنامه ای جامع و در بر گیرنده تمامی موارد اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و ... ساکنان این مناطق است.

برومند با اشاره به این که در شهر بجنورد، به عنوان مرکز خراسان شمالی ۲۶ منطقه ویژه اجتماعی شناسایی شده که چهار منطقه از جمله صندل آباد، باقرخان و کلاته محمدعلی پهلوآن روستایی است و ۲۲ منطقه دیگر شهری است، می افزود: برای رساندن مناطق ویژه بجنورد به میانگین دیگر مناطق نیاز به تدوین و اجرای برنامه ای حداقل پنج ساله است.

● نماینده مجلس: مشکل حاشیه نشینی یک شبه حل نمی شود

نماینده مردم پنج شهرستان خراسان شمالی در مجلس شورای اسلامی نیز در زمینه معضل حاشیه نشینی در شهرهای استان از جمله بجنورد می گوید: حاشیه نشینی معضلی پیچیده و چندوجهی بوده که عوامل مختلفی در شکل گیری آن نقش دارند.

قاسم جعفری می افزاید: یکی از مهم ترین عوامل ایجاد حاشیه نشینی موضوع رفاه در زندگی افراد و تفاوت های آن در زندگی های روستایی و شهری است چرا که در واقع کمبود امکانات و رفاه در روستاها سبب شده تا روستاییان به امید یافتن زندگی بهتر کوله بار شهر بر دوش بگیرند. اکنون حاشیه نشینی در بجنورد و پیرامون بسیاری از شهرهای دیگر شکل گرفته و نمی توان آن را هم یک شبه و یک باره حل کرد.

وی ادامه داد: غالب روستاییان با مهاجرت به شهر به دلیل عدم تمکن مالی مناسب اقدام به سکونت در مناطق حاشیه ای و ارزان قیمت شهرها کرده و در نتیجه تداخل فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و ... روی می دهد که نتیجه این تداخل

به گفته مدیر کل امور اجتماعی استانداری خراسان شمالی رفع معضل حاشیه نشینی نیازمند اقدامی چندین ساله و اجرای برنامه ای جامع و در بر گیرنده تمامی موارد اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و ... ساکنان این مناطق است

و دشواری در تعامل این تضادها، نمود و بروز معضلات مربوط به حاشیه نشینی است.

جعفری با بیان این که رفع معضل حاشیه نشینی نیازمند برنامه ریزی گسترده است، می گوید: متأسفانه در زمانی که حاشیه نشینی در اطراف یک شهر در حال شکل گیری است به آن توجه چندانی نمی شود حال آن که در مقطع شکل گیری حاشیه نشینی می توان با هزینه ای به مراتب کمتر آن را حل و از گسترش آن جلوگیری کرد.

به گفته وی در هر صورت اکنون حاشیه نشینی در بجنورد و پیرامون بسیاری از شهرهای دیگر شکل گرفته و نمی توان آن را هم یک شبه و یک باره حل کرد.

این نماینده مجلس تصریح می کند: در این زمینه حتی

مختلف و از اقوام و قبایل متفاوت در کنار یکدیگر زندگی می کنند روشن است که با یکدیگر به مشکل خورده و از طرف دیگر به راحتی نیز نمی توانند در جامعه شهری حل شده و جزئی از آن شوند در نتیجه همواره خود را در حاشیه بهره مندی از امکانات شهری، موقعیت های اجتماعی، جایگاه شهروندی و ... می بینند که این موضوع خود سبب افزایش انواع آسیب ها و جرم ها در بین آنها می شود.

نیستانی تصریح می کند: فاصله بین فقیر و غنی، تفاوت متن و حاشیه، بازماندن از موقعیت های اقتصادی و اجتماعی، ضعف فرهنگی و نبود امکانات فرهنگی مناسب مانند مراکز فرهنگی و آموزشی، ناهماهنگی در بافت ناهمگون حواشی شهرها و ... همه و همه دست به دست هم داده و به شکل بروز آسیب های اجتماعی مختلف خودنمایی می کند.

حواشی بجنورد؛ جامعه متراکم آلوده به خلاف جدامانده از توسعه شهری!

یک استاد علوم اجتماعی دانشگاه های خراسان شمالی نیز در زمینه آسیب ها و پیامدهای حاشیه نشینی می گوید: وقتی اهالی و جوانان ساکن در حاشیه شهرها به دلیل نداشتن تخصص و تحصیلات مناسب، ضعف مالی و ... نمی توانند شغل مناسبی برای خود دست و پا کنند روشن است که به همراه خانواده های خود در تأمین معیشت دچار مشکل می شوند و در نتیجه به صورت ناخواسته گرفتار عوامل مخرب اجتماعی و آسیب های متعدد می شوند.

منوچهر رضایی می افزاید: افزون بر این به دلیل بافت

نشینی که همواره نیز از سوی کارشناسان هشدار داده می شود، افزایش آسیب های اجتماعی در این مناطق است. یک کارشناس ارشد جامعه شناسی در مورد حاشیه نشینی و پیامدهای آن می گوید: غالب حاشیه نشینان شهرها از جمله در بجنورد، آن دسته از روستاییانی هستند که در پی بیکاری و کم درآمدی در روستاهای خود، به امید رسیدن به زندگی بهتر کوله بار سفر به شهر را بسته اند و با رسیدن به شهر، از آنجا که نرخ مسکن در حواشی ارزان تر است بالا جبار در این مناطق ساکن شده اند.

محمد نیستانی می افزاید: به عنوان نمونه در بجنورد، طی چندین سال به تدریج با افزایش تعداد مهاجران روستاها، شمار سکونت گاه های غیررسمی در حاشیه شهر افزایش یافت و از طرف دیگر افزایش جمعیت مرکز خراسان شمالی و روستاهای حاشیه ای سبب شد تا این روستاها به مرور به بجنورد متصل شوند موضوعی که در مورد روستاهای باقرخان یک و دو روی داد و این روستاها خلاف میل مسئولان وقت در سال های گذشته به شهر بجنورد ملحق شدند.

وی با بیان این که بر اساس آمارها بعد از تأسیس خراسان شمالی در سال ۸۳ و ارتقای شهر بجنورد به مرکز استان، میزان مهاجرت به این شهر خصوصاً از سال ۸۵ به بعد روند صعودی یافت، اظهار می کند: به این ترتیب با افزایش مناطق حاشیه ای و حاشیه نشینان در بجنورد، خدمات رسانی دستگاه های مختلف به اهالی این مناطق

● ۵۰ درصد جرائم خراسان شمالی در حواشی شهرها روی می دهد

معاون اجتماعی نیروی انتظامی خراسان شمالی نیز در خصوص معضلات حاشیه نشینی در مرکز این استان می گوید: امروزه حاشیه های شهر تبدیل به نقاط امنی برای مجرمین شده و زمینه را برای فعالیت و پناه مجرمین فراهم کرده است.

سرهنگ علی اسلامی آسیب های اجتماعی در این مناطق را به دلیل شرایطی نظیر مشکلات اقتصادی، اعتیاد، وجود مسکن های نیمه کاره و غیراستاندارد، وضعیت نامناسب بهداشت، تجمع زباله ها، بافت های مسکونی فرسوده و... می داند و می افزاید: وقتی اینگونه آسیب ها در جامعه به وجود می آید، با افزایش آنها وضعیت به مرحله ای می رسد که امنیت اجتماعی و فردی در معرض خطر قرار می گیرد.

وی با تاکید بر اینکه باید در مناطق حاشیه ای خدمات شهری ارائه شده و به دید یک شهروند واقعی به افراد حاشیه نشین نگاه کرد، می گوید: اگر خدمات شهری به این مناطق برده شود و همه افراد ملزم شوند در چارچوب قانون حرکت کنند، قطعاً از لحاظ روحی و روانی تأثیر بیشتری بر این افراد خواهد داشت و پابندی آنها به قانون نیز افزایش می یابد.

معاون اجتماعی نیروی انتظامی خراسان شمالی در ادامه با اشاره به اینکه مسئله حاشیه نشینی نباید به حال خود رها شود چرا که پیامدهای منفی در بحث امنیتی ایجاد می کند، اظهار می دارد: در بحث اقتصادی باید رشد متوازن با توسعه یافتگی، تقریباً به طور مساوی بین شهر و روستا تقسیم شود.

او در رابطه با راهکارهای جلوگیری از وقوع جرم در مناطق حاشیه ای شهرها می افزاید: بیش از نیمی از جرائم مختلف استان در مناطق حاشیه شهرها روی می دهد.

سرهنگ اسلامی تصریح می کند: تحلیل این جرم ها نشان می دهد سطح فرهنگ و آگاهی نداشتن افراد ساکن در مناطق حاشیه ای یکی از دلایل اصلی ارتکاب به این جرایم بوده و در این راستا باید تمامی دستگاه ها و نیروی انتظامی با همکاری یکدیگر دو فرهنگ شهری و روستایی را به هم نزدیک کنند تا از وقوع بسیاری آسیب های اجتماعی و جرائم جلوگیری شود.

به گفته وی نبود شغل و درآمد پایین سرپرست خانوار، مهاجرت از روستا به شهر، سیمای نامطلوب ساختمان های تخریب شده، پایین بودن سطح بهداشت عمومی، وجود خرده فرهنگ ها و فقر فرهنگی، نبود امکانات آموزشی و رفاهی، اعتیاد و بالابودن بهای زمین و هزینه ساخت و ساز رسمی از جمله دلایل بالا بودن آمار جرم و جنایت در مناطق حاشیه ای است.

وی اظهار می کند: بسیاری از روستاییان از شهرستان های مختلف خراسان شمالی وقتی عزم مهاجرت به بجنورد می کنند به دلیل عدم توانایی تأمین و یا اجاره مسکن در داخل شهر، در روستاهای حاشیه ای و مناطق اطراف بجنورد ساکن می شوند.

نبود شغل و درآمد پایین سرپرست خانوار، مهاجرت از روستا به شهر، سیمای نامطلوب ساختمان های تخریب شده، پایین بودن سطح بهداشت عمومی، وجود خرده فرهنگ ها و فقر فرهنگی، نبود امکانات آموزشی و رفاهی، اعتیاد و بالابودن بهای زمین و هزینه ساخت و ساز رسمی از جمله دلایل بالا بودن آمار جرم و جنایت در مناطق حاشیه ای است.

به گفته شاهمردادی پایین بودن نرخ پروانه های ساختمانی و اجاره مسکن در حاشیه شهر بجنورد روستاییان را به مهاجرت به مرکز خراسان شمالی ترغیب می کند به این امید که با ساکن شدن در این مناطق از مواهب شهرنشینی برخوردار می شوند.

وی ادامه می دهد: شاید روستاییان مهاجر و ساکن در مناطق حاشیه ای شهر بجنورد از برخی مواهب شهرها برخوردار شوند اما در مقابل به دلیل قرار گرفتن در بافت ناهمگون و نامناسب حاشیه ای، با مشکلات و معضلات به مراتب بیشتر و بزرگ تری از مناطق روستایی خود مواجه می شوند.

خاص مناطق حاشیه ای و این موضوع که متأسفانه مناطق حاشیه ای از جمله در بجنورد مخفی گاه فعالان مشاغل غیرقانونی و خلافکاران است، ساکنان این مناطق خواه ناخواه با تخلفات و جرایم بیشتری روبرو می شوند و به مرور به جزئی از این جامعه متراکم آلوده به خلاف جدامانده از توسعه شهری، بدل می شوند.

وی اظهار می کند: افزایش ناهنجاری های شهری، سرخوردگی های روحی و روانی، تعارض فرهنگی با دیگر شهروندان، درگیری و نزاع، افزایش جرایمی مانند خرید و فروش مواد مخدر، ایجاد مزاحمت برای نوامیس مردم، حضور عینی متادان در معابر عمومی، سرقت و خودکشی و... تنها برخی از پیامدهای حاشیه نشینی در شهرها از جمله در بجنورد است.

رضایی اظهار می کند: مجموعه شرایط اجتماعی و اقتصادی مناطق حاشیه ای به وجود آورنده این ناهنجاری های اجتماعی بوده و تا زمانی که شرایط پایه ای آن، چه در زمینه اقتصادی و چه در زمینه های فرهنگی، اجتماعی و... درست نشود نباید به رفع آسیب های حاشیه نشینی امیدوار بود. وی با بیان این که فقر مالی و فرهنگی، نداشتن مهارت و تخصص مناسب برای کسب درآمدهای آبرومند، توزیع ناعادلانه امکانات شهری و... حاشیه نشینان را مجبور به ارتکاب جرایم مختلف می کند، تصریح می کند: در این زمینه فعالیت دستگاه های بازدارنده و قضایی به تنهایی، به هیچ عنوان منجر به رفع ریشه ای این معضلات و آسیب ها نمی شود.

● لزوم مدیریت حواشی شهر پیش از گسترش حاشیه نشینی

یک کارشناس ارشد امور شهری نیز، با بیان این که شمار قابل توجهی از ۲۶ منطقه حاشیه ای بجنورد در نتیجه الحاق روستاهای اطراف مرکز خراسان شمالی به این شهر ایجاد شده اند، می افزاید: اگر مدیریت شهری مناسبی در سال های گذشته صورت می گرفت و تبعات الحاق این روستاها به شهر بدون ایجاد زیرساخت ها بررسی می شد، به یقین امروز بجنورد یکی از مشکل دارترین شهرهای کشور از نظر مناطق حاشیه ای نبود.

محمد شاهمردادی با بیان این که هنوز هم این روند متوقف نشده و چندین روستا و منطقه حاشیه ای بجنورد اندک اندک در حال الحاق به شهر هستند، اضافه می کند: باید مدیران شهری بجنورد از هم اکنون به فکر مدیریت این مناطق باشند در غیر این صورت چند سال آینده شهر بجنورد را کمربندی از مناطق حاشیه ای با انواع آسیب ها و معضلات فرا می گیرد.

چهار محال و بختیاری

بررسی پدیده حاشیه نشینی در چهار محال و بختیاری لر دگان تنها شهر حاشیه نشین چهار محال و بختیاری

به بروز خشکسالی و همچنین اجرای طرح های مختلف صنایع تبدیلی در کشاورزی، باغداری، دامداری و... و به منظور جذب نیروهای انسانی روستاها از دیگر راهکارهای کاهش مهاجرت در روستاها است.

وی یادآور شد: فراهم آوردن امکانات و تجهیزات رفاهی و اجتماعی برای ساکنین روستاها برای دسترسی هر چه بهتر آنها به فضاهای آموزشی، بهداشتی، تفریحی و... از دیگر راهکارهای کاهش مهاجرت در روستاها است.

صمیمی عنوان کرد: اقدامات تشویقی مانند معافیت ها مالیاتی و هزینه های مجوز برای افرادی که تمایل به کار در مناطق روستایی دارند.

وجود واحد های صنعتی بزرگ در اصفهان و زمینه ایجاد کار در این واحدها مانند ذوب آهن و فولاد مبارکه موجب شده است که

مردم به این استان مهاجرت کنند یکی از جامعه شناسان استان چهار محال و بختیاری نیز در خصوص پدیده مهاجرت و حاشیه نشینی شهرها گفت: استان اصفهان که مجاور استان چهار محال و بختیاری قرار دارد از توسعه بیشتر و امکانات بیشتر برخوردار است و هم اکنون بسیاری از مردم این استان به استان اصفهان مهاجرت کرده اند.

الهه صمیمی ادامه داد: طی بررسی ها حدود بالای ۷۰۰ هزار نفر از مردم شهر اصفهان چهار محالی هستند که به واسطه کار از قدیم الایام به این استان سفر کرده اند و در آنجا ساکن شده اند.

وی یادآور شد: پدیده حاشیه نشینی کمتر در این استان مشاهده می شود چرا که اکثر شهرهای و روستاهای استان چهار محال و بختیاری به شهرهای استان اصفهان نزدیک هستند و بیشتر مهاجر ها شهرهای اصفهان به علت داشتن امکانات و زمینه کار بیشتر

در چهار محال و بختیاری پدیده حاشیه نشینی کمتر از مناطق دیگر کشور مشاهده می شود چرا که اکثر شهرهای و روستاهای استان چهار محال و بختیاری به شهرهای استان اصفهان نزدیک هستند و بیشتر مهاجر ها شهرهای اصفهان را به علت داشتن امکانات و زمینه کار بیشتر نسبت به شهرهای چهار محال و بختیاری ترجیح می دهند و همین عامل موجب شده است که پدیده حاشیه نشینی در اکثر شهرهای استان چهار محال و بختیاری کمتر مشاهده شود.

پناهه صمیمی

وی اظهار داشت: حاشیه شهرهای بزرگ بدلیل ارزان بودن مسکن و زمین و بدون ضابطه بودن محل زندگی مهاجران خواهد بود که معمولا با مسائل عدیده فرهنگی و اجتماعی همراه است.

وی عنوان کرد: تحقیقات مختلف اجتماعی از حاشیه نشینی چه داخلی و چه در نقاط مختلف دنیا انجام شده است و زوایای مختلف مشکلات اجتماعی حاشیه نشینی به تصویر کشیده شده است و طبعی آباد ها محل تحقیقات گسترده جامعه شناسان بوده است.

علی صمیمی ادامه داد: یکی از جامعه شناسان به نام که در حوزه حاشیه نشینی تحقیقات گسترده ای انجام داده است دکتر پرویز پیران است که این جامعه شناس با حاشیه نشین ها زندگی کرده است و می توان به نتایج تحقیقات این محقق برای بررسی هر چه بهتر این موضوع مراجعه کرد.

● راهکارهای بهبود وضعیت مهاجرت و جلوگیری از حاشیه نشینی

وی در ادامه با اشاره به راهکارهای پیشنهادی برای بهبود وضعیت مهاجرت و حاشیه نشینی شهرها، تصریح کرد: اصلاح ساختار کشاورزی و مکانیز کردن مزارع کشاورزی روستائیان و همچنین یکپارچه سازی زمین های کشاورزی نقش مهمی در کاهش مهاجرت از روستاها دارد.

این محقق و پژوهشگر بیان کرد: استفاده از ابزار و طرح های آبیاری نوین در کشاورزی به منظور استفاده بهینه از منابع آب با توجه

هم مناطق مهاجر پذیر مخاطراتی را دارد که لازم است به آنها پرداخته شود. وی با اشاره به مخاطرات مهاجرت ها، اظهار داشت: خالی از سکن شدن بسیاری از روستاها و از بین رفتن بسیاری از زمین های کشاورزی از مخاطرات مهاجرت است که مشاهده می شود و هم اکنون مهاجرت موجب می شود که باغبانی و دامداری وجود نداشته باشد و منابع طبیعی از بین برود. وی ادامه داد: بسیاری از سودجویان نیز از پدیده مهاجرت استفاده می کنند و با تغییر کاربری اراضی و ساختن ویلاهای مجلل به تخریب طبیعت می پردازند.

علی صمیمی گفت: یکی از موارد مهمی که هم اکنون مشاهده می شود این است که ایلات و عشایر که فرهنگ اصیل ایران را به رخ می کشند امروز یکجانشین شده اند و دیگر از ایل و کوچ و مسیر کوچ رو و صنایع دستی ایلات و عشایر خبری نیست. حاشیه شهرهای بزرگ بدلیل ارزان بودن مسکن و زمین و بدون ضابطه بودن محل زندگی مهاجران خواهد بود که معمولا با مسائل عدیده فرهنگی و اجتماعی همراه است

کارشناس ارشد مددکاری اجتماعی گرایش کار و رفاه اجتماعی عنوان کرد: طبق نظریه دواپر شیکاگو مهاجران وقتی به مناطق شهری کوچ می کنند در حاشیه شهرها ساکن می شوند چون توان تهیه مسکن در مناطق مرفه نشین را ندارند و سعی می کنند با حداقل های زندگی سپری کنند و پدیده حاشیه نشینی شکل می گیرد.

کارشناس ارشد مددکاری اجتماعی گرایش کار و رفاه اجتماعی در اشاره به علت های اصلی مهاجرت مردم از یک منطقه، گفت: عدم وجود امکانات رفاهی و اجتماعی در یک روستا موجب می شود که مردم یک روستا مهاجرت کنند و مردم روستا به خاطر علت های مختلف مانند ادامه تحصیل فرزندان و بهره مندی از امکانات بیشتر اقدام به مهاجرت کنند.

علی صمیمی ادعان داشت: کاهش سهم افراد از زمین های کشاورزی یکی از عامل های دیگر در مهاجرت است که این مهم بیشتر به واسطه این که پدر بزرگی زمین های خود را بین فرزندان تقسیم می کند و کوچک شدن زمین های کشاورزی در نسل های دوم و سوم کفاف زندگی افراد را نمی دهد و این افراد مجبور به مهاجرت می شوند.

این استاد دانشگاه ادعان داشت: بیکاری و نبود درآمد مکفی موجب می شود که افراد جویای کار به شهرها مهاجرت کنند. بسیاری از سودجویان نیز از پدیده مهاجرت استفاده می کنند و با تغییر کاربری اراضی و ساختن ویلاهای مجلل به تخریب طبیعت می پردازند

وی ادامه داد: هم اکنون نیز خشکسالی یکی از عامل های مهم مهاجرت در اکثر مناطق کشور به شمار می رود که در استان چهار محال و بختیاری در بسیاری از مناطق سبب مهاجرت شده است.

کارشناس ارشد مددکاری اجتماعی گرایش کار و رفاه اجتماعی یادآور شد: بحران مهاجرت هم برای مناطق مهاجرت شده و

بسیاری از نقاط که پروژه‌ها بزرگ مانند سد ساخته می‌شوند شاهد هستیم که خانه و املاک روستائیان اطراف پروژه خریداری می‌شود و با توجه به اینکه قیمت این خرید بر اساس منطقه است نمی‌تواند جوابگوی خرید یک خانه در محیط شهری شود و به همین واسطه مردم این روستاها مجبور هستند به حاشیه شهرها بروند و خانه تهیه کنند.

مهمترین شهر حاشیه نشین استان چهارمحال و بختیاری لردگان است که بیشتر از سایر مناطق دیگر با مشکلات و معضلات حاشیه نشینی روبرو است و ای دامه داد: در استان چهارمحال و بختیاری بیشترین روستاهایی که مردمش در پی انجام پروژه‌های عمرانی مجبور به مهاجرت شده اند در شهرستان لردگان و اردل این استان هستند و جابجایی اجباری بیشتر در این مناطق استان مشاهده شده است.

وی افزود: عموماً مردم این روستاها کوچ کرده اند و به حاشیه شهر لردگان روی آورده اند و یکی از شهرهای حاشیه نشین استان چهارمحال و بختیاری لردگان است که بیشتر از سایر مناطق دیگر با مشکلات و معضلات حاشیه نشینی روبرو است.

وی ادامه داد: علت اینکه مهاجر کننده بیشتر شهر لردگان را انتخاب کرده اند به واسطه این بوده است که ارتباط و قومیت بیشتری با این شهر داشته اند و به این شهر نزدیک تر بوده اند.

● خشکسالی و خشک شدن منابع آب عامل اصلی مهاجرت در روستاهای لردگان

فرماندار لردگان نیز در این خصوص به خبرنگار مهر گفت: خشکسالی و خشک شدن منابع آب در برخی از روستاهای شهرستان لردگان یکی از عوامل اصلی در ایجاد حاشیه نشینی در لردگان بوده است. ابوالقاسم کریمی ادامه داد: شهرستان لردگان یکی از بزرگ ترین شهرستان های استان است که بیشترین روستاها را در خود جای داده است.

وی ادامه داد: نبود امکانات در روستاها و خشک شدن منابع آب و نبود شغل از عوامل اصلی در مهاجرت روستائیان به شهرهای شهرستان لردگان و حاشیه نشینی در اطراف شهرها است.

وی گفت: شهر لردگان هم اکنون مهمترین شهر منطقه است که با پدیده حاشیه نشینی روبرو شده است.

وی بیان کرد: یکی از راهکارهای مهم برای جلوگیری از مهاجرت آب رسانی به روستاهای دچار مشکل شده است که دولت طی فعالیت های گذشته به بسیاری از روستاها با پمپاژ آب از رودخانه‌ها مشکل آب را حل کرده است و همچنین با آبرسانی سدها مشکل آب بسیاری از روستاها حل شده است و از مهاجرت و حاشیه نشینی در شهرها جلوگیری شده است.

فرماندار لردگان ادامه داد: باید تلاش شود که مشکلات روستائیان در محل حل شود و امکانات در منطقه این روستاها توسعه یابد تا مهاجرت کمتر اتفاق افتد.

وی ادامه داد: در رفتارهای اجتماعی شهر نشین ها با حاشیه نشین ها و مهاجر ها با مشکل روبرو می‌شوند و شهرها مهاجر پذیر معمولاً از پذیرفتن مهاجرها هیچ توسعه شهری پیدا نمی‌کنند و از هیچ منفعتی نیز برخوردار نمی‌شوند.

خاکپور با بیان اینکه عمدتاً دو عامل مهم در جوامع در ایجاد مهاجرت و حاشیه نشینی شهرها نقش مهمی دارد؛ ادامه داد: یکی از عوامل پدیده های طبیعی مانند سیل، زلزله و یا خشکسالی و از بین رفتن منابع درآمدی جوامع محلی است که موجب مهاجرت می‌شود که این گونه مردم به واسطه اینکه شغل و محل درآمد خود را از دست داده اند و یا اینکه محل سکونت خود را از دست داده اند رو به مهاجرت می‌آورند.

وی تأکید کرد: در خصوص عامل پدیده های طبیعی دولت باید سریعاً کمک کند و امکانات را در منطقه فراهم کند تا از مهاجرت جلوگیری کند.

وی ادامه داد: بسیاری از مهاجرت به واسطه انجام پروژه‌ها بزرگ عمرانی دولتی مانند احداث سد اتفاق می‌افتد که ما در استان چهارمحال و بختیاری شاهد آن هستیم که بخش زیادی از جوامع محلی و روستایی

ندارنده اجبار مجبور می‌شوند در حاشیه شهرها سکونت کنند. وی افزود: حاشیه شهرها امکانات کمتری دارد و از امتیازها و امکانات شهری کمتری برخوردار است و همین امر مشکلات بعدی را ایجاد می‌کند.

مردمی که مجبور به مهاجرت می‌شوند عمدتاً به خاطر اینکه از ریشه های فرهنگی خود فاصله می‌گیرند و از جایی که تعلق داشته اند دور می‌شوند، از لحاظ روحی و روانی دچار مشکلاتی می‌شوند.

وی اظهار داشت: حاشیه نشینی این مهاجرها نه به نفع مهاجران است و نه به نفع شهر نشین ها و شهرهایی که پذیرای این مهاجرها شده است و مشکلات مختلفی برای دو بخش ایجاد می‌شود.

این کارشناس ادامه داد: مردمی که مجبور به مهاجرت می‌شوند عمدتاً به خاطر اینکه از ریشه های فرهنگی خود فاصله می‌گیرند و از جایی که تعلق داشته اند دور می‌شوند، از لحاظ روحی و روانی دچار مشکلاتی می‌شوند.

وی گفت: از نظر معیشتی مردم مهاجر و حاشیه نشین دچار مشکل می‌شوند به واسطه اینکه بیشتر این مهاجرها دارای

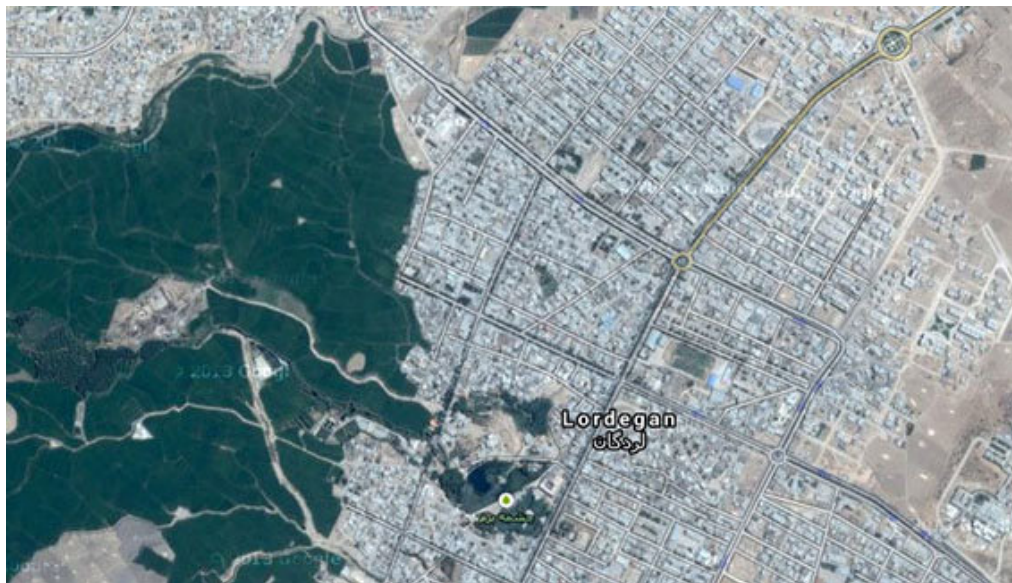
نسبت به شهرهای چهارمحال و بختیاری ترجیح می‌دهند و همین عامل موجب شده است که پدیده حاشیه نشینی در اکثر شهرهای استان چهارمحال و بختیاری کمتر مشاهده شود.

وی عنوان کرد: وجود واحد های صنعتی بزرگ در اصفهان و زمینه وجود کار در این واحد ها مانند ذوب آهن و فولاد مبارکه موجب شده است که مردم به این استان مهاجرت کنند.

● لردگان تنها شهر حاشیه نشین چهار محال و بختیاری

در استان چهارمحال و بختیاری مهمترین شهری که با مسئله حاشیه نشینی روبرو شده است، شهر لردگان است. استان چهارمحال و بختیاری استانی کوچک است اما دارای روستاهای فراوانی است که بیشتر این روستاها در شهرستان لردگان واقع شده اند در شهرستان لردگان حدود بیش از ۳۰۰ روستا وجود دارد که این روستا با مشکلات مختلف روبرو هستند.

کامبود آب و خشکسالی یکی از مهمترین مشکلات روستاها است که نقش مهمی در مهاجرت روستائیان این روستاها دارد. در سال

مجبور به ترک روستاها می‌شوند چرا که روستای آنها زیر دریاچه های سد ها می‌روند.

این محقق ادامه داد: مردم این روستاها مجبور می‌شوند که شغل و کار و خانه خود را بالا جبار رها کنند و به لحاظ اینکه برنامه ریزی جدی و آینده نگری نیز در خصوص این جابجایی ها نمی‌شود متأسفانه این افراد مجبور هستند حاشیه یکی از شهرها را اختیار کنند و در کنار شهرها زندگی کنند. وی بیان کرد: در این جور مواقع باید ابتدا در مطالعات اجرایی این پروژه‌ها در اقتصاد و حوزه اجتماعی روستاهای مرتبط پروژه مطالعات بیشتری شود و صرفاً هدف ساختن پروژه نباشد و ما با مطالعات بیشتری به تبعات اجتماعی و اقتصادی این پروژه‌ها بپردازیم.

خاکپور اذعان داشت: ما هم اکنون در

معیشت مرتبط با طبیعت هستند. وی ادامه داد: توقع ها از نظر معیشت در جوامع محلی و بومی بسیار کم است و هنگامی که مهاجران از جوامع محلی به سمت شهرها می‌آیند و حاشیه نشین می‌شوند مجبور هستند که مانند شهر نشین ها زندگی کنند و با توقعات شهر نشینی و مخارج بالا روبرو می‌شوند و اینجا است که مهاجرها و حاشیه نشین ها با مشکلات حوزه اجتماعی و فرهنگی و اقتصادی مواجه می‌شوند.

این دانش آموخته دانشگاه تهران با بیان اینکه حاشیه نشین ها کمتر از حمایت ها شهرها روبرو هستند و معمولاً در تامین هزینه ها خود با مشکل مواجه می‌شوند، اظهار داشت: شهرهایی که پذیرایی مردم مهاجر هستند دچار مشکل می‌شوند و مهمترین مشکل در حوزه تفاوت های فرهنگی است.

های اخیر نیز انجام پروژه های عمرانی مانند سد سازی در منطقه نیز نقش مهمی در مهاجرت مردم داشته است. لردگان به علت وجود قومیت و همزبانی بیشتر با مردم روستاها مهمترین شهر هدف مهاجرت به شمار می‌رود.

نایب رئیس انجمن محیط زیستی تسنیم در خصوص مهاجرت به شهرها و حاشیه نشینی افراد در کنار شهرها به خبرنگار ما گفت: مهاجرت ها بیشتر به واسطه کوچ های اجباری است.

هومان خاکپور ادامه داد: مردم جوامع بومی و محلی در مناطق مختلف کشور عمدتاً از روی ناچاری و اجبار مجبور می‌شوند که محل زندگی و محلی که فرهنگ شان به آنجا تعلق دارد را ترک کنند و به خاطر اینکه بضاعت ناچیزی هم دارند و از نظر مالی توان رقابت با مردم شهر نشین را

بررسی پدیده حاشیه نشینی در خوزستان ۴۰۰ هزار نفر حاشیه نشین، در خوزستان

خوزستان

و مجرمان تبدیل شده است. از مجموع ۲۰ کلانتری که در شهر اهواز وجود دارد ۱۰ کلانتری این شهر مناطق حاشیه نشین را پوشش می دهد.

موسوی اظهار می کند: تاکنون جلسات بسیاری در خصوص مراکز و مکان های جرم خیز کلان شهر اهواز برگزار شده است اما حلقه مفقوده و پنهان مشکلات شهر اهواز در این بخش پراکندگی عملکرد دستگاه های متولی امر است. در حال حاضر ۴۰۰ هزار نفر در حاشیه شهرهای استان زندگی می کنند و آمار ارتکاب جرم در مناطق حاشیه نشین بسیار بالاست.

معاون پیشگیری از وقوع جرم دادگستری خوزستان نیز در این خصوص می گوید: پدیده حاشیه نشینی مختص استان خوزستان نیست و متأسفانه به دلایل مختلفی از جمله جنگ، خشکسالی، روحیه تنوع طلبی و ... همواره شاهد مهاجرت افراد از شهرهای کوچک و روستاها به شهرستان ها بوده ایم.

حجت الاسلام والمسلمین عبدالحمید امانت بهمهانی تصریح می کند: برخی دستگاه ها از جمله دفتر نماینده ولی فقیه در استان، شهرداری، بسیج و نیروی انتظامی در این زمینه اقدامات مناسبی صورت داده اند که این خدمات تاثیر مطلوبی بر کاهش آسیب های اجتماعی و جرائم در این مناطق داشته است.

وی با بیان این که طی سال های اخیر آمار جرائم، به ویژه جرائم خشن، در این مناطق به شدت کاهش یافته است، عنوان می کند: حضور ائمه جمعه و جماعات و روحانیون و کارشناسان سایر دستگاه ها در مساجد و فرهنگسراهای این مناطق می

نامشان پیدا است از امکانات کامل محروم بوده و به آنها مناطق کم برخوردار هم می گویند. متأسفانه برخی از این مناطق معمولاً با مشکلاتی از قبیل آب های سطحی، خانه های فرسوده، نبود دکتر عمومی، نداشتن داروخانه، نداشتن سرویس های عمومی، گاز و نبود مدرسه دست و پنجه نرم می کنند. نداشتن سیستم فاضلاب یکی از مشکلات عمده برخی مناطق محروم اهواز است. همچنین کمبود فضای سبز، نبود پارک محله ای و نداشتن زمین های ورزشی از جمله دیگر مشکلات این مردم است.

عیسی دارایی نماینده مردم اندیشک با ارائه آمار می گوید: استان خوزستان با ۴۰۰ هزار نفر حاشیه نشین، جایگاه دوم را در کشور دارد که وضعیت مطلوبی برای این استان نیست.

وی می افزاید: از ابتدای انقلاب اسلامی تاکنون اقدامات خوبی در راستای عمران و توسعه استان خوزستان صورت گرفته اما به دلیل هشت سال جنگ و تخریب زیر ساخت ها این استان همچنان نیازمند توجه ویژه است.

● مناطق حاشیه ای بستر ۵۵ درصد جرایم اهواز

سرهنک رحمان موسوی معاون اجتماعی نیروی انتظامی استان خوزستان در خصوص مناطق حاشیه ای این استان می گوید: بر اساس آمارها بیش از ۵۵ درصد از جرایم کلان شهر اهواز توسط حاشیه نشین ها انجام می شود.

وی عنوان می کند: متأسفانه بسیاری از مناطق حاشیه نشین شهر اهواز به مراکز خرید و فروش مواد مخدر، تجمع سارقان

خوزستان با ۴۰۰ هزار نفر جمعیت حاشیه نشین هم اکنون رده دوم کشور در بخش حاشیه نشینی را به خود اختصاص داده است. این در حالی است که کار ویژه ای به منظور ساماندهی و ریشه کنی این معضل انجام نشده است

کوثر کریمی

با وجود اینکه مسئولان برای رفع این معضل در شهرهای کوچک و بزرگ استان راهکارها و تمهیدات بسیاری اندیشیده اند، اما ظاهراً این پدیده با نفوذ در دل و جان خوزستان قصد جدا شدن و دل کندن از حقیقت تلخ مهاجرت را ندارد.

● سدها و گسترش حاشیه نشینی

همچنین ساخت سدها در خوزستان و به زیر آب رفتن روستاها باعث شد اغلب روستائیان ساکن در این مناطق که زمانی مشغول دامداری و کشاورزی بودند برای یافتن کار، به سایر شهرهای خوزستان از جمله اهواز مهاجرت کردند و برخی مناطق حاشیه نشین را ایجاد کنند.

برای نمونه روستائیان ۴۱ روستای استان خوزستان، محل زندگی خود را ترک کردند تا خانه ها، مزارع و مراتع شان در اختیار پروژه ساخت سد گتوند علیا قرار گیرد و در زیر دریاچه سد مدفون شود اما سهم این تعداد روستایی از پروژه ساخت سد، کوچ اجباری از روستا به حاشیه شهرها، آوارگی، از دست دادن زمین های کشاورزی و در نهایت فقر و بیکاری بوده است.

● خوزستان بعد از جنگ همچنان نیازمند توجه ویژه

مناطق حاشیه و محروم همانطور که از

کودکانی با پاهای برهنه غرق در شادی و بازی های کودکانه بدون در نظر گرفتن اینکه بیمار می شوند یا نه، همیشه در مناطق محروم در حال پرسه زدن هستند. دختران در این گونه مناطق از نبود روشنایی کافی خیابان ها رنج برده و دانش آموزان نیز در روزهای بارانی همه غرق در آب های سطحی بوده و با مصیبت فراوانی خود را به مدرسه می رسانند اما مجبور به تحمل این مشکلات هستند.

وقتی سری به خانه های این مناطق می زدید متوجه خواهید شد که فرزندان اینگونه مناطق قریب به اتفاق همگی اهل کار بوده و می شود آنها را کودک کار نامید. البته بسیاری از جوانان این مناطق نیز در کنار بچه های کم سن و سال قمار داشته و علاوه بر اینکه در حال تحصیل هستند، کار نیز می کنند.

● جنگ عامل توسعه حاشیه نشینی در خوزستان

معضل حاشیه نشینی در استان خوزستان که در طول جنگ به دلیل تخریب روستاهای مرزی به صورت مهاجرت های وسیع صورت گرفت، از عدم امکان ادغام جمعیت حاشیه نشین شهری در بافت اقتصادی، اجتماعی و خدماتی یک زندگی شهری معمولی و نسبتاً مطلوب ریشه دوانده است.

آنها لازم بود از جمله خانه و مراکز بهداشتی، تامین پزشک، تامین دارو، تامین خودرو، خدمات بهداشت و دهان و دندان را اولویت اول گذاشتیم.

وی می افزاید: در گام بعدی اولویت دوم خود را حاشیه شهرها و شهرهای زیر ۲۵۰ هزار نفر قرار دادیم. برای هر سه تا چهار هزار نفر یک مراقب سلامت در نظر گرفتیم که مدرک کارشناسی مرتبط را دارد.

معاون بهداشت وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی تصریح می کند: در این طرح برای هر فرد یک پرونده بهداشت و سلامت تشکیل می شود. همچنین برای هر ۱۲ هزار نفر یک پایگاه سلامت و برای ۳۰ تا ۵۰ هزار نفر نیز یک مرکز سلامت در نظر گرفتیم.

سیاری تاکید می کند: در مرکز سلامت علاوه بر ارائه خدمات اولیه، خدمات پزشکی و آسیب های اجتماعی نیز ارائه می شود. در حال حاضر برای یک میلیون و ۳۰۰ هزار نفر در حاشیه شهرهایی مثل مشهد، تبریز و کرج شروع شده که ۷۵۰ هزار نفر از این تعداد متعلق به خوزستان هستند.

وی در پایان می گوید: بخشی از اعتبارات را به استان ها تزیق کرده و تمهیدات لازم هم انجام شده است و پیش بینی می کنیم که تا چند ماه آینده خدمات لازم را به خوبی در اختیار این مردم قرار بدهیم. راه اندازی پایگاه سلامت در مناطق حاشیه

سید سعید سیدیان رئیس مرکز بهداشت خوزستان اظهار می کند: در برنامه ای که برای حاشیه شهرهای خوزستان اجرا می شود ۷۵۰ هزار نفر در مناطق شهرهای کارون، اهواز، اندیمشک و امیدیه ثبت نام کردند. برنامه ما برای این مناطق در حقیقت راه اندازی پایگاه سلامت شامل نیروهای مراقب سلامت و همچنین راه اندازی مرکز سلامت است.

رئیس مرکز بهداشت خوزستان یادآور می شود: در گام اول پایگاه سلامت را به زودی در شهرستان کارون راه اندازی کرده و بعد هم در اهواز آن را افتتاح می کنیم. پیش بینی ما این است که ۵۸ پایگاه سلامت را در استان راه اندازی کنیم.

وی عنوان می کند: مردم از روستاها به شهر مراجعه کرده اند و در گذشته ۳۰ درصد جمعیت در شهرها و ۷۰ درصد نیز در روستاها زندگی می کردند اما در حال حاضر ۷۰ درصد جمعیت در شهر و ۳۰ درصد نیز در

پیگیری مسائل علمی و آموزشی باید توجه و نگاه ویژه به نقاط آسیب زا باشد. اگر قرار باشد که همیشه نگاه و توجه ما تنها به منطقه ای باشد که برخوردار بوده و به معلم و مدرسه خوب نیز دسترسی داشته و حتی از امکانات مناسب هم برخوردار است قطعاً نگاه موثر، علمی و کارشناسی صورت نگرفته است.

وی بیان می کند: نگاه اول ما باید به نقاط آسیب پذیر باشد تا بتوانیم چالش ها و مشکلات موجود را کاهش بدهیم. این نقاط آسیب زا را بر اساس شاخص های مشخصی در مناطق و نواحی مختلف شناسایی کرده و بر اساس آن برنامه آموزشی و علمی خاصی را تدوین کرده ایم.

مدیرکل آموزش و پرورش خوزستان ادامه می دهد: باید بتوانیم بر اساس این برنامه به عنوان یک محور مشترک بین همه عوامل دست اندرکار در آموزش و پرورش و سایر دستگاه ها و نهادها به یک هدف مشخص شده رسیده و بر اساس آن کار را دنبال کنیم.

تقی زاده تاکید می کند: معتقد هستیم که آموزش و پرورش تنها متعلق به خود آموزش و پرورش نیست بلکه ذهن خانواده ها و مسئولان نیز باید با مسائل و مشکلات آن درگیر شود. در حقیقت زمانی این مشکلات رفع می شوند که یک همت عمومی و درک و فهم عمیق نسبت به فرایندها و مؤلفه های تعلیم و تربیت صورت بگیرد تا همه در کنار آموزش و پرورش بتوانند این مسائل و مشکلات را دنبال کنند.

وی در پایان می گوید: به صورت کلی آموزش و پرورش نگاه ویژه ای به مناطق محروم داشته و این مناطق را در اولویت کاری خود قرار داده است. این مسئله کاملاً مشخص است که نگاه خاص باید به مناطق کم برخوردار باشد چون مناطقی که خودشان همه امکانات را دارند قطعاً همه چیز را در اختیار دارند اما مناطق محروم اینگونه نیستند.

● توجه به حاشیه شهرها اولویت دوم وزارت بهداشت

علی سیاری معاون بهداشت وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در خصوص وضع بهداشت و سلامت مناطق حاشیه شهرها بیان می کند: اولویت اول دولت، روستا بود که امسال عمده ترین خدماتی که برای

مناطق مهاجرت می کنند. حتی در قلب شهرهای بزرگ جهان هم حاشیه نشینی در قالب کارتن خوابی مشاهده می شود.

مقتدایی یادآور شد: اگر مسئولان برای مسائلی از قبیل آب، خاک و یا اشتغال برنامه ریزی لازم را نداشته باشند. قطعاً ایجاد مشکل می کنند. حاشیه نشینی تنها سکونت غیر رسمی نیست ضمن اینکه هر چیزی که سلامت جامعه را به خطر بیندازد برای شهر مشکلاتی را در پی خواهد داشت. وی تاکید کرد: متأسفانه اکنون سنت های قدیمی و گذشته شکسته شده و افراد نه تنها صنعتی و مدرن نشده اند بلکه در تعارض بین سنت و مدرنیته جا مانده اند.

● ۱۵ نقطه حاشیه استان ساماندهی می شوند

مقتدایی ادامه داد: همیشه افراد تنها به دلیل نبود امکانات به مناطق حاشیه سفر نمی کنند بلکه برخی از حاشیه نشینی ها به دلیل گریز از مسائل ضد فرهنگ صورت می گیرد.

وی عنوان کرد: نمی شود یک روزه مشکلات را حل کرده و جامعه گسترده ای را جابه جا کرد. برخی افراد دوست دارند که فرزندانشان در کنار خودشان باشند و چون استطاعت مالی دارند به راحتی این کار را انجام می دهند اما در مقابل کسی که این استطاعت را ندارند به مناطق حاشیه رو می آورد تا در کنار فرزندانش باقی بماند.

استاندار خوزستان اظهار کرد: توازن بین امکانات سازمان های امدادی و جامعه هدف آنها باید رعایت شود. وقتی اعلام می شود که باید افزایش جمعیت داشته باشیم قطعاً لازم است تا ساز و کارهای مورد نیاز هم فراهم شود. باید برای افزایش تولدها برنامه ریزی داشته و چشم انداز های دراز مدت ترسیم کرد.

وی در پایان گفت: اعتباری برای ۱۵ نقطه حاشیه استان در نظر گرفته شده تا در زمینه آموزش، بهداشت، اشتغال و بهسازی آنها هزینه شود. باید برنامه ریزی های لازم صورت بگیرد تا مبادا خدماتی که از سوی مسئولان اجرایی استان به این مناطق ارائه می شود منجر به جذب دوباره افراد شود. نگاه ویژه آموزش و پرورش به مناطق حاشیه

همچنین محمد تقی زاده مدیرکل آموزش و پرورش خوزستان عنوان می کند: در

تواند به ارتقای فرهنگ عمومی ساکنان و آموزش عمومی آنان در خصوص مسائل مختلف کمک کند.

معاون پیشگیری از وقوع جرم دادگستری خوزستان از اعضای حاضر در این نشست خواست تا عملکرد دستگاه خود را در خصوص حاشیه نشینی ظرف یک ماه به دبیرخانه شورای پیشگیری استان اعلام کنند.

عبدالحسن مقتدایی استاندار خوزستان اظهار می کند: در مناطق محروم شهرهای استان آتقدر مشکل داریم و احساس نیاز وجود دارد که عمدتاً افراد ساکن در این مناطق را مجبور به مهاجرت به شهرهای دیگر و گسترش مناطق حاشیه نشین در کنار شهرها کرده است که نمونه آن شهرستان اهواز است.

وی می افزاید: بدون شک در نقاطی که مردم آن به امکانات ضروری دسترسی ندارند شرایط سختی پیش می آید که کنترل آن کمی دشوار می شود. بر همین اساس با برنامه ریزی و اعتباراتی که در نظر گرفته شده است، قصد داریم امکانات بیشتری به این اماکن اختصاص دهیم. امسال اعتبارات عمرانی به سمتی سوق داده می شود که با هدف کاهش محرومیت ها به خصوص در مناطق محروم و حاشیه ای هزینه خواهد شد.

مقتدایی عنوان می کند: برای کاهش مشکلات مناطق حاشیه شهرها باید همه دستگاه ها از جمله گاز، برق، آب، فاضلاب، بهداشت و آموزش پرورش همکاری خوبی داشته باشند.

استاندار خوزستان عنوان می کند: برنامه ریزی برای عرضه و تقاضا در هر زمینه ای کارساز است. وقتی توازن به هم خورد عرضه و تقاضا به عنوان اولین موضوع مطرح می شود. روابط انسانی، اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و اخلاقی همه یک اصل هستند و باید در این زمینه ها توازن را رعایت کرد.

وی افزود: وقتی یک جمعیت تقاضایی داشته باشد و پاسخی نبیند قطعاً به گونه دیگری عمل می کند. مسئولان باید برای همه مسائل برنامه ریزی های لازم را داشته باشند.

استاندار خوزستان تصریح کرد: افرادی که در مناطق حاشیه زندگی می کنند به دلیل محرومیت، فقر و ارزان بودن امکانات به این

فاضلاب‌ها بی توجه هستند، با هر زنی که در این منطقه صحبت می شود از سرریز فاضلاب و یا آسفالت نامناسب و دست اندازهای مختلف محله شکایت می کند.

یکی از جوانان این منطقه می گوید: ما جوانان نیاز به شادی و سر زندگی داریم. متأسفانه ظاهر منطقه منبع آب چندان چنگی به دل نزنده و باعث رنجش خاطر ما می شود. در این منطقه فاصله طبقاتی با سایر مناطق به راحتی به چشم می خورد. اصلاً روی این را نداریم که به دوستان خود که در سایر مناطق زندگی می کنند بگوئیم تا به ما سری زده و آنها را مهمان خانه و محله خود کنیم.

علی پور ادامه می دهد: خیلی دوست داریم که با جوانان هم سن و سال خود به تفریح در پارک های سطح شهر پرداخته و در اواسط شب به خانه های خود برگردیم اما اگر وسیله نقلیه ای از خود نداشته باشیم باید فکر چینی شادی هایی را از سر بیرون کنیم. چون اگر بخواهیم با آژانس به خانه برگردیم یا باید هزینه اضافی را پرداخت کنیم و یا اینکه شادی به دست آورده آن شب را با غرغره های راننده به علت وضعیت نامناسب آسفالت و دست اندازهای فراوان به باد دهیم.

ترس دختران برای بیرون ماندن از خانه در تاریکی شب
یکی از دختران جوان این منطقه می گوید: اگر برای کاری به بازار رفته و یا جای دیگری کاری داشته باشیم باید حتماً قبل از تاریک شدن هوا به خانه برگردم. وضعیت روشنایی این منطقه اصلاً مناسب نبوده و دختران باید در روشنایی روز به خانه های خود برگردند.

شادمانی می افزاید: دختران جوان این منطقه هیچ محلی برای شادی خود نداشته و اغلب مجبور هستند در خانه بمانند. البته بسیاری از دختران نیز به خاطر وضعیت بد اقتصادی خانواده های خود مجبور به کار در مرکز شهر هستند و در این شرایط نیز به دلیل تایم کاری مراکز فروش تا به خانه های خود برگردند ساعت از ۹ و نیم شب هم گذشته است.

وی عنوان می کند: تقاضایی که از مسئولان داریم این است که به فریاد جوانان منطقه برسند و فکری به حال آنها کنند. شاید اگر جوانان مشغول به کار بوده و یا با روشننگری مشاوران به تحصیلات خود ادامه می دادند هرگز در خیابان ها کنار یکدیگر وقت خود را تلف نمی کردند.

یکی از پدران این منطقه از ترس بیشتر پدران از رواج بیش از حد مصرف قلیان میان فرزندانشان می گوید: متأسفانه اکثر پسران این منطقه نسبت به استعمال قلیان علاقه فراوانی داشته و هر کدام از آنها یک یا حتی بیشتر از دو قلیان دارند. روزها و گاهی نیز شب ها تا صبح به جای آینده نگری برای خود جلوی در خانه ها دوره نشسته و نسبت به استعمال قلیان اقدام می کنند.

علی علوی می افزاید: همه ما به این مسئله که استعمال دخانیات از هر نوعی که

منطقه شده و بدانند که با هر بار قطعی آب، باید نسبت به خرید آب معدنی برای استفاده در کارهای روزمره و معمولی اقدام کنیم.

معتمدان مزاحم یکی از مشکلات اصلی خانواده ها

خانمی از اهالی این منطقه می گوید: ما حتی جرات نداریم فرزندان کوچک خود را در خانه تنها بگذاریم زیرا در این منطقه افراد معتادی فراوانی پرسه می زنند. هرگاه با پلیس تماس می گیریم قسیم نسبت به جمع آوری این معتمدان اقدام می کنند اما مسئله مهمتر این است که بعد از چند ساعت دوباره آزاد می شوند.

وی می افزاید: مشکل جوانان این منطقه اشتغال یا هر چیز دیگری که هست باید حل شود تا خانواده های مختلفی که در منطقه زندگی می کنند حداقل برای بیرون رفتن از خانه های خود دغدغه و ترسی نداشته باشند.

کودکان شاد مشغول بازی در آب های فاضلاب

وقتی سری به کوچه پس کوچه ها و خیابان های مختلف منطقه منبع آب می زنیم بیشترین چیزی که نظرم را جلب می کند، بازی کودکان بسیار زیاد با هم در این خیابان ها و کوچه ها است. این کودکان معصوم غرق در شادی های خود مشغول بازی در آب های فاضلاب می شوند.

متأسفانه در بیشترین نقاط این منطقه شاهد سرریز فاضلاب هایی هستیم که خانواده ها نیز به بازی کودکان خود در میان این

در منطقه منبع آب قسمتی به نام خانه های سازمانی وجود دارد که این خانه ها در ارتفاع ساخته شده و دارای سربالایی های بسیار تیزی هستند. مردم برای اینکه از خیابان های اصلی به سمت این منازل بروند باید از پله های آهنی رابط بین خیابان اصلی و خیابان های سازمانی استفاده کنند. این پله ها به دلیل گرمای بیش از حد اهواز و دمای بالایی که در فصل تابستان و حتی بهار بر شهر حاکم است بسیار داغ شده و مانند تازیانه ای بر دستان این افراد می نشیند.

سربالایی های این خیابان ها بسیار نرسگیر بوده و برخی از خیابان ها برای تردد راحت تر مردم پله های سنگی را بعد از آن پله های رابط آهنی ساخته اند. امیری یکی از اهالی این منطقه می گوید: بیشترین روزهای سال، شب آب منزل قطع شده و تا صبح وصل نمی شود. حتی برای دو روز و یا بیشتر به صورت کامل قطع می شود. وقتی با شماره ۱۲۲ تماس گرفته و از کارشناسان علت را جویا می شویم اعلام می کنند که در حال تعمیرات هستند و قاعدتاً نباید آب به صورت کامل قطع باشد و تنها باید با افت فشار روبرو شوید.

وی می افزاید: آب نه تنها برای ما بلکه برای هر انسانی مایه حیات است. وقتی از دوستان و آشنایانی که در سایر مناطق اهواز زندگی می کنند میزان قطع و وصلی آب منزلشان را می پرسیم بسیار کمتر بوده و حتی به مراتب شاهد قطعی هم نیستند. امیری ادامه می دهد: نمی دانم علت قطعی های مکرر آب منازل این منطقه چیست؟ اما تنها درخواستی که از مسئولان دارم این است که متوجه وضعیت بد زندگی اهالی این

روستا زندگی می کنند. سیدیان یادآور شد: مهاجرت مردم از روستا به شهر باعث شد که به حاشیه شهر بروند و متأسفانه این مناطق چندان وضعیت مطلوبی ندارند چون توسعه انسانی را برای این جمعیت نداشتیم. این طرح را فقط برای مناطق حاشیه ای که از سوی استانداری به ما اعلام شده است اجرا می کنیم. با وجود اینکه مسئولان امر از ساماندهی مناطق حاشیه نشین خبر می دهند ولی به نظر می رسد استان خوزستان هنوز تا دست یافتن به جایگاهی مناسب در زمینه ساماندهی مناطق حاشیه نشین فاصله زیادی دارد.

خوزستان مناطق بسیاری دارد که برچست حاشیه نشینی را سالها به خود گرفته اند ولی در این میان منطقه منبع آب اهواز یکی از مهمترین مناطقی است که نبود امکانات به شدت ساکنان آن را رنج می دهد.

بررسی شرایط زندگی در منبع آب به عنوان محله ای از سایر مناطق شهرستان اهواز که با درد و رنج حاشیه نشینی دست و پنجه نرم می کنند می تواند شرایط سخت زندگی در این مناطق را به خوبی نشان دهد. شرایط سختی و کمترین امکانات و شرایط رفاهی از دردهایی است که اهالی این مناطق با آن دست و پنجه نرم می کنند.

محله منبع آب همسایه حصارآباد از محلات کارگرنشین اهواز است. خیابان اصلی منبع آب، شهید کریم باوی نام دارد. کوی منبع آب که از اولین اجتماعات حاشیه نشینی در اهواز به شمار می آید، در حوزه استحفاظی منطقه هفت شهرداری و در شرق اهواز واقع است. این محله در سال ۱۳۸۸ دارای وسعتی بیش از ۷۵۰ هزار متر مربع و جمعیتی معادل ۲۲ هزار نفر بود. این محله هم اکنون با مسائل متعدد کالبدی، اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی مواجه است که می توان به ساخت و سازهای غیر مجاز، نداشتن پروانه ساخت و سند قانونی، نارسایی خدمات شهری، آلودگی زیست محیطی، بیکاری، اشتغال کاذب و مواردی از آن دست در منطقه اشاره کرد.

کوی منبع آب، چه از لحاظ قدمت و چه از لحاظ وسعت و جمعیت از بزرگترین محله های اسکان غیر رسمی اهواز به شمار می آید که در قلب شهر قرار دارد. در سال ۱۳۵۶ به دستور دکتر شیرانی، شهردار اهواز، این ناحیه را که در آن زمان کوه بود، صاف کردند و به نمایندگی تعاونی مسکن به هریک از کارگران شهرداری ۱۶۰ متر مربع زمین تعلق گرفت و در سال ۱۳۵۷ به آنها تحویل داده شد. بعدها دیگر ساکنان که اکثرشان را مهاجران تشکیل می دادند به صورت بی ضابطه و غیررسمی به سطح کوه پرداختند و خانه هاشان را در آنجا بنا کردند که این روند همچنان ادامه دارد.

در منطقه منبع آب در زمینه آبهای سطحی مشکلی وجود ندارد ولی از اطراف این مناطق که دارای شیب هستند، آبها را به سمت پایین هدایت می شوند و به این ترتیب مناطق پائین دست با مشکل روبرو هستند.

عضو شورای شهر اهواز یادآور شد: تراکم جمعیت در منطقه منبع آب دو یا حتی سه برابر منطقه های دیگر است. بارها از این منطقه بازدید داشته و راهکارهایی نیز ارائه شده است ولی از نظر اعتبارات بسیار مشکل داریم. البته با شهردار صحبت شده و مقرر شد تا پایان سال از شهرداری مرکزی اعتباراتی را به این منطقه اختصاص دهند.

ابریشم کار تاکید کرد: مردم در این منطقه نیز باید برای پیشرفت و آسایش خود با شهرداری همکاری لازم را داشته باشند. به عنوان مثال اکثر خانه های این منطقه فاقد سند بوده و یا اینکه عوارضی پرداخت نمی کنند. البته منظور از همکاری با شهرداری در زمینه نگهداری از امکانات اختصاص داده شده به منطقه است.

وی ادامه داد: برخی از مواقع شیشه ها و صندلی های به کار برده در ایستگاه های عمومی اتوبوس که در منبع آب استفاده شده شکسته می شوند. گاهی مشاهده می شود که کولرهای این ایستگاه ها را نیز برده اند بنابراین شهروندان باید در نگهداری از حداقل هایی که شهرداری به آنها اختصاص می دهند همکاری بیشتری داشته باشند.

عضو شورای شهر اهواز بیان کرد: راه اندازی ایستگاه اتوبوس، فضای سبز و ست های ورزشی هزینه های بالایی برای شهرداری در پی دارد ولی در این منطقه به خوبی از چنین امکاناتی نگهداری نمی شود. ابریشم کار در پاسخ به این سؤال که چرا اتوبوس های عمومی تا آخرین ایستگاه موجود در منطقه نرفته و یا اینکه سطل زباله های منطقه کافی نیستند، گفت: پیمانکار شهرداری بر اساس فضا و جمعیتی که بر عهده می گیرد وظیفه دارد تا بحث جمع آوری زباله ها را پیگیری کند. مسئله اتوبوس ها را نیز حتما پیگیری می کنم ولی مردم باید به این نکته توجه داشته باشند که شورای شهر رابط بین شهرداری و مردم است بنابراین باید مشکلات مناطق خود را به شورا اطلاع دهند تا نسبت به رفع آنها اقدام کنیم.

وضع زندگی در سایر مناطق حاشیه نشین شهر اهواز و برخی شهرهای بزرگ استان خوزستان نیز شرایط بهتری نسبت به منبع آب ندارد به همین دلیل باید یک عظم ملی و استانی برای حل مشکلات مردم ساکن در این مناطق اتخاذ شود.

وی افزود: خانه هایی که در دل کوه و در این منطقه ساخته شده اند هر لحظه ممکن است که با ریزش کوه از بین رفته و این مسئله نشان دهنده این است که جان شهروندان ما در این منطقه در خطر است.

عضو شورای شهر اهواز تصریح کرد: منطقه منبع آب دارای جمعیت بسیار بالایی است که تعداد اتوبوس های استفاده شده در آن کفاف جمعیت را ندارد. به هر حال شهروندان ممکن است وسیله نقلیه شخصی نداشته و به این نوع سرویس دهی حمل و نقل عمومی که از وظایف مسئولان است نیازمند باشند.

ابریشم کار بیان کرد: تعداد مراکز بهداشتی موجود در این منطقه نسبت به جمعیت بسیار کم است. همچنین فضاهای آموزشی، ورزشی، تفریحی و به صورت کلی زیرساخت های شهری و حتی عبور و مرور منطقه در حدی نیستند که شهروندان در این منطقه راحت باشند.

وی با تاکید بر اینکه شهروندان این منطقه به حداقل ها نیز راضی هستند، عنوان کرد: متأسفانه به دلیل اعتبارات کم شهرداری منطقه هفت نمی توانیم کارهای لازم را انجام داده و اکثراً از شهرداری مرکز به آنها کمک می شود اما باز هم کمبود دارند.

و زنان باید با انجام مشاغل خانگی بازاری اقتصادی مردان خود باشند اما شرایط این مشاغل اصلاً برای ما فراهم نیست.

● ایستگاه اتوبوس اما بدون توقف اتوبوس

وقتی به آخرین راستای خیابان های اصلی منبع آب سری بزنید یک تابلوی ایستگاه اتوبوسی می بینید که هرگز توقف اتوبوس را به چشم خود ندیده است. آخرین ایستگاه اتوبوس های منبع آب روبروی بانک صادرات این منطقه است و با تابلوی واقعی آخرین ایستگاه منطقه چند خیابانی فاصله دارد.

حتی اگر اتوبوس در آخرین ایستگاه واقعی خود توقف کند باز هم مردمی که در انتهای این منطقه زندگی می کنند باید فاصله زیادی را تا خانه های خود پیاده روی کنند حالا چه رسد به اینکه اتوبوس نیز چند خیابان قبل از ایستگاه واقعی خود توقف کند.

منطقه منبع آب یکی از پرجمعیت ترین مناطق شهری است که معمولاً هر خانواده نیز تعداد فرزندان زیادی دارد. این منطقه از وجود بانک ملی، ملت و بسیاری دیگر از بانک های دولتی و یا حتی خصوصی محروم است.

تابلوی بانک صادرات تنها بانکی است که در منطقه منبع آب به چشم می خورد. همه مردم این منطقه باید برای انجام امور بانکی و مالی خود ساعت ها در بانک یا جلوی عابر بانک منتظر بمانند تا نوبت به آنها برسد.

● خانه هایی در دل کوه

مریم ابریشم کار عضو شورای شهر اهواز اظهار می کند: مسائلی که کوی منبع آب اهواز دارد بسیار عدیده بوده و متأسفانه چنین مشکلاتی در بسیاری از مناطق شهرداری منطقه هفت اهواز به چشم می خورد. خانه های منبع آب از نظر جو ساختمانی اصلاً مناسب نبوده و امنیت کافی را ندارد.

باشد مضر است واقف هستیم اما باید فریاد زد و گفت گوش شنوایی برای این حرف ها نیست. فرزندان ما حتی اگر هم در حال تحصیل در مقطع دبیرستان و یا در سطح دانشگاه باشند باز هم قلیان می کشند. تفریح سالم آنها در حال حاضر قلیان است و من از این مسئله بسیار می ترسم چون استعمال هر نوعی از دخانیات فرزندانمان را برای امتحان سایر دخانیات بی مهیا تر می کند.

● مادران آینده سازان کشور دوره نشین خیابان های مختلف

فریده عشوری یکی از زنان این منطقه می گوید: زنان محله بیشتر وقت خود را مقابل در منازل به دوره نشینی و صحبت با یکدیگر می پردازند. نمی دانم چرا وضعیت اشتغال خانگی در اهواز تا این حد ضعیف است در صورتی که در استان هایی مانند اصفهان چنین وضعیتی به چشم نمی خورد.

وی عنوان می کند: اگر سری به شهر اصفهان و یا حتی روستاهای تابع آن بزنید متوجه می شوید که زنان ساکن در این شهر در خانه به پاک کردن حیوانات، گذاشتن سی دی در پاکت های مختلف محصولات چای و غیره، مغز کردن پسته و فندق و بسیاری از کارهای دیگر می پردازند.

عشوری تصریح می کند: در این منطقه زنان به خاطر اینکه شغل خانگی نداشته و یا به هر دلیلی مانند سواد پائین، نمی توانند در بیرون از خانه مشغول به کار باشند، مجبور به هم نشینی جلوی در خانه های خود هستند.

وی تصریح می کند: خیلی از مادران این منطقه دوست دارند که در ارتباط با مسائل مختلف اجتماعی و یا حتی درسی به فرزندان خود کمک کنند اما به دلیل سطح سواد پائینشان قادر به انجام این گونه امور نیستند. وضعیت اقتصادی خانواده های ساکن در این منطقه چندان مناسب نیست

بررسی پدیده حاشیه نشینی در زنجان دست و پنجه نرم کردن زنجان و ابهر و خدابنده با حاشیه ها

سولماز شهبازی

انسانهایی که همین حوالی در حاشیه های شهر زندگی می کنند همان هایی هستند که نداری آن ها را واردار به گزینش زندگی در محله ای کرده است که با دست های خالی بنا شده و اگر سودی هم در میان بوده برای فروشنده های سودجویی بوده که قانون را زیر پا گذاشتند تا آجرهای این ساختمان ها بالا برود.

زنجان

محله «بی سیم» که در داخل محدوده شهر بنا شده حد فاصل انصاریه تا کوچه مشکی، با خانه های قد و نیم قد و باریکش با کوچه های کوچک و جوی های ظریفی که از داخل آن عبور می کند، با پیاده روایی که شبیه پیاده رو نیستند با انبوهی از جمعیت که نه پارکی دارند، نه رستوران مناسبی نه فضای سبزی و نه خیلی از امکانات رفاهی دیگر را و یا «اسلام آباد» که حالا با مغازه های بی شمارش که اقتصاد خانواده ها را تامین می کند معروف شده و محله «سایان» که کنار خانه های ویلایی با آونک های محقر جا گرفته و ویرانی آن ها به نسیمی بند است، همه نمونه هایی از همین غیر رسمی ها هستند.

● حاشیه ای که به متن تبدیل شد

منطقه اسلام آباد (صفرآباد) را شاید بتوان تنها نمونه موفق از حاشیه نشینی دانست که با توجه به توسعه شهری زنجان طی دو دهه اخیر توانست از حاشیه به متن تبدیل شود، موقعیت خاص منطقه اسلام آباد موجب شد خیلی زود به منطقه مطلوب برای داد و ستد تبدیل شود و امروز اگر یک تحلیل منصفانه صورت بگیرد این منطقه به عنوان منطقه تاثیرگذار در اقتصاد بازار شهر و حتی استان زنجان مطرح می شود.

هرچقدر هم غیر رسمی ها به گذشت زمان و بنا به ضرورت تثبیت شوند باز یک چیزی کم است چرا که اصولی و برنامه مدار بنا نشده اند، آن ها حاشیه هایی بوده اند ارزان تر از متن.

اینجا پر از انسانهای هایی است که بیکاری و نداری روستا و اداراشان کرده به امید یافتن کار و ادامه تحصیل فرزندانشان به شهر بیایند، حالا گیریم که شهر در حاشیه باشد.

موقعیت خاص منطقه اسلام آباد موجب شد خیلی زود به منطقه مطلوب برای داد و ستد تبدیل شود و امروز این منطقه به عنوان منطقه تاثیرگذار در اقتصاد بازار شهر مطرح می شود.

مشکلات فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی بسیاری در این حاشیه ها عیان است. اعتیاد، کم سوادی، رشد یک بعدی، طلاق و... که اصل ناآگاهی، فقر فکری و اقتصادی است. ساکنان سکونت گاه های غیر رسمی مقصر نیستند، همه آنانی که باید شرایط را برای زندگی امن و آرام فراهم می کردند باید پاسخگو باشند، حالا که آن ها مهاجرت را بر قرار ترجیح داده و آمده اند باید توانمند سازیشان در اولویت باشد.

● شهرداری و خواسته های اهالی حاشیه نشین

یکی از اهالی منطقه فاطمیه (مال دره) که به گفته خودش از سال ۶۸ در این منطقه ساکن است از عدم رسیدگی مسئولان به مشکلات اهالی این منطقه گلایه می کند و می گوید به رغم پیگیری های متعدد و مستمر از دستگاه های مرتبط تاکنون جواب روشن و قانع کننده ای دریافت نکرده ایم.

خلیل تاران با بیان اینکه شهرک فاطمیه فاقد راه رستری مناسب است و این امر موجب وقوع تصادفات متعدد شده، می گوید: متأسفانه شهرداری زنجان به هیچ یک از درخواست های اهالی در این زمینه رسیدگی نمی کند.

به گفته او کوی فاطمیه فاقد مدرسه، نانواپی و راه مناسب است و از کمترین حقوق و امکانات یک منطقه شهری برخوردار نیست و می گوید: حتی یک روستا دارای امکانات بیشتری نسبت به کوی فاطمیه است.

تاران همچنین می گوید: متأسفانه مسئولان شهری اجازه نوسازی به واحدهای فرسوده در کوی فاطمیه را نمی دهند و عملاً نمی توانیم واحدهای ساختمانی خود را با داشتن قبالة و قولنامه بسازیم.

فاطمه محبی شهروند ساکن سایان هم می گوید: در این محله ها از هیچ امکانات رفاهی و آموزشی بهره مند نیستیم. من علاقمندم در کلاس های فرهنگی و آموزشی شرکت کنم اما به آنها دسترسی ندارم، کودکان ما از یک پارک مناسب بی بهره اند.

یکی از ساکنان محله سایان می گوید: در این محله ها از هیچ امکانات رفاهی و آموزشی بهره مند نیستیم. من علاقمندم در کلاس های فرهنگی و آموزشی شرکت کنم اما به آنها دسترسی ندارم، کودکان ما از یک پارک مناسب بی بهره اند.

این شهروند زنجانی به وضعیت نامناسب در زمینه تردد ساکنین در این منطقه اشاره می کند و قرار گرفتن شهرک سایان در محدوده جاده قدیم و همچنین آزاده زنجان - قزوین را یادآور می شود و می گوید: به رغم تردد وسایط نقلیه بین راهی از این منطق کوچکترین ضریب ایمنی برای عابرین پیاده و همچنین وسایط نقلیه ساکنین منطقه سایان در نظر گرفته نشده است.

حسن محمدی ساکن محله بی سیم هم می گوید: بی سیم سال هاست شکل گرفته اما هنوز معابر واقع در خیابان اصلی آن به درستی تعریف نشده است.

● هفت سکونتگاه غیر رسمی در زنجان

فرماندار زنجان پیش از این از وجود هفت سکونتگاه غیر رسمی در این شهر خبر داده و گفته: سکونتگاه های غیر رسمی در زنجان باید به صورت مناسب و کارشناسی ساماندهی شوند. رشد فزاینده جمعیت شهر زنجان و گرانی مسکن مهم ترین عامل در بروز حاشیه نشینی است.

وی با بیان اینکه سکونتگاه های غیر رسمی رو به گسترش به عنوان یکی از زمینه های ناپایداری توسعه شهری است ادامه داد: رشد فزاینده جمعیت شهر زنجان به واسطه مرکزیت، ارائه خدمات رفاهی نسبتاً مطلوب و گرانی مسکن در داخل شهر زمینه ساز افزایش حاشیه نشینی و اسکان در مناطق غیر رسمی است. دستگاه های خدمات رسان و دستگاه های حوزه اجتماعی از قبیل شهرداری و بهزیستی موظفاند برنامه ریزی های خود را در راستای ساماندهی این مقوله تدوین کرده و اعتبارات مشخص را پیش بینی کنند فرماندار شهرستان زنجان با اشاره به وجود حاشیه نشینی در روستاهای مجاور شهر زنجان واقع شدن روستای شورجه در داخل بافت شهری زنجان را یادآور شد و ادامه داد: برخی از روستاهای زنجان همچون دو اسب، پایین کوه و دیزج آباد با معضلات حاشیه نشینی روبرو هستند و این امر در صورت عدم توجه به عنوان یک چالش اساسی مطرح خواهد شد.

● اسکان ۲۰ درصد جمعیت شهر زنجان در سکونتگاه های غیر رسمی

رییس اداره کمیسیون های تخصصی اداره کل راه و شهرسازی استان زنجان گفت: ۲۰ درصد از جمعیت ۴۰۰ هزار نفری شهر زنجان در سکونت گاه های غیر رسمی زندگی می کنند.

حمیدرضا حمیدی، افزود: سکونتگاه های غیر رسمی در شهرهای زنجان و ابهر که توسعه یافته تر از سایر شهرها هستند شکل گرفته است که در ابهر تا کنون این محل ها تعیین محدوده و مطالعه نشده است.

وی اسلام آباد، بی سیم، کوی فاطمیه، خان در، مهدیه، سایان، بویوک آباد، راز جمله سکونتگاه های غیر رسمی زنجان برشمرد و ابراز کرد: اسلام آباد با ۲۸ هزار نفر جمعیت بزرگترین سکونتگاه غیر رسمی زنجان است. حمیدی بیان داشت: اسلام آباد و بی سیم اکنون جزو مناطق تثبیت شده هستند و داخل محدوده شهر قرار گرفته اند.

وی، در خصوص دلیل ایجاد سکونتگاه های غیر رسمی اظهار کرد: این محل ها عمدتاً در کل کشور پس از اصلاحات ارضی و در پی آن، به صرفه نبودن کشاورزی

تبدیل شده است. این شهر تاریخی استان زنجان زمانی یک روستای کوچک بوده که به نام شهر پیغمبر معروف بوده است.

این شهر در سالهای اخیر رشد و توسعه زیادی کرده است به طوری که جمعیت آن قریب ۴۰ هزار نفر می رسد و در دوره چهارم اعضای شورای اسلامی از ۵ نفر به ۷ نفر افزایش یافت.

رشد شهر نشینی، افزایش مهاجرت‌های روستایی باعث شده تعدادی از ساکنان روستاها خانه‌های خود را رها کرده و به حاشیه این شهر پناه بیاورند به طوری که منطقه‌ای به نام زور آباد پدید آمده که از ۶ سال قبل مردم با احداث آلودگی کوچک سکونت گزیده‌اند.

شورای دوره سوم تعدادی از کوچه‌های این منطقه را جدول گذاری کرده و نام محمدیه بر آنها گذاشت اما افزایش مساحت و سازه‌ها باعث شده است که این منطقه هر روز گسترش یابد و ساخت و سازها افزایش پیدا کند.

رشد شهر نشینی، افزایش مهاجرت‌های روستایی باعث شده تعدادی از ساکنان روستاها خانه‌های خود را رها کرده و به حاشیه این شهر پناه بیاورند به طوری که منطقه‌ای به نام زور آباد پدید آمده که از ۶ سال قبل مردم با احداث

نهادهای مختلف اعم از جهاد کشاورزی، منابع طبیعی، شهرداری، راه و شهرسازی، دادگستری و ... مدیریت کرد. وی خاطر نشان کرد: حاشیه نشینی تبعات منفی فراوانی در حوزه اجتماعی، اقتصادی، رفاهی و فرهنگی برای شهرها در پی دارد.

این عضو شورای اسلامی شهر با بیان اینکه دبیرخانه سکونتگاه‌های غیر رسمی در اداره کل راه و شهرسازی مستقر است افزود: مسئول ساماندهی سکونتگاه‌های غیر رسمی مشخص است و می‌توانند برای رفع مشکلات موجود تلاش کنند.

راشاد ادامه داد: دو نوع سکونت‌گاه غیر رسمی در شهرها وجود دارد یکی تثبیت شده مانند محله‌های بی سیم و اسلام آباد و دیگری تثبیت نشده همچون محله‌های سایان، خان دره، کوی وحدت که در ضلع جنوب غربی زنجان قرار دارند.

آسفالت، هدایت آب‌های سطحی، پوشش و اصلاح کانال و نصب سطل زباله و بازگشایی برخی معابر از جمله خدمات پیش بینی شده برای سکونتگاه‌های غیر رسمی تثبیت شده بود که بخشی از آن امسال اجرایی شد و بخشی در بودجه ۹۴ شهرداری مد نظر است

رخ داد، مهاجرت از روستا به شهر و نبود برنامه ریزی برای ساماندهی و کنترل این امر منجر به این شد که افرادی که توان خرید خانه در محدوده شهر را ندارند در حاشیه‌ها سکونت کنند.

این محل‌ها عمدتاً در کل کشور پس از اصلاحات ارضی و در پی آن، به صرفه نبودن کشاورزی رخ داد، مهاجرت از روستا به شهر و نبود برنامه ریزی برای ساماندهی و کنترل این امر منجر به این شد که افرادی که توان خرید خانه در محدوده شهر را ندارند در حاشیه‌ها سکونت کنند.

به گفته این مسئول، در زنجان برای سکونتگاه‌های غیر رسمی طرح‌هایی تهیه شده و به عنوان پایلوت برای محله‌های مهدیه، سایان، اسلام آباد و بی سیم، چند طرح عمرانی، فرهنگسرا و طرح‌های توانمند سازی تهیه شده است که از جمله آن‌ها ساخت درمانگاه اسلام آباد است که کارگاه اجرایی آن تجهیز شده است.

حمیدی خاطر نشان کرد: از سال ۸۹ برای دستگاه‌های مختلف اعم از بهزیستی، علوم پزشکی و شهرداری پروژه‌هایی تعیین شده که در سکونتگاه‌های غیر رسمی اجرا کنند اما عملکرد هیچ کدام از آن‌ها جز علوم پزشکی که برنامه‌های آموزشی مناسبی داشته رضایت بخش نبوده است.

وی یادآور شد: ستاد سکونتگاه‌های غیر رسمی استان به ریاست استاندار است که متأسفانه آنچنان که شایسته است فعال نبوده است. البته ستاد شهرستانی آن به ریاست فرماندار زنجان و دبیری شهردار به تازگی فعال شده است. وی با اشاره به مشکلات متعدد سکونتگاه‌های غیر رسمی متذکر شد: مشکلات اجتماعی و اقتصادی از جمله بیکاری در این مناطق بیشتر مشاهده می‌شود. ناپایداری سکونتگاه‌های غیر رسمی از دیگر مشکلات این محله‌ها است و وضعیت اقتصادی نامناسب و نبود اسناد رسمی برای این ملک‌ها مانع بهسازی و نوسازی آن و در نتیجه استحکام پایین و خطر پذیری بالای بناها شده است.

وی با اشاره به اینکه ساماندهی سکونتگاه‌های غیر رسمی در زنجان شروع شده است اظهار کرد: با توجه به کاهش مهاجرت از روستا به شهر و وجود فضای لازم برای جادادن مهاجران جدید در داخل محدوده شهری و همچنین نظارت بیشتر شهرداری امکان گسترش سکونتگاه‌های غیر رسمی کاهش یافته است. البته در محله سایان امکان گسترش این حاشیه نشینی وجود دارد که باید با اعمال نظارت دقیق از سوی شهرداری مانع آن شد.

وی در خصوص وضعیت زیر ساخت‌های سکونتگاه‌های غیر رسمی زنجان اظهار کرد: محله‌های اسلام آباد و بی سیم که تثبیت شده‌اند از همه امکانات بهره‌مند هستند اما در کوی فاطمیه، خان دره و بخش‌هایی از سایان به دلیل اینکه معابر رسمی ندارند امکان گاز کشی نبوده است. حمیدی تصریح کرد: ما با ندادن امکانات برای مقابله با گسترش سکونتگاه‌های غیر رسمی موافق نیستیم و تأکید داریم باید سرانه‌های این سکونتگاه‌ها که حالا دیگر در محدوده شهر قرار گرفته‌اند با سرانه سایر نقاط شهر در تعادل باشد و با ایجاد امنیت در این سکونتگاه‌ها آرامش و امنیت بیشتری برای بازسازی و بهسازی برقرار شود.

وی ابراز کرد: متأسفانه سرانه‌های آموزشی، بهداشتی، رفاهی در سکونتگاه‌های غیر رسمی اندک است؛ گرچه در طرح تفصیلی پیش‌بینی شده اما هنوز عملیاتی نشده است.

● از تقاء خدمات در روستاها مانع حاشیه نشینی می‌شود

یک عضو شورای اسلامی استان زنجان نیز حاشیه نشینی را از تبعات مهاجرت دانست و گفت: در صورتیکه خدمات در روستاها و شهرهای کوچک تقویت شود مهاجرت و به تبع آن حاشیه نشینی کمتر خواهد شد.

عباس راشاد با بیان اینکه حاشیه نشینی در سراسر کشور وجود دارد ابراز کرد: این مشکل را می‌توان با همکاری

آلودگی کوچک سکونت گزیده‌اند

بیش از ۵۰۰ خانوار در دامنه کوه‌های قیدار زندگی می‌کنند که از داشتن گاز و آب سالم بهداشتی بی‌بهره‌اند و برق آنها نیز به صورت آزاد و با نصب کنتور در تیر برق از فاصله یک کیلومتری تأمین می‌شود.

رضاز ساکنان این مناطق می‌گویند: من از چهار سال قبل در این منطقه ساختمان احداث کرده‌ام و برق‌ما از طریق کابل تأمین می‌شود و با وزش باد سیم‌های برق از هم جدا می‌شود و این خطرات زیادی برای خودمان و کودکانی که بازی می‌کنند دارد.

وی نبود گاز شهری را مشکل دیگر عنوان کرده و می‌افزاید: اهالی این مناطق از نفت، گازوئیل برای روشن کردن بخاری‌ها استفاده می‌کنند و از گاز شهری محرومند.

● قرار بود اینجا مسکن مهر ساخته شود

حسین ساکن این منطقه است که از نبود امکانات گله کرده و می‌گوید: از شهرداری انتظار داریم که مسیر خیابانها را مشخص کند تا ساخت و سازها قانونی شود.

مرتضی رحیمی از روزنامه نگاران استان زنجان هم که در شهر قیدار سکونت دارد با تأیید وجود منطقه‌ای به نام زورآباد در شهر قیدار که ساکنان از کمترین امکانات بی‌بهره‌اند، گفت: زندگی در این مناطق بسیار مشکل است و بخصوص بارش برف و باران و سردی هوا مشکلات را مضاعف می‌کند.

وی افزود: در دولت نهم در این محل برای احداث ساختمان

وی اظهار کرد: منظور از سکونتگاه غیر رسمی تثبیت نشده سکونت‌گاه‌هایی است که محدوده آن‌ها مشخص نشده و احتمال توسعه آن وجود دارد همانگونه که در فاطمیه و سایان طرح‌ها لکه‌گذاری شده اما مالکیت قولنامه‌ای است و همواره بین شهرداری و مالکان برای ساماندهی مشکل وجود دارد.

این عضو شورای شهر زنجان مشاع یا نسخ بودن سند‌های سکونتگاه‌های غیر رسمی تثبیت نشده را مشکل بزرگی برشمرد و یادآور شد: پارسال برای سکونتگاه‌های غیر رسمی که تثبیت شده‌اند اعتبارات عمرانی مناسبی در نظر گرفته شد تا فاصله خدمات عمرانی این مناطق با سایر مناطق شهر در تعادل باشد.

● طرح مسکن مهر سبب ساز حاشیه نشینی

منطقه زور آباد یا همان کوی شریعتی در شهر قیدار که پیش از این قرار بود طرح مسکن مهر در آنجا اجرا شود، امروز به یک محله حاشیه نشین تبدیل شده است؛ حاشیه‌ای که از متن فراتر رفته است.

سال ۸۹ مسئولان وقت در راستای ساخت مسکن مهر در شهر قیدار منطقه‌ای را در بهترین نقطه شهر خداینده آماده کردند ولی به جای مسکن مهر تملک‌ها و خرید فروش زمین توسط دلالان صورت گرفت تا شکل جدیدی از حاشیه نشینی در شهر قیدار ایجاد شود.

قیدار مرکز شهرستان خداینده است این شهر ۸۵ کیلومتر از مرکز استان زنجان فاصله دارد و در سال ۱۳۴۲ به شهر

مسکن مهر یا حضور استاندار وقت، نماینده مجلس، مسئولین شهرستان و استان کلنگ زنی شد ولی وجود افراد ذی نفوذ که این مناطق را خود سرانه تفکیک کرده و به افراد مختلف فروخته بودند مانع از این شد.

رحیمی اضافه کرد: حل مشکل حاشیه نشینی شهر قیدار نیاز به اعتبار و توجه دولت دارد تا با تخصیص بودجه مشکل برق رسانی، گاز رسانی و آب سالم بهداشتی مرتفع شود.

خبرنگار شهرستان خدابنده اضافه کرد: ساکنان این مناطق برای گرفتن برق مبالغی را به حساب شهرداری، اداره برق در هنگام گرفتن استعلام برای اشتراک برق واریز کرده اند ولی متأسفانه هیچگونه خدماتی به آنها ارائه نمی شود.

در همین راستا فرماندار شهرستان خدابنده با اشاره به وجود حاشیه نشینی در شهر قیدار گفت: در سال ۸۹ برای ساخت مسکن مهر محدوده ای شناسایی شد که به نام کوی شریعتی قرار بود نامگذاری شود ولی به دلیل تملک صورت گرفته توسط مردم مسکن مهر در آنجا احداث نشد و طرح در محدوده ای دیگر اجرا شد.

ساماندهی و رفع معضل حاشیه نشینی در شهر قیدار هستند. وی عدم وجود مدیریت واحد شهری در شهر قیدار را یادآور شد و با اشاره به اوقافی بودن زمین های شهر قیدار افزود: از یک طرف شهرداری باید در مدیریت شهری ورود داشته باشد و از طرف دیگر زمین ها از طرف اوقاف به مردم واگذار شده و مردم در این زمین ها ساخت و ساز کردند. فتحی با بیان اینکه بعد از جلسات متعدد بحث مدیریت شهری قیدار به شهرداری واگذار شده است افزود: روند موجود در زمینه ساماندهی شهر قیدار و حاشیه نشینی در این شهر نیازمند تعامل و همکاری اوقاف است و در حال حاضر قراردادهای زمین از سوی اوقاف به مردم ارائه شده که اصلا زمینی وجود ندارد.

وی ابراز امیدواری کرد وضعیت موجود در زمینه حاشیه نشینی در شهر قیدار رفع شود و این امر را نیازمند تعامل همکاری همکاری نهادهای مرتبط به خصوص اوقاف و شهرداری قیدار عنوان کرد و افزود: منطقه زور آباد در صورت وجود یک مدیریت شهری واحد می توانست بهترین نقطه شهر باشد.

توانمند سازی و ساماندهی این سکونتگاه ها در قالب تشکیل ستاد ملی توانمند سازی سکونتگاه های غیر رسمی و بر اساس سند ملی از سال ۸۶ مورد توجه دولت بوده است و به تبع این ستاد در سطح محلی، «استانی» نیز ستادی تحت عنوان ستاد استانی ساماندهی و توانمند سازی سکونتگاه های غیررسمی با عضویت ۱۷ دستگاه مدیریت شهری به ریاست استاندار تشکیل شده است.

با توجه به اینکه ۲۰ درصد جمعیت شهر زنجان در سکونتگاه های غیر رسمی زندگی می کنند باید خدمات بهداشتی درمانی با احداث مراکز بهداشتی در این مناطق و نیز توسعه برنامه های آموزشی پیشگیری توسط بهزیستی سرانه های آموزشی بهداشتی خدماتی این مناطق تقویت شود.

● حاشیه نشینی زاینده دافه مبد

رییس شورای اسلامی استان زنجان با بیان اینکه حاشیه نشینی از یک سو نتیجه کمبودها و سیاست گذاری های اشتباه و از سوی علت چالش های جدید است گفت: متأسفانه این پدیده و آثار زیان بار آن هنوز کنترل نشده است.

سعید خدادادی روز خاطر نشان کرد: حاشیه نشینی یک پدیده اجتماعی است که تبعات منفی بسیاری از بعد روانی، اقتصادی، کالبدی، اجتماعی برای شهرها در پی دارد. وی افزود: توزیع نامتوازن منابع و کم توجهی به مناطق محروم و روستایی موجب افزایش گرایش مردم به سمت مهاجرت به شهرهای بزرگتر شده است.

رییس شورای اسلامی استان زنجان با بیان اینکه در نقاط محروم روستایی و بسیاری از شهرها، بسترهای اشتغال، خدمات رفاهی تقریبی، آموزش و درمان مغفول واقع شده است تصریح کرد: همین کمبودها زمینه مهاجرت به سمت کلان شهرها و شهرهای بزرگتر و مراکز استان ها را فراهم کرده است.

خدادادی متذکر شد: حتی سیاست های اتخاذی برای مهاجرت معکوس نیز توانسته راه حلی برای جلوگیری از مهاجرت باشد چرا که همچنان روستاها شکل خانه های سالمندان را دارند.

وی در خصوص آثار و پیامدهای مهاجرت به شهرها گفت: افزایش جمعیت شهری و شکل گیری حاشیه ها، تغییر کالبد فیزیکی شهرها، افزایش تقاضا برای خدمات شهری، تخلیه جمعیتی روستاها و غلبه پیران و سالخوردگان، تنوع و آمیختگی فرهنگی در شهرها و تبدیل جمعیت تولید کننده به مصرف کننده و نا امنی از پیامدهای منفی مهاجرت است.

رییس شورای اسلامی استان زنجان حاشیه نشینی را یکی از مضرلات شهری برشمرد و ابراز کرد: مشکلات فرهنگی، اجتماعی، فقر اقتصادی، بیکاری، مشاغل کاذب، اعتیاد و صدها مشکل دیگر رهاورد مهاجرت و زندگی در حاشیه شهرهاست.

خدادادی گفت: ناتوانی اقتصادی مهاجران موجب سکونت آن ها در حاشیه شهرها شده و به مرور این حاشیه ها به شهرها ملحق می شوند در نتیجه ناتوانی در خدمات دهی و فاصله سرانه خدمات در نقاط مختلف شهرها مدیریت شهری را نیز با چالش مواجه می کند.

وی تصریح کرد: سیاست گذاری منسجم و دقیق با توجه به موقع و کافی به مناطق محروم، افزایش سطح درآمد و رفاه عمومی و توزیع متوازن امکانات و منابع می تواند در جلوگیری از مهاجرت و حاشیه نشینی موثر باشد.

رییس شورای اسلامی استان زنجان با بیان اینکه امام راحل معتقد بودند حکومت اسلامی وسیله ای برای برقراری عدالت است و مردم به ویژه محرومان ولی نعمتان هستند و باید به آن ها خدمت کرد تاکید کرد: ضرورست مسئولان، امروز نیز اهداف انقلاب اسلامی را بازبینی کرده و در جهت تحقق آن بکوشند.

اسکان های غیر رسمی همانگونه که زاینده ضعف و نقص در بخش های مختلف اقتصادی اجتماعی است معضلات بی شمار دیگری را نیز در پی دارد و متأسفانه نه تنها این پدیده متوقف نمی شود بلکه گسترش روز افزونی دارد.

حاشیه نشینی اغلب در شهرهای دارای ظرفیت های بالفعل اقتصادی اعم از مراکز استان ها مشاهده می شود که نیازهای مردم، آن ها را وادار به سکونت در شرایط غیر استاندارد و پر مخاطره می کند. در چنین شرایطی نه تنها تقویت و توجه همه جانبه به مناطق محروم برای پیشگیری از مهاجرت لازم است بلکه اتخاذ سیاست های مدیریتی صحیح برای کاهش شکاف طبقاتی نیز ضروری است.

سه شهر زنجان و ابهر و خدابنده در استان زنجان با پدیده حاشیه نشینی مواجه هستند

بی شک برخورد سلبی، عدم تامین زیر ساخت ها و خدمات و امکانات در سکونتگاه های غیر رسمی نمی تواند دوام چندانی داشت باشد و مانع اسکان غیر رسمی نمی شود. بنابراین بهترین شیوه، ساماندهی این مناطق است و در صورتیکه در مواجهه با حاشیه نشینی که پدیده ای مخرب و آسیب زا است اقدام سازنده ای صورت نگیرد خسارت هایی که این معضل به شهر می زند جبران ناپذیر خواهد بود.

● ساماندهی زورآباد با مشکل مواجه است

باب الله فتحی افزود: این منطقه که زورآباد «شریعتی» نام گرفته به صورت غیرمجاز و غیرمنظم ساخت و ساز در آنجا انجام شده است و به عنوان مثال در وسط خیابان ساختمان احداث شده است.

وی ادامه داد: در حال حاضر ساماندهی این منطقه با مشکل مواجه شده است و نه می توان در این محدوده جدول گذاری و حتی آب و برق و گاز در این منطقه واگذار نشده است.

فتحی با بیان اینکه در سالهای گذشته منطقه کوی شریعتی به حال خود رها شده بود افزود: طی سالهای گذشته منطقه کوی شریعتی از سوی شهرداری و فرمانداری به حال خود رها شد و به دلیل عدم نظارت ساخت و سازهایی در این منطقه صورت گرفته است.

فرماندار شهرستان خدابنده، منطقه زورآباد «کوی شریعتی» را جزو بهترین نقاط شهر قیدار عنوان کرد و گفت: اگر بخواهیم منطقه ای برتر و باارزش در شهر قیدار عنوان کنیم همین منطقه زورآباد است که می توانست به منطقه بالانشین شهر تبدیل شود.

فتحی با بیان اینکه وضعیت موجود در حوزه حاشیه نشینی در شهر قیدار محصول دلال بازی برخی است افزود: در حال حاضر مسئولان استان بعد از شهر زنجان به دنبال

سمنان

بررسی پدیده حاشیه نشینی
در سمنان

سمنان با حاشیه یا بی حاشیه؟

محمدحسین
عابدی

اعظم سالار

در سمنان پدیده حاشیه نشینی غالباً چالش بزرگ برای مسئولان و این قشر آسیب پذیر جامعه و همچنین سوژهای مناسب برای پژوهشگران حوزه های اجتماعی محسوب می شود.

استفاده از آب بهداشتی، برق، سرپناهی برای گذران عمر و یا حتی بعضاً عدم سخت گیری در محل زندگی شان تا آماده سازی شرایط حداقلی برای زندگی، چراکه بسیاری از افراد ساکن حواشی شهرها در شرایطی زیستند که حتی شرایط برای استحمامشان نیز مهیا نبوده است.

در برخی استان های کشور، مسائلی پیش پای افتاده و ساده وجود دارند که برای سایر استان ها تخطاتی اجتماعی و فرهنگی محسوب می شوند و این موارد باعث می شود تا عدم تجربه زندگی راحت برای برخی از حاشیه نشینان، جرایم اجتماعی را در بین آنها افزایش دهد.

جلوگیری از حاشیه نشینی در شهرهای استان سمنان ضروری است

استاندار سمنان چندی پیش در نشستی با اشاره به ایجاد حاشیه نشینی در شهرهای بی تفاوت نسبت به مسائل اجتماعی، گفت: اگر حواشی شهرهای بزرگ استان مانند شهر سمنان برخورداری های لازم را از توجهات اجتماعی نداشته باشند، توسعه این شهرهای بزرگ نیز زیر سوال است همچنین می توان گفت اگر این شهرها به روستاهای اطراف خود توجهی جدی نداشته باشند، حاشیه نشینی در انتظار آنها است.

محمد و کیلی با بیان اینکه حاشیه نشینی در اطراف شهرها، تهدیدهای اخلاقی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی را برای مردم آن به همراه دارد بیان داشت: حاشیه نشینی مشکلی است که همه کلان شهرهای کشور با آن دست و پنجه نرم می کنند همچنین آن را می توان مشکل اصلی

رخی اعتقاد دارند حواشی شهرها، جزو مناطق مستعد ارتکاب جرم هستند و فقدان نظارت امنیتی کافی، وجود شمار فراوانی از افراد نیازمند و بیکار، سواد اندک، فقدان روشنایی کافی در معابر و وضعیت جغرافیایی برخی مناطق از حاشیه نشینان مجرمانی اجتماعی می سازد.

اما برخی دیگر بر این عقیده هستند که زاغه نشینان را نمی توان به تنهایی عامل تمامی مشکلات و معضلات اجتماعی دانست چراکه این قشر اغلب به واسطه جبر جغرافیایی، اجتماعی و فرهنگی مجبور به مهاجرت از دیار خود و یا سکونت در حواشی شهرهای بزرگتر شده اند.

رسیدگی به زاغه نشینان در کاهش جرایم موثرند

نکته قابل بحث در این بین نحوه تعامل و برخورد دولت و مسئولان استانی و شهرستانی در سمنان با پدیده حاشیه نشینی است چراکه نحوه برخورد مسئولان در برابر این پدیده در همه جوانب زندگی اجتماعی مردم شهرستان می تواند تاثیر گذار باشد.

عدم دریافت امکانات مناسب از سوی حاشیه نشینان می تواند حواشی شهرها را به مناطقی مستعد جرایم خرد و کلان کند و از سوی دیگر رسیدگی به زاغه نشینان می تواند در کاهش جرایم و حتی آبادانی شهر و دیارمان موثر باشند.

بسیاری از این حاشیه نشینان به واسطه شرایط سخت زندگی و معیشت انسانهایی قانع هستند و از مسئولان تنها می خواهند تا حداقل امکانات را در اختیارشان قرار دهند از گوشه چشمی به زندگی شان، حق

مدیران شهری دانست.

وی افزود: زاغه نشینی در شهرهای بزرگ کشور، بر اخلاق اجتماعی این شهرها اثر گذاشته است. پس باید دانست رشد و توسعه پایدار زمانی محقق می شود که شهرهای اطراف نیز توسعه یابند.

مقام عالی دولت در استان سمنان خاطرنشان کرد: اگر شهرهای بزرگ از نیروهای کارشناس و مهندسان توانمند برای امور شهری استفاده می کنند، باید سعی شود تا شهرها و روستاهای اطراف نیز از این نیروها برخوردار شود.

بروز علتها در برخورد با پدیده حاشیه نشینی بررسی شود

نماینده مردم شهرستان های سمنان و مهدیشهر در مجلس شورای اسلامی، نیز با اشاره به پدیده حاشیه نشینی گفت: در برخورد با این پدیده باید به جای توجه به معلول، بروز علتها را بررسی و با برنامه ریزی جامع و علمی برای برطرف کردن این پدیده تلاش کرد.

علیرضا خسروی ادامه داد: امکان از میان بردن این معضل اجتماعی وجود دارد به شرط این که شناخت و برنامه ریزی علمی جانشین برنامه ریزی مقطعی، ظاهری و یا ساده پنداری شود.

وی با بیان اینکه حاشیه نشینی به دلیل فقر در جامعه است، بیان داشت: برای برخورد با این پدیده باید تمام ابعاد فقر شهری لحاظ شود اما می بایست برای توانمندسازی مناطق شهری و حوزه های اجتماعی کارهای جدی و مناسب صورت گیرد.

عضو کمیسیون عمران مجلس شورای اسلامی حاشیه نشینی و افزایش بیکاری را زمینه ساز جرم دانست و عنوان کرد: ارائه برنامه های مختلف فرهنگی در پیشگیری از آسیب های اجتماعی تاثیر گذار است. خسروی با بیان اینکه عدم برنامه ریزی

برای بافت های فرسوده و حاشیه نشینی باعث می شود این اماکن به معضلات اجتماعی تبدیل شوند، گفت: باید به صورت مبنایی و اصولی با چالش ها و آسیب های اجتماعی در جامعه برخورد شود. وی افزود: بحث بافت های فرسوده و حاشیه نشینی موضوعاتی هستند که اگر برای آنها برنامه ریزی صحیح نشود، مشکلاتی برای جامعه ایجاد می کنند ولی چنانچه با برنامه به جلو برویم این مشکل را مهار خواهیم کرد.

نماینده مردم شهرستان های سمنان و مهدیشهر در مجلس شورای اسلامی، افزود: باید آسیب های اجتماعی جامعه را شناسایی و برای رفع آنها، راهکار و برنامه ارائه دهیم. حاشیه نشینی در شهرستان سمنان به آن شکل دیده نمی شود

سرپرست معاونت سیاسی و اجتماعی فرمانداری سمنان در گفتگو با خبرنگار مهر ضمن اشاره به این مطلب که خوشبختانه در این شهرستان حاشیه نشینی به شکل خاص وجود ندارد، گفت: متأسفانه حاشیه نشینی معضلات زیادی را با خود به همراه دارد.

رضانعلی نوجه ناسار بیان داشت: ساخت های غیر مجاز در شهرستان را پیگیری می کنیم تا موجب معضلات نشود.

وی با اشاره به این مطلب که حاشیه نشینی نمای شهر را درگرمی می کند، افزود: زاغه ها اصولی ساخته نمی شود و دولت هم نمی تواند خدماتی را در آن منطقه ارائه دهد و همین امر، موجب تخلقات زیاد می شود.

نوجه ناسار مشکلات فرهنگی، معضلات اجتماعی، اعتیاد و درگیری ها را از مهمترین معضلات حاشیه نشینان بر شمرد.

خدمت رسانی به ۲۳ هزار حاشیه نشین در برنامه تحول نظام سلامت

معاون امور بهداشتی دانشگاه علوم پزشکی

اجتماعی و فرهنگی مهاجرت به شهرها می گویند: متأسفانه در عین ناباوری هستند عده ای که شهر و دیار خود را تنها بر اساس قاعده لجبازی با والدین ترک کرده اند و برای درآمد بیشتر و عدم تمایل به انجام کارهایی مانند دامداری و کارگری به شاهرود آمده اند.

ابوذر کمالی با اشاره به اینکه الگوی زندگی در روستاها تغییر کرده است، ادامه می دهد: بسیاری از جوانان ساکن در روستاها دیگر مشاغل پدران خود را برای ارتزاق بر نمی تابند و متأسفانه این قبیل پیشه های روستایی را کسر شأن می دانند که این امر به نوعی هشدار اجتماعی، فرهنگی تلقی می شود چراکه حاشیه نشینی، فقر، اعتیاد و بزهکاری از پیامد های این امر است. وی ادامه می دهد: برخی از جوانان ساکن در روستاها به دنبال شغل بهتر راهی شهرها می شوند و جالب اینجاست که پس از عدم موفقیت در کسب پیشه ای در خود، به همان مشاغل روستایی مانند کارگری مشغول می شوند اما بر حسب غرور نسبت به اتخاذ تصمیم مهاجرت، از آن منصرف نمی شوند در حالی که همین کارها را در روستا برای خود و خانواده شان انجام خواهند داد.

این کارشناس روانشناسی اجتماعی، در تشریح رابطه بین حاشیه نشینی و جامعه هدف، می گویند: اما باید توجه داشت که عمده حاشیه نشینان شهرستان شاهرود، غیر بومی و بعضاً غیر ایرانی هستند که این عده عمدتاً برای کسب درآمد بهتر راهی شهرهای بزرگتر می شوند و نخستین مشکلشان در این بین تعارض فرهنگی جامعه هدف با سبک زندگی شان است. کمالی اظهار دارد: تعارض بین فرهنگ ها از آنجایی مشکل زا می شود که بسیاری از حاشیه نشینان می خواهند همان شیوه زندگی در کشور یا شهر خود را در جامعه هدف با تفاوت های بسیار پیاده کنند و این امر غالباً میسر نیست.

وی ادامه می دهد: عمده دلیل حاشیه نشینی این افراد فقر مادی است چراکه اگر با فقر دست و پنجه نرم نمی کردند قطعاً در بلاد خود می ماندند لیکن این فقر موجب می شود تا امکان زندگی در مناطق شهری را نداشته و به حاشیه شهرها پناه بیاورند، متأسفانه به دنبال این حاشیه نشینی اعتیاد، بزهکاری های

است وقوع بر سر چهار راه شمال شرق ایران، آب و هوای مناسب، نزدیکی به پایتخت و مشهد مقدس، رونق کشاورزی و باغداری، شاهرود را به یکی از مقاصد مهاجران بدل کرده است. اما در این میان هستند حاشیه نشینانی که اهل همین دیار هستند و به واسطه مشکلاتی از قبیل فقر، بیکاری، اعتیاد و مشکلات خانوادگی به حاشیه شهرها رانده شده اند.

این گروه عمدتاً از روستاهای حومه شاهرود به این شهر مهاجرت کرده اند و اغلب علت مهاجرت خود را وجود بیکاری در روستای خود می دانند. بروز خشکسالی مداوم در منطقه امکان کشاورزی را از بسیاری جوانان روستاهای اطراف شاهرود گرفته است و به واسطه گران شدن علوفه دام و کاهش تولیدات در بخش جوانان روستایی به مانند در زادگاه خود را از دست بدهند اما متأسفانه هستند عده ای از این حاشیه نشینان به واسطه مشکلات خانوادگی راهی دیار خود شده اند.

● بسیاری از حاشیه نشینان بومی هستند

کارشناس روانشناسی اجتماعی درباره علل

می شود. وی با بیان اینکه با اجرای کامل طرح تحول سلامت، شاخص های سلامت در حاشیه شهرها ارتقا می یابد، ادامه داد: با اجرای این طرح به ازای حدود هر سه هزار نفر یک کارشناس به شهروندان استان ارائه خدمت کرد.

● ضرورت حفظ بیش از پیش از کرامت انسانی

نباید فراموش کرد که اگر حداقل ها برای زندگی مناسب این حاشیه نشینان در شهرهای خود و یا شهرهای میزبان مهاجران مهیا بود، هیچکدامشان تن به چنین نحوه زندگی در حواشی شهرها و بدون امکانات حداقلی نمی دادند لیکن منصفانه نیست تا کرامت انسانی آنها را زیر پای گذاشته و همه آنها را منشاء مشکلات اجتماعی نامید.

البته سکه حاشیه نشینی روی دیگری نیز دارد و آن هم به اعتقاد بسیاری از جامعه شناسان، پدیده های شوم فقر، اعتیاد، جرایم خرد و کلان، تکدی گری، کودک آزادی و... است. بسیاری از این حاشیه نشینان مهاجر هستند و می خواهند در شهرهای مقصد نیز همان شیوه زندگی در دیار خود را داشته باشند که این تعارض فرهنگی هر دو سوی محور حاشیه نشینی یعنی جامعه و زاغه نشینان را با مشکلات عدیده ای روبه رو می سازد.

حاشیه نشینی در شهرستان شاهرود پدیده نوین و زاده دوران جدید نیست لیکن مردم این دیار سال هاست با واژه هایی چون کولی، زاغه نشین، حاشیه نشین، مهاجر، افغانه و... آشنا هستند، گروهی که عمدتاً مهاجر هستند و برای رسیدن به زندگی بهتر شهر و دیار و بعضاً کشور خود را ترک کرده اند.

یکی از دلایل انتخاب شهرستان شاهرود به عنوان جامعه هدف برای حاشیه نشینان غیر بومی، وضعیت جغرافیایی این منطقه

سمنان یکی از برنامه های تحول در نظام سلامت خدمت رسانی به حاشیه نشینان شهرها و سکونتگاه های غیر رسمی دانست و گفت: براساس فعالیت های انجام شده در این خصوص خوشبختانه وضعیت شاخص های بهداشتی درمانی در مناطق حاشیه نشین سمنان رضایت بخش است. جعفر جندقی از سرشماری جمعیت این مناطق از طریق طرح تحول سلامت خبر داد و گفت: تا کنون ۳۳ هزار نفر جمعیت حاشیه نشین این شهرها سرشماری و اطلاعات آنها وارد سامانه سلامت ایرانیان شده و در آینده نزدیک با بخش خصوصی و دستگاه های فعال این حوزه برای ارائه خدمات به این بخش از شهروندان هم استانی قرارداد منعقد خواهد شد.

وی از اخذ مجوز راه اندازی شش پایگاه و مرکز بهداشتی درمانی در حاشیه نشین شهرهای تحت پوشش دانشگاه علوم پزشکی سمنان خبر داد و ابراز داشت: در راستای استقرار پایگاه های سلامت در حواشی شهرهای این استان، مقرر شده تا سه پایگاه و یک مرکز بهداشتی درمانی در سمنان، یک پایگاه در دامغان و یک پایگاه در گرمسار ایجاد شود.

این مقام مسئول از اولویت بندی نیازهای حاشیه نشینان شهرهای سمنان خبر داد و گفت: در حال حاضر مناطق حاشیه نشین شهرهای سمنان، دامغان، گرمسار و مهدیشهر شناسایی شده اند.

جندقی با بیان اینکه جمعیت حاشیه نشین و سکونتگاه های غیر مجاز، تحت پوشش مراکز بهداشتی هستند، بیان داشت: با این همه برای ارائه خدمات به جمعیت ساکن در برخی مناطق تازه تاسیس نظیر مسکن مهر به دلیل اینکه جمعیت به تدریج در حال سکونت در این مناطق است و قبلاً واحدهای بهداشتی درمانی در این سایت ایجاد نشده است، برای ارائه خدمات بهداشتی درمانی مشکل وجود دارد لذا با اجرای این برنامه، مشکل این گونه مناطق شهری نیز مرتفع

معصومه سخن غلام را اینگونه تصحیح می کند که: این ادعا کذب است چراکه به هنگام نیاز مصرف مواد مخدر مرا برای یافتن مقداری پول به خارج از اتاق هدایت می کند و عمدتاً می گوید فقط با پول برگرد.

وی ادامه می دهد: در اتاقی که زندگی می کنیم به جز برق که آنرا هم از خانه باغ همسایه گرفته ایم، هیچ چیز نداریم، فاصله محل زندگی مان تا آب ۲۰۰ متر است و این درحالی است که باغ های مجاور برای آبیاری آب را در جوی نزدیکی مان رها کنند وگر نه در غیر این صورت باید از جای دیگر آب بیآوریم و این تنها مشکلمان نیست بلکه سرامست که ما را اذیت می کند.

● در مقابل مسئولان زبانه‌مان قاصر است

اینبانوی حاشیه نشین درباره کمک های دولتی می گوید: به واسطه اعتیاد شدید غلامحسین به مواد مخدر از اخذ کمک های دولتی عاجز هستم چراکه با خودم می گویم در مقابل مسئولان چه چیز برای گفتن دارم؟

معصومه درحالی که اشک خود را پاک می کند، ادامه می دهد: به مسئولان چه بگویم؟ بگویم شوهرم معتاد است و سرپناهی نداریم؟ می گویند چرا ترک نمی کند و چگونه است که خرج اعتیاد خود را دارد اما خرج زندگی روزمره را ندارد و فکر می کنم که سخنشان نیز درست است. وی ادامه می دهد: اگر بگویم فرزندم را در مدرسه نام نویسی کنید می دانم که غلام نمی گذارد چرا که علی را برای کارگری به مکانی (نامعلوم) می برد و معتقد است سارا با رفتن به مدرسه و قیاس وضعیت خود با سایرین از خانواده خود بیزار می شود پس چه باید کرد جز خون دل خوردن.

معصومه در پاسخ به این سوال که غلامحسین خرج اعتیاد خود را چگونه می یابد، اظهار دارد: عمدتاً نسبت به جمع اوری و فروختن زباله های بازیافتی این امر را محقق می سازد اما در بسیاری از موارد نمی دانم این مقدار پول را از کجا می آورد چون عمده زمانم را در خارج از منزل کارگری و یا به دنبال کار ثابت می گردم. وی با اشاره به پل زیر گذر جاده رودیان به شاهرود، می افزاید: غلام را دوست دارم

علی ۱۰ ساله و سارا شش ساله است و متأسفانه هیچکدام به مدرسه نرفته اند. همسر غلامحسین نیز درباره شرایط زندگی با وی می گوید: در اوایل همه چیز خوب بود اما کم کم متوجه اعتیاد همسرم شدم و از آنروز روی خوش در زندگی مان ندیده ام مدتی در یونس آباد اتاقی را از پیرزنی اجاره کرده بودیم که آن هم به دلیل فوت آن مرحومه از دستمان رفت.

معصومه اظهار دارد: ای کاش به زندگی پیش از مهاجرت باز می گشتم چرا که دوران خوبی را داشتیم، غلام را دوست داشتیم و زندگی برایم رنگ و طعمی داشت اما امروز با کار در منازل مردم نه تنها زندگی ام رنگ و بویی ندارد بلکه از همه چیز خسته ام چراکه مدت سه سال است دیگر رنگ منزل مسکونی مسقف را ندیده ام.

وی ادامه می دهد: درآمدمان اندک است چرا که من در ماه ۱۰ روز می توانم کار کنم و غلامحسین... هیچ! و اکنون مدت سه ماه است در خانه ای مخروبه و بدون پنجره زندگی می کنیم که بسیار در گرمایش آن با مشکل مواجه هستیم.

غلام درباره کار همسرش در منازل مردم، می گوید: با کار کردن او مخالفم چرا که زن نباید در خارج از خانه کار کند لیکن سعی می کنم هر جا که او کاری پیدا کند خودم به جای وی بروم.

● حاشیه نشینان از زندگی خود می گویند

یکی از این حاشیه نشینان درباره علت مهاجرت خود به شاهرود می گوید: دوازده سال پیش و تنها دو هفته پس از ازدواج، از زابل به شاهرود آمدم و تنها دلیل این امر نیز یافتن کار و زندگی بهتر برای خود و همسرم می دیدم.

غلام حسین درباره علت انتخاب شاهرود به عنوان هدف مهاجرت ادامه می دهد: برای ماه عسل با ۱۰۰ هزار تومان پول نقد به مشهد مقدس آمدم و برای یافتن کار بدون برنامه ریزی قبلی و به یکباره قصد سفر به تهران کردم اما در شاهرود به واسطه اتمام پول نقد توقف کردم لیکن قرار را بر این گذاشتیم که پس از دو روز کارگری و دریافت مزد راهی تهران شوم. وی اظهار دارد: در بدو ورود به شاهرود به کارگری ساختمان پرداختم و در همینجا ماندگار شدم لیکن برای همسرم در رودیان منزلی اجاره کردم اما به واسطه اعتیاد به مواد مخدر و عدم توانایی در کارگری به اجبار زاغه نشینی را برگزیدم.

این هموطن اهل زابل، با بیان اینکه از مهاجرت پشیمان هستم، تأکید دارد: در دو سال ابتدایی مهاجرت، زندگی برایم سخت نبود اما اعتیاد روزگار من و همسرم که تا آن زمان صاحب دو فرزند نیز شده بودیم را دگرگون کرد اما راه بازگشت ندارم چراکه خانواده ام به گمان زندگی خوش برای من و خانواده ام هستند که در واقع این چنین نیست.

غلامحسین در توضیح عوامل عدم توانایی در بازگشت به منزل، اظهار می دارد: نمی توانم به زابل و روستایمان کمک برگردم چرا که روی مقابله با پدرم را در این حال و روز ندارم و از سوی دیگر گرفتاری ام به مواد مخدر توانایی سفر را تا بسطام نیز برایم نگذاشته است.

وی ادامه می دهد: متأسفانه امروز از راه جمع اوری زباله ها و کارگری همسرم در منازل اصطلاحاً بالای شهر ارتزاق می کنیم اما نگران آینده فرزندانم هستم چرا که امروز

کوچک و بزرگ، تکدی گری، مشکلات اجتماعی و... نیز به بار می آید. کمالی اظهار دارد: وقتی مهاجران نتوانند زندگی رویایی خود را در شهرهای هدف بیابند، مجبور به ارتکاب جرایم ریز و درشت می شوند که مشکلاتی را برای جامعه به وجود می آورد.

● نقش مسئولان در ساماندهی پدیده حاشیه نشینی

این کارشناس درباره نقش مسئولان در برخورد با پدیده حاشیه نشینی نیز می گوید: عمدتاً دو نوع برخورد با حاشیه نشینان وجود دارد نخست اینکه مسئولان تنها به دنبال حذف این قشر از چهره جامعه می گردند و به بیان ساده تر برخی مسئولان مخصوصاً در ایامی مانند نوروز که مسافران عبوری چهره شهر را تغییر می دهند، برای حفظ وجهه شهر، به دنبال پنهان کردن زوایای زندگی زاغه نشینان هستند.

کمالی با انتقاد از این شیوه برخورد، ادامه می دهد: متأسفانه برخی حاضرند برای حفظ چهره شهری و خالی نشان دادن فضاهای شهر از حاشیه نشینان، این قشر را طرد کرده و حتی به صورت موقت و برای ایام خاصی مانند نوروز، وجهه شهر را به صورت ظاهری حفظ کنند که این امر قطعاً پرازنده ارزش های انسانی نیست. وی ادامه اظهار دارد: اما شیوه دوم این است که مسئولان نسبت به ساماندهی زاغه نشینان در مراکزی که دارای حداقل های زندگی اجتماعی است، حاشیه نشینان را ساماندهی کرده و نسبت به حمایت از آنها هرچند به صورت موقت و تا زمانی که تکلیف آنها برای بازگشت به دیارشان روشن شود، از آنها نگهداری می کنند.

کمالی در تأیید این شیوه برخورد، می گوید: به نظر می رسد این شیوه می تواند در کاهش آسیب های اجتماعی ناشی از حاشیه نشینی موثر باشد و در این روش هم زاغه نشینان نافع هستند و هم جامعه از این باب نفع می برد.

و همینطور فرزندانم را اما بارها با خود فکر کرده‌ام از روی این پل خود را به پایین پرت کنم اما نمی‌توانم چراکه فکر زندگی سارا بدون من برایم سخت است هرچند اکنون نیز برای او آینده ای متصور نیستم چراکه او نیز مانند من بدبخت است.

● مسئولان از حاشیه نشینی می‌گویند

رئیس اداره بهزیستی شهرستان شاهرود نیز در تعریف حاشیه نشین از دیدگاه دولت، گفت: حاشیه نشین به اشخاصی گفته می‌شود که از شهر و روستای خود به دلیل شرایط نامناسب اقتصادی مهاجرت کرده و به واسطه عدم توانایی مالی مناسب، قادر

نوجوانان به همه واجدان شرایط خدمات می‌دهد. وی افزود: خدمات اداره بهزیستی شهرستان شاهرود درباره تکدی گران در سنین بالا صدق نمی‌کند همچنین اورژانس ۱۲۳ بهزیستی شاهرود به صورت شبانه روزی با گشت‌های مستمر نسبت به گزارش وضعیت نامناسب کودکان و یا حاشیه نشینان به مراجع ذی ربط اقدام می‌کند.

رئیس بهزیستی شهرستان شاهرود در ادامه بیان داشت: اورژانس اجتماعی شهرستان آمادگی دارد نسبت به گزارش‌های مردمی درباره کودکان کار، حاشیه نشینان، بد رفتاری با خانواده و ... اقدام کند.

مسکن تنها می‌تواند در رابطه با ساخت و سازهای غیر مجاز روستایی به مراجع قضایی گزارش دهد و جالب اینجاست که حتی در کمیسیون بررسی مسائلی چون حاشیه نشینی، اصلا بنیاد مسکن عضو نیست هر چند در زمان فرمانداری مهندس هاشمی بنیاد مسکن تنها عضو افتخاری این کمیسیون است که حق رای ندارد لیکن شما باید به دنبال پاسخ سوال خود در مراجعی باشید که حق رای دارند.

● عمده حاشیه نشینان کارگران فصلی هستند

شهردار رودیان نیز عمده حاشیه نشینان را کارگران فصلی نامید و گفت: اکثر حاشیه

گفت: در رودیان اصلا حاشیه نشین وجود ندارد.

این عضو شورای اسلامی که مصاحبه خود با ما را منوط به عدم درج نام خود دانست، بیان داشت: نه تنها در رودیان بلکه در سایر نقاط شهرستان شاهرود نیز پدیده‌ای به نام حاشیه نشین وجود ندارد و تصاویری که شما از کپر نشینان، داغه نشینان و ... می‌بینید یا در شهرهای بزرگ و یا در فیلم‌های سینمایی نمود پیدا می‌کنند.

وی ادامه داد: اگر چند کارگری که در فصول برداشت محصول از استان‌های عمدتاً جنوبی ایران به شاهرود و مخصوصاً رودیان مهاجرت می‌کنند را حاشیه نشین بنامید کاملاً در اشتباه هستید چراکه این قشر

به تهیه خانه‌های مناسب شهری نیستند. حسن غربا خاطر نشان کرد: این اشخاص متاسفانه به واسطه مشکلات اقتصادی، عمدتاً به مشاغل درجه دو یا سه روی می‌آورند که عموماً افراد جامعه میزبان مخصوصاً جوانان به آنها تن نمی‌دهند. وی افزود: مشکلاتی از قبیل بهداشت، درمان، اعتیاد، بد رفتاری با همسر و فرزندان، تعارض فرهنگی، دوری از خانه، نا همگونی با جامعه میزبان و ... از جمله مشکلات موجود در این قشر هستند.

این مقام مسئول در پاسخ به این سوال که چه تمهیداتی برای حاشیه نشینی اندیشیده‌اید، بیان داشت: حاشیه نشینی در حوزه کاری بهزیستی قرار ندارد و ما می‌توانیم فقط و فقط کودکان زیر سن قانونی که بی سرپرست و یا بد سرپرست هستند را در مراکز تخصصی خود مورد حمایت قرار دهیم.

غربا با اشاره به دو مرکز نگهداری کودکان بی سرپرست و بد سرپرست در شهرستان شاهرود، گفت: این دو مرکز برای دختران و پسران در دو مقطه سنی شیرخوار گاه و

● حاشیه نشینان به بنیاد مسکن ارتباطی ندارند

یکی از مسئولان بنیاد مسکن انقلاب اسلامی شهرستان شاهرود با اشاره به معضل حاشیه نشینی در شهرستان، گفت: عمده حاشیه نشینان در جاده‌های مواصلاتی حومه شهرها و روستاهایی مانند بسطام، رودیان، مغان و ... زندگی می‌کنند که در این صورت اسکان آنها هیچ ارتباطی با بنیاد مسکن ندارد.

این مسئول که نخواست نام خود را فاش کند، بیان داشت: بنیاد مسکن تنها می‌تواند تنظیم گزارش از شکایات در رابطه با ساخت و سازهای غیر مجاز و یا سکونت‌های غیر مجاز در باغات، مزارع و ... روستایی و ارسال آن به مقامات بالا دستی اقدام کند.

وی افزود: بنیاد مسکن انقلاب اسلامی تنها متولی واگذاری زمین، ساماندهی معابر روستایی، طرح‌های روستاها و ... است و حاشیه نشینی به ارگان‌هایی چون فرمانداری، قوه قضائیه، بهزیستی، شهرداری و ... مرتبط است.

این مقام مسئول همچنین گفت: بنیاد

نشینان در فصول میوه‌های حوالی میدان ولایت شاهرود گرد هم می‌آیند تا باغداران نسبت به انتقال آنها به باغاتشان اقدام کنند اما این عزیزان متولی خاصی در شهر ندارند.

محمدرضا بیاری خاطر نشان کرد: در حوزه شهری رودیان محل خاص یا برنامه‌ای مدون برای ساماندهی این قبیل کارگران و یا احتمالاً ساکنان اهل شهرهای دیگر وجود ندارد لیکن به نظر می‌رسد به واسطه تجمع و استقرار آنها در محدوده شهری شاهرود، متولی ساماندهی و رسیدگی به امورشان شهرداری این شهر است.

وی ادامه می‌دهد: شاید در آینده و با تعامل مسئولان بتوان فضایی را برای ساماندهی قشر عمدتاً کارگر حاشیه نشین در نظر گرفت اما برای اطلاعات بیشتر در این زمینه می‌بایست با شورای اسلامی شهر گفتگو کرد.

● حاشیه نشین نداریم

یکی از اعضای شورای شهر رودیان نیز در اظهار نظری جالب درباره حاشیه نشینان،

از تمکن مالی خوبی برخوردارند چراکه در غیر این صورت توانایی پرداخت هزینه رفت و آمد خود و خانواده‌های عمدتاً پر جمعیتشان را از سیستان و بلوچستان به شاهرود را نیز نداشتند.

این عضو شورای رودیان در ادامه گفت: شخصی که می‌تواند هزینه ایاب و ذهاب شش یا هفت نفر را از سیستان تا استان‌های شمالی بپردازد قطعاً توانایی پرداخت اجاره بهای منزلی کوچک را نیز در رودیان دارد چراکه هم اکنون بنده با داشتن تنها یک فرزند برخی اوقات به دلیل نداشتن پول کافی توفیق زیارت حرم امام رضا (ع) را نیز ندارم.

وی با بیان اینکه زندگی در باغات و در منازل روستایی حاشیه نشینی نیست، بیان داشت: اگر به قانون مراجعه کنید حاشیه نشین به شخصی گفته می‌شود که کیلومترها از شهر و تمدن به دور باشد و در عین فقر، در شرایط بهداشتی نامناسب و با مشکلات عدیده روبرو باشد لیکن رودیان با وجود فاصله شش کیلومتری از شاهرود، حاشیه محسوب نمی‌شود.

بررسی پدیده حاشیه نشینی در فارس

۲۰۰ حاشیه نشین در ده محله شیراز

هادی فتوحی

کلانشهر شیراز ۲۰۰ هزار نفر حاشیه نشین دارد، به بیان دیگر جمعیت حاشیه نشین شیراز به اندازه یک شهر است که ساکنان آن با فرهنگهای متفاوت گرد هم شده اند و شرایط را برای وقوع جرائم مهیا کرده اند.

در فراگرد نوسازی و توسعه، شهرها روند پیشرفت سریعی دارند، شهرهای بزرگ در این فراگرد مرتب در حال تغییر و تحولات فیزیکی و کالبدی است، این تغییر و تحولات نه تنها در حوزه کالبد بلکه در حوزه های عمیق تری نیز خود را نشان می دهد.

توسعه شعر به معنای ایجاد فرصتهای بیشتر اشتغال است و این فرصتهای اشتغال جاذبه ای خواهد بود برای افرادی که در شهرهای کوچک، مناطق روستایی و نقاط محروم در پی عواملی نظیر خشکسالی، کاهش منابع طبیعی و... اشتغال خود را از دست داده اند. این جاذبه باعث می شود خانواده ها به امید یافتن اشتغال به شهرهای بزرگتر کوچ کنند اما به خاطر عدم توانایی مالی در تامین مسکن در این شهرها، ناچارند در حاشیه های آن زندگی کنند.

معضل حاشیه نشینی از جمله مباحثی است که نه تنها در شهر شیراز بلکه در اکثر کلان شهرهای کشور وجود دارد اما در شیراز این مشکل به گونه ای است که باید میزبان کم کاری در روستاها و حتی استانهای کمتر توسعه یافته همسایه خود باشد.

حاشیه نشینی را می توان یکی از مراحل اولیه مهاجرت و کوچ دانست زیرا زمانیکه یک خانواده در شهرستان و روستاهای اطراف، محیط را برای پیشرفت و موفقیت فراهم نمی بیند اقدام به مهاجرت می کند و در این موقع است که حضور یک خانواده روستایی با توان مالی پایین در یک کلان شهر با نرخ بالای زندگی آنها مجبور به امرار معاش از راه های نامناسب و زندگی در محلات توسعه نیافته کلان شهر می کند. زرق و برق زندگی شهر نشینی برای جوانان روستایی و حتی شهرهای کوچک، آنها را مجبور به مهاجرت برای رسیدن به این آرمانهای خیالی خود می کند که در بدو ورود به کلانشهرها به گونه ای دیگر نمایان می شود و تمامی آنها تفاوت اجتماعی خود با محیط را به خوبی احساس می کند. جبران تفاوت های اجتماعی و یا تامین

فارس

ای شیراز روی می دهد دزدیدن آب، برق و دیگر مباحث خدماتی است که این کار شروعی برای دیگر موارد جرم است. احمدی زاده تاکید کرد: برنامه ریزی های مختلفی برای رفع این مشکلات در شیراز شده اما همچنان جای کار زیادی وجود دارد زیرا خشکسالی استان فارس ادامه دارد و گروه های مختلفی از روستاها و شهرهای کوچک به سمت شیراز آمده اند.

● ۲۰۰ هزار حاشیه نشین در شیراز

اما مدیر کل امور اجتماعی و فرهنگی استانداری فارس با اشاره به اینکه طبق آمار سال ۹۰ در حال حاضر ۲۰۰ هزار حاشیه نشین در شیراز وجود دارند، گفت: مطالعات در خصوص حاشیه نشینی در شیراز در سال ۸۵ انجام شده و ۱۰ محله به عنوان مناطق کمتر توسعه یافته که فاقد مهارت شغلی، افراد مهاجر و حتی در برخی از مواقع از خدمات اجتماعی محروم هستند و مسائل و مشکلات خاص خودشان را دارند شناسایی شدند.

علی محمد موسوی ادامه داد: کارگروهی در استان در جهت ساماندهی وضعیت حاشیه نشینی ایجاد شده که در اولین قدم اقدام به راه اندازی خانه محله در مکانهای مشخص شده کرده ایم.

وی تصریح کرد: در هر محله یک خانه محله داریم که تمامی دستگاه های مربوط به توانمندی اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی باید فعالیت داشته باشند و طبق برنامه و زمانبندی مشخص از طریق منابع و اعتباراتی که در اختیار دستگاه ها است باید سرویس ارائه کنند.

مدیر کل امور اجتماعی و فرهنگی استانداری فارس تاکید کرد: چنین محلاتی نه تنها در شیراز بلکه در شهرستانهایی همچون مرودشت و کارون نیز وجود دارد که در این شهرها نیز خانه محله ایجاد شده است. موسوی با اشاره به اینکه آمار تعداد جمعیت ما در سال ۹۰ کاهش حاشیه نشینی را نشان می دهد، گفت: سال ۹۰ که مقایسه با سال ۸۵ کاهش جمعیت

می توان آنها را از خانواده های مرفه شهر دانست اما زمانیکه در اواخر ساعت شب قصد رفتن به سمت منزل را دارند نظر شما کاملاً تغییر می کند.

محسن صالحی ادامه داد: اگر این جوانان را دختران تشکیل می دهند که در ساعات پایانی شب به طور شریکی یک تاکسی می گیرند و زمانیکه ما آدرس مقصد را سوال می کنیم مکانی را به ما اعلام می کنند که در ساعات روز هم خیلی جرات می خواهد در این محلات تردد کرد.

وی افزود: مشکلات مالی آنها به حدی است که بیش از ۵۰ درصد کرایه واقعی تاکسی را نمی توانند پرداخت کنند در حالیکه لباس های آنها چیز دیگری را می گوید به همین دلیل رانندگان تاکسی زمانیکه مقصد آنها را سوال می کنند کرایه را همان اول دریافت می کنند.

● منبع اکثر جرائم در شیراز از حاشیه نشینی است

اما مدیر کل امنیتی و انتظامی استانداری فارس، با اشاره به اینکه شروع تمامی جرائم و تخلفات از حاشیه نشینی است، گفت: حاشیه نشینی به عنوان یک پدیده مشکل دار در اکثر کلان شهرها مطرح است به خصوص با توجه به خشکسالی های استان فارس به طور حتم این روند در شیراز افزایش پیدا می کند.

احمد احمدی زاده افزود: جای تاسف که منبع اکثر جرائم در استان فارس و شهر شیراز نیز از همین حاشیه نشینی هاست. وی با بیان اینکه برای مدیریت کردن این مجموعه نیازمند همکاری تمامی دستگاهها هستیم، گفت: برای مدیریت کردن، پیشگیری و ساماندهی حاشیه نشینی ها و روند فرهنگی آنها نیازمند همکاری تمامی دستگاه ها هستیم زیرا کار به حدی بزرگ است که به تهایی هیچ ارگانی قادر به رفع مشکلات آنها نیست.

مدیر کل امنیتی و انتظامی استانداری فارس ادامه داد: اولین تخلفی که در مناطق حاشیه

هزینه های زندگی مهاجرین را مجبور به انجام کارهای مختلف می کند که همین روند باعث شد بخش زیادی از جرائم و تخلفات شهری از حاشیه نشینی آغاز شود زیرا خانواده ای که برای زندگی بهتر به کلان شهر سفر کرده امروز مجبور می شود که برای زندگی کردن تلاش کند. پدر خانواده و یا جوانانی که هر کدام در روستا و شهرهای کوچک خود دارای نوع زندگی متوسط بودند امروز در حاشیه شهر شیراز در کمترین سطح زندگی و برای رفع مشکلات خود نیز دست به هر کاری می زنند هر چند که برخی از این مهاجرین نیز می توانند خود را با جامعه شهری کلان هماهنگ کنند.

حاشیه نشینی امروز شیراز نیز در همین مباحث است به گونه ای که تفاوت های طبقات اجتماعی در شیراز باعث شده حاشیه نشینان در محلات توسعه نیافته به دلیل اینکه خودشان را با دیگران در ظاهر هماهنگ نشان دهند با استفاده از روش های مختلف کسب درآمد می کنند.

کارشناسان اعتقاد دارند که حاشیه نشینی نه تنها باعث شده که جرائم در کلانشهر شیراز رشد یابد بلکه تفاوت های فرهنگی طیف حاشیه نشین و شهر نشین منجر به ناسازگاریهای فرهنگی بین حاشیه نشینان می شود.

این ناسازگاری فرهنگی در جوانان خانواده های حاشیه نشین باعث می شود آنها بخواهند خود را هرچه سریعتر با فرهنگ قالب شهر میزبان هماهنگ کنند که در نهایت چالشهای فرهنگی عمیقی را برای آنها در پی خواهد داشت.

یکی از رانندگان تاکسی مستقر در یکی از مجموعه تجاری شیراز، با اشاره به اینکه نیمی از دختران و پسرای که پاساژگردی می کنند از مناطق جنوبی و حاشیه ای شیراز هستند، گفت: همواره شاهد افزایش حضور جوانان در این مراکز تجاری هستیم که هر کدام با جدید ترین مدل های لباس و ظاهر در این محل حضور دارند که نگاه

کانونی برای بروز ناهنجاری‌ها و رفتارهای خلاف امنیت اجتماعی از جمله خرید، توزیع و مصرف مواد مخدر و جرائم خرد و کلان تبدیل کرده‌اند.

عضو مرکز مطالعات راهبردی ناجا اظهار داشت: در واقع آنچه که باعث شده برخی از اهالی محلی هم به این گروه‌ها بپیوندند توسعه نامتوازن شهر بوده به گونه‌ای که بخشی از شهر از امکانات بالقوه و بالفعل برخوردار است اما بخش دیگری به هر دلیلی از مزایای پیشرفت محروم مانده است.

وی ادامه داد: همین موضوع باعث شده که تعدادی از جمعیت شیراز به واسطه برخورداری کمتر از امکانات، اشتغال و... تبدیل به قشر محرومی شوند که چیزی برای از دست دادن نداشته و راهی برای کسب معاش و زندگی خود ندارند و اجباراً به کارهای خلاف رو می‌آورند.

سردار سجادیان ادامه داد: اما گروه آخر یعنی حاشیه نشینان خارج از مرزهای شهر نیز کسانی هستند که توانسته‌اند خود را با روند توسعه‌ای که از مدتها قبل در کشور شروع شده هماهنگ و ادغام کنند و در مقابل نیز گام موثری از سوی متولیان امر

و مشروع یا شغل مناسب و همچنین حاکم بودن فرهنگ فقر و ناهمگون به تدریج تبدیل به کانون‌های بزهکاری می‌شود. عضو مرکز مطالعات راهبردی ناجا تصریح کرد: به عبارت دیگر فردی که از تأمین معاش برای خود و خانواده محروم است و از فرهنگ فقر و ناهمگون در محل رنج می‌برد، ناچاراً و به مرور زمان به سمت کسب و کار غیرمجاز کشیده می‌شود زیرا چیزی برای از دست دادن ندارد که به خاطر آن از برخورد با قانون حذر کند.

وی با اشاره به اینکه توسعه نامتوازن و ناپایدار در نقاط بیشتر توسعه یافته هم آسیب‌های زیادی به بار می‌آورد و اقشاری را در همان قطبها آسیب پذیرتر می‌کند، افزود: این مسئله را نیز در شهر شیراز می‌توان شاهد بود و به طور خاص در مورد حاشیه نشینی در شیراز این معضل در سه نقطه از شهر مشهود بوده، یکی در بافت قدیمی مرکز شهر، دوم در بخشهایی از نقاط حاشیه‌ای شهر مانند مهدی آباد، سلطان آباد، ترکان، شرغان و... و دیگری در محدوده‌های خارج از مناطقی که جزء شهر شیراز به شمار می‌روند.

سردار سجادیان به تشریح این موضوع

حاشیه نشینی در شیراز به خبرنگار ما گفت: حاشیه نشینی در شهرهای بزرگ، نامناسب بودن مبلمان شهری و گستردگی بافتهای فرسوده باعث بروز ناهنجاری‌های اجتماعی در این شهرها می‌شود.

سردار سیروس سجادیان ادامه داد: ساماندهی حاشیه نشینان در شهرهای بزرگ یکی از ضروری‌ترین توسعه امنیت پایدار در شهرهاست زیرا که سرریز ناامنی این مناطق توسط افراد بزهکار در حاشیه نشین‌ها تهدید بزرگی برای مردم محسوب می‌شوند که معتادان و افراد بیکار عموماً مبادرت به سرقت‌های خرد در سطح شهرها می‌کنند.

این کارشناس انتظامی حاشیه نشینی را بازتاب توسعه نامتوازن دانست و بیان کرد: این معضل در مناطق توسعه یافته رخ می‌دهد بدین گونه که برای مردم نقاط دیگری که از توسعه محروم مانده‌اند مناطق حاشیه‌ای که نظارت کمتری صورت می‌پذیرد تبدیل به جاذبه می‌شود.

وی بیان کرد: معمولاً افراد بعد از مهاجرت به قطب توسعه به لحاظ اینکه از تخصص کافی برای ادغام در جامعه مهاجر پذیر برخوردار نیستند ناچار می‌شوند به کارهایی رو بیاورند که نیازی به مهارت و تخصص

حاشیه نشین را داشته ایم که نشان از آن دارد که این افراد تحت تاثیر برنامه‌های فرهنگی تلاش برای بالا بردن جایگاه اجتماعی خود دارند.

وی تأکید کرد: اما باید توجه داشت که همچنان مشکلات در حاشیه نشینی وجود دارد و باید به گونه‌ای برنامه ریزی‌های خود را توسعه دهیم که این مناطق نیز دارای امکانات اولیه شوند و ساکنان نیز از خدمات واقعی شهر بهره مند شوند.

مدیر کل فرهنگی و اجتماعی استانداری فارس افزود: زمانی که که امکانات را در اختیار این محلات قرار دهیم در آن زمان نیز باید از ساکنان آنها انتظار تغییر روش زندگی فردی و اجتماعی را داشته باشیم.

نماینده مردم شیراز در مجلس شورای اسلامی با اشاره به وضعیت حاشیه نشینی در شهر شیراز گفت: بیشترین مشکل حاشیه نشینی کلانشهرها در کشور مربوط به شهر مشهد است و پس از آن دیگر کلانشهرها از جمله شیراز از این موضوع رنج می‌برد. زاغه نشینی شیراز / مخروبه‌های شیراز

جعفر قادری ادامه داد: برخی از افراد به دلیل مشکلاتی که در شهرها و روستاهای کوچک خود دارند به شهر سفر کرده و در حاشیه شهرها سکونت می‌کنند.

وی با بیان اینکه حضور این افراد مشکلات زیادی را برای شهرها به وجود آورده، اظهار داشت: ایجاد روستاها چه در حریم و چه در خارج از حریم مشکل قانونی دارد.

نماینده مردم شیراز در مجلس شورای اسلامی ادامه داد: در داخل حریم نیز بنیاد مسکن، شهرداری و... مسئول پیگیری این موضوعات هستند اما مناسبانه هیچکدام از این دستگاه‌ها به وظایف خود به خوبی عمل نکرده و از زیر بار مسئولیت شانه خالی می‌کنند.

قادری گفت: ساخت و سازهای بی حساب در حریم شهرها یا خارج از محدوده روستا مشکلاتی را به وجود آورده از این رو باید این موضوع به صورت جدی پیگیری شود. وی با تأکید بر رفع مشکلات حاشیه نشینی بیان کرد: زمانی که ساخت و ساز مبتنی بر ضوابط شهرسازی نباشد کاربری رعایت نشود و... به طور حتم با اولین زلزله ساختمانها فرو می‌ریزد و مشکلاتی به وجود می‌آید.

نماینده مردم شیراز در مجلس شورای اسلامی افزود: علاوه بر این افراد حاشیه نشین هزینه‌ای را به دستگاه‌های خدمات رسانی از جمله آب، برق، گاز و... پرداخت نمی‌کنند و این امر باعث تحمیل هزینه‌های میلیاردری به دستگاه‌ها می‌شود.

وی اظهار داشت: علاوه بر این مشکلات دیگری نیز با این حاشیه نشینی‌ها به وجود می‌آید از این رو ضروری است که این موضوع به صورت یک ضرورت در دستور کار قرار گیرد و هر چه سریعتر برای رفع آن اقدام شود.

● تبدیل مناطق حاشیه نشین به کانون بزهکاری

عضو مرکز مطالعات راهبردی ناجا و فرمانده سابق انتظامی استان فارس در خصوص

برای آنها در اقتصاد بر داشته نشده است. وی گفت: بخشی از این گروه‌ها که در فرآیند توسعه کشور اقتصاد بومی خود را رها کرده‌اند اغلب فقر بر زندگی آنان مستولی شده است.

این کارشناس انتظامی بیان کرد: به جز این سه گروه که به صورت بالقوه و بالفعل امنیت اجتماعی را برای سایر شهروندان به خطر می‌اندازند، گروه چهارمی در حال شکل گیری است که از چند سال قبل به واسطه خشکسالی اخیر که معاش خود را از دست داده‌اند کسانی هستند که بسیاری از آنها به واسطه توسعه نایافتگی در بخش‌های دیگر هم ادغام نشده‌اند می‌توان دامن زدن به ناهنجاریهای اجتماعی از قبیل سرقت و سایر جرائم مواد مخدر را در این گروه هم دید.

پرداخت و گفت: در مورد مرکز شهر به واسطه توسعه نامتوازن و خالی شدن بافت قدیم شهر از جمعیت نسبتاً متمول و فرهینخته به نفع مناطق شمال غرب شهر و حضور تعداد اندکی از مردم اصیل محلی و متدین کم درآمد، محله‌های مرکزی این شهر از قبیل سنگ سیاه و... را مستعد حضور مهاجران از روستاها و شهرستانهای استان و سایر شهرهای کشور و اتباع خارجی و در موارد زیادی معتادان کرده که سبب ناراحتی ساکنین اصیل در آن محلات نیز شده است.

وی افزود: در مورد حاشیه نشینی در شهر که بیشترین آسیب پذیری امنیتی را در بر دارد گروه‌های مختلفی و اغلب مهاجرانی که از سایر نقاط آسیب پذیر فارس به آن منطقه مهاجرت کرده‌اند آن مناطق را به

ندارد اما واقعیت این است که به واسطه نداشتن مهارت، اغلب از داشتن شغلی که بتوانند معاش خود را تأمین کنند محروم هستند.

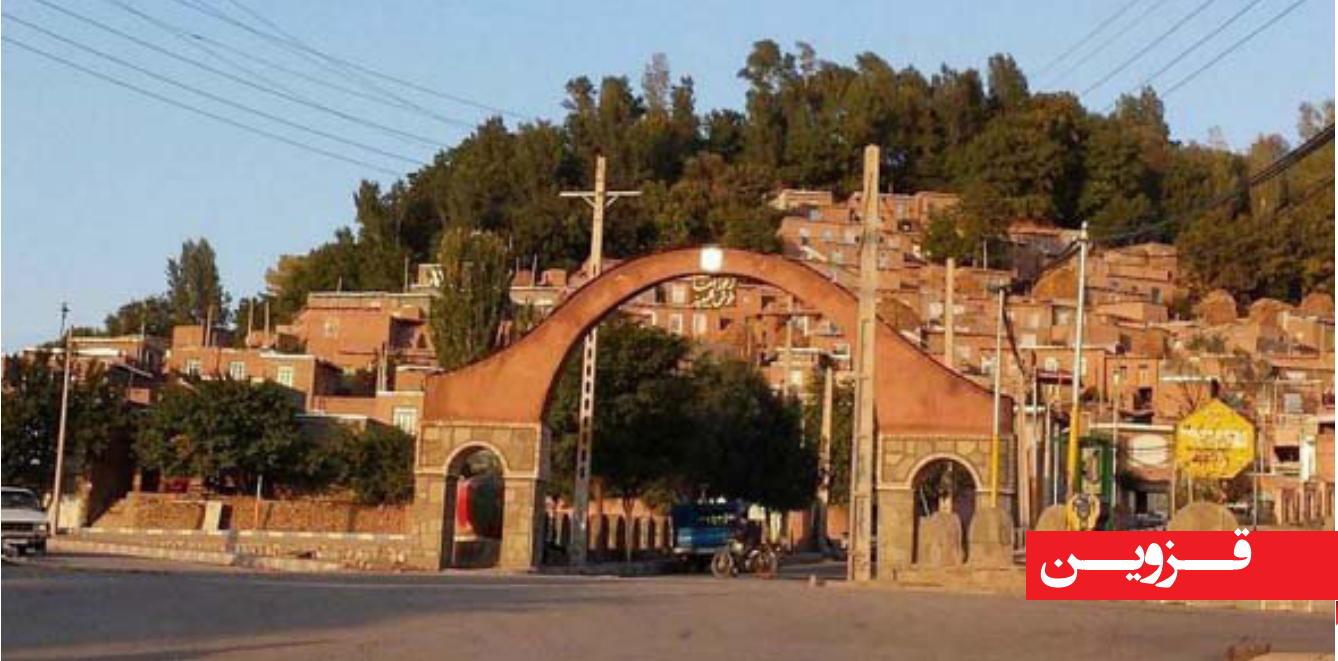
سردار سجادیان گفت: حاشیه نشینها پس از مهاجرت به قطب توسعه اغلب نه پول و نه شناخت کافی دارند تا بتوانند در مناطق مرفه و یا نسبتاً مرفه شهر ساکن شوند در نتیجه به ساختن سرپناه‌هایی که به اصطلاح حلبی آباد خوانده می‌شود در حاشیه شهرها رو می‌آورند.

وی اظهار داشت: اینجاست که مشکلات امنیتی گروه‌های آسیب‌زا برای سایر شهروندان ایجاد می‌شود زیرا حلبی‌آبادها تبدیل به محلی برای برخورد افراد محروم، کم درآمد و عموماً کم سواد می‌شود و این ارتباط نزدیک در کنار نداشتن درآمد مطلوب

بررسی پدیده حاشیه نشینی در قزوین

روستاهای خالی از سکنه و گریز به حاشیه های شهر

قزوین

هاشم الپوری

نام مهاجرت و حاشیه نشینی با نام و تاریخ شهر قزوین عجین شده به گونه ای که تا قزوین و حیات آن بوده این شهر میزبان مهاجران و حاشیه نشینی بوده که بعدها فرزندان آن محسوب شده اند، بر همین اساس بسیاری از خاندانهایی که موسوم به قزوینی های اصیل هستند در اصل مهاجرانی بودند که از سرزمین های دور و نزدیک وارد این شهر شدند.

کرد: جابجایی جمعیت شهری و روستایی می تواند مشکلات سیاسی، اجتماعی، فرهنگی ایجاد کند که یکی از این پیامدها در شهرهای بزرگ شاهد حاشیه نشینی مدرن است که شاید از نوع حلی آباد و کپرنشینی نباشد اما برای ما نگران کننده است. استاندار قزوین یادآور شد: رویکرد ما نگاه به آینده است و از فرماندار قزوین انتظار داریم در همین مدت کوتاه با عزم جدی برای حل مسائل شهرستان قزوین و بررسی این مشکلات اقدام کند.

محلات حاشیه نشینی قزوین فراتر از آمارهای رسمی است شهر قزوین در حال حاضر دارای سه سکونتگاه غیر رسمی حاشیه نشینی شامل باغ نشاط، محله لالوها و کوی بهار است که از این میان باغ نشاط بیشترین جمعیت را به خود اختصاص داده است.

در این بین گرچه طبق آمارهای رسمی این سه سکونت گاه به عنوان محلات حاشیه نشینی و غیر رسمی قزوین معرفی می شوند با این حال دکتر حسن بحرینی معتقد است که تعداد محلات حاشیه نشینی قزوین بیشتر از این سه مورد است.

استاد شهرسازی دانشگاه بیرمنگام می گوید: در بازدید از مجموعه شهر قزوین متوجه می شویم که محلاتی چون: چوبیندر، مشعل دار، ناصرآباد، نجف آباد، نظام آباد هم جزو محلات حاشیه نشینی قزوین محسوب می شوند همچنین محلات قدیمی که علی الظاهر در محاصره بافت جدید شهر قرار دارند مانند هادی آباد و آبگلیک هنوز هم

مشکل آفرین خواهد شد. مرتضی روزبه می گوید: قزوین نباید دچار مسائل حاشیه نشینی می شد اما متأسفانه اکثر شهرهای کشور از جمله قزوین ما دچار آن شده اند که قزوین هم از گذشته با این مشکل روبرو شده است لذا تاکید داریم در این زمینه غفلت نشود و همه مسائل مورد توجه قرار گیرد.

وی ادامه می دهد: توسعه حاشیه نشینی در قزوین، محصول توسعه نامتوازن شهری در قزوین است که ادامه رشد شتابان حاشیه نشینی به طور قطع معضلات زیادی ایجاد می کند.

این مسئول اظهار داشت: ترکیب ناهمگون جمعیتی که در استان به دلیل حاشیه نشینی مدرن اتفاق افتاده معضلات کیفی، فرهنگی و اجتماعی زیادی نیز به همراه داشته است که در این بین با توجه به ویژگی دشت بودن قزوین گسترش شهرها با سرعت بیشتری صورت گرفته و نباید منطق زورآبادی و به هر قیمتی در توسعه شهری اتفاق بیفتد.

روزبه در رابطه با پیامدهای مهاجرت به قزوین و ایجاد حاشیه نشینی نیز بیان

قزوین ساکن هستند. حاشیه نشینی گرچه در طول دهه های متمادی با زندگی مردم استان قزوین عجین شده است اما این پدیده هرگز در قالب بحران بالقوه ای بروز نیافته بود ولی وقوع حوادثی مانند حادثه نظام آباد در سال گذشته که طی آن تنش فزاینده ای میان مهاجران و ساکنان اصلی نظام آباد به وجود آمد، نشان داد حاشیه نشینی در قزوین می تواند رنگ بحران به خود بگیرد بنابراین باید با مطالعه چند و چون این پدیده به شناخت عمیق و کنترل پایدار آن پرداخت. قزوین در معرض حاشیه نشینی مدرن قرار دارد

استاندار قزوین در ریشه یابی وقوع پدیده حاشیه نشینی در قزوین از عامل مهاجرت یاد می کند و می افزاید: خواسته یا ناخواسته یک سری تحول و تغییراتی در حوزه تقسیمات کشوری و شهری رخ داده و جمعیت شهری و روستایی دچار تغییر شده و اگر در سال ۵۷ حدود ۳۰ درصد مردم در شهر ساکن بودند امروز بیش از ۷۰ درصد جمعیت استان در شهرها ساکن شده اند و اگر این وضعیت مدیریت نشود برای همه

با این حال این خصیصه مهاجر پذیری هرگز منتهی به بحران حاشیه نشینی نشده بود اما در سالیان اخیر با شکل گیری حاشیه نشینی نگران کننده در قزوین، این موضوع به یکی از بحران های بالقوه این استان و شهر تبدیل شده است. حاشیه نشینیان بیشتر افراد مهاجری هستند که به علت دافعه هایی که از زادگاه شان وجود دارد، مانند جنگ و بیکاری کمتر به دلیل جاذبه های شهر، زادگاه خود را ترک کرده و به سوی شهرها روی می آورند. آنها از یک سو به دلیل عدم تطبیق با محیط شهرها و از سوی دیگر بر اثر عوامل پس ران شهری از محیط های شهری پس زده می شوند و به تدریج در کانون های به هم پیوسته یا جدا از هم در قسمت هایی از شهر سکنی می گزینند.

محل سکونت، نوع مسکن و سایر جنبه های زندگی ظاهری آنها با محل سکونت متعارف شهرها متفاوت است همچنین آنان از نظر وضعیت فرهنگی و اقتصادی نیز با جمعیت شهری تمایزهایی دارند، به این گروه از افراد که به تعبیری «شبه شهروند» و نه شهروند کامل هستند حاشیه نشینی می گویند.

برهمن اساس حدود ۲۰ میلیون نفر از کل جمعیت کشور در سکونت گاه های غیرمجاز و حاشیه ای زندگی می کنند و به تبع آن قزوین نیز به دلایل متعددی میزبان تعداد قابل توجهی از جمعیت حاشیه نشینی است که در برخی مناطق استان و بیش از همه شهرهای اقبالیه (سلطان آباد سابق) و

بافت حاشیه نشین دارند و از این معضلات رهایی نیافته اند.

● افغانی ها و کردها عمده ترین حاشیه نشین های استان

همزمان با دوران اوج جنگ تحمیلی و سال های پس از آن استانهای غربی کشور و البته قزوین میزبان سیل مهاجرانی بود که از اقلیم کردستان عراق به سوی استان های غربی ایران روانه و چه بسا که هنوز هم ماندگار شدند. البته مهاجرت کردهای عراق به نواحی غربی ایران پیش از آن نیز روی داده بود اما با وقوع جنگ تحمیلی مهاجرت آنها بیش از پیش روی داد که در این بین قزوین نیز پس از استان های آذربایجان غربی، همدان، زنجان از این موج مهاجرت ها بی نصیب نماند.

پس از موج مهاجران کردهای عراق به قزوین و سایر استانها و رونق اقتصادی بیشتر قزوین در سالهای پس از جنگ، مهاجران افغانی نیز به میهمانان ناخوانده پیشین اضافه شدند تا جایی که امروزه محلاتی مانند چوبیندر، نظام آباد، نجف آباد، مشعل دار و حاشیه نشین های اقبالیه و تاکستان از جمله محلاتی هستند که حضور اتباع افغانی در آنها بیش از سایر نواحی استان است ضمن اینکه از داخل کشور نیز مهاجران عمده ای از استان های کردستان و کرمانشاه و استانهای مرکزی مانند کرمان و یزد در قزوین وجود دارد.

در همین رابطه دکتر یربیری در رابطه با احتمال تنش های فرهنگی که بین مردم قزوین و مهاجران وجود دارد می گوید: با در نظر گرفتن اینکه قزوینی ها بیشتر آذری و شیعه و مهاجران افغانی، پاکستانی و کرد عمدتاً سنی هستند می توان از احتمال تنش های مذهبی و قومیتی میان بومی ها و مهاجران حاشیه نشین سخن گفت با این حال تعداد مهاجران بالا نیست و از طرفی سبک زندگی مردم قزوین نیز به دور از تنش های مذهبی و قومیتی است.

استاد انسان شناسی شهری دانشگاه اوهاییو یادآور شد: در هر حال این خود نوعی تهدید بالقوه است که در کنار سایر تهدیداتی چون شورش مهاجران، افزایش بزه کاری، انهدام هویت های شهری، معضلات اقتصادی، روانی و امنیتی و مسائلی از این

دست می تواند برای آینده استان قزوین خطر آفرین باشد و باید پیش از آنکه موضوع حادی شود با اختصاص بودجه و استمداد از تخصص کارشناسان علوم اجتماعی، اقتصادی، امنیتی و شهرسازی این تهدیدات را مرتفع کرد.

● روستا- محله هایی که حاشیه نشینی را تشدید کردند

طی سالیان اخیر با اجرایی کردن طرحی که روستاهای حوالی قزوین را با این شهر به صورت غیرمنفصل ادغام می کرد بسیاری از روستاهای حوالی شهر قزوین در قالب محلاتی از این شهر در آمدند با این حال جز مواردی مانند روستای باراجین غالب این روستا- محله ها امروز جزو مناطق حاشیه نشین قزوین هستند.

این مناطق روستایی در جریان برخورداری از مواهب و امکانات شهری، روستاهایی هستند که به دلیل انفصال از شهر جزو محلات قزوین محسوب نمی شوند اما در جریان آسیب از مضرات سکونت گاههای شهری در ردیف اول قرار دارند.

از طرفی نیز بودجه دهیاری ها به دلیل شهر بودن به این «روستا- محله ها» تعلق نمی گیرد، بنابراین قیمت زمین در این ناحیه پایین است که این مسئله بهترین فرصت را برای ایجاد حاشیه نشینی فراهم می کند.

نمونه این وضعیت، چوبیندر، نظام آباد و باغ نشاط است که دارای ساکنین بومی با فرهنگ و به لحاظ معیشتی در سطح قابل قبولی است اما با ادغام غیراصولی در شهر قزوین و تحمیل شرایط بالاتر کیفی، محملی برای پذیرش مهاجران افغانی شده است.

عضو شورای اسلامی شهر قزوین در همین رابطه می گوید: موضوع مناطق منفصله قزوین یکی از مواردی است که با مخالفت شورای شهر و استاندار مواجه شده است چرا که با ادغام روستاهای اطراف قزوین به شهر در قالب محلات منفصله، مشکلات بسیاری هم برای شهر و هم برای این روستاها ایجاد می شود.

حسین صلح جو ادامه داد: تعداد این روستاها حدود ۱۴ مورد است که یکی از اصلی ترین مشکلات این بود که روستایی که پیوسته در همان بافت روستایی وجود

داشته است و پس از ادغام در شهر می بایست تبدیل به شهر شود حال آنکه نه می توان امکانات را به این سرعت وارد این مناطق کرد و نه ساکنان این نواحی می توانند سریع تر در فرهنگ شهر جذب شوند.

● رفع معضلات فرهنگی مهم ترین راهکار کنترل حاشیه نشینی

عضو شورای شهر قزوین رفع محرومیت های فرهنگی را از مهم ترین راهکارهایی می داند که می تواند مانع از بحران حاشیه نشینی در قزوین شود.

صلح جو اظهار داشت: با این حال رفع همه محرومیت های مناطق حاشیه ای قزوین در کوتاه مدت یک برنامه آرمانی است اما می توان با اتخاذ یک رویکرد بلندمدت و برنامه محور محرومیت های فرهنگی و به تبع آن بخش قابل توجهی از محرومیت های این نواحی را مرتفع کرد.

وی می افزاید: سیستم شهرداری به گونه ای است که درآمدهای حاصل از هر محله و ناحیه را در همان ناحیه هزینه می کند اما مناطق حاشیه نشین قزوین درآمدهای برای شهرداری ندارند از طرفی نیز با رکود ساخت و ساز شهرداری عملاً نمی تواند بودجه چندانی را برای این مناطق مصروف دارد با این حال با تصمیم شورای شهر

از سایر اعتبارات شهر برای این نواحی سرمایه گذاری های فرهنگی صورت می گیرد بر همین اساس در بودجه سال ۹۴ اعتبارات خوبی برای این مناطق در نظر گرفته شده است.

این مسئول می گوید: در مجموعه شورای شهر دغدغه های متعددی در رابطه با حاشیه نشینی و رفع تهدیدات از آن وجود دارد بر همین اساس در جدیدترین مورد چند تن از معتمدان و بزرگان محلی اعم از شخصیت ها و اقراری از مناطق حاشیه نشین به جلسات مشترک با اعضای شورای شهر دعوت شده اند.

وی ادامه می دهد: در این جلسات مشترک مجموعه ای از مهم ترین مشکلات و تهدیدات این نواحی شناسایی شده و طبق برنامه راهکارهایی برای رفع مشکلات در ۹ محور مطرح شده که تقویت فرهنگ عمومی، تحکیم بنیان خانواده، فرهنگ عفاف

و حجاب، ایشار و شهادت، تقویت هویت شهر و انتقال آن به حاشیه نشینان و ایجاد مراکز فرهنگی چون قرائت خانه و مسجد از جمله محورهای این برنامه است.

● نباید از اشتباهات شهرسازی در ایجاد حاشیه نشینی غفلت کرد

معاون امور فرهنگی و اجتماعی شهرداری قزوین نیز در بیان علل بروز حاشیه نشینی در قزوین می گوید: حاشیه نشینی معضلی است که نباید در بررسی دلایل ایجاد آن از مسائل شهرسازی و اشتباهاتی که در شهرسازی روی می دهد، غفلت کرد.

محسن حق شناس در رابطه با پیامدهای این نوع از شهرسازی به خبرنگار مهر اظهار داشت: پس از شهرسازی معیوب و مشکل دار معضلات فرهنگی و اجتماعی در شهر بروز می کند که حاشیه نشینی یکی از همین مشکلات است.

این مسئول ادامه می دهد: برای رفع معضلات ناشی از حاشیه نشینی باید ابتدا ساختار شهرسازی ما بدون مشکل و با در نظر گرفتن تهییدات کوتاه مدت و بلند مدت شهری باشد در آن صورت دیگر افراد سودجو محیط هایی از این دست را محمل مناسبی برای فعالیت های خود نمی یابند. وزارت کشور پیگیر رفع مشکلات حاشیه نشین ها است

حسن کاشی با اشاره به عزم وزارت کشور برای حل مشکلات حاشیه نشین ها می گوید: طبق شصت و ششمین مصوبه شورای اجتماعی کشور به عنوان عالی ترین مرجع تصمیم گیری در مسائل اجتماعی و فرهنگی کمیته ای در هر استان برای بررسی و رفع مشکلات امنیتی، اجتماعی و فرهنگی سکونتگاه های غیررسمی حاشیه نشین تشکیل شده است که جلسات این کمیته ذیل ستاد توانمند سازی استانی سکونت گاه های غیر رسمی و حاشیه نشین برگزار می شود.

مدیر کل دفتر امور اجتماعی استانداری قزوین ادامه می دهد: طبق مصوبات این شورا برای هر یک از دستگاه های زیر مجموعه وزارت خانه ها و یا سایر ارگان ها برنامه ها و وظایفی تعریف شده است که باید در مراکز مربوطه پیگیری شود. وی می افزاید: امروز سکونتگاه های غیر

رسمی حاشیه ای تهدیداتی را با خود به همراه دارند که رفع این رفع تهدیدات امنیتی و اجتماعی از این مناطق با برنامه ای که هر یک از دستگاه های ذیربط ارائه می دهند ضروری است.

کاشی اظهار داشت: ارائه برنامه هایی جهت کاهش تهدیدات اجتماعی، امنیتی و فرهنگی یکی از وظایف دستگاه هاست که اجرا شدن آنها نیازمند طرح در این کمیته، تصویب و تأمین اعتبارات است.

وی اظهار داشت: گذشته از نقاط حاشیه نشین، مدیران باید باب استفاده از تخصص کارشناسان حوزه های مختلف برنامه هایی نیز برای نقاطی که در معرض تهدید هستند داشته باشند تا مانع از آسیب ها پیش از وقوع شود.

● حاشیه نشینی بحران سوم قزوین

استان قزوین در شرایط عادی با دو بحران جدی بی آبی و نیز ورشکستگی واحدهای متعدد صنعتی خود مواجه است که در این بین می توان با توجه به بروز حاشیه نشینی در استان، این پدیده را هم در ردیف بحران های این استان قلمداد کرد با این تفاوت که بحران حاشیه نشینی به شکل بالقوه در استان وجود دارد.

هر روز درب و پنجره خانه ای در روستا بسته می شود و تولیدگری بار سفر می بندد تا به خیل عظیم مصرف کنندگان بپیوندد، آنقدر که ماندن یک جوان در روستا باعث تعجب شده و گاهی از میانگین سنی حدود ۶۰ سال برای جمعیت روستایی سخن به میان می آید که واقعت تلخ پایان روستا را نشان می دهد.

این گروه به عنوان حاشیه نشین در حاشیه شهرها مسکن می گزینند و به هر کاری تن می دهند تا بتوانند زندگی کنند که این آمدها نشان از پیامدهای ناهنجاری ها، بحران هویت، اختلاط فرهنگی و گسست ها را بدنبال دارد و این اتفاق در حالی رخ می دهد که بشر در عمر طولانی تاریخ، همواره موجودی روستائین بوده و در سال ۱۸۰۰ تنها ۳ درصد جمعیت جهان شهرنشین بوده اند.

بر اساس نتایج به دست آمده از سرشماری ملی سال، ۱۳۸۵ جمعیت شهری کشور را ۴۸ میلیون و ۲۴۵ هزار و ۷۵ نفر تشکیل می داد که در سال ۷۵ تعداد ۳۶ میلیون و ۸۱۷ هزار و ۷۸۹ نفر بوده و از آن سو جمعیت روستایی در سال حدود ۲۲ میلیون و ۲۲۷ هزار و ۷۷۱ نفر بوده که این جمعیت در سال به ۲۳ میلیون و ۳۲۷ هزار و ۶۹۹ نفر رسید که کاهش جمعیت روستایی به این معناست که روستائیان در ۱۰ سال گذشته به شهرها مهاجرت کرده اند یا تعدادی روستا به شهر تبدیل شده اند و به عبارت دیگر جمعیت شهری در حال حاضر در حدود ۶۸۴ درصد و جمعیت روستایی ۵/۳۱ درصد و جمعیت غیر ساکن یک درصد جمعیت کل کشور است.

یکی از عوامل موثر در ایجاد گرایش به مهاجرت از روستاها بنیانهای اقتصادی است که این بدان معناست که تنگناهای

اقتصادی در تقویت انگیزه و گرایش به مهاجرت موثر بوده اند، وجود شکاف فرهنگی، اجتماعی میان مناطق شهری و روستایی در ایجاد مهاجرت از روستا به شهر نیز موثر است و بین ویژگیهای شخصی و مهاجرت از روستا به شهر و نیز ویژگیهای مکانی و فضایی مناطق روستایی و میزان گرایش به مهاجرت روستایی رابطه معنا داری وجود دارد.

همچنین جاذبه شهرها از دیگر عوامل موثر بر مهاجرت بشمار می رود که این عوامل ممکن است اقتصادی، اجتماعی یا فرهنگ و زرق و برق شهری باشد که در وهله اول جوانان روستایی را به سوی خود جذب می کند.

عده ای دیگر مهاجرت را ارمان فقر در

در روستا و بیکاری از بقیه مهمترند و می توان گفت که با ارائه امکانات و تسهیلات مورد نیاز برای روستاها به خصوص با در نظر گرفتن انتظارات نسل جوان و ایجاد اشتغال در روستاها می توان از هجوم بی رویه این مهاجران به شهرها جلوگیری کرد.

● رضوی: توانمندسازی اقتصاد روستاها با کمک دولت محقق می شود

به گفته سیدابوالفضل رضوی معاون روستایی و مناطق محروم معاون اول رئیس جمهوری دولت برای توانمند سازی اقتصادی روستاها تسهیلات کم بهره با کارمزد چهار درصد را برای فعالیت های

اقتصادی و سرمایه گذاری در روستاها کشور در دستور کار خود قرار داده است. رضوی اظهار داشت: در این طرح در صورتی که مجموع سرمایه روستائیان در تشکل ها و تعاونی ها به ۲ میلیارد تومان برسد، دولت ۶ میلیارد تومان به آنان تسهیلات ارزان قیمت با بهره ۴ درصد پرداخت خواهد کرد. وی با اشاره به اینکه مدت بازپرداخت اقساط این تسهیلات بین ۸ تا ۱۰ سال تعیین شده است افزود: روستائیان می توانند کارت دریافت یارانه خود را به عنوان وثیقه دریافت این تسهیلات قرار دهند. به گفته وی، با موافقت رئیس جمهوری در صورتی که روستائیان نقاط مرزی ۱۵ درصد آورده داشته باشند، دولت سود تسهیلات آنان را در این مناطق صفر درصد تعیین خواهد کرد.

قزوین پیشگام در اجرای طرح اقتصادی

شدن روستاها

در این میان استان قزوین با انتخاب ۲۰ روستای شاخص که قابلیت اجرای این طرح را دارند برای عملیاتی کردن طرح پیشگام شده که این کار با تلاش مدیرکل دفتر امور روستایی استانداری قزوین امسال در حال اجرا شدن است.

کریم حبیبی انبوهی اظهار داشت: مروری بر برنامه های توسعه روستایی در سه دهه گذشته نشان می دهد در گذشته نگاه فقرزادایی به روستا در اولویت برنامه ها قرار داشت و نتیجه کارها نیز نتوانست به ماندن روستائیان منجر شود و جمعیت روستایی از ۷۰ درصد به ۳۰ درصد کاهش یافته است و این روند همچنان تداوم دارد.

● معیشت و اشتغال حلقه مفقوده روستا

وی افزود: در حال حاضر حلقه مفقوده توسعه روستایی معیشت و اشتغال است زیرا در گذشته نگاه توسعه با الهام از بانک جهانی و فقرزادایی صورت می گرفت و به همین دلیل نهادهای مردمی به روستاها رفتند تا دست روستایی را بگیرند و فقر را کاهش دهند در حالی که باید کارآفرینی مورد توجه قرار می گرفت.

حبیبی انبوهی یادآور شد: اگر بخواهیم توسعه روستایی شکل بگیرد و شاهد کاهش مهاجرت باشیم باید زمینه ماندن روستایی را با تأمین شغل مناسب فراهم کنیم که متأسفانه امروز در استان قزوین روستائیان داریم مانند روستاهای الموت که همه زیرساختها مانند آب، برق، گاز، مخابرات را دارند اما خالی از سکنه و مدرسه و دانش آموز شده است و در کنار آن برخی روستاها مانند شیزند در بخش خرمدشت با ایجاد کارگاه خیاطی زمینه اشتغال ۵۰ نفر را فراهم کرده که جذابیت لازم برای ماندن فراهم شده است.

● جذب نخبگان روستایی و استفاده از سرمایه گذاران محلی

مدیرکل دفتر امور روستایی استانداری قزوین یادآور شد: با اجرای طرح ویژه دولت تلاش می کنیم تا با استفاده از اهالی روستاها زمینه شناسایی تحصیل کردگان و نخبگان روستایی را فراهم کنیم لذا در هر بخش یک روستا انتخاب شده و در مجموع ۲۰ روستا به عنوان الگو انتخاب شده تا بتوانیم طرح اقتصادی شدن روستاها را اجرایی کنیم.

حبیبی انبوهی گفت: از روستائیان انتظار داریم با اعتماد به دولت در اجرای طرح اقتصادی در روستاها مشارکت جدی داشته باشند زیرا این کار تنها با حضور اهالی روستا ممکن می شود و دولت تنها بستر ساز کارهاست. وی اضافه کرد: روستائیان باید خودشان طرح های اقتصادی عملیاتی را پیشنهاد کنند که در این راستا هر روستا حداقل دو یا سه طرح قابل اجرا را باید ارائه کند تا مقدمات اجرایی شدن آن را فراهم کنیم.

این مسئول گفت: محدوده علاقمندی روستائیان و جغرافیای اقتصادی روستاها و

سال به ۱۵۹ خانوار رسید که علت این افزایش جمعیت وجود امکانات خوب زیربنایی بود که با اجرای طرح های ویژه توانستیم در چند سال روستای نمونه شویم. دهیار زرجه بستان گفت: دهیاری ها هم نقش مهمی در پویایی روستا دارند و از سال ۸۶ که فعالیت دهیاری افزایش یافته شاهد تحول اساسی در روستا هستیم.

این مسئول اظهار داشت: در این طرح که از سوی دولت اجرا می شود اگر حمایت لازم صورت گیرد قادریم با کمک خود روستائیان در حوزه کشاورزی کارهای اقتصادی انجام دهیم و معیشت روستائیان را تقویت کنیم.

وی اضافه کرد: در منطقه سرمایه گذاران محلی هم داریم که حاضر شدند در کارهای اقتصادی روستا مشارکت کنند و سه طرح بزرگ ایجاد نهالستان صنعتی، تولید قارچ انبوه و بیوگاز ارائه شد که همکاری لازم صورت گرفت و سرمایه گذار پشیمان شد. مددی تصریح کرد: امیدواریم با این طرح جدید حمایت لازم از این گونه سرمایه گذاران صورت گیرد و ما هم پیگیر هستیم تا مجدداً از این سرمایه گذار درخواست کنیم تجدیدنظر کرده و در این روستا حضور یابد و طرح های اشتغالزایی خود را اجرا کند.

دهیار روستای زرجه بستان که از دهیاران نمونه استان است معتقد است اگر دولت موانع را بردارد خود روستائیان انگیزه و توان کافی برای اجرای طرح های درآمدزایی را دارند و اجرای طرح اقتصادی کردن روستاها تنها با عزم ملی و جهادی و مشارکت روستائیان قابل اجراست.

● گلیم بافی و صنعت بسته بندی راهکار اقتصادی در روستای زرجه بستان

بالاخان مددی عضو شورای اسلامی روستای زرجه بستان هم گفت: در این روستا استعداد گلیم بافی، فعالیت کشاورزی و صنایع بسته بندی خوبی وجود دارد که اگر دولت حمایت کند می توانیم برای تقویت معیشت ساکنان از آن استفاده کنیم.

وی افزود: این کار می تواند حداقل برای یک هزار نفر از ساکنان روستا شغل ایجاد کند و با همین طرح قادریم از مهاجرت جلوگیری کنیم.

هم جلوگیری کنیم. این مسئول اظهار داشت: در سال همدلی و همبانی دولت و ملت بهترین راه تحقق این شعار تشویق مردم به انجام کارهای گروهی و تشکیل تعاونی است تا مردم با اعتماد به دولت و مشارکت در طرح های اشتغالزایی به رونق اقتصادی روستاها کمک کنند.

● روستاهایی با قابلیت اشتغالزایی

دهیار روستای زرجه بستان گفت: اگر اشتغال و معیشت در روستا حل شود می توان کارهای بزرگی کرد و جلوی مهاجرت را گرفت و به توسعه همه مناطق ایران کمک کرد.

محمد مددی بیان کرد: زیرساخت روستاهای ما بسیار خوب است و زرجه بستان با داشتن ۱۵۹ خانوار و ۴۸۷ نفر و شبکه اینترنت پرسرعت، آب، برق، گاز و مخابرات، طرح هادی و خیابان کشی و دفتر خدمات روستایی و نزدیکی به شهرهای محمدیه، قزوین و آبیک از بهترین روستاهای استان محسوب می شود. وی اضافه کرد: سال ۸۵ تعداد ساکنان این روستا ۱۲۱ خانوار بود که در مدت هشت

کار متمرکز شود نتایج بهتری خواهد داشت. وی افزود: برخی روستاهای ما نیازمند بازنگری در طرح هادی روستایی است که در استان قزوین ۳۰۰ روستا درخواست بازنگری در این طرح را دارند زیرا گاهی اجازه نمی دهیم ساخت و ساز شود لذا تخلف ساختمانی صورت می گیرد و گاهی منجر به مهاجرت هم می شود که این سیاست غلط است و طرح هادی را توسعه نمی دهد و برای روستایی هم مشکل ساز می شود.

حبیبی گفت: در راستای سیاست های دولت تدبیر و امید که نگاهی توأم با اقتصاد و معیشت به روستا دارد توجه به توانمندی های خود روستا و استفاده از قابلیت روستائیان جدی گرفته شده و دو اقدام تئوری و عملی در دستور کار قرار گرفته است.

وی اضافه کرد: سند توسعه روستایی در استان تهیه شده که افق آینده روستا و مسیر حرکت آینده را مشخص می کند و الزامات توسعه در آن پیش بینی شده است که در این راستا ۲۰ روستای شاخص تعیین و در آن الگوسازی شده تا بتوانیم از توانمندی های روستائیان استفاده کنیم و بستر لازم را برای توسعه با مشارکت بخش خصوصی و مردم فراهم کنیم.

مدیرکل دفتر امور روستایی استان قزوین یادآور شد: در این طرح در هر روستا سه طرح کلان قابل اجرا پیشنهاد خواهد شد تا مسیر توسعه بخوبی مشخص شود و به موازات آن طرح مشارکت مردم در فعالیتهای اقتصادی و اجتماعی اجرا خواهد شد.

حبیبی تصریح کرد: در اجرای این طرح روستائیان هر آورده ای داشته باشند و تعاونی تشکیل دهند می توانند چهار برابر آورده از سوی دولت تسهیلات با نرخ سه درصدی دریافت کنند که اگر این طرح بخوبی و با استقبال روستائیان اجرا شود می توانیم با تقویت تولید و اشتغال و ایجاد درآمد قدرت خرید روستائیان را بالا ببریم و از مهاجرت

توجه به منابع کشاورزی، دامداری، صنعتی، معدنی و گردشگری هر روستا می تواند در قالب طرح دیده شود که در صورت آورده از کمک های دولتی نیز برخوردار خواهند شد.

مدیرکل امور روستایی استانداری قزوین یادآور شد: در این طرح قرار نیست دولت سرمایه گذاری کند بلکه خود مردم پیشگام هستند و تنها تسهیل گری در پرداخت وام کم بهره، تقویت آورده روستائیان و کمک در واگذاری اراضی منابع طبیعی در صورت لزوم دیده شده و تلاش خواهیم کرد با رفع موانع قانونی به معیشت روستاها کمک کنیم.

این مسئول اظهار داشت: این الگو در کشورهای توسعه یافته نیز اجرا شده و موفق بوده و امیدواریم ما نیز با استقبال روستائیان بتوانیم به اقتصاد روستاها کمک کرده و معیشت ساکنان آن را تقویت کنیم.

وی افزود: روستاهایی در این طرح انتخاب شده اند که به معنای واقعی روستا هستند به این معنا که جمعیت ساکن در آنها یا ثابت بوده و یا در سالهای اخیر روبه افزایش بوده است.

● رویکرد دولت یازدهم توجه به معیشت روستاهاست

حبیبی انبوهی گفت: یکی از موانع در اقتصادی شدن روستاها عدم آموزش کاربردی است که به کارآفرینی منجر شود که در این راستا سازمان فنی و حرفه ای می تواند نقش موثری در مهارت آموزی روستائیان در رشته های مختلف ایفا کند. نبود مدیریت واحد روستایی مشکل ساز است.

وی بیان کرد: در مدیریت روستایی چندین دستگاه متولی بخشی از کارها هستند که معاونت توسعه روستایی و مناطق محروم ریاست جمهوری، سازمان دهیارهای و شهرداری های وزارت کشور و بنیاد مسکن از جمله آنها محسوب می شوند که اگر این

● ادارات باید تسهیلگر امور روستایی باشند

معاون عمرانی استانداری در ادامه گفت: ادارات دولتی باید شرایطی را فراهم کنند تا کارها در کمترین زمان انجام شود و مدیران تسهیلگر کارها باشند و اگر نتوانیم از موانع دست و پاگیر دولتی عبور کرده و راهکاری منطقی ارائه کنیم هیچ کاری جلو نمی رود. این مسئول یادآور شد: ایجاد انگیزه در روستائیان بسیار مهم است و باید کاری کنیم تا بستر اقتصادی شدن روستاها بخوبی مهیا شود تا کارها سامان یابد و با توجه به نیاز روز مردم کارها را جلو ببریم. وی افزود: اگر روستاها با اجرای طرح های مناسب اقتصادی دیده شده و برای جوانان شغل ایجاد شود دیگر شاهد خالی شدن روستاها و متروکه شدن مراکز تولید کشاورزی نخواهیم بود.

● اقتصاد مقاومتی در روستاها شکل می گیرد

اقتصاد مقاومتی یعنی بومی کردن اقتصاد تا به خارج وابسته نباشیم و از آنجا مرکز تولید گوشت، لبنیات، نان و حبوبات و سبزی و میوه و صنایع دستی در روستاهاست اگر از ظرفیت های این مناطق درست استفاده کنیم میتوانیم ابعاد این اقتصاد را شکوفا و اجرایی کنیم.

با برخورداری از ظرفیت های خوب استان لازم است برای ترسیم آینده ای روشن در روستاهای استان گام اساسی برداشته شود و امروز که نگاه و رویکرد دولت تدبیر و امید توجه جدی به عمران و آبادانی در کنار معیشت با اقتصادی کردن روستاهاست تا مهاجرت معکوس رخ دهد باید روستائیان هم استقبال کنند تا دیگر شاهد بزرگ شدن شهرها نباشیم.

علیرغم برنامه هایی خوبی که در سالهای گذشته در روستاها اجرا شده و شاهد ارائه خدمات زیربنایی در بسیاری از مناطق محروم و روستاها بوده ایم اما هنوز شاهد مهاجرت به شهرها هستیم که تداوم این روند به تولید، اشتغال و اقتصاد کشور آسیب می زند که انتظار میرود با اجرای این طرح بتوان ظرفیت های پنهان روستاها را آشکار و فعال کرد و به کار گرفت تا با درآمدزایی و اقتصادی کردن روستاها از روند مهاجرت جلوگیری و به افزایش رفاه مردم روستایی کمک کرد.

حجم زیادی از اشتغال را تامین کرد. این مسئول گفت: برای رسیدن به هدف داشتن روستاهایی آباد و اقتصادی باید ابتدا ظرفیت های روستایی را شناسایی کرد زیرا این مناطق از استعدادهاى گردشگری، اقتصادی، کشاورزی مستعد برخوردارند که در صورت استفاده مناسب از آنها و سرمایه گذاری در برخی حوزه ها می توانند درآمدزا بوده و به تحول مناطق هم کمک کنند.

● روستائیان در عمران مناطق مشارکت کنند

حبیبی اظهار داشت: مشارکت مردم روستاها در آبادانی مناطق باید محقق شود و با برنامه ریزی بتوان توسعه روستاها را با کمک افراد محلی اجرایی کرد که ایجاد انگیزه در مردم ضروری است. حبیبی یادآور شد: در نیکویه یک شهرک ۸۰ هکتاری با زیرساختهای مناسب دایر شده اما چون مشارکت مردم محقق نشده هیچ سرمایه گذاری برای اجرای طرح و توسعه اعلام آمادگی نکرده و رغبتی در میان افراد کارآفرین نیز ایجاد نشده است لذا تنها با جلب اعتماد و مشارکت مردم می توانیم کارها را به سرانجام برسانیم.

معاون عمرانی استاندار قزوین یادآور شد: مهاجرت روستائیان و خالی شدن برخی مناطق روستایی نگران کننده است و افزایش جمعیت شهری به ۷۳ درصد و بالاتر از میانگین کشوری نشان می دهد تداوم بی توجهی به اقتصاد، عمران و آبادانی روستاها پیامدهای بیشتری خواهد داشت.

این مسئول اظهار داشت: باید برنامه ریزی و با حمایت و پشتیبانی دولت از فرصتها استفاده کنیم تا از ظرفیت های مطلوب کشور در همه مناطق بخوبی بهره برداری شود و ظرفیتها را شکوفا کنیم.

حبیبی گفت: دو برنامه مهم در دستور کار است که تهیه طرح سند توسعه روستایی استان و انتخاب ۲۰ روستای نمونه برای اجرای برنامه های اقتصادی از جمله آنهاست که آن را عملیاتی می کنیم.

معاون عمرانی استانداری قزوین تصریح کرد: از هر بخش یک روستا که ظرفیت و قابلیت اجرای طرح های اقتصادی، گردشگری و توسعه را داشته باشد انتخاب شده که با همکاری دهیاران و بخشداران نسبت به شناسایی ظرفیت ها اقدام خواهد شد.

این مسئول یادآور شد: روستاهای عبدالآباد و قشلاق در شهرستان ابیک، کلنجین و اردلان در اوج، باورس، کمال آباد در البرز، شاهین تپه، خوزنین، طیزرک و خونان در بوئین زهرا، اک، رادکان، داکان، چوزه و یحیی آباد در تاکستان، گازرخان، آتان، رجایی دشت، کلج، بکندی، رزجرد در شهرستان قزوین برای اجرای طرح اقتصادی کردن روستاها انتخاب شده است.

وی اضافه کرد: در این ۲۰ روستا ۱۱ هزار و ۴۹۲ خانوار با جمعیتی بالغ بر ۳۹ هزار و ۸۲۸ نفر سکونت دارند که ۱۲ درصد جمعیت روستایی استان را شامل می شود. حبیبی بیان کرد: در روستاهای استان ۹۵ هزار و ۴۷۳ خانوار با جمعیتی بالغ بر ۳۲۲ هزار و ۷۸۷ نفر زندگی می کنند که با اقتصادی کردن معیشت روستاها می توان

شاهرخ ملایی دیگر عضو شورا هم گفت: بارها خواسته ایم طرح توسعه کشاورزی و کشت محصولات مختلف را توسعه دهیم که به دلیل مشکلات مربوط به منابع طبیعی از اجرا بازمانده ایم لذا از مسئولان دولتی انتظار همکاری و مساعدت داریم.

حشمت علی جمشیدی عضو دیگر شورای اسلامی زرجه بستان گفت: در این روستا دارقالی داریم و می توانیم گلیم بافی و فرش بافی را توسعه دهیم و اگر دولت در زمینه دایر کردن دارهای متعدد قالی حمایت لازم را انجام دهد این کار نیز می تواند به اقتصادی شدن روستا کمک کند.

وی افزود: عدم تفکیک زمین های کشاورزی و منابع طبیعی و مسائل اوقافی بودن زمینها و سخت گیری در دادن مجوزها از دیگر مشکلاتی است که اگر برطرف شود می تواند روستای زرجه بستان را متحول کرده و درآمد پایداری برای ساکنان آن ایجاد کند.

این عضو شورا بیان کرد: در این روستا ظرفیت راه اندازی طرح پرورش ماهی و بوقلمون هم داریم و می توانیم برای جوانان خدمان کار ایجاد کنیم و اجازه ندسیم به شهر مهاجرت کنند.

● ۳۰۸ روستای استان قزوین خالی از سکنه شده است

معاون عمرانی استاندار قزوین گفت: با خالی شدن ۳۰۸ روستای استان و مهاجرت به شهرها تنها با اقتصادی کردن مناطق و ایجاد اشتغال می توان روند مهاجرت را معکوس و ظرفیت های مستعد روستاها را شکوفا کرد.

منوچهر حبیبی گفت: در سالهای گذشته تعداد روستاهای استان یک هزار و ۱۵۰ آبادی بود که امروز متأسفانه ۳۰۸ روستا خالی از سکنه شده و تعداد روستاهای استان به ۸۴۲ روستا رسیده که برای جلوگیری از این پدیده باید چاره اندیشی و برنامه ریزی شود.

بررسی پدیده حاشیه نشینی در قم

شناسایی ۱۷ محله حاشیه نشین در قم

زینب آخوندی

سر و صدای بچه‌های قد و نیم قد که با دمپایی پلاستیکی این طرف و آن طرف می‌دوند، کوچه را از جا برداشته. آن طرف تر سه نوجوان سیکار به لب به دیواری که هر لحظه ترس فرو ریختن دارد، تکیه داده‌اند و گپ می‌زنند. چند خانه نیمه ساخته رها شده‌اند و آن‌های دیگر هم یا نمای کاهگلی دارد و یا آجری.

قم

● زندگی زیر دکل‌های برق

اختصاص ۳۲ هکتار در منطقه پردیسان از اقداماتی بود که دولت گذشته برای ساماندهی به زندگی این بخش از مردم قم آغاز کرد اما به سرانجام نرسید. مدیران شهری می‌گویند این قطعه زمین هنوز از سوی دولت تحویل داده نشده تا بتوان روی آن برنامه‌ریزی کرد.

مدیرکل راه و شهرسازی قم می‌گوید اختصاص این قطعه زمین در سال ۸۷ به تصویب هیئت دولت رسیده تا مردمی که زیر دکل‌های فشار قوی زندگی می‌کنند به پردیسان بروند و شهرداری زمین‌های زیر دکل را تبدیل به فضای سبز کند اما این مصوبه دولت برای اجرایی شدن نیاز به یک ساز و کار حقوقی دارد.

وی می‌گوید ابتدا باید دید آیا مردمی که در این مناطق زندگی می‌کنند تمایل به زندگی در پردیسان دارند و آیا طرح درستی برای این انتقال آماده شده که دولت بتواند زمین را واگذار کند.

او معتقد است باید یک شرکت متولی این کار شده و با ساز و کار خاص زمین‌ها را تحویل گرفته و سپس زمین‌های زیر دکل را آزاد کند تا این مشکل برطرف شود. حتی اگر مشکل سکونت‌گاه‌های زیر دکل‌های برق هم حل شود، باز مسئله شهرک‌های اقماری که هر روز مانند قارچ از هر گوشه شهر سر بلند کرده و ساخت و سازهای شبانه‌ای که مناطق حاشیه‌ای شهر را ایجاد کرده هنوز لاینحل باقی مانده است.

● شهرداری جدی‌تر بر خورد کند

مدیرکل راه و شهرسازی استان قم معتقد است شهرداری نباید به این خانه‌هایی که به این روش ساخته می‌شوند و بعدها پناهگاهی می‌شوند برای آسیب‌های اجتماعی، پروانه ساختمانی بدهد.

وی با اشاره به اینکه تفکیک اراضی وظیفه نظام مهندسی ساختمان است گفت: وقتی تفکیک درست صورت نمی‌گیرد، قطعات کوچک و معابر باریک در نظر گرفته می‌شود؛ از طرفی کاربری‌های لازم برای فضای سبز، آموزش، درمان، مسجد و ... در نظر گرفته نمی‌شود و در نتیجه مجموع این مشکلات با ساخت و ساز غیر قانونی و بی ضابطه بافتی از شهر را می‌سازد که مامن انواع آسیب‌های اجتماعی است. بهشتی ادامه داد: وقتی مناطق اینچنینی در شهر شکل بگیرند، جبران مافات کردن و توانمندساختن آن نیاز به هزینه‌های هنگفت دارد چرا که باید خانه‌های مسکونی را خرید و مسجد و مدرسه و درمانگاه ساخت. گذشته از این ساخت و سازهای بی ضابطه‌ای که در اینگونه بافت‌ها اتفاق می‌افتد هنگام وقوع حادثه‌ای مانند زلزله خسارات جبران‌ناپذیری به همراه خواهد داشت.

وی یکی از ریشه‌های به وجود آمدن سکونت‌گاه‌های غیر رسمی را مشکلات اقتصادی موجود در جامعه می‌داند و معتقد است شهرداری باید جدی‌تر با این مسئله برخورد کرده تا این بافت‌ها گسترش پیدا نکرده و محلات جدید

حاشیه نشینی ذکر می‌شود گفت: مشکلی که ما در این راستا در استان قم داریم سکونت‌گاه‌های غیر رسمی است که تا کنون ۱۷ منطقه از آن شناسایی شده است. وی ادامه داد: این سکونت‌گاه‌ها در اراضی به وجود آمده که از سوی مراجع غیر رسمی تفکیک شده است، سرانه‌های مورد نیاز آموزشی، خدماتی، فضای سبز و ... را ندارد به همین دلیل کیفیت زندگی در آنها پایین است. به گفته وی یک مشکل دیگر در این زمینه هم وجود دارد و آن هم رشد سکونت‌گاه‌ها در محدوده‌ای خارج از حریم شهر است که در حال حاضر در مناطقی مانند اسماعیل آباد و نزدیکی مسجد جمکران دیده می‌شود.

● تخلفات ساخت و ساز و حاشیه‌نشینی

مدیرکل راه و شهرسازی افزود: این مناطق هم به این دلیل که خارج از محدوده خدمات شهری هستند امکانات زیربنایی مانند آب، برق، شبکه معابر و ... ندارند و همین کیفیت زندگی در آنها را بسیار پایین آورده است.

وی با اشاره به مشکلاتی که در زمینه ساماندهی این سکونت‌گاه‌ها وجود دارد ادامه داد: اگر بخواهیم این محدوده‌ها را داخل طرح تفصیلی آورده و به آنها خدمات بدهیم با چند مشکل روبه‌رو می‌شویم. یکی از مشکلات این است که طرح تفصیلی شهر ناپیوسته می‌شود. مشکل دیگر هم این است که این محدوده‌ها مطابق با ضوابط شهرسازی ایجاد نشده در نتیجه حتی اگر جزئی از شهر باشد و خدمات بگیرد باز هم مکان مناسبی برای زندگی نیست.

بهشتی معتقد است اضافه کردن این محدوده‌ها به طرح تفصیلی موجب می‌شود قرارداد دولت در مقابل عمل انجام شده به یک روند تبدیل شده و کنترل ساخت و ساز در استان قم غیر ممکن شود.

او می‌گوید با اینکه به مناطق حاشیه‌نشین شهر زیر ساخت بدهیم مشکل حل نمی‌شود بلکه باید مسکن برای اقشار کم درآمد تهیه کرد تا بتوانند در شرایط استاندارد زندگی کنند.

بخشی از بافت ناکارآمد شهری قم و سکونت‌گاه‌های غیر رسمی مربوط به کسانی است که در مناطق سه و ۶ شهر قم زیر دکل‌های فشار قوی برق زندگی می‌کنند. کسانی که جان و سلامتی‌شان هر روز در معرض خطر است و در بدترین شرایط روزگار بسر می‌کنند.

زن‌ها زیرانداز کهنه‌ای انداخته‌اند جلوی در و سبزی پاک می‌کنند. بیشتر خانه‌ها طوری ساخته شده‌اند که گویا قبلاً محل نگهداری دام بوده‌اند. برخی هنوز در زیرزمین‌هایشان گوسفند و بز نگه می‌دارند. درب یکی از خانه‌ها باز است. زنی وسط حیاط چادر به کمر بسته و لباس می‌شوید. اتاقک کاهگلی کوچکی گوشه حیاط با یک پرده برزنتی از فضای بیرون جدا شده. نرگس با چهار فرزند و شوهرش در این شهر غریبه است.

خانواده‌اش در روستاهای اطراف قم زندگی می‌کنند. کم آبی و بیکاری موجب شده با سه فرزندش به قم بیاید تا شوهرش کارگری کند و خودش خانه‌داری اما نه کاری برای کارگری هست و نه خانه‌ای برای زندگی...

مهاجرت شاید کلیدی‌ترین کلمه زندگی در حاشیه شهرها باشد. حاشیه‌نشینان که تا پنج سال آینده ۳۰ درصد از شهرنشینان را تشکیل خواهند داد چه در حریم ریل راه آهن زندگی کنند و چه زیر دکل فشار قوی برق، دردهای مشترکی دارند: بیکاری و بی آبی و کوچ اجباری...

سکونت‌گاه‌هایشان همین نزدیکی‌هاست. قلعه کامکار و شهرک فاطمیه در نیروگاه... اسماعیل آباد... توانیر... شهرک صاحب‌الامر... محله‌هایی که هم خیلی نزدیک‌اند و هم خیلی دور... نقاطی از شهر که بیشترین جرایم و آسیب‌های اجتماعی در آنها رخ می‌دهد.

روستاها که بی آب می‌شوند، کشاورزی تعطیل می‌شود و جوانان ناامید از زندگی در روستا، راه شهر را در پیش می‌گیرند تا سرخ کلاف پیچ در پیچ زندگی را دوباره به دست بگیرند اما همین مهاجرت بی رویه و نیاز به مسکن ارزان قیمت حاشیه‌نشینی را به متن زندگی شهری امروز می‌آورد.

حاشیه‌نشینی بیماری بسیاری از شهرهای ایران است. مشهد یک میلیون و ۲۰۰ هزار حاشیه‌نشین دارد، تبریز ۳۴۰ هزار و اهواز ۳۵۰ هزار نفر. همه این شهرها خصوصیت‌های دارند که موجب تشدید مهاجرت به آنها شده است.

قم سال‌ها است در صدر استان‌های مهاجرپذیر کشور قرار گرفته و همین موضوع موجب شده حاشیه‌نشینی و زندگی در سکونت‌گاه‌های غیر رسمی یکی از مشکلات این استان باشد.

● ۱۷ محله در سکونت‌گاه‌های غیر رسمی

محسن بهشتی، مدیرکل راه و شهرسازی استان قم با اشاره به شاخصه‌های فرهنگی، اجتماعی و شهرسازی که برای

همه این امکانات است به سوی یک نظام مقایسه‌ای روی آورد و این مقایسه‌ها با گذشت زمان موجبات آسیب‌های اجتماعی و ناهنجاری‌ها را فراهم کند.

وی به شهر قم و مسئله حاشیه نشینی در این شهر اشاره و عنوان کرد: در قم فاصله بین مناطق حاشیه نشین و مناطق بالای شهر کم است و این روند مقایسه‌ای بیشتر به چشم می‌خورد.

حسینی تبار با اشاره به برخی از موضوعات و ناهنجاری‌ها مانند مواد مخدر، ضرب و جرح، تهدید و فحاشی و بروز بیشتر این مسائل در حاشیه نشینی بر لزوم توجه به مسائل روانی و اجتماعی و حقوقی در این مناطق تاکید و بیان کرد: مشکل عمده‌ای که در این مناطق وجود دارد عدم توجه به مسائل حقوقی و قضائی است.

وی با بیان اینکه در ادبیات پیشگیری از وقوع جرم سه تعریف در این زمینه وجود دارد بیان کرد: آگاهی‌های

افرادی که در مناطق حاشیه نشین زندگی می‌کنند شود و این افراد نیز به مرور خود را به دور از جامعه تصور کرده و اجازه هر گونه اقدام ناهنجار و قانون شکنی را به خود می‌دهند.

وی در ادامه بر لزوم توجه به عدالت آموزشی در کلیه مناطق شهری اشاره کرد و گفت: در این زمینه حتی برای توجه به مناطق حاشیه نشین باید افرادی که با تجربه بیشتر و موفق‌تر هستند در این مناطق به خدمت گرفته شوند و حتی لازم است خدمات شهری و رفاهی در مناطق حاشیه نشین بیشتر مورد توجه باشد. شعبانی با تاکید بر اینکه متأسفانه نسبت به حاشیه نشینی همواره نگاه کلیشه‌ای وجود دارد، گفت: باید برای بررسی این موضوع از پژوهشگران با تجربه و توانمند استفاده شود تا با پژوهش‌های میدانی و مطالعات عمیق بتوان راهکارهای مفیدی را ارائه داد.

به این ۱۷ محله اضافه نشود. سخن از حاشیه نشینی همواره ذهن را به سمت بروز ناهنجاری‌ها و آسیب‌های اجتماعی می‌برد به طوری که همواره اینگونه تصور می‌شود که افراد حاشیه نشین افرادی خلافکار و مضرر برای جامعه و حاشیه شهرها نیز مناطق ناامن برای کل شهر به حساب می‌روند.

گرچه این نوع نگاه به علت وقوع و بروز برخی از ناهنجاری‌ها در این مناطق که بیشتر از سایر نقاط شهر است شکل گرفته اما باید به این نکته نیز توجه شود که چرا در حاشیه نشینی که مسئله‌ای انکارناپذیر در بسیاری از شهرها و بخصوص کلان شهرهای کشور است، تاکنون چاره‌ای برای حل به خود ندیده و شاید در برخی مناطق حتی رو به گسترش است.

توجه به سخنان جامعه‌شناسانی که در این زمینه تعریف و راهکارهای خوبی را ارائه می‌دهند قطعاً باید مورد توجه مسئولان قرار گیرد تا با برنامه ریزی‌های مناسب بتوان این مناطق را از گرداب مشکلات و ناهنجاری‌ها نجات داد. مناطقی که به گفته جامعه‌شناسان نجات آن و ایجاد برنامه‌های فرهنگی و آموزشی در آن قطعاً به نفع کل شهر و مردم است.

● حاشیه نشینی صرفاً مربوط به سکونت‌گاه‌ها نیست

یک استاد دانشگاه و جامعه‌شناس، با اشاره به پدیده حاشیه نشینی با بیان اینکه در بحث جامعه‌شناسی، حاشیه نشینی صرفاً مربوط به سکونت‌گاه‌ها نیست عنوان کرد: در واقع هر فرد یا گروهی که احساس تعلق به کل جامعه در وی ضعیف باشد و یا این احساس تعلق را نداشته باشند حاشیه نشین یا انسان حاشیه‌ای می‌دانیم که یکی از مصادیق آن در سکونتگاه‌ها است.

دکتر داوود شعبانی در این زمینه با تاکید بر اینکه برای ارائه هرگونه راهکار برای از بین بردن حاشیه نشینی و یا تنزیل آن باید این مسئله را از لحاظ کمی و کیفی مورد بررسی قرار دهیم، عنوان کرد: در بررسی علل و عوامل و ارائه راهکار باید این نکته را مورد ارزیابی قرار داد که در حاشیه نشینی هر عنصری که مستقیماً با این مسئله ارتباط داشته باشد «علت» است که در این زمینه می‌توان مهاجرت را نام برد و هر عنصری که تأثیر غیر مستقیم باشد با عنوان «عامل» حاشیه نشینی عنوان می‌شود که در این زمینه نیز می‌توان فقر را عنوان کرد.

● باید افرادی که با تجربه بیشتر و موفق‌تر هستند در مناطق حاشیه نشین به خدمت گرفته شوند

وی با بیان اینکه شناخت علت و عوامل و موشکافی آنها می‌تواند در ارائه راه حل تأثیرگذار باشد، گفت: به عنوان مثال هنگامی که ما مسئله فقر در حاشیه نشینی را مورد بررسی قرار می‌دهیم باید به دیگر عنصرهای این مقوله همچون فقر فرهنگی، فقر آموزشی، فقر اقتصادی و فقر آگاهی را مورد توجه قرار دهیم زیرا همه اینها موجب گسترش حاشیه نشینی می‌شود.

این استاد دانشگاه بر لزوم شناسایی اختلاف‌های این مناطق با سایر مناطق برخوردار شهر ابراز داشت: سکونتگاه‌هایی که در مناطق حاشیه نشین وجود دارد عمدتاً به عنوان سکونتگاه‌های رسمی و قابل قبول به حساب نمی‌آید و مراجع رسمی این مناطق را به عنوان مناطق شهری قبول نمی‌کنند که همین امر از لحاظ روان‌شناختی اجتماعی یک احساس عدم تعلق در بین افرادی که در این مناطق زندگی می‌کنند ایجاد می‌کند.

● خدمات شهری و رفاهی در مناطق حاشیه نشین بیشتر مورد توجه باشد

وی عنوان کرد: همین احساس عدم تعلق موجب می‌شود که سایر افراد جامعه به آن‌ها به عنوان افرادی غیر مفید و قانون ستیز نگاه کنند و همین نکته و ادامه این روند موجب ایجاد نوعی سرخوردگی در

حقوقی باعث می‌شود تا در جامعه یک نوع آگاهی شکل بگیرد تا افراد بدانند چه موارد و اقداماتی به عنوان جرم مطرح است.

این پژوهشگر اجتماعی ادامه داد: در وهله اول تعریف جرم مسائلی را باید با ایجاد آگاهی و سواد حقوقی ایجاد کرد تا یک نوع پیشگیری در وقوع جرم در افراد و جامعه ایجاد شود.

وی ادامه داد: در پیشگیری نوع دوم نیز باید جمعیت‌های پرخطر و افراد خاص را مورد آموزش‌های تخصصی قرار داد و در وهله سوم پیشگیری نیز باید به سراغ افرادی رفت که در معرض جرم قرار گرفته‌اند مانند افراد زندانی و معتاد که این افراد را باید مورد بازپروری قرار داد تا شرایط ایجاد بازگشت آنها به جامعه فراهم شود.

● همه باید نسبت به حاشیه نشینی احساس مسئولیت داشته باشند

حسینی تبار در ادامه بر لزوم توسعه اقتصادی و اجتماعی در مناطق حاشیه نشین تاکید کرد و ادامه داد: باید با گسترش خدمات رفاهی از ایجاد شکاف بین مناطق شهری جلوگیری شود و این مسئله را به خوبی بدانیم که وجود یک منطقه حتی کوچک حاشیه نشین می‌تواند به عنوان آسیبی برای تمام شهر تلقی گردد پس بر این اساس باید تمام شهر و مسئولان و شهروندان نسبت به حاشیه نشینی احساس مسئولیت داشته باشند.

وی گسترش فضای سبز و مکان‌های تفریحی، ایجاد امکانات بهداشتی، تأسیس فضاهای دانشگاهی و آموزشی در مناطق حاشیه نشین را از جمله مسائلی عنوان کرد که باید مورد توجه قرار گیرد تا این مناطق چیزی جدای از شهر و یا مناطق برخوردار در نظر گرفته نشود.

وی با بیان اینکه باید اقدامات عمرانی و برنامه ریزی‌های مناسب برای مناطق حاشیه نشین مورد توجه باشد، گفت: رابطه حاشیه نشینی و گذران اوقات فراغت از مسائل بسیار مهم است زیرا افرادی که در این مناطق زندگی می‌کنند باید وقتشان با برنامه‌های مفید و سازنده و آموزشی پر شود تا علاوه بر آموزش بتوانند به عنوان افرادی برخوردار در جامعه زندگی کنند.

این استاد دانشگاه با تاکید بر اینکه نباید به افرادی که در این مناطق زندگی می‌کنند به عنوان انسان‌های ناهنجار نگاه شود، گفت: این نوع نگاه و تکرار آن باعث می‌شود که برخی اقدامات ناهنجار برای افراد حاشیه نشین عادی تلقی و به مرور بر تکرار آن نیز تاکید داشته باشند. وی توجه به اشتغال، ازدواج، تأمین نیازهای اولیه همچون امنیت، مسکن، خوراک و تحصیلات را از جمله مسائلی عنوان کرد که در مطالعات حاشیه نشینی باید مورد توجه باشد. فاصله بین مناطق حاشیه نشین و مناطق بالای شهر در قم کم است.

در ادامه یک محقق و نویسنده در مسائل جامعه‌شناسی، مهاجرت و مسائل اقتصادی را در مسئله حاشیه نشینی پررنگ توصیف کرد و گفت: افرادی که در روستا و یا شهرهای کوچک زندگی می‌کنند با ساختار محل زندگی خود خو گرفته‌اند و هنگامی که وارد شهر می‌شوند دچار یک نوع تعارض و آشفتگی فرهنگی می‌شوند که موجب می‌شود تا با روابط و خصوصیات خاص محل زندگی خود فاصله بگیرند.

حسین حسینی تبار کریمی به مسائل اقتصادی تأثیرگذار در زندگی حاشیه نشینی نیز اشاره و بیان کرد: زندگی فقیرانه، تراکم بالای جمعیت، عدم وجود خدمات اجتماعی و رفاهی موجب می‌شود تا فرد با دیدن مناطق برخوردار که دارای

بررسی پدیده حاشیه نشینی در کردستان

حاشیه نشینی نیمی از جمعیت سنندج را بلعیده

چنور صادقی

آرمان نصراللهی

داستان حاشیه نشینی در سنندج موضوع تازه ای نیست و سالهای سال است که مرکز استان کردستان با این پدیده مخرب دست و پنجه نرم می کند و با گذشت زمان نه تنها این درد درمان نشده است که هر روز بر دامنه آن گسترده می شود.

تمامی این مناطق، مناطق حاشیه نشین غیر استاندارد هستند و مناطقی به عنوان سکونتگاه های غیر رسمی شناخته می شوند که فاقد هرگونه امکانات اولیه مانند آب، برق، گاز و تلفن باشد که در تمامی مناطقی که به عنوان سکونتگاه غیر رسمی در کشور معرفی شده اند این امکانات وجود دارد. دانشیار دانشگاه بوعلی سینا همدان گفت: متأسفانه بحث حاشیه نشینی در بسیاری از مناطق کشور دیده می شود و این میزان در سنندج سه برابر میانگین کشوری است، و به همین دلیل باید برای چاره این درد برنامه ریزی بهتری در دستور کار مدیران و مسئولان استان قرار گیرد.

وی به مهمترین مشکلات حوزه شهرنشینی نیز اشاره کرد و بیان داشت: از دیدگاه های مختلف حاشیه نشینی، بیکاری، رشد ناهنجار و بی رویه شهرها، گسترش اعتیاد، کمبود امکانات رفاهی و خدماتی شهری و مسائل و مشکلات زیست محیطی از مهمترین این مشکلات است.

● الحاق روستاها به سنندج عامل تشدید کننده حاشیه نشینی

در حالی که وضعیت شهر سنندج به گفته مسئولان و مدیران استانی و شهرستانی در حوزه حاشیه نشینی نگران کننده است که متأسفانه مقوله حاشیه نشینی در شماری دیگر از شهرهای استان کردستان از جمله بانه، میوان، قروه و حتی سقز نیز طی چند سال اخیر آغاز شده است.

یکی از نگران کننده ترین مباحث مربوط به حاشیه نشینی و سکونت گاه های غیررسمی در شهرهای استان کردستان گسترش روستاهای اطراف شهرها و تبدیل به شهر شدن آنهاست که این موضوع هم در سنندج و هم در شماری دیگر از شهرهای استان کردستان دارای سابقه است.

نمونه عینی این وضعیت را می توان در شهر سنندج و در روستاهای نایسر، نلله، حسن آباد و گریزه مشاهده کرد که طی کمتر از مدت ۱۰ سال جمعیت آنها ۱۰۰ و گاهی ۵۰۰ برابر شد و بعد از ملحق شدن به شهر سنندج به عنوان منطقه منفصل شهری امروز در باتلاق مشکلات گیر افتاده اند.

مدیریت مناطق حاشیه و همچنین همکاری و تعامل ادارات و سازمان های دولتی مسئول اولین نکته در خصوص چاره اندیشی برای این پدیده خطرناک است که متأسفانه تاکنون این مهم در استان کردستان نادیده گرفته شده و با

شهری در کردستان در راه است. رئیس دانشگاه علوم پزشکی کردستان نیز در خصوص موج جدید حاشیه نشینی در شهرهای مختلف این استان به ویژه شهر سنندج به خبرنگار مهر گفت: موج چهارم حاشیه نشینی شهری در کردستان به دلیل خشکسالی در راه است.

طیب قدیمی به سه موج هجوم جمعیت به مناطق حاشیه شهرها در کردستان اشاره کرد و گفت: موج چهارم حاشیه نشینی شهری در کردستان به دلیل خشکسالی در راه است و به همین دلیل اگر طی امسال و سال آینده در این زمینه اقدامی صورت نگیرد وضعیت شماری از شهرهای استان کردستان در آینده ای نه چندان دور نگران کننده تر می شود.

در همین حال یک استاد دانشگاه هفته قبل در یک همایش علمی در خصوص مدیریت جامع شهری در استان کردستان آمار نگران کننده از وضعیت حاشیه نشینی در سنندج را ارائه کرد که بر اساس آمار ارائه شده در این نشست، میزان حاشیه نشینی در شهر سنندج سه برابر میانگین کشوری است.

حاشیه نشینی در سنندج سه برابر میانگین کشور

دانشیار دانشگاه بوعلی سینا همدان با اشاره به مطالعات علمی صورت گرفته و همچنین آمارهای موجود و منتشر شده از سوی سازمان های مسئول و متولی در این بخش گفت: متأسفانه بحث حاشیه نشینی در بسیاری از مناطق کشور دیده می شود و این میزان در سنندج سه برابر میانگین کشوری است.

اسدالله نقدی در ادامه سخنان خود به مسئله حاشیه نشینی و وجود سکونتگاه های غیررسمی در شهرها اشاره کرد و اظهار داشت: در ایران سکونتگاه غیر رسمی وجود ندارد و

کردستان که خود در حوزه بافت فرسوده و مناطق حاشیه شهر سنندج مطالعاتی داشته است، با اشاره به وضعیت نگران کننده حاشیه نشینی در مرکز استان کردستان گفت: مناطق حاشیه نشین سنندج نیمی از جمعیت شهری یعنی ۵۴ درصد از جمعیت این شهر را در خود جای داده است.

عطاالله رحمانی آبیدر با اشاره به اینکه، در حال حاضر در ۱۳ محله شهرستان سنندج سکونتگاه های غیر رسمی با مساحتی بالغ بر ۱۶۱ هکتار وجود دارد، ادامه داد: موج دوم حاشیه نشینی در چهار سکونتگاه غیرمجاز روستاهای حاشیه شهر سنندج از جمله نایسر با ۳۴۳ هکتار و ۴۰ هزار جمعیت، حسن آباد ۱۷۵ هکتار و ۱۵ هزار، نلله با ۵۹ هکتار و ۱۰ هزار و در نهایت گریزه با ۲۹ هکتار و پنج هزار نفر جمعیت جزء روستاهای شهر شده دارای سکونت گاه های غیررسمی یا همان بافت فرسوده در سنندج هستند.

وی با اعلام اینکه موج سوم سکونتگاه های غیر مجاز در اواسط سال ۹۱ در هفت روستای اقماری به وجود آمد، بیان کرد: آساوله، قار، دوشان، سرخه دزج، خشکه دول، دربنده و کانی مشکان جز روستاهای جدیدی هستند که سکونتگاه های غیر مجاز در آن احداث شده و این موضوع در آینده نزدیک باعث به وجود آمدن مشکلات اجتماعی می شود.

رحمانی آبیدر با بیان اینکه هم اکنون ۳۴۶ هکتار بافت فرسوده در شهر سنندج وجود دارد، ادامه داد: از این میزان بافت فرسوده ۱۷۶ هکتار واجد ارزش میراثی و ۱۳۳ هکتار فاقد ارزش میراثی و ۴۵ هکتار فرسوده حاشیه ای نهایی هستند.

● موج چهارم حاشیه نشینی

حاشیه نشینی در شهر سنندج از سالهای بعد از پیروزی انقلاب اسلامی آغاز شد و بعد از هشت سال دفاع مقدس جان تازه ای به خود گرفت ولی اوج رشد حاشیه نشینی در شهرهای مختلف استان کردستان به ویژه شهرستان سنندج را باید مربوط به اواسط دهه ۷۰ و دهه هشتاد دانست.

هر چند که کارشناسان دلایل مختلفی را در خصوص افزایش حاشیه نشینی اعلام می کنند ولی سه دلیل مشخص عامل تشدید این پدیده مخرب در شهرهای مختلف استان کردستان به ویژه سنندج است: نبود نظارت های لازم از سوی مدیران شهری، بیکاری و عدم دسترسی به اشتغال مناسب و طرح های سدسازی اجرا شده در کردستان و گسیل مردم ساکن در روستاها به مناطق شهری.

وضعیت حاشیه نشینی در سنندج به حدی نگران کننده و بحرانی است که در طول سالهای ۲۰۰۴ تا ۲۰۱۰ اعتباری از سوی بانک جهانی برای پنج شهر کشور که دارای بیشترین میزان حاشیه نشین بودند، پرداخت شد که سنندج نیز یکی از این شهرها در کشور بود.

در حالی که قرار بود اعتبار اختصاص پیدا کرده از سوی بانک جهانی مقدمه ای برای توسعه مناطق حاشیه شهر سنندج و بافت های فرسوده باشند و پس از آن هر سال وزارت خانه های متولی از جمله راه و شهرسازی در این حوزه اعتبار ویژه تخصیص دهند که متأسفانه در سنندج تنها به اعتبار بانک جهانی بسنده شد و این طرح نه تنها به سرانجام نرسید که اقدامی در راستای ادامه آن صورت نگرفت.

بیش از ۵۰ درصد سنندجی ها در مناطق حاشیه سکونت دارند

مدیر کل سابق امور اجتماعی استانداری

بعد از بازبینی هم اعلام شد درصد زیادی از جمعیت شهر در مناطقی هستند که جزو اسکان غیررسمی و فرسوده است. این مطالعه تلنگری در مسئولان آن دوره ایجاد کرد و موجب شد سند جدید نیز جزو پنج شهر پایلوت کشور برای دریافت تسهیلات بانک جهانی که به منظور ساماندهی اسکان غیررسمی اختصاص می‌یافت، انتخاب شود. معاون شهرسازی و معماری شهرداری سنندج در گفتگو با خبرنگار مهر در خصوص مطلب فوق گفت: ۴۰ پروژه در حوزه احداث مدرسه، فضای سبز، احیای شبکه معابر، تعریف شبکه برق و فاضلاب و غیره برای سنندج تعریف شد و می‌بایست بانک جهانی تسهیلات لازم برای اجرای آنها را پرداخت می‌کرد.

منصور قزاقی با بیان اینکه تهیه طرح و زمین برعهده ادارات سطح شهر سنندج و هزینه اجرا نیز از وظایف بانک جهانی بود، افزود: حدود ۱۲ میلیارد تومان اعتبار از سوی بانک جهانی برای اجرای پروژه‌ها تخصیص داده شد.

وی یکی از شرایط ادامه همکاری بانک جهانی را تعیین ردیف اعتباری در هر شهر برای توانمندسازی سکونتگاه‌های غیر رسمی ذکر کرد و گفت: ردیف اعتباری برای این بحث در سند مشخص نشد و بعد با شدت گرفتن تحریم‌ها علیه کشورمان هم ارتباط ما با بانک جهانی قطع شد و تعدادی از پروژه‌ها نیمه تمام ماند و تکمیل آنها برعهده دولت گذاشته شد.

وی به اصلاحیه سند توانمندسازی سکونتگاه‌های غیررسمی اشاره کرد و اظهار داشت: در اصلاحیه این سند شاخص‌های تعیین‌یافت مختلف شهری در پنج بخش شامل بافت تاریخی، میانی فرسوده، بافت‌های دارای پیشینه روستایی، سکونتگاه‌های غیر رسمی و حاشیه‌ای تقسیم بندی شدند.

● محلات خودرو هویت شهرهای استان را بلعیدند

علاوه بر اینکه نوع سازه‌هایی که در نواحی منفصل شهری مورد استفاده قرار گرفته غیراستاندارد است و در صورت وقوع زلزله امکان تخریب ۱۰۰ درصدی آنها وجود دارد، این نوع ساخت و سازها لطمه زیادی به هویت شهرهای استان وارد کردند.

از دیگر موانع و مشکلات مهم در نواحی منفصل شهری این است که زمین‌های این مناطق فاقد سند هستند و حتی در صورت تمایل افرادی هم برای ساخت واحدهای مسکونی مطابق با استاندارد‌های موجود به دلیل وجود این مشکل اعطای مجوز برای ساخت در این منطقه امکان پذیر نیست. طبق قانون شهرداری مجاز به صدور پروانه برای زمین‌های فاقد سند رسمی نیست و این درحالی است که زمین‌های نواحی منفصل شهری اکثریت آنها قولنامه‌ای هستند.

معاون شهرسازی و معماری شهرداری سنندج معتقد است در صورت حل مشکل قانونی مذکور بیش از ۳۰ تا ۴۰ درصد مشکلات نواحی منفصل شهری برطرف خواهد شد.

ازسالیان گذشته بدون اخذ پروانه ساخته شدند.

اقبال یکی از برنامه‌های استانداردی برای روستاهای که مورد هجوم مردم قرار گرفتند را بازنگری و مطالعه طرح‌های روستایی ذکر کرد و افزود: به صورت کاملاً محرمانه بازنگری طرح‌های انجام می‌شود و سپس نتایج آن در اختیار مدیران اجرایی قرار در حوزه عمرانی برای اتخاذ تصمیماتی در این خصوص، قرار می‌گیرد.

وی ادامه داد: از دیگر برنامه‌ها و تصمیمات مدیران استان این است که شورای حفاظت از اراضی برای مقابله هر چه بیشتر با زمین خواران وارد جریان شوند و از اقدامات این افراد ممانعت کنند.

● دولتی که هاله حاشیه نشینی را پررنگ کرد و رفت

علاوه بر تصمیم بدون برنامه دولت اسبق در الحاق مناطقی به شهر به عنوان نواحی منفصل شهر، صدور مجوز احداث ساختمان‌هایی در خارج از محدوده شهری در تعدادی از شهرستان‌های استان نیز از دیگر عوامل گسترش سکونتگاه‌های غیررسمی است.

از جمله این ساختمان‌ها می‌توان به ساختمان دانشگاه پیام نور بانه اشاره کرد، که به صورت غیرقانونی در محدوده خارج شهر احداث شده و همین امر نیز موجب رونق و ترویج تخلف و ایجاد سکونتگاه‌های غیررسمی در این منطقه شده است.

برای بازنگری و تعیین تکلیف چنین قانون شکنی‌هایی باید راه حل قانونی پیدا شود که تاکنون راه حل مشکل گشایی پیدا نشده است. بانه و مریوان به دلیل ساخت و ساز غیرمجاز، سودجویان و سوء استفاده گرانه بیشتر با معضل سکونتگاه‌های غیررسمی مواجه هستند.

● اختصاص ۱۲ میلیارد تومان از سوی بانک جهانی برای ساماندهی اسکان غیررسمی در سنندج

شهرداری سنندج در سال ۸۰ برای شناسایی نقاط حاشیه این شهر قراردادی با شرکت مشاور بوم نگار پارس منعقد کرد و نتیجه دو سال مطالعه مشاور این طرح این بود که تقریباً ۵۳ درصد جمعیت شهر سنندج در ۱۵ درصد شهر زندگی می‌کنند، که مسئولان وقت این آمار را غیرواقعی خواندند و خواستار بازبینی آن شدند.

مدیرکل دفتر امور شهری و شوراهای استانداری کردستان با اشاره به اینکه در تعریف قانونی ناحیه منفصل شهری به عنوان حاشیه شناخته نمی‌شود، گفت: از نواحی نایسر، حسن آباد، نله و گریزه طبق قانون به عنوان حاشیه نمی‌توانیم نام ببریم ولی به دلیل نابسامانی‌ها و نبود خدمات شهری در آنجا بیشتر به عنوان حاشیه شناخته شده و از آنها نام می‌برند و از این نظر می‌تواند تعریف حاشیه هم داشته باشد.

آرتیکاس اقبال بیان کرد: در مناطق مثل نله، نایسر، حسن آباد و گریزه در سنندج اداره کل راه و شهرسازی استان از نیمه دوم سال ۹۳ پروژه‌ای به نام بازآفرینی را آغاز کرده است که پس از مطالعه مشاور این پروژه و داده‌های جمع‌آوری شده آنها مدیریت شهری برای ارائه خدمات شهری برنامه‌ریزی و اقدام خواهد کرد.

وی با بیان اینکه تاکنون گزارشی از پیشرفت این پروژه ارائه نشده است، بیان کرد: این پروژه نه تنها در سنندج بلکه در شهرهای قروه، سقز، بانه و مریوان هم اجرا می‌شود. وی با بیان اینکه زیرساخت‌های خدمات شهری در نواحی منفصل شهری استان خیلی ضعیف است، عنوان کرد: این نواحی چون در گذشته روستا بودند و امروز که تبدیل به منطقه شهری شدند خدمات آنها در حد شهر نیست، در طرح مذکور زیرساخت‌های لازم در این مناطق مورد مطالعه قرار می‌گیرد.

علاوه بر سنندج در دیگر شهرستان‌های استان هم روستاهایی به دلیل افزایش جمعیت جزو نواحی منفصل شهری شدند که شامل روستای قلعه در قروه، توپریزه در کامیاران، قوخ در سقز، تازه‌آباد و موسک در مریوان است.

متأسفانه قبل از الحاق این مناطق به شهر می‌بایست ردیف اعتباری برای آنها تعیین شود که این اقدام صورت نگرفت و اکنون یکی از مهمترین و بزرگترین مشکلات نواحی منفصل شهری هم نبود اعتبار است.

بازنگری طرح‌های روستاهایی که مورد هجوم جمعیت قرار گرفتند مدیرکل دفتر امور شهری و شوراهای استانداری کردستان با بیان اینکه در شهرستان‌های مریوان و بانه در خصوص ساخت و سازهای غیرمجاز با مشکل بیشتری مواجه هستیم، عنوان کرد: در مریوان ۸ هزار واحد مسکونی غیرمجاز

تغییر مدیران حوزه شهری سیاست‌ها و برنامه‌ریزی‌ها در این بخش نیز به کلی تغییر می‌کند و هر مسئولی ساز خود را می‌زند. در حالی آمارها حکایت از سکونت بیش از ۵۰ درصدی مردم سنندج در مناطق حاشیه دارد ولی بی تفاوتی مدیران مختلف ادارات و سازمان‌های دولتی در این بخش به نظر نگران‌کننده تر از این آمار است و به همین دلیل نیز حداقل طی یک دهه اخیر نه تنها درمانی برای این درد در راستای کاهش میزان حاشیه نشینی در سنندج تجویز نشده است که روند رشد حاشیه نشینی نیز چند برابر شده است.

● عوامل تاثیر گذار بر حاشیه نشینی

اصلاحات ارضی و افزایش درآمدهای ناشی از افزایش قیمت نفت و اجرای بعضی از پروژه‌های عمرانی نظیر پروژه‌های آبرسانی، تامین آب آشامیدنی، برنامه‌های راه‌سازی گسترش موسسات آموزشی و بهداشتی و غیره از عوامل تاثیرگذار در توسعه شهر و همچنین هجوم ناگهانی وی‌بی‌روبه روستاییان به شهر محسوب می‌شود.

در این سال‌ها شهر به لحاظ ساخت و ساز و جمعیت گسترش پیدا کرد ولی فراهم کردن خدمات زیربنایی در محدوده‌هایی که به شهر ملحق شده متأسفانه همواره به آینده موکول شده است و می‌شود.

سیل مهاجرت روستاییان به شهرها از دهه‌های مذکور در کردستان آن هم بیشتر در مرکز استان آغاز شد و مردم در محلات کانی کوزله، عباس‌آباد و قسلاقی سکنی گزیدند، این محلات اکنون از خدمات شهری بهره‌مندند و جزو شهر محسوب می‌شوند.

در دهه ۸۰ تعدادی از روستاهای اطراف سنندج هم چون نایسر، حسن‌آباد، نله و گریزه که مورد هجوم مردم از نقاط مختلف قرار گرفتند و جمعیت آنها در عرض دو سه سال افزایش بسیار زیادی پیدا کرد به گونه‌ای که قوانین و مقررات روستاها پاسخگوی نیاز مردم ساکن شده در این روستاها نبود دولت وقت در سال ۸۹ تصمیم گرفت آنها را به عنوان نواحی منفصل شهری به شهر ملحق کند تا بدین گونه قوانین شهری در آنجا اعمال و حاکم شود.

این اقدام نه تنها منجر به حل مشکلات و نارسایی‌های نواحی مذکور نشد بلکه طمع عده‌ای سودجو بر برانگیختن و تعداد دیگری از روستاهای اطراف شهر سنندج (آسوله، سرخه‌دزج و دوشان) نیز مورد تاخت و تاز عده‌ای به خیال اینکه در صورت افزایش جمعیت آنها به شهر ملحق خواهند شد، قرار گرفت.

ولی به گفته دولت مردان دولت یازدهم، برنامه دولت تدبیر و امید الحاق این مناطق به شهر نیست بلکه بازنگری طرح‌های هادی و انجام اقدامات و تدابیری در راستای محدود کردن و ممانعت از گسترش ساخت و سازهای بی‌رویه در این روستاها است.

حال از ۳۹ شهر استان شهرهای سنندج، بانه، سقز، مریوان، قروه، کامیاران، بیجار، دیواندره و دهگلان دارای بافت فرسوده و سکونتگاه‌های غیررسمی شناسایی شده به مساحت ۲ هزار و ۱۲۵ هکتار است.

● ارائه خدمات شهری در نواحی منفصل بعد از اتمام طرح بازآفرینی

بررسی پدیده حاشیه نشینی در کرمان حاشیه نشینی و زمین خواری دو رکن جدایی ناپذیر

اسما محمودی

حاشیه نشینی آفتی است که سالیان دراز تیشه به ریشه شهرهای بزرگ و مراکز استان ها زده است که معضلات و آسیب های فراوانی را به همراه دارد. حاشیه نشینی بستر بروز جرائم بوده و جزیره های فقر را در حاشیه شهرها با چهره های نامناسب به وجود آورده است.

حاشیه نشینی در اثر عدم توزیع متوازن امکانات، خشکالی های پی در پی، عدم اشتغال مناسب در روستا و در نتیجه مهاجرت افراد به حاشیه شهرها به وجود می آید. ساکنین مناطق حاشیه نشین در شرایط بسیار بدتر از زمان قبل از مهاجرت خود در سکونت گاه های غیررسمی زندگی می کنند و از کمترین خدمات و امکانات برخوردار هستند. کرمان نیز از جمله استان هایی است که حاشیه نشینی در آن رخ نموده و چهره شهرهای بزرگ از جمله مرکز این استان را مخدوش کرده است. اما طی سال گذشته اقدام در خصوص مقابله با این معضل در کرمان آغاز و نتایج خوبی حاصل شد. هرچند هنوز تا رسیدن به نقطه مطلوب فاصله زیادی وجود دارد اما آغاز این حرکت نوید بخش روزی است که این آفت برای همیشه از کرمان رخت بربندد.

● ساماندهی حاشیه نشینان مستضعف

استاندار کرمان در آخرین اظهار نظر خود در این خصوص از ادامه قاطع این اقدامات در سال جاری خبر داد و گفت: افراد مستضعفی که فریب افراد فریب کار را خورده اند ساماندهی می شوند.

علیرضا رزم حسینی همچنین از شناسایی ۲۰ زمین خوار بزرگ در کرمان خبر داد و افزود: این افراد غیر بومی بوده و از سایر استان ها به کرمان آمده و اقدام به زمین خواری کرده اند.

● آزادسازی ۲۳۰۰۰ هکتار از اراضی دولت

یدالله موحد رئیس کل دادگستری استان کرمان با اشاره به برخورد قانونی با حاشیه نشینان و زمین خواران ابراز داشت: طی سال

گذشته حرکت های خوبی در این زمینه در استان کرمان صورت گرفت. وی از تشکیل هزار و ۲۲۷ پرونده در زمینه زمین خواری در کرمان طی سال گذشته خبر داد و افزود: با بررسی این تعداد پرونده چهار هزار و ۳۰ هکتار از اراضی دولت آزادسازی شد.

موحد با تاکید بر لزوم آگاه سازی جامعه در خصوص آسیب های ناشی از این معضل و همچنین اقدامات انجام شده گفت: با وجود اقدامات صورت گرفته هنوز تا وضعیت مطلوب و ریشه کنی حاشیه نشینی فاصله داریم و باید با جدیت به این راه ادامه داد. رئیس کل دادگستری استان کرمان با اشاره به اینکه تاکنون ۲۳ هزار هکتار از اراضی تصرف شده دولتی از چنگ زمین خوران آزادسازی شده است، یادآور شد: حاشیه نشینی معضلات و آسیب های فراوانی را به همراه دارد و باید اقدامات پیشگیرانه از بروز این معضل مورد توجه ویژه مسئولین قرار گیرد.

● به دنبال ریشه کنی کامل حاشیه نشینی در کرمان هستیم

فرماندار کرمان نیز یکی از مشکلات مرکز استان کرمان را بحث حاشیه نشینی دانست و گفت: یکی از دلایل حاشیه نشینی عدم ایجاد کار و اقتصاد مناسب و خشکسالی در مناطق روستایی است.

محمدعلی توحیدی ابراز داشت: مردم روستاها در اثر شرایط سخت به امید زندگی بهتر به شهرها پناه آورده و با کمترین امکانات و خدمات در حاشیه شهرها سکنی می گزینند.

وی با تاکید بر لزوم پیشگیری از حاشیه نشینی تصریح کرد: برای این منظور باید

کرمان

جمعیت ۵۰۰ هزار نفری بوده و تراکم جمعیتی در هر هکتار ۴۲ نفر است که کمترین تراکم جمعیتی را داراست. فرماندار کرمان با اشاره به اینکه حاشیه نشینی باعث خالی شدن متن شهر می شود یادآور شد: نمی توان اجازه گسترش بیش از اندازه شهر را دارد و مدیریت استان به جد به مقابله با حاشیه نشینی ادامه می دهد.

وی با اشاره به اینکه در طرح تفصیلی زمین های مسکونی، آموزشی و... کاملا مشخص شده اند، گفت: افرادی که قصد خریداری زمین مسکونی دارند باید توجه کنند که زمین مورد نظرشان در محدوده قانونی شهر باشد.

عدم اقدام جدی مسئولین در سال های گذشته، خشکسالی های پی در پی استان کرمان و در نتیجه مهاجرت روستائیان برخی افراد را به خیال بهره مندی از زندگی شهرنشینی و خدمات شهروندی روانه شهرها کرد افرادی که به علت عدم تمکن مالی مجبور به سکونت در حاشیه شهرها و زندگی در سکونت گاه های غیرمجاز شدند که از خدمات شهری نیز محروم بودند. در این میان زمین خواران و حاشیه سازان با سوء استفاده از سادگی مردم زمینه ایجاد حاشیه ها را فراهم کرده و با فروش زمین های دولتی و اقدام به ساخت و سازهای غیرقانونی بر این معضل دامن زدند و کار به جایی رسید که امروز وسعت شهر کرمان سه برابر میزان تعیین شده در طرح جامع تفصیلی شده است.

● آغاز گامهای محکم برای مقابله با زمین خواری / بخشهایی از شهرکهای حاشیه ای تخریب شد

در این میان وعده های مسئولین نیز در خصوص مبارزه با این پدیده عملی نمی شد تا اینکه استاندار کرمان طی سال گذشته گام های اساسی در این زمینه برداشت و با جدیت در این بحث مقابله با حاشیه نشینی و ریشه کنی سکونت گاه های غیرمجاز ورود پیدا کرده به گونه ای بسیاری از این

زمینه اشتغال، رفاه اجتماعی و معیشتی در روستاها بالا رود.

این مسئول گفت: با عزم جدی استاندار کرمان؛ در سال ۹۳ اقدامات خوبی در این خصوص انجام و بعد از شناسایی ۳۱ نقطه شهر کرمان اقدام در این زمینه آغاز شد. وی از شناسایی هزار و ۵۳۹ هکتار اراضی که به ۱۰ منطقه تقسیم شده بودند در حاشیه شهر کرمان خبر و ادامه داد: در شهرک الله آباد با وسعت ۵۵ هکتار ۳۹۲ قطعه، امیرآباد با ۱۵ هکتار وسعت ۲۴۰ قطعه، ده یاسایی با شش هکتار ۹۰ قطعه، اراضی مستوره، حسن آباد، طاهرآباد و محمدآباد با ۳۳۲ هکتار ۴۰۰ قطعه، رضآباد و مومن آباد با وسعت ۶۰ هکتار ۱۱۰ قطعه و در شهرک گلها ۱۸۰ هکتار زمین آزادسازی شد.

● آزادسازی ۸۰۰ هکتار اراضی دولتی در شهر کرمان

توحیدی از رفع تصرف هزار و ۱۹۱ هکتار اراضی در استان کرمان خبر داد و افزود: از این میزان ۸۰۰ هکتار از اراضی مربوط به شهر کرمان بوده است.

وی ابراز داشت: مبارزه با حاشیه نشینی با جدیت در کرمان ادامه دارد و هدف ما ریشه کنی این معضل در منطقه است.

فرماندار کرمان با اشاره به اینکه اراضی دولتی بعد از آزادسازی تحویل نماینده قانونی می شود، تصریح کرد: اراضی کشاورزی که کاربری آنها تغییر داده شده بود در اختیار مالکان است با این تفاوت که باید در چارچوب کاربری قانونی در آن زمین کار کنند.

توحیدی یادآور شد: در حال حاضر شاهد هستیم اراضی کشاورزی بعد از آزادسازی کم کم در حال بازگشت به کاربری اولیه خود هستند و مالکان فعالیت کشاورزی را در آنها آغاز کرده اند.

● کرمان کمترین تراکم جمعیتی را دارد

وی با اشاره به وسعت ۱۳ هزار هکتاری شهر کرمان ابراز داشت: این شهر دارای

سکونت گاه ها تخریب شدند.

علیرضا رزم حسینی در این خصوص به خبرنگار مهر ریشه کنی حاشیه نشینی را از اولویت های کاریش دانست و ابراز داشت: وسعت شهر کرمان براساس طرح جامع تفصیلی ۱۴ هزار هکتار است اما در حال حاضر شهر کرمان سه برابر این میزان توسعه یافته است. وی دلیل این امر را بروز پدیده حاشیه نشینی در اطراف شهر کرمان دانست و افزود: تار ریشه کن شدن این معضل از پای نخواهیم نشست و بنا داریم ظرف یک سال آینده با انجام اقدامات لازم حاشیه نشینی را در کرمان ریشه کن کنیم. در زمینه مبارزه با زمین خواری برخی بناها تخریب شد چراکه به ناحق و غیرقانونی ساخت و ساز صورت گرفته بود.

● حاشیه نشینی عاملی مخرب در مسیر توسعه کرمان است

رزم حسینی حاشیه نشینی را عاملی بر سر راه توسعه و پیشرفت شهرها دانست و گفت: عزم ما توسعه و آبادانی استان کرمان است و موانع و مشکلات موجود بر سر این راه را باید برطرف کنیم.

نماینده عالی دولت در استان کرمان با اشاره به اینکه مناطق حاشیه نشین را منشا آسیب های اجتماعی و جرائم دانست و تصریح کرد: این پدیده آسیب های بسیاری در زمینه های اجتماعی، فرهنگی و امنیتی برای شهرها به همراه دارد و مقابله ان امری ضروری است.

رزم حسینی با اشاره به استفاده غیرمجاز حاشیه نشینان از گاز، آب و برق ابراز داشت: این در حالی است که استفاده از این قبیل امکانات حق افرادی است که عوارض دولتی و حق شهروندی را پرداخت می کنند. وی با تأکید بر لزوم آبادانی روستاها ابراز داشت: مهاجرت روستائینان به شهرها با هدف برخورداری از زندگی بهتر یکی از مهم ترین عوامل بروز پدیده حاشیه نشینی است.

سردار چناریان: حاشیه نشینی برخاسته از مشکلات اجتماعی مردم است فرمانده انتظامی استان کرمان نیز اظهار داشت: حاشیه نشینی پدیده ای اجتماعی بوده و معضلی است که در اکثر نقاط کشور و دنیا وجود دارد. معتقدیم با موضوعات اجتماعی باید براساس شیوه موثری که می تواند این معضلات و نارسایی های اجتماعی را حل کند اقدام کرد.

سردار حسین چناریان با تأکید بر اینکه کارکرد در این زمینه باید اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی باشد، افزود: حاشیه نشینی در واقع پدیده ای برخاسته از مشکلات و معضلات اجتماعی مردم است.

وی ادامه داد: نیروی انتظامی یکی از سازمان هایی است که می تواند در جهت پیشگیری، کاهش و مقابله با حاشیه نشینی نقش آفرینی کند اما این نقش: کلیدی و موثر نبوده و نقش اصلی در این حوزه به عهده سازمان های متولی ساماندهی امور شهری است. سردار چناریان ابراز داشت: نقش اصلی در خصوص مقابله با حاشیه نشینی متوجه

دستگاه های متولی ساماندهی، نظارت و کنترل امور شهری بوده و نیروی انتظامی مسئولیت برقراری امنیت اجتماعی مردم را بر عهده دارد که در این خصوص تفاوتی بین مردمی که درون شهر یا بیرون شهر ساکن باشند وجود ندارد. وی ارائه خدمات مربوط به حوزه امنیت اجتماعی به همه اقشار مردم را وظیفه نیروی انتظامی دانست و تصریح کرد: نیروی انتظامی از نظر مسائل امنیت اجتماعی هیچ گونه مرزبندی ندارد.

● خدمات مناسب از مهاجرت مردم جلوگیری می کند

سردار چناریان با اشاره به اینکه پلیس در هر نقطه ای به امدادخواهان خدمت رسانی می کند، افزود: حاشیه نشینی عمدا در شرایط

● باید از بروز حاشیه نشینی پیشگیری کنیم

وی با اشاره به عدم برقراری قانده های اجتماعی در مناطق حاشیه نشینی گفت: در این مناطق به علت وجود خرده فرهنگ ها و تعارضات فرهنگی طبیعتا اختلافات شدت گرفته و مشکلات افزایش می باید و این امر منجر به بروز نزاع، سرقت، قتل و اعتیاد در سکونت گاه های غیررسمی می شود.

فرمانده انتظامی استان کرمان بیان داشت: با توجه به اینکه در مناطق حاشیه نشینی هیچ گونه قانده شهروندی ندارد این اماکن به کانون های ناامنی تبدیل می شوند. از نظر نیروی انتظامی خدمت رسانی به مردم داخل و بیرون شهرها یکسان است اگر چه حاشیه ها زحمت پلیس را دوچندان می کند اما خدمات امنیتی و انتظامی در همه نقاط

به مردم ارائه می کنیم. وی ضمن ابراز تأسف از شکل گیری چنین کانون هایی که باعث ایجاد ناامنی می شود، ابراز داشت: امیدواریم در آینده ای نزدیک و با احساس مسئولیت دستگاه های مربوطه: حاشیه نشینی ایجاد نشود و در صورت ایجاد سریعاً ساماندهی شود که تبدیل به کانون بی انضباطی، ناامنی و خلاف نشود.

سردار چناریان بیان داشت: حاشیه ها عمدتا بستر و کانونی برای ایجاد جرائم، تخلفات و بسیاری از معضلات و مشکلات مردم حتی در نقاط شهری و نقاطی غیر سکونت گاه های غیر رسمی می شوند. سکونت گاه های غیر رسمی همیشه عاملی برای ناامنی مناطق شهری و شهروندان هستند. حاشیه نشینی طی سالهای اخیر در کرمان به شدت گسترش یافته است هر چند مقابله با این مسئله در دستور کار مدیران دولت یازدهم قرار گرفته است اما کم کاربهای صورت گرفته در گذشته موجب بروز مشکلات عمده اجتماعی اقتصادی و امنیتی در این مناطق شده است.

● حاشیه نشینی تا چه اندازه می تواند در بروز جرم تاثیر گذار باشد؟

دادستان کرمان در پاسخ به این سوال که حاشیه نشینی تا چه اندازه می تواند در بروز جرم تاثیر گذار باشد؟ گفت: بحث حاشیه نشینی یکی از معضلاتی است که از دیرباز گریبانگیر شهرهای بزرگ بوده است که علاوه بر خسارت های اقتصادی که به یک شهر وارد می کند در بحث تولید جرم نیز

اثر به سزایی دارد.

بیشتر جرائمی که در سطح شهر اتفاق می افتد ناشی از افزایش است که حاشیه نشینان انجام می دهند و این در حالی است که شناختی روی آن ها وجود ندارد چرا که اکثرا به صورت موقت از شهرهای دیگر در حاشیه شهر سکونت پیدا می کنند.

این افراد حاشیه نشین یکسری جرائم را در حاشیه شهر انجام داده و پس از آن به حاشیه شهر دیگر جابه جا و منتقل می شوند بنابراین حاشیه شهرها می تواند به عنوان یکی از کانون های جرم محسوب شود هرچند که در حاشیه شهر افراد شریفی نیز وجود دارند اما با بررسی های انجام شده عمده جرائم در حاشیه شهرها اتفاق می افتد.

وی ادامه داد: یکی از دغدغه های دستگاه های قضایی به عنوان پیشگیری از جرم، بحث مقابله با حاشیه نشینی است که خوشبختانه در شهر کرمان دغدغه مشترک همه مسئولین اجرایی، قضایی، امنیتی و انتظامی مقابله با حاشیه نشینی بود و همگی بر این باور بودند که باید با حاشیه نشینی برخورد شود.

اقدامات مثبتی از سوی دستگاه های اجرایی در کرمان انجام شده است در این اقدامات شخص استاندار و فرماندار حضور داشتند و توسط اداره کل اطلاعات و فرماندهی انتظامی و اعضای شورای تأمین در خصوص مقابله با حاشیه نشینی اقداماتی انجام گرفت.

این مقام مسئول در ادامه گفت: مسئله حاشیه نشینی به عنوان یک معضل مطرح و با آن مقابله شد که بعضا بیشتر اراضی تصرف شده متعلق به دولت بود که توسط افراد سودجو مورد تصرف و قطعه بندی قرار گرفته بود که به افراد متقاضی واگذار شده بود.

این زمین ها علاوه بر تولید جرم مشکل دیگری که به وجود آورده بودند این بود که اراضی مربوط به دولت و منابع طبیعی و بعضا اراضی بوده است که در آن ها طایغ زارها وجود داشته و به شکل جنگلی بوده اند که متأسفانه طایغ زارها تخریب شده و با اراضی کشاورزی تغییر کاربری داده شده بود.

مشکل دیگری که بحث حاشیه نشینی به وجود آورده بود مربوط به بخش آلایندهی ها بود که منجر به آلوده شدن محیط زیست شده بود و بعضی زمین ها نیز روی زون آبی شهر کرمان قرار داشت که مجموعه این عوامل باعث شد همه ارگان ها و سازمان ها روی این موضوع متمرکز شوند و با افراد متخلف و زمین خوار مبارزه کنند که خوشبختانه بخش عظیمی از این اراضی رفع تصرف و به دولت برگشت داده شده است.

در کل حاشیه شهر خوشبختانه رفع تصرف انجام شده است و دیوارها و بناهایی که غیرقانونی ساخته شده بود تخریب گردید و تاسیساتی چون آب و برق و .. نیز که به صورت غیرقانونی انجام شده بود جمع آوری شد.

به گفته وی در سال ۹۴ شاهد افزایش این اقدامات در خصوص مقابله با زمین خواران و افرادی که به هر نحو اقدام به تکفیک به صورت غیرقانونی می کنند برخورد خواهد شد.

کرمانشاه

بررسی پدیده حاشیه نشینی
در کرمانشاه

۳۰۰ هزار نفر حاشیه نشین در کرمانشاه

حاشیه‌نشینی، پدیده‌ای نوظهور است که با شکل‌گیری شهرها و روستاهای جدید و به دنبال مهاجرت روستائیان به شهر اتفاق افتاده و رشد شتابان شهرنشینی طی دهه اخیر به رشد شتابان شکل‌گیری حاشیه‌ها و محل‌های اسکان در اطراف شهرها منجر شده است.

تاریخ مختلفی از این مقوله توسط صاحب‌نظران علوم اجتماعی مطرح شده است. برخی معتقدند که حاشیه‌نشینی در محدوده شهر زندگی می‌کنند اما جذب نظام‌های اقتصادی، اجتماعی و... شهر نشده‌اند.

یک کارشناس علوم اجتماعی در این رابطه به خبرنگار ما گفت: در واقع حاشیه‌نشینیان اغلب افرادی هستند که به دلایلی چون عدم امکانات مناسب در زادگاه خود (روستاها) به شهرها مهاجرت می‌کنند اما توان اقتصادی، رفتار اجتماعی و نگرش فکری آنها امکان زندگی در مرکز شهر را به آنان نمی‌دهند و به ناچار به حاشیه شهرها پناه برده و در آنجا سکنی می‌گزینند.

دکتر غلام رضا پیرون ادامه داد: از سوی دیگر رشد طولی شهر یا همان توسعه نامتوازن فضای شهری با الحاق برخی از روستاها به شهر عاملی دیگر برای رشد این معضل است و شاید بسیاری از مردم این محلات علی‌رغم تفکر خود مبنی بر شهرنشینی، همان روستایی ساکن در شهر و با همان فرهنگ روستا هستند که اغلب فرهنگ آنان با فرهنگ غالب بر شهرها منافات دارد.

وی افزود: با رشد شتابان شهرنشینی و به دنبال آن حاشیه‌نشینی طی دهه اخیر، در شهر کرمانشاه نیز انفجاری رخ داده و در این مدت در حاشیه شهر کرمانشاه شهرک‌های زیادی شکل گرفت و جمعیت زیادی حدود ۳۰۰ هزار نفر در آنها ساکن شدند.

این استاد دانشگاه ادامه داد: آنچه که در این بین مهم و مطرح است، وجود افراد با سطح تحصیلات نه چندان رشد کرده در محلات حاشیه‌نشین است که خود این معضل همراه با نظام اقتصادی ضعیف حاکم بر این محلات آسیب‌های زیادی را متوجه خود حاشیه‌نشینیان و سایر شهروندان کرمانشاهی می‌کند.

در این گزارش پیگیر اقدامات مسئولین

را داشتند و الحاق شدند به عنوان نقطه منفصل شهری (شهر شناخته شده‌اند اما به صورت مکان‌های منفصل) توجه ویژه‌ای شود و طرح‌ها و برنامه‌هایی مانند احداث پارک، امکانات رفاهی، توجه به زیرساخت‌های معابر، گاز کشی و برخی امکانات دیگر نیز در بودجه لحاظ شود. رنجبر از اجرای برنامه‌هایی برای توانمندسازی و موارد مرتبط با اشتغال افراد ساکن در این محلات با آموزش‌های فنی و حرفه‌ای خبرداد.

وی همچنین از ایجاد پایگاه‌های شورای سلامت در این محلات خبرداد و تصریح کرد: شورای سلامت از طرف بهداشت شهرستان کرمانشاه و دانشگاه علوم پزشکی در دستور کار است و رابط ادارات و مردم می‌شوند و علاوه بر مشارکت در ارتقا مسائل بهداشتی، در زمینه دیگر نیازمندی‌های مختلف مردم این محلات نیز رابطی بین آنها و مسئولان بوده و آنها را به مسئولان منعکس می‌کنند و یک پایگاه مردمی هستند.

فرماندار کرمانشاه افزود: در مکاتباتی که با ادارات خدمات رسانی چون آب و فاضلاب شهری، برق، شهرداری، شورای اسلامی، مخابرات و... داشتیم از این ادارات خواسته‌ایم که در بودجه سال ۹۴ اولویت ویژه‌ای برای این طرح‌ها قائل شوند.

● کمبود اعتبارات و عدم مشارکت

حاشیه‌نشینیان در رفع مشکلات رنجبر، یکی از مهمترین موانع بر سر راه اجرای برنامه‌های استان برای کاهش آسیب‌های حاشیه‌نشینی را کمبود اعتبارات عنوان کرد و گفت: برای اجرای خیلی از طرح‌های خدمات‌رسانی با کمبود اعتبار مواجه هستیم.

وی عدم مشارکت مردم این محلات را از دیگر موانع مهم در اجرای طرح‌ها برشمرد و تصریح کرد: روحیه مشارکت‌پذیری این

فرماندار کرمانشاه تاکید کرد: باید با اجرای سیاست‌های درست از مهاجرت روستائیان به شهرها جلوگیری کنیم.

رنجبر افزود: ما هم‌اکنون با جمعیتی مواجه هستیم که بعد از جریان جنگ تحمیلی و یا در جریان جنگ تحمیلی مهاجرت کرده و در شهر کرمانشاه ساکن شده‌اند و با مشکلاتی مواجه هستند. تشکیل «ستاد توانمندسازی مناطق حاشیه‌نشین شهر کرمانشاه» و اجرای ۵ طرح وی تصریح کرد: برای رفع مشکلات حاشیه‌نشین‌ها تشکیل «ستاد توانمندسازی مناطق حاشیه‌نشین شهر کرمانشاه» را در دستور کار قرار دادیم و جلساتی را با ادارات ذیربط برگزار کردیم.

فرماندار کرمانشاه از در دستور کار قرار گرفتن و اجرای ۵ طرح با همکاری جهاد دانشگاهی، حوزه معاونت برنامه‌ریزی کرمانشاه و حوزه معاونت سیاسی-امنیتی استانداری کرمانشاه طی اقدامات و تصمیمات همین ستاد خبرداد و گفت: این طرح‌ها با رویکرد علمی و اجرایی (کاربردی) در دستور اجرا قرار گرفته است.

رنجبر افزود: همچنین طی امسال (سال ۹۳) هماهنگی‌هایی با شورای شهر کرمانشاه و شهرداری انجام دادیم که در سال پیش رو (سال ۹۴) با اولویت ویژه برنامه‌های مربوط به زیرساخت‌ها، امکانات رفاهی در مناطق حاشیه‌نشین را مد نظر قرار داده و افزایش دهیم.

وی از اختصاص سه میلیارد ریال برای طرح‌های تحقیقاتی و کاربردی به عنوان پایه کار خبرداد و گفت: هم‌اکنون این موضوع در حال مبادله موافقت‌نامه و مراحل نهایی است.

فرماندار کرمانشاه یادآور شد: رویکرد ما به مناطق حاشیه‌نشین این است که در سال ۹۴ و بودجه شهری به چهار محله نوکان، کرناچی (دره دراز)، صادقیه و کهریز پل کهنه که بیشترین تمرکز جمعیتی

کرمانشاه برای جلوگیری از وخیم شدن وضعیت این پاندمی‌های شهری و راهکارهای کاهش آسیب‌های ناشی از این معضل است تا درایم تاکنون در این زمینه چه اتفاقی افتاده و در آینده چه خواهد شد که منجر به ترکیدن آن نشود.

● ۳۰۰ هزار نفر حاشیه‌نشین در کرمانشاه زندگی می‌کنند

فرماندار کرمانشاه در خصوص «اقدامات صورت گرفته برای جلوگیری از رشد بی‌رویه و انفجارگونه حاشیه‌نشینی و راهکارهای مد نظر برای کاهش آسیب‌های ناشی از حاشیه‌نشینی در شرایط کنونی» گفت: یکی از مسائل مهمی که کرمانشاه با آن دست و پنجه نرم می‌کند همین موضوع حاشیه‌نشینی است.

فضل‌الله رنجبر گفت: بین ۲۵۰ تا ۳۰۰ هزار نفر جمعیت در شهرک‌ها و محلات حاشیه‌نشین کرمانشاه وجود دارد که رسیدگی به نیازهای این جمعیت و رفع آنها مستلزم یک برنامه‌ریزی صحیح، علمی و اصولی است.

وی افزود: رویکرد اصلی در رابطه با این موضوع رسیدگی و پرداختن به روستاها است و باید بکوشیم که جمعیت روستاها را پایدار کنیم.

این مسئول ماندگاری مردم در روستاها را یکی از موارد کاهش حاشیه‌نشینی عنوان کرد و گفت: این نکته مهمی است که در سیاست‌های دولت تدبیر و امید و همچنین ما در استان لحاظ شده است.

رنجبر ادامه داد: به همین دلیل توجه به عمران روستایی در ابعاد مختلف به ویژه در ارتقا در آمد روستائیان و اشتغال آنان در روستاها و تقویت و رسیدگی بیشتر به زیرساخت‌های روستایی مد نظر است و می‌تواند در پایداری جمعیت در روستاها و عدم مهاجرت آنها به حاشیه شهرها موثر باشد.

مردم ضعیف است و در اجرای طرح‌ها نهادهای مرتبط را یاری نمی‌کنند.

● اجرای طرح «خط تنسيق» در کرمانشاه

فرماندار کرمانشاه از اجرای طرح «خط تنسيق» یا کمربند فضای سبز برای جلوگیری از رشد حاشیه نشینی خبر داد و گفت: تصمیم داریم با همکاری حوزه معاونت عمرانی استانداری و برخی از ادارات مانند جهاد کشاورزی، مدیریت امور اراضی،

خصوص برنامه‌ها و اقدامات این سازمان در بحث کاهش آسیب‌های حاشیه نشینی در شهر کرمانشاه گفت: در بحث فرهنگی این مناطق طی امسال و خصوصا در برنامه‌های سال ۹۴ تمرکز خوبی را روی محلات حاشیه نشین گذاشته‌ایم.

پوریا جلالی تصریح کرد: از جمله اقدامات صورت گرفته می‌توان به افتتاح دو اتوبوس کتابخانه سیار اشاره کرد که تمرکزشان روی مسائل فرهنگی حاشیه شهر است و دو کارشناس روانشناس و دینی نیز

برگزار شود.

معاون فرهنگی شهرداری کرمانشاه تصریح کرد: برای این منظور در سال آینده اعتبار خوبی مد نظر است که رقم قطعی آن فعلا مشخص نیست اما برای مثال در طرح اوقات فراغت ۶۰ تا ۷۰ درصد اعتبارات طبق برآورد صورت گرفته به مناطق حاشیه شهر اختصاص دارد که البته پس از تایید در صحن شورا قطعیت می‌یابد.

جلالی، از برگزاری ۱۰۰ درصد رایگان

دهیم که در راستای سبک زندگی اسلامی آموزش‌هایی را به این افراد داشته باشیم.

● ۹۰ درصد برنامه فرهنگی پنج ساله کرمانشاه تدوین شده است

جلالی یادآور شد: در سال ۹۳ اقدامات خوبی ولو محدود برای بحث حاشیه نشینان در دستور کار بود و عمده فعالیت معاونت فرهنگی شهرداری طی امسال در بحث سخت‌افزاری روی احداث فرهنگسرا، در بحث نرم‌افزاری روی تدوین برنامه ۵ ساله توسعه کرمانشاه با کمک اساتید فن در این حوزه بود و این برنامه نیز هم‌اکنون در حال اتمام است. بیشتر تمرکزمان را روی این حوزه گذاشتیم که برنامه‌های لازم را مهیا کنیم و در سال بعد با برنامه پیش رویم و پروژه محور حرکت نکنیم.

وی تاکید کرد: قطعا سعی می‌کنیم سال آینده برنامه‌های که برای مناطق حاشیه نشین لحاظ کردیم به مرحله اجرا درآید که بتوانیم به نتایج خوبی برسیم. معاون فرهنگی شهرداری کرمانشاه در خصوص اتمام تدوین برنامه پنج ساله کرمانشاه گفت: حدود ۹۰ درصد برنامه مذکور تدوین شده و اردیبهشت سال آینده قطعی خواهد شد و به شهرداری برای اجرا ابلاغ می‌شود.

ابعاد مختلف مشکلات و معضلات حاشیه نشینی و راهکارهای در دستور اجرا برای ارتقاء سطح کیفی و کمی اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در استان کرمانشاه موضوعی است که در سلسله گزارش‌های آتی خبرگزاری مهر در کرمانشاه دنبال خواهد شد. ایجاد پایگاه‌ها و مراکز سلامت در مناطق حاشیه نشین یکی از ایزم‌های اجرایی طرح نظام تحول سلامت دولت بود که در آغاز هفته سلامت امسال کلید خورد و در برخی از مناطق حاشیه نشین شهرهای بزرگ کشور به مرحله اجرا درآمد.

توجه به مباحث بهداشتی، اجتماعی و... از جمله فاکتورهای مد نظر برای ایجاد این پایگاه‌ها و مراکز سلامت در نقاط حاشیه‌ای است که با حضور کارشناسان و کاردانیان در پایگاه‌های سلامت و روانشناسان و پزشکان در مراکز سلامت محقق می‌شود.

● ایجاد پایگاه‌ها و مراکز سلامت راهکار پیشگیری از معضلات اجتماعی

سرپرست واحد طرح و گسترش مرکز بهداشت کرمانشاه وجود این پایگاه‌ها و مراکز سلامت را در کاهش آسیب‌های اجتماعی در این مناطق بسیار موثر دانست و گفت: با حضور روانشناسان در مراکز سلامت این مناطق مسلمانان آسیب‌های اجتماعی ناشی از مشکلات روانی در مناطق مذکور بسیار کاهش می‌یابد.

سرپرست واحد طرح و گسترش مرکز بهداشت کرمانشاه، پیش از احداث این مراکز و حضور مشاوران روانشناس از این نظر در مناطق حاشیه نشین خلا وجود داشت که با حضور آنان رفع شده و شاهد کاهش بسیاری از مشکلات در این مناطق خواهیم بود.

جلیلیان حضور روانشناسان در این مناطق را در

کلاس‌های دوره‌های آموزشی طی تابستان آینده در مناطق حاشیه شهر خبر داد.

● با استعدادترین افراد در حاشیه‌ها هستند

وی هدف از این اقدام را جلب استعدادهای این مناطق در بین کودکان، نوجوانان و جوانان عنوان کرد و گفت: علاوه بر این می‌خواهیم یک روحیه خودباوری و اعتماد به نفس را در آنان ایجاد کنیم و از بین سازمان‌های مردم‌نهادی که در این مناطق فعالیت می‌کنند، کمک می‌گیریم که گروه‌های تخصصی، هنری یا علمی را از بین این افراد مستعد انتخاب و با آنان کار کنیم که این استعدادها هزرت نرود.

وی ادامه داد: به اعتراف اساتید هنری، اهالی مناطق حاشیه شهر از با استعدادترین افراد بین هنرجهایی هستند که در طول چند سال گذشته در فرهنگسراهای شهرداری داشته‌ایم.

معاون فرهنگی شهرداری کرمانشاه گفت: همچنین برای خانواده‌های حاشیه نشین نیز تولیدات فرهنگی‌ای در مورد سبک زندگی ایرانی-اسلامی داریم که سال بعد به انجام می‌رسد و با این خانواده‌ها به صورت ممتد و مستمر در هر منطقه ارتباط می‌گیریم. رابط‌هایی را قرار می

آنها را همراهی می‌کند.

وی افزود: صرفا کتاب بهانه‌ای برای ارتباط گرفتن این کارشناسان با بچه‌ها و والدین آنها است که ۹۰ درصد مادران بوده‌اند.

معاون فرهنگی شهرداری کرمانشاه با بیان اینکه ساختمان فرهنگسرا در آن مناطق موجود نیست و شهرداری تازه شروع به احداث فرهنگسرا کرده است، گفت: علاوه بر اینکه در سال آینده برنامه حداقل احداث دو یا سه فرهنگسرا در این مناطق را خواهیم داشت، با سازمان‌های مردم‌نهادی چون جمعیت امام علی (ع) که خیلی هم خوب کار می‌کند همکاری کردیم و کلاس‌های آموزشی را برای این محلات برگزار کردیم. برگزاری ۱۰۰ درصد رایگان کلاس‌های آموزشی برای حاشیه نشینان در سال آتی جلالی تصریح کرد: برای مثال در فرهنگسرای کوثر برای بچه‌های محلات حاشیه نشین کلاس‌های تقویتی - کنکوری رایگان را برگزار می‌کنیم و حدود ۴۰ عنوان کلاس فرهنگی رایگان برای آنان طی امسال برگزار کردیم که حدود ۳۴ تا از کلاس‌ها مورد استقبال قرار گرفت.

وی افزود: برای سال آینده هم کلاس‌های اینچنینی و اوقات فراغت را مد نظر داریم که بخشی در دل فرهنگسرا و بخشی هم در اماکنی که در سطح همان مناطق هستند

منابع طبیعی، شهرداری و شورای اسلامی شهر از رشد بی‌رویه شهر برای کاهش جمعیت حاشیه نشینی با اجرای طرح مذکور جلوگیری کنیم.

وی افزود: خط تنسيق معمولا خطوطی است که دامنه ساخت و ساز را محدود کرده و نهایت آن را مشخص می‌کند. بیشتر از این خط کسی حق ساخت و ساز ندارد و می‌خواهیم معنای برای توسعه بی‌رویه شهر ایجاد کنیم.

رنجیر تاکید کرد: این طرح و سیاست که از نتایج جلسات «ستاد توانمندسازی مناطق حاشیه نشین کرمانشاه» است هم‌اکنون آغاز شده و روی آن بسیار تاکید داریم و آن را دنبال می‌کنیم.

وی یادآور شد: یکی از اولویت‌های کاری ما بحث رسیدگی به مناطق حاشیه نشین است که بخشی از آن توانمندسازی مناطق حاشیه نشین است که با همکاری دانشگاه‌ها و اساتید دانشگاهی نیز آن را دنبال می‌کنیم و در سال ۹۴ نیز با جدیت بیشتری دنبال می‌شود.

● اتوبوس‌های کتابخانه سیار، بهانه‌ای برای ارتباط فرهنگی با حاشیه نشینان

معاون فرهنگی شهرداری کرمانشاه نیز در

حريم خود را در معرض دستبرد ديگران مي بينند. در واقع فردي كه در منطقه حاشيه اي زندگي مي كند، زيبايي هاي موجود در شهر را مال خود نمي داند و درصدد تخريب آن بر مي آيد.

عزيمي در خصوص آمار بالاي خودكشي در مناطق حاشيه اي نيز گفت: اين موضوع از ديگر معضلاتي است كه گريبانگر كلان شهرهايي چون كرمانشاه و مناطق حاشيه اي آن است و مطالعات نشان مي دهد تراكم جمعيتي بالا در خانواده ها و محله ها، تحصيلات و مهارت هاي شغلي اندك و شيوع بيماري هاي جسمي و رواني هم سو با كم اطلاعي از مسائل و موضوعات بهداشتي و سلامتي باعث تداوم زندگي حاشيه نشيني، معضلات آن و همزيستي دائمي با خطرات آن مي شود كه زمينه مناسبي را براي اقدام به خودكشي به وجود مي آورد.

وي يادآور شد: استفاده غيرمجاز از شبكه هاي توزيع آب، برق، گاز و... و ارتكاب به تخلفات صفي چون وجود مغازه و كارگاه هاي مختلف فاقد مجوز از ديگر صدمات حاشيه نشيني به كلان شهرهايي چون كرمانشاه است كه از نظر اقتصادي نيز ضرر هاي زيادي را متوجه كلان شهر كرمانشاه مي كند.

سرهنگ عزيمي گفت: با توجه به بروز جرايم چون جرايم مذكور در مناطق حاشيه اي كرمانشاه، ناجاي استان همواره طرح پاكسازي مناطق آلوده را در دستور خود داشته و هر چند وقت يك بار اقدام به اين كار و خصوصا در مناطق حاشيه اي شهر كرمانشاه مي كند كه طي آن درصدد بالايي از متخلفان نيز دستگير مي شوند.

● نمي توان تمام حاشيه نشين ها را افراد مجرم و يا در گير با معضلات اجتماعي دانست
عضو هيئت علمي دانشگاه آزاد و استاد جامعه شناسي دانشگاه رازي كرمانشاه در خصوص

نشين دارند. وي افزود: در اين مناطق برخي از جوانان بيكار و حتي نوجوانان، به شغل خريد و فروش مواد مخدر مبادرت ورزيده و يا مكان و وسايل مورد استفاده از آن را در اختيار متقاضيان قرار مي دهند و از راه كسب درآمد مي كنند.

جانشين فرماندهي انتظامي استان از ساخت مشروبات الكلي در مناطق حاشيه نشين و خصوصا حاشيه كرمانشاه خبر داد و گفت: توزيع اين مشروبات در مناطق داخل شهري و يا همان مناطق صورت مي گيرد. وي اخاذي و تهديد براي گرفتن مال ديگران را از ديگر جرايمي برشمرد كه با استفاده از چاقو و ابزار هاي مشابه ديگر بيشتر توسط جوانان رايج است و تصريح كرد: مجرمان اغلب در كلان شهرها و مناطق حاشيه اي چون نقاط حاشيه نشين كرمانشاه ارتكاب جرم دارند.

عزيمي افزود: اغلب مجرمان اين جرم كه حاشيه نشين بوده به صورت گروهي دست به ارتكاب اين جرم مي زنند تا درصدد موقفيت آنها بالاتر رفته و چنانچه با مقاومت شخص قرباني روبرو شوند آن سد را بشكنند و ترس خود آنها نيز در چنين شرايطي براي ارتكاب جرم از بين مي رود. وي به خشونت هاي جنسي به عنوان ديگر جرم رايج در مناطق حاشيه اي اشاره و تصريح كرد: باندهايي مانند كركس و باغ انار و افراي چون خفاش شب و محمد بيجه ساكنان مناطق حاشيه اي بوده اند كه به دليل نبود امكانات و بالا رفتن سن ازدواج و عدم فراهم بودن شرايط براي ازدواج اقدام به تشكيل باندهايي کرده اند تا بتوانند به اين نياز دروني و محروميت هاي خود در اين رابطه پاسخ دهند.

جانشين فرمانده انتظامي استان كرمانشاه حاشيه نشيني را از عوارض جامعه مدرن دانست كه به اين شكل تشديد مي شود و گفت: با وجود اين معضل، افراد جامعه

مناطق حاشيه نشين كرمانشاه دارد، گفت: در چنين مناطقي انحرافات اجتماعي به سرعت رشد مي كند و جرايمي چون نزاع دسته جمعي، قتل عمده، سرقت و اختفای اموال مسروقه، خريد و فروش مواد مخدر و مشروبات الكلي، اخاذي و تهديد براي كسب مال ديگران، خشونت هاي جنسي، تخريب محيط هاي شهري، استفاده غيرمجاز از شبكه هاي توزيع آب، برق، گاز و... و تخلفات صفي اي چون ايجاد مغازه و كارگاه هاي مختلف فاقد مجوز قانوني و هم چنين معضلاتي چون خودكشي رخ مي دهد و بيشترين فراواني را در مناطق حاشيه اي دارند.

وي تصريح كرد: چون ساكنان اين مناطق معمولاً مهاجران روستاها و ايل ها هستند كه در يك محل و نزديك به هم زندگي مي كنند ممكن است در گيري هاي جزبي اي نيز داشته باشد كه بين دو نفر صورت گيرد اما در اينچنين در گيري هايي و به علت جانبداري اين افراد از يكدیگر، حتي به دنبال يك دعوای كودكان، ممكن است شاهد يك نزاع دسته جمعي شديد باشيم كه معمولاً منجر به كشته و زخمی شدن عده اي از مزاحه كنندگان نيز شود.

اختفای اموال مسروقه در حاشيه ها، توزيع مواد مخدر و توليد و فروش مشروبات الكلي جانشين فرمانده ناجا استان كرمانشاه، با بيان اينكه متن شهرها آماج مجرمانه مطلوبي براي سرقت حاشيه نشين ها است افزود: هم چنين محلات حاشيه اي بهترين مكان براي مخفي كردن اموال ناشي از سرقت است و از آنجايي كه در اين محله ها كنترل پليسي و انتظامي محدود است، اين محلات تبديل به محلي امن و سرپناهي مناسب براي مجرمان مي شود. سرهنگ عزيمي، توزيع مواد مخدر در اين مناطق را سهل الوصول دانست و گفت: دليل اين اتفاق احساس امنيتي است كه توزيع كنندگان اين مواد در مناطق حاشيه

كاهش معضلات اجتماعي اي چون اعتياد و آسيب هاي ناشي از آن و معضلات اجتماعي از اين دست بسيار تاثير گذار دانست.

سرپرست واحد طرح و گسترش مركز بهداشت كرمانشاه در پايان يادآور شد و تاكيد كرد: جزئيات لازم براي راه اندازي مراكز بهداشت در حاشيه هاي شهر كرمانشاه آماده بوده و در آينده نزديك و به محض مشخص شدن مجري كار به مرحله اجرا در مي آيد.

وي تعداد پايگاه هاي سلامت پيش بيني شده براي افتتاح در مرحله اول را ۱۴ پايگاه و مراكز سلامت را پنج مركز اعلام كرد كه در مناطق حاشيه اي چون دولت آباد، حكمت آباد، صادقيه، شاطر آباد، جعفرآباد، چغاگلان، آناهستا، باغ ابريشم و... راه اندازي خواهند شد.

سكونتگاه هاي گسترده اي كه با شتاب و اغلب در حاشيه شهرهاي بزرگ كشور و به صورت خود انگیخته، بدون مجوز رسمي و بدون برنامه ريزي تشكيل مي شوند مشکلات بسياري با حجم، سرعت و تنوع بي سابقه اي را براي خود و شهرهاي مجاور به وجود مي آورد.

● حاشيه نشيني با بروز جرم رابطه اي مستقيم دارد

جانشين فرمانده انتظامي استان كرمانشاه در خصوص رابطه حاشيه نشيني با بروز جرم در مناطق حاشيه نشين كرمانشاه گفت: با توجه به اينكه حاشيه نشيني اغلب نشات گرفته از فقر، تشديد نرخ مهاجرت روستايي - شهري و... است شاهد بروز اشتغال غير رسمي و انگلي در اين مناطق هستيم كه مي تواند زمينه ساز بروز جرم باشد.

سرهنگ كيومرث عزيمي افزود: اكثريت افراد ساكن در اين مناطق سواد و درآمد پاييني داشته و نرخ بيكاري و تراكم جمعيت نيز در اين مناطق بسيار بالاست و تقدير گرايي حاكم است كه با جمع بندي موارد ذكر شده، درصدد بالايي از پرونده هاي قضايي از همين مناطق حاشيه نشين تشكيل مي شود.

وي تصريح كرد: متأسفانه ميزان كودكان كار، ميزان انحرافات و جرم در مناطق حاشيه نشين بسيار بالا بوده و چهره نامناسبي را از اين نقاط ترسيم کرده است.

جانشين فرمانده ناجا استان كرمانشاه با تاكيد بر اينكه مطالعات نشان مي دهد كه حاشيه نشيني با جرم رابطه مستقيم دارد گفت: تنوع، تجمل و اختلاف فاحش و چشمگير طبقات اجتماعي ساكن شهرهاي بزرگ، هم چنين گراني و سنگيني هزينه هاي جاري زندگي باعث مي شود تا مهاجران غيرمتخصص كه اغلب ساكنان حاشيه شهرها و خصوصا حاشيه كرمانشاه هستند و درآمد آنها كفاف خرجشان را نمي دهد براي برآوردن نيازهاي خود دست به هر كاري ولو غيرقانوني بزنند.

● جرايمي كه بيشترين فراواني را در مناطق حاشيه نشين كرمانشاه دارند

عزيمي در پاسخ به سوال خبرنگار ما، مبنی بر اينكه چه جرايمي بيشترين فراواني را در

اخبار نیز آنها را به استقرار در این مناطق امیدوارتر کرده و مانع از بازگشتشان به روستاها می شود و شاید این امید به نقل مکان از مناطق حاشیه به مرکز شهر زمینه ای برای گرایش آنان به سمت جرم و ارتقا توان اقتصادی شان باشد.

● استفاده از ظرفیت حاشیه نشینان برای مقابله با این پدیده

استاد جامع شناسی دانشگاه رازی تصریح کرد: در شرایط کنونی کشور و استان کرمانشاه باید یک بستر بازنگری در دیدگاه های فوق و در بسیاری از این تصورات و ذهنیات که در بین مردم، کارشناسان و مسئولان بوده ایجاد شود که اسکان غیررسمی نه تنها به عنوان مشکل بلکه باید به عنوان بخشی از راه حل تامین مسکن اقشار کم درآمد شهری مورد توجه قرار گیرد.

قاسمی تصریح کرد: این شکل اسکان و سکونت نه پدیده گذرا و در حال نابودی است و نه کالبدی غیرقابل بهسازی و محتوای بزهکارانه دارد، بلکه قابلیت ها و توان های نهفته ای دارند که می توان در برنامه ریزی و چاره جویی مشکلات از آنها

می روند و حتی همدیگر را نیز حمایت می کنند که به این صورت سرنوشت همه آنها مانند هم می شود.

● فرد حاشیه نشین برای حفاظت از خود در مقابل باندها، جذب آنها می شود

وی تصریح کرد: هم چنین با توجه به اینکه رویارویی با ساختار قدرت غیرقانونی باندها اساسا در توان فردی افراد حاشیه نشین نیست و در نتیجه ممکن است در زیر مجموعه این باندها قرار گرفته تا خود را از خطر آنها حفظ کنند.

قاسمی به توان ها و تهدیدات برآمده از اجتماعات غیر رسمی تحت عنوان حاشیه نشینی اشاره کرد و گفت: نتایج مطالعات مختلف نشان می دهد که اغلب مردم ساکن در این مناطق یک رضایت نسبی دارند.

وی تصریح کرد: اغلب مردم این مناطق پیشینه روستایی دارند و به شهر مهاجرت کرده اند و از این آمدن به شهر راضی بوده و در نقاط ارزان قیمتی چون حاشیه شهرها موفق به اسکان شده اند بنابراین امید دارند که روزی وضعیتشان بهتر شده و

استان کرمانشاه به طور میانگین از وضعیت مناسب تری نسبت به حاشیه نشینان کشورهای جنوبی و در حال توسعه هستند. وی تصریح کرد: برای مثال حاشیه نشینان در هند، برزیل و کشورهای دیگری چون آرژانتین در گوشه خیابان ها سکنی دارند اما حاشیه نشینان استان کرمانشاه حداقل در کنار شهر با مصالحی ابتدایی سکونتگاهی ساخته اند.

عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی کرمانشاه افزود: هم اکنون در شهرهای چون تهران حاشیه نشینان در مناطقی چون حلبی آباد و در سکونتگاه های از جنس کبر، چادر و .. سر می کنند اما حاشیه نشینان استان کرمانشاه نسبت به سایر نقاط کشور و دنیا از وضعیت بهتری برخوردارند اما اختلاف این مناطق با دیگر نواحی مجاورش در شهر باعث شده این نقاط به عنوان حاشیه ها معرفی شوند.

وی تصریح کرد: اختلاف این حاشیه ها با مناطق رسمی شهری در استان کرمانشاه آنقدر زیاد است که آستان نارضایتی حاد شده، اما در مجموع محیط حاشیه نشینی در شان و کرامت انسانی مردم این مناطق نیست.

رابطه بروز جرایم و معضلاتی چون تکدی گری، اعتیاد و... با پدیده یا واقعیت اجتماعی حاشیه نشینی در کرمانشاه به خبرنگار ما، گفت: آنچه که در مورد حاشیه نشینی مهم است این بوده که به نقاط قوت و فرصت های موجود در این سکونتگاه ها چه از سوی مسئولین و چه در تحقیق های انجام شده، توجه نشده است و به عنوان یک پدیده منفی معرفی شده و یا این مناطق را صرفا مناطق جرم زا معرفی کرده اند و گفته می شود آمار جرایم در این مناطق زیاد است. مشاغلی که در این مناطق شکل می گیرد مشاغلی نامناسب و یا حداقل غیررسمی است.

علاوه قاسمی افزود: متأسفانه در بررسی و تحقیق در خصوص این مناطق بیشتر اشکال فوق مورد توجه قرار گرفته و به عنوان یک درد از این پدیده اجتماعی یاد شده اما درمانی برای آن مد نظر قرار نگرفته است.

وی ادامه داد: اغلب حاشیه نشینان کرمانشاه به علت نداشتن توان اقتصادی کافی، آلودگی، کپر نشین و... بوده و سکونتگاه ها با مصالحی غیر متعارف ساخته شده که سیمای نامناسب به چهره مناطق حاشیه نشین داده است، شاید این ساختار متفاوت با محلات شهری یکی از علل مرتبط شدن این مناطق با جرم باشد.

عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی کرمانشاه تصریح کرد: چون در این محیط خدمات رسانی به رونق زندگی و اقتصادی نمی انجامد پس اینجا یک چرخه ای از اجتماع و موج فقیر نشین به وجود می آید که تکرار می شود و به نوعی فقر مزمن در این محلات منجر می شود که خود نیز زمینه بروز جرم است.

● سوداگران با حمایت از حاشیه نشینان، آنها را سرباز خود می کنند

وی گفت: با توجه به فقر حاشیه نشینان و فضای حاشیه نشینی یک عده سو استفاده کن و سوداگر هم در این بین به وجود آمده و سعی دارند از شرایط نامناسب موجود به نفع خود استفاده کنند که این اتفاق از طریق فروش قولنامه، مصالح و حمایت های غیرقانونی شرایطی را برای حاشیه نشینان فراهم می کنند که حاشیه نشینان نیز برای تامین نیازهای خود به سمت این افراد گرایش یافته و خود زمینه ای برای بروز برخی جرایم می شود.

قاسمی به برخی ویژگی های حاشیه نشینان نیز اشاره کرد و گفت: اغلب این افراد پیشینه روستایی دارند و از روستاها مهاجرت کرده و فرهنگ شهرنشینی را نمی دانند و به امید داشتن شرایط بهتر به شهرها مهاجرت کرده اند اما چون توان اقتصادی ملحق شدن به شهر را ندارند به این مناطق پناه آورده و در آن سکنی می گزینند.

این استاد جامع شناسی، در قیاس حاشیه نشینان استان کرمانشاه با دنیا و حتی سایر نقاط کشور گفت: حاشیه نشینان

استفاده کرد. این دکتری جامع شناسی، گفت: باید یک نگاه متفاوت به این مسئله داشت و در بعد کلان هم وقتی به حاشیه نشینی نگاه می شود، شکل گیری شیوه شهر نشینی ناپایداری در درون یا مجاور شهرها که با سیمایی ناخوشایند و خارج از فضاهای رسمی و برنامه ریزی شده تجلی پیدا می کند. وی گفت: پتانسیل های مثبتی که در نقاط حاشیه نشینی برای برنامه ریزان می توان موجود در این مناطق بوده قابل ذکر است که اگر بتوان با دانش و مهارت لازم آنها را به سرمایه انسانی و اجتماعی تبدیل کرد که در مقابل تعارضات قانونی شکل منفی

به متن شهر بروند و حاضر به بازگشت به روستا نیستند.

عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی کرمانشاه افزود: به نوعی زندگی در حاشیه شهر اینها را امیدوار به مرکز نشینی می کند و آنها معتقدند که حاشیه آنها را از انزوایی که در مبدا یا همان روستای آنان سو استفاده کرده و از بین این مردم سربازگیری می کنند و در جرایم و معضلاتی چون تکدی گری آنان را به کار می گیرند. این استاد جامعه شناسی، ضعف حمایت های رسمی را عامل جذب آنان به حمایت های غیررسمی عنوان کرد و گفت: چون این افراد حمایت رسمی نمی شوند به سمت استفاده از حمایت های غیررسمی

قاسمی در خصوص ادبیات به وجود آمده از حاشیه نشینی که ارتباط مستقیمی بین معضلات، جرایم و... با پدیده حاشیه نشینی ایجاد می کند نیز گفت: متأسفانه بعضا دیده می شود که مجرمان حرفه ای به دلیل نداشتن اشتغال، مهارت آنچنانی و زمینه های دیگر فقر در این مناطق از آنان سو استفاده کرده و از بین این مردم سربازگیری می کنند و در جرایم و معضلاتی چون تکدی گری آنان را به کار می گیرند. این استاد جامعه شناسی، ضعف حمایت های رسمی را عامل جذب آنان به حمایت های غیررسمی عنوان کرد و گفت: چون این افراد حمایت رسمی نمی شوند به سمت استفاده از حمایت های غیررسمی

مالی اشان به مشارکت گرفته شود. قاسمی ادامه داد: این رهیافت سعی در توانمندی آنان بر پایه نیرو و توانایی آنان دارد که خود آنها نیز از سرمایه ها و امکاناتی که برایشان فراهم می شود به نحو بهتری استفاده کنند.

استاد دانشگاه رازی کرمانشاه تصریح کرد: این راهکارها نگاه ها و سیاست هایی است که در قبال حاشیه نشینی از قرن ۱۹ تاکنون در کشورهای مختلف به کار گرفته شده است و ممکن است هر دولتی یکی از این سیاست ها را برای برخورد با این پدیده مد نظر قرار دهد اما برای کشور و شهر کرمانشاه سیاست توانمندسازی یک سیاست مناسب است و برای اجرای آن باید زمینه سازی برای تشکیل نهادهای محلی و کمک به ظرفیت سازی در آنها برای مشارکت در تصدی امور صورت گیرد.

وی به رسمیت شناختن حق سکونت و تامین مسکن برای همه و برقراری حمایت قانونی را از فاکتورهای تحقق رهیافت چهارم دانست و گفت: وقتی نهادهای محلی و مردمی و محلی با مدیریت و کمک دولت در این مناطق ایجاد شود که ظرفیت سازی شود و حق سکونت آنها به رسمیت شناخته شده و مورد حمایت قانونی نیز قرار گیرند یک امنیت خاطر برای ساکنان این محلات به وجود می آید که خود عامل پیشگیرانه ای برای گرایش به سمت جرم است.

قاسمی تاکید کرد: اگر خود آنها نیز مشارکت کرده و قدم هایی بردارند و از سوی دیگر نیز مجریان نیز اقداماتی را انجام دهند، به تدریج شاهد بهبود فضای زندگی آنان خواهیم بود و احساس تعلق می کنند و تعلق خاطر به شهر پیدا کرده و از اینکه شهروند درجه دو به حساب آمده ناراحت نیستند و این نگاه به مرور کم رنگ شده و شرایط برای زندگی انسانی تری در آنها ایجاد می شود.

و کلان درست شود و معتقدند که تا نظام کلان اصلاح نشود نظام های خرد قابل اصلاح نیستند و آنها حتی حاشیه نشین ها را بستر جنبش های اجتماعی می دانند و آنها نیز مانند رهیافت دوم مسئله را رها کرده اند تا سازو کارهای ناعادالته جامعه از بین رود.

● ضرورت توانمندسازی حاشیه نشین ها

وی تاکید کرد: رهیافت چهارم به ضرورت برقراری عدالت اجتماعی و تعادل منطقه ای توجه می کند و در آن تامین مسکن همگانی، کاهش مهاجرت های ناشی از مشکلات موجود در مناطق و... را دیده و یک توسعه پایدار و همه جانبه را مد نظر دارند. قاسمی افزود: در این رهیافت برنامه هایی برای حل مسئله در کوتاه مدت، میان مدت و بلند مدت از طریق قبول واقعیت آن در نظر گرفته شده و در این زمینه کوشش می شود.

وی تصریح کرد: در این رهیافت به تحولات تدریجی در سطوح خرد توجه می شود و در آن گفته می شود که راه حل های ساختاری نباید به قیمت غفلت و رنج موجود در این اجتماعات تمام شود و نباید این افراد فراموش شوند.

این جامع شناس کرمانشاهی گفت: در رهیافت چهارم بیشتر بر توانمند سازی حاشیه نشینان توجه شده است و سیاستی که به عنوان مناسب ترین راه حل در این رهیافت پیش گرفته می شود همین بحث توانمندسازی است که این راهبرد همان مصداق آموزش ماهیگیری و توربافی به جای ماهی دادن به تهی دستان و حاشیه نشینان است.

وی افزود: این راهبرد می خواهد پدیده حاشیه نشینی به نحوی مدیریت شود که بر پایه قانون مداری، شفافیت، پاسخگویی و تمامی سرمایه های انسانی، اجتماعی و

و اغتشاش هم ایجاد می کند. البته مواردی در رابطه با این رهیافت اتفاق افتاده و کسانی که به این نگرش معتقد بودند آن را اجرایی کردند و نتیجه مورد نظر حاصل شد.

قاسمی در تصریح رهیافت دوم نیز گفت: رهیافت دوم، رهیافتی است که در آن به کشورهای توسعه یافته توجه شده است که در این کشورها که با پدیده حاشیه نشینی روبرو بودند با این اعتقاد که به مرور این مشکل حل شده و فضای شهری بهبود می یابد حاشیه نشینان را رها کرده و به حال خود گذاشته اند.

وی افزود: با توجه به اینکه ساختار و ویژگی ما با کشورهای توسعه یافته متفاوت است رهیافت دوم از نظر ارزش های انسانی قابل قبول نیست که به میلیون ها نفر بی توجهی شود و به امید اینکه مسئله خود به خود حل خواهد شد و این افراد دهها سال به حال خود رها شوند.

عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد کرمانشاه، تفکر افراد معتقد به رهیافت سوم را که رادیکالی هستند، تفکری تند دانست که قوانین بازی را نپذیرفته و ساختارهای اساسی

به خود نگیرند و چنانچه بستر سازی در این زمینه انجام شود می توان از مشارکت آنان استفاده کرد.

قاسمی افزود: جمعیت جوان موجود در این مناطق یک ظرفیت در آنجا بوده که آمادگی یادگیری داشته و می توان به آنان مهارت آموخت که وارد جامعه اصلی شده و مشارکت اجتماعی داشته باشند.

وی ادامه داد: با توجه به خانه های ارزان قیمتی که توسط حاشیه نشینان ساخته می شود یا تامین آب آشامیدنی آنها، خدمات درمانی و خدمات حمل و نقل و... اینکه هزینه های زیادی را در مقایسه با ساکنان مناطق مرکزی شهر برای دولت به وجود نیآورده و توقعات بالایی هم ندارند می توان به نکات مثبتی رسید که می تواند در بهبود وضعیت آنها کمک کند.

● رهیافت های بیرون رفت از معضل حاشیه نشینی

عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد کرمانشاه، در خصوص راهکارهای رفع این پدیده یا واقعیت اجتماعی نیز گفت: در این خصوص چهار رهیافت یا رویکرد طی مطالعات، نگاه ها و جمع بندی های مختلف از نظریات کارشناسانه مطرح شده است که از جمله این رهیافت ها، رویکرد "پیشنهاد ریشه کنی پدیده حاشیه نشینی" مطرح است که نگرشی محافظه کارانه دارد.

وی رویکرد دیگر راه رها کردن پدیده حاشیه نشینی با نگرش لیبرال عنوان کرد و گفت: رویکرد دیگر نیز معتقد است که پدیده حاشیه نشینی را باید ریشه ای حل کرد و این رویکرد نگرش رادیکال را در پس خود دارد. قاسمی رویکرد چهارم را اصلاح پدیده حاشیه نشینی با نگرش اصلاح طلبانه عنوان کرد.

این استاد جامع شناسی دانشگاه رازی در توضیح رویکرد اول یعنی ریشه کنی پدیده حاشیه نشینی تصریح کرد: در این رویکرد بحث بر سر این است که چاره ای جز تخریب و راه اندازی بلدوزرها برای حفظ امنیت شهر وجود ندارد که این رهیافت صورت مسئله را پاک می کند و چه بسا نقاطی از شهر کرمانشاه این اتفاق صورت گرفت و نتیجه مد نظر حاصل نشد.

وی افزود: این رهیافت نه تنها آمیدی به حاشیه نشینان نمی دهد بلکه انگیزه مقابله

بررسی پدیده حاشیه نشینی در کهگیلویه و بویر احمد

وجود ۵۵۰ هکتار بافت فرسوده در شهرهای استان

کهگیلویه و بویر احمد

به شدت در حال رشد سرطان گونه ای است که در آینده ای نزدیک سلامت شهروندان و حتی طبیعت بکر آن را به خطر می اندازد.

● **شهرداری قادر به خدمات رسانی به حاشیه شهر نیست**
شهردار یاسوج به خبرنگار مهر می گوید: ساخت و سازهای غیر مجاز در اطراف شهر یاسوج و ایجاد کوچه های کج و معوج، خیابان های تنگ و باریک و پیش بینی نشدن اماکن تفریحی، فرهنگی و آموزشی، خدمات رسانی به این مناطق را نیز مشکل کرده است. محمد علی جاوید می افزاید: رشد و توسعه غیرکارشناسی حاشیه شهر هزینه های زیادی را بر شهرداری تحمیل می کند و این نهاد قادر به خدمات رسانی به این نقاط نیست.

وی حاشیه نشینی را مهمترین تهدید برای آینده شهر یاسوج می داند و بیان می کند: در سال های گذشته از حاشیه های شهر یاسوج غفلت شد و اکنون حاشیه شهر، یاسوج را با مشکل مواجه کرده است.

جاوید ادامه می دهد: در این مناطق کوچه هایی وجود دارد که با ساختار شهری ناسازگار هستند و فضاهای عمومی، آموزشی، خدمات رسانی و ... پیش بینی نشده و ایجاد این فضاها در آینده نیازمند هزینه های بسیار زیادی است.

وی تصریح می کند: اگر الان به فکر مناطق پیرامونی شهر یاسوج نباشیم در آینده خطرات بیشتری شهر را تهدید خواهد کرد.

● ۶۸ هزار نفر در حاشیه شهر یاسوج ساکن هستند

معاون عمرانی استاندار کهگیلویه و بویر احمد هم می گوید: ۶۸ هزار نفر از جمعیت شهرستان بویر احمد تنها در اطراف شهر یاسوج ساکن هستند. پژمان نیک اقبال می افزاید: حاشیه نشینی در یاسوج موجب ایجاد نابسامانی های زیادی در خدمات رسانی شهرداری و شرکت های خدمات رسان شده است. وی بیان می کند: ۱۱۵ هزار نفر در شهر

در یک قرن پیش به دلیل زندگی کوچ نشینی، سیاه چادرهای بافته شده از مو بز، سقف خانه اغلب مردم این استان بوده اما در قرن اخیر و با افزایش یکجانشینی و گسترش جمعیت روستایی و شهرنشینی، سیاه چادرها جای خود را به خانه هایی از خشت، گل، سنگ، آجر و ... دادند.
همچنین بارش جمعیت و سیل مهاجرت، نیاز به مسکن در استان بیشتر و از طرفی هزینه بالای ساخت مسکن، گرانی و اجاره بهای بالا موجب بنای هزاران واحد مسکونی غیر اصولی در حاشیه شهرهای استان شد.

شرفیاسلامی

این مناطق همچون وصله ای ناجور به شهر وصل می شوند. این شهر از سال ۱۳۴۲ مرکز فرمانداری کل کهگیلویه و بویر احمد بوده و سپس در سال ۱۳۵۵ به مرکزیت کل استان ارتقا یافته است. اگرچه یاسوج در سال ۱۳۴۴ فقط دارای یک خیابان اصلی و ۱۰ هزار نفر جمعیت بود، امروزه از گسترش و توسعه زیادی برخوردار شده به طوری که تاکنون بالغ بر ۱۸ کیلومتر وسعت یافته است و ۱۲۰ هزار نفر جمعیت دارد. اگرچه یکی از مهمترین دلایل این توسعه، مرکزیت اداری و سیاسی این شهر است اما به نظر می رسد شهر یاسوج

اما رشد مهاجرت از روستاها به شهرها موجب ایجاد پدیده حاشیه نشینی شده که به عنوان «دمل چرکین» همواره تهدیدی جدی برای ساکنان این بافت ها و شهرها به حساب می آید. تهدیدی که با کوچکترین حادثه ای ماهیت نگران کننده خود را نشان می دهد.

به گفته کارشناسان هم اکنون بیش از ۵۵۰ هکتار بافت فرسوده در شهرهای استان کهگیلویه و بویر احمد وجود دارد که نه تنها مانع خدمات دهی مناسب دولت به مردم شده بلکه هزینه خدمات دولتی را بالا برده است.

شهر گچساران با ۱۶۴ هکتار رکورددار میزان بافت فرسوده در استان است و پس از آن شهر یاسوج قرار دارد که شش محله با بافت فرسوده دوره اش کرده اند. با این حال در این بین وضعیت حاشیه نشینی در شهر یاسوج که از قضا با کمبود زمین نیز مواجه است، از هم بدتر و کلاف پیچیده ای است که هر روز پیچیده تر می شود و باز کردن گره های آن سخت تر است.

مهاجران روستایی معمولاً به دلیل ارزان بودن قیمت زمین در روستاهای اقماری شهر یاسوج ساکن می شوند و این باعث می شود این روستاها بزرگ و کم کم به شهر متصل شوند و چون نظارتی بر ساخت و سازها وجود ندارد،

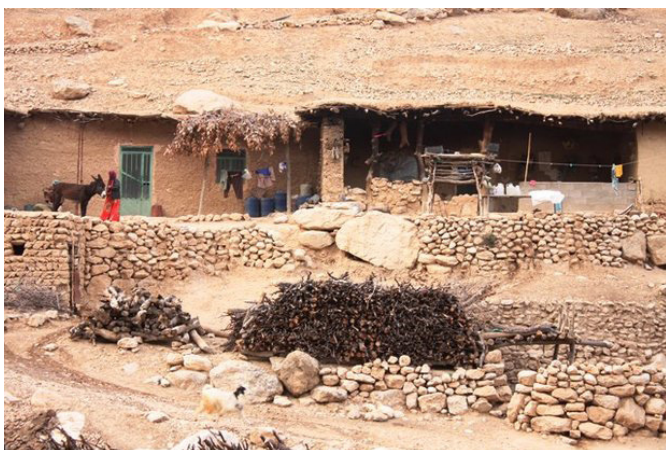
تغییر موازنه جمعیت شهری و روستایی در دهه اخیر

جمعیت کهگیلویه و بویر احمد بر پایه سرشماری مرکز آمار ایران در سال ۸۵ بیش از ۶۳۴ هزار نفر بوده که ۵۲ درصد آن در روستاها و ۴۸ درصد در شهرها سکونت داشتند.

اما براساس سرشماری سال ۹۰ نفوس و مسکن در استان، این معادله برعکس شده و ۵۲ درصد جمعیت کهگیلویه و بویر احمد در شهرها و ۴۸ درصد در روستاها ساکن هستند که البته این روند همچنان در حال افزایش است.

با این حال افزایش دو درصدی جامعه شهرنشین و کاهش دو درصدی جمعیت روستاییان، نشان دهنده پدیده نامطلوب مهاجرت روستاییان به شهرها و کارساز نبودن تلاش مسئولان برای کاهش نرخ مهاجرت و مهاجرت معکوس است. کهگیلویه و بویر احمد تا ابتدای دهه ۶۰ تنها دارای سه شهر یاسوج، گچساران و دهدشت بود اما اینک و در نیمه دهه ۹۰ این تعداد به ۱۷ شهر رسیده که این خود گواهی بر افزایش روند شهرنشینی طی سه دهه اخیر در این استان بر اثر مهاجرت بوده است.

● وجود ۵۵۰ هکتار بافت فرسوده در شهرهای استان

امروز فکری برای آن نشود در آینده خنجرساز خواهد بود.

محمدی تصریح می کند: بسیاری از مردم در این مناطق از شرایط بد سکونت و حتی آموزشی برخوردار هستند و این مناطق فاقد امکانات بهداشتی، آموزشی و ورزشی هستند که نبود این امکانات تبعات اجتماعی و فرهنگی در پی دارد.

وی می گوید: فضاهایی با کاربری های آموزشی، بهداشتی، ورزشی و حتی فضای سبز در مناطق حاشیه شهرهای استان وجود ندارد و این مناطق دارای معضلات و آسیب هایی نظیر نزاع های دسته جمعی، قاچاق مواد مخدر، سرقت و ... هستند.

این روزها شهرهای استان و به خصوص یاسوج چوب برخی بی توجهی ها به روستاها و سیاستهای غلط گذشته را می خورد. سیاستی که به جای آنکه به فکر ایجاد اشتغال و تولید در روستاها و بهبود وضعیت معیشتی روستاییان باشد، به دنبال تبدیل روستاها به شهر بود.

اینگونه بود که جاده هایی آسفالت شده ای که به روستاهای محروم و صعب العبور می رفتند تنها مسیری همواری را برای مهاجرت روستاییان بیکار و فاقد شغل و درآمد به شهرها ایجاد کردند تا کشک شور خود را به امید قند شهر رها کنند و البته قند شهر

فرهنگی و امنیتی نیز دست و پنجه نرم می کنند.

به گفته معاون سیاسی و امنیتی استاندار کهگیلویه و بویراحمد، افزایش بی رویه جمعیت و حاشیه نشینی در شهر یاسوج آسیبهای اجتماعی زیادی را به دنبال دارد. فتاح محمدی، حاشیه نشینی و افزایش بیکاری را زمینه ساز جرم می داند و می گوید: حاشیه نشینی در اطراف شهرهای استان به ویژه یاسوج موجب ایجاد مشکلات بهداشتی و امنیتی در افق ۱۰ ساله می شود.

وی بیان می کند: سکونتگاه های غیر رسمی یکی از مهمترین معضلات فرهنگی، اجتماعی و امنیتی است و اگر

نیک اقبال انتقال خدمات به شهرهای کوچک و روستاها را تنها راه درمان و کاهش حاشیه نشینی می داند و می گوید: تهیه طرح مناسب ساختاری و راهبردی، احداث خانه ارزان قیمت، مقابله با بورس بازی زمین و جلوگیری از تخریب اراضی کشاورزی از وظایف دولت در زمینه جلوگیری از حاشیه نشینی است.

● بروز مشکلات بهداشتی و امنیتی حاشیه نشینی در افق ۱۰ ساله

مشکلات حاشیه شهر یاسوج تنها به مسائل شهری و ساختاری بر نمی گردد بلکه این مناطق با مشکلات اجتماعی،

یاسوج از خدمات شهری بهره می برند و این در حالی است که این خدمات به حاشیه شهر نیز داده می شود.

نیک اقبال می گوید: در این مناطق حتی پیش بینی ایجاد یک متر فضای سبز نشده و سرانه فضای سبز در آنها صفر است.

وی وضعیت بهداشتی نامناسب، خدمات رفاهی اندک، مصرف گرایی و بیکاری و در پی آن روی آوردن به مشاغل کاذب از جدی ترین مشکلات حاشیه نشینی است.

● روستایی که به دلیل رشد شدید حاشیه نشینی شهر شد

معاون عمرانی استاندار همچنین منطقه مادوان در اطراف یاسوج اشاره می کند و می گوید: شهر مادوان تا پیش از سال ۸۶ یکی از روستاهای اقماری شهر یاسوج بود اما به دلیل رشد بالای حاشیه نشینی به صورت غیر اصولی به شهر تبدیل شد در حالی که زیرساختهای شهر شدن آن مهیا نبود.

وی با بیان اینکه مهاجرت بی رویه کلاف کار را از دست مسئولین خارج کرد و آنها نتوانستند وضعیت را کنترل کنند، عنوان می کند: عدم رعایت اصول و ضوابط فنی و اجرایی لازم در ساخت ها و سازها در این شهر موجب اختلال در کار خدمات رسانی دستگاههای خدماتی شده است.

بررسی پدیده حاشیه نشینی در گلستان

حاشیه نشینی در اکثر شهرهای گلستان

اسکان غیررسمی گروهی از افراد در حاشیه شهرها، حاشیه نشینی را به وجود آورده است. پدیده ای که در ظاهر تنها مختص چالش های اسکان است اما باعث ایجاد آسیب های اجتماعی و شهری بخصوص برای سایر شهروندان شده است.

الهام توفیقی فر

● خانه هایی که بدون مجوز ساخته شده اند

بازدیدهای میدانی خبرنگار مهر از مراکز حاشیه نشین شهر گرگان نشان می دهد، اکثر افرادی که در این مناطق ساکن هستند علاوه بر این که از سطح پایین اقتصادی و اجتماعی جامعه به شمار می روند، دچار امکانات ساختاری در منطقه مسکونی خود نیز هستند.

کوی عرفان که به اسلام شهر نیز معروف است، از این مناطق است. خانه هایی که بدون مجوز ساخته شده اند و اکنون از نظر امکانات زیرساختی مانند آب، برق، گاز و تلفن دچار مشکل هستند. آن هایی هم که موفق به کسب مجوز شده اند، قادر به پرداخت هزینه های این اشتراکات نیستند. البته برخی هم از این طریق سودجویی می کنند.

یکی از ساکنان این منطقه که حدود سه سال است در انتهای جنوبی کوی عرفان خانه ای ۸۰ متری ساخت است، از اخذ مجوزهای لازم در چند ماه اخیر خبرداد. وی که در این سه

گلستان

اغلب ناپایدار و فاقد استانداردهای لازم باشد از این رو نگرانی برای مقاومت و استحکام این بناها در هنگام بلایای طبیعی نیز یکی دیگر از مشکلاتی است که نمی توان به راحتی از آن چشم پوشید.

برخی از کارشناسان در این زمینه معتقدند که بیکاری و نبود شرایط مساعد اقتصادی، عوامل اصلی حاشیه نشینی است؛ علی رغم اینکه گلستانی ها هم از این دو مشکل رنج می برند با این حال به عنوان استانی مقصد برای مهاجرت از سایر استان ها شده اند. تا جایی که رشد سریع مهاجرت در حاشیه شهرها و روستاهای گلستان ظرف ۱۰ سال اخیر باعث شده که منظر و معماری شهری آسیب دیده و شرایط خوبی به لحاظ فرهنگی و اجتماعی در استان نداشته باشیم.

شهرهای شمالی کشور به خصوص استان گلستان به دلیل داشتن شرایط مناسب آب و هوایی و همچنین ظرفیت های فراوان توسعه ای همواره مورد مهاجران و کارجویان قرار داشته اند و همین امر در توسعه حاشیه نشینی شهرهای گلستان تاثیر داشته است.

مهاجرت از استان های دیگر به گلستان و اسکان آنها در حاشیه شهر، گذشته از نازیبایی منظر و معماری شهری، شرایط اشتغال را برای گلستانی ها سخت کرده و مشکلات اجتماعی را به همراه آورده است.

ساخت و ساز در حاشیه شهر و روستاهای استان به دلیل نبود نظارت از سوی مسئولین و کمبود منابع مالی از سوی فرد سازنده باعث شده تا بناهای ساخته شده در این مناطق

استان به سرعت ادامه دارد. عبدالرضا چراغعلی با بیان این نکته که این روند پرهزینه مهاجرت به شهرهای استان متأسفانه متوقف نشده، اظهار کرد: رشد کالبدی ناپایدار حاشیه شهرها، هزینه های سنگینی را متوجه مدیریت شهری در شهرهای استان و برخی روستاهای بزرگ کرده است.

● تشدید خشکسالی، گلستان را به استان مقصد مهاجرت تبدیل کرده

وی ادامه داد: تشدید خشکسالی در استان های مبدأ مهاجرت مانند خراسان جنوبی، خراسان شمالی، سیستان و بلوچستان و سمنان باعث شده تا گلستان به عنوان استانی مقصد برای مهاجرت به شمار آید.

این مسئول گلستانی اظهار کرد: اگر برنامه ریزی برای کنترل و جلوگیری از سرعت حاشیه نشینی صورت نگیرد، مهاجرت تشدید خواهد شد چراکه یکی از اماکن مورد نظر و مقصد مهاجرت در استان های گفته شده شهرها و روستاهای گلستان است.

به گفته چراغعلی، با توجه به چالشی که در اکثر شهرهای استان وجود دارد، اگر روند مهاجرت متوقف نشود هزینه های سنگین و جبران ناپذیری برای معماری، شهرسازی و حتی موضوعات فرهنگی و تاریخی دربر خواهد داشت.

وی خواستار داشتن برنامه شهرداری ها برای جلوگیری از ادامه این روند شد و تصریح کرد: نیاز است تدابیر و اقدامات لازم برای جلوگیری از اقدامات غیر مجاز حاشیه نشینی برای روستاهای بزرگ که کیفیت لازم را دارند و شهرهای استان که هدف مهاجرت هستند، پیش بینی شود.

مدیر کل شهری و شورای استانداری گلستان اعلام کرد: آمار نگران کننده ای از افزایش جرایم اجتماعی در حوزه حاشیه نشینی وجود دارد که نشان می دهد بیشترین جرایم بزهکاری ریشه در حاشیه نشینی دارد.

وی با بیان این نکته که باید زنگ خطر این ماجرا را با صدا در بیابیم، افزود: در نشست های زنجیره ای که با شهرداران و شوراهای داشتیم خواستیم تا در این زمینه برنامه ریزی جدی داشته باشند. اما برخی اقدامات باید ملی باشد و دولت مردان کمک کنند تا مهاجرت از مبدأ اتفاق نیافتد و مشکلات معیشتی و اقتصادی مردم در این مناطق را مد نظر قرار دهند تا مشکل در شهر خودشان حل شود و نیاز به مهاجرت نباشد.

این مسئول گلستانی اضافه کرد: بخشی از اقدامات بازدارنده، باید توسط مدیران محلی در دویخس فعالیت نرم افزاری مانند تدوین لوایح و مقررات و سخت افزاری مثل جلوگیری از ساخت و ساز غیر مجاز و توسعه برنامه ریزی نشده کالبدی حاشیه شهر انجام شود.

رفع یا کاهش مشکلات حاشیه نشینی در شهرها نیازمند اقدامات گوناگونی است که با همکاری دولت، بخش خصوصی و جامعه ساکن در این سکونتگاه ها قابل انجام است. صرف نظر از تدوین راهکارهای مناسب برای ساماندهی سکونتگاه های غیر رسمی، اتخاذ سیاستی از سوی مسئولان کشوری برای جلوگیری از مهاجرت ساکنان استان های مبدأ می تواند کمک ارزنده به ادامه روند ناسامانی افزایش حاشیه نشینی در شهرها و روستاهای گلستان باشد.

اینکه موجب اتلاف منابع ملی می شوند، برخورد کیفی شود، این مورد باید در قانون گنجانده شود؛ در بسیاری از کشورهای توسعه یافته برخورد قانونی با سازندگان غیر مجاز باعث شده تا این عمل کاهش یابد.

این کارشناس ارشد برنامه ریزی شهری اضافه کرد: مدیریت شهری به لحاظ قانونی هیچ دست آویزی ندارد که بخواهد برخورد جدی، جدای از جریمه نقدی یا متخلفین داشته باشد. وی با بیان این نکته که یک سری اقدامات پیشگیری درخصوص حاشیه نشینی باید انجام شود، افزود: این اقدامات نیازمند یک سری بسترها و زمینه های قانونی است؛ مادامی که شهروند بداند در قبال ساخت و ساز غیر مجاز برخورد قانونی با وی صورت می گیرد هرگز دست به این اقدام غیر قانونی نخواهد زد. برخورد قهری عامل بازدارندگی است.

این مدرس دانشگاه عمده ساخت و سازهای غیرمجاز را در حریم و یا در پیرامون حریم شهری دانست و تصریح کرد: در این اراضی، توسعه آبی شهرها باید صورت بگیرد و جدای از آن، در شهرهایی مانند گرگان اراضی پیرامون شهرمانند عرصه های منابع طبیعی و کشاورزی نقش تفسنگاه را برای شهر دارد.

وی ادامه داد: مدیریت شهری می تواند در اراضی که احتمال وقوع حاشیه نشینی هست، برنامه داشته باشد و طرح های توسعه و عمران شهر را در برنامه های خاصی مانند طرح های تفصیلی ببیند و بر روی این زمین ها کاربری دارای سنخیت با حریم را تعیین کند.

● توجه به استحکام بنا و زیباسازی حاشیه نشینی، یک ضرورت است

محمد تابنده تونامندسازی حاشیه نشینی را یکی از راهکارهای مناسب برای ساکنان غیر رسمی که اکنون در شهرهای استان اقامت دارند، دانست و تصریح کرد: توجه به استحکام بنا و زیباسازی حاشیه نشینی، اعم از روستا و شهرها یک ضرورت است.

اکثر شهرهای استان به ویژه گرگان دارای بافت های حاشیه ای به عنوان سکونتگاه غیر رسمی هستند که این سکونتگاه ها پس از تفکیک گلستان از مازندران و مهاجرت جمعیت فراوان به این شهر، وضعیت حادثی پیدا کرده است؛ آمارها خبر از آن دارد که حدود ۱۷ درصد از جمعیت شهر گرگان در محلات حاشیه نشین ساکن هستند.

محلانی در گرگان مانند کوی محتشم، اسلام آباد، کوی عرفان، انجیراب، قلعه حسن و اوزینه از جمله سکونتگاه های غیر رسمی است که هر روز کالبد آن رشد بیشتری پیدا می کند و محلانی در گنبد مانند بلدیجه، افغان آباد و سیدآباد نیز از دیگر سکونتگاه های غیر رسمی هستند که ساکنان آن از شرایط خوبی برخوردار نیستند؛ در کنار این دو شهر بزرگ گلستان، حاشیه نشینی در سایر شهرها و روستاهای استان نیز با سرعت در حال شکل گیری است.

● مهاجرت به شهرهای استان به خصوص گرگان و گنبد به سرعت ادامه دارد

مدیر کل شهری و شورای استانداری گلستان در توضیح رشد حاشیه نشینی در شهرهای استان به خبرنگار ما، گفت: طبق آمار که در دست است، مهاجرت به شهرهای استان به خصوص مرکز استان، شهرستان گنبد و تعدادی از شهرهای

سال فقط از نعمت برق برخوردار بود، گفت: برق را هم از طریق همسایه خود تامین کردیم، ولی مشکل اینجاست که هربار که قبض می آید من مجبور هستم کل مبلغ را پرداخت کنم تا برق منزل من را قطع نکند.

وی که خواست نامش فاش شود، ادامه داد: قبل از عید گاز را به کوچه ما وصل کردند ولی هنوز گاز نداریم برای همین از کپسول استفاده می کنیم و به طور میانگین هر هفته ۲۵ کیلو کپسول گاز مصرف داریم.

این ساکن کوی عرفان که کودکی ۷ ساله نیز دارد، گفت: سه سال پیش از روستای محل زندگی خود برای کار به گرگان مهاجرت کردیم و آن زمان از فردی که ساکن زمین های این منطقه بود، زمین را خریداری کردم و کم کم شروع به ساختن این خانه کردم.

وی که آرمتور بند ساختمان است، از پرداخت ۸ میلیون تومان جریمه به کمیسیون ماده ۱۰۰ خبر داد و با بیان این که به تازگی آب آشامیدنی نیز به منطقه کشیده شده است، گفت: قبلاً مجوزها را راحتتر می گرفتیم ولی اکنون کارشناسان سختگیرتر شده اند و نظارت بیشتری دارند، ولی با این حال اکثر آن ها رضایت دارند با پول مجوز بدهند.

در این محل کودکان زیادی حضور داشتند که اکثر آن ها با مدرسه نمی رفتند و در شهر دستفروشی می کردند و برخی هم مدرسه می رفتند و هم دستفروشی می کردند. کم توانان اقتصادی به حاشیه شهرها پناه می برند.

یک کارشناس ارشد برنامه ریزی شهری با بیان این نکته که افرادی که از لحاظ اقتصادی در حاشیه هستند از لحاظ جغرافیایی هم متأسفانه در حاشیه سکونتگاه ها قرار می گیرند، افزود: این بحث یکی از وظایف مدیریت شهری است.

محمد تابنده در گفتگو با خبرنگار ما ضمن یادآوری این نکته که در کلان شهرها در یک مقطعی پاکسازی حاشیه نشینی انجام شد، گفت: نظریه پردازان حوزه شهری این اقدام مدیریت شهری را پاک کردن صورت مساله دانستند و خواستار یافتن راهکار اساسی برای حل این مشکل شدند.

وی در خصوص خدماتی که از سوی شهرداری ها به ساکنان غیر رسمی داده می شود، اظهار کرد: این افراد در حریم شهر زندگی می کنند هرچند که اقدام آنها غیر قانونی است اما شهرداری طبق وظایفش ناچار به ارائه خدمات به آنهاست. این مدرس دانشگاه، پیگیری از وقوع حاشیه نشینی قبل از ایجاد آن و نظارت قوی تر مدیریت شهری در ساخت و سازهای این مناطق را راهکاری برای کنترل رشد حاشیه نشینی شهرها دانست و تصریح کرد: ساخت و ساز غیر مجاز در حواشی شهرها، باعث توسعه حاشیه نشینی است.

وی خواستار نظارت همه جانبه و دقیق در حوزه ساخت و ساز از سوی مدیریت شهری شد و گفت: یک خلا قانونی برای سازندگان غیر مجاز وجود دارد چراکه بسیاری از این افراد پس از ساخت غیر مجاز به کمیسیون ماده ۱۰۰ مراجعه کرده و با پرداخت جریمه مالک رسمی می شوند.

● برخورد کیفی مانع ساخت و ساز غیر قانونی می شود
تابنده ادامه داد: ما باید قانونی داشته باشیم تا کسانی که اقدام به ساخت و ساز غیر قانونی در حاشیه شهر می کنند با آنها به دلیل

بررسی پدیده حاشیه نشینی در گیلان

۹ درصد جمعیت رشت در حاشیه

مریم قاضی زاده

شهر رشت با رشد بالای جمعیت (۵ برابر شدن جمعیت در فاصله بین اولین و آخرین سال سرشماری نفوس و مسکن ۱۳۳۵ تا ۱۳۸۵) و افزایش میزان مهاجرت به این شهر در دهه‌های اخیر، با پدیده اسکان غیر رسمی دست و پنجه نرم می‌کند.

امکانات زیربنایی زندگی شهری مانند آب لوله کشی، برق و ... را نداشته و توسط انشعابات غیرقانونی نیازهای خود را برآورده می‌کنند. ساکنان این محله ۷۹.۱۷ درصد از آب لوله کشی شهری، ۸۶.۸۲ درصد از برق، ۸۳.۷۳ درصد از گاز و ۸۳.۶۱ درصد از تلفن بهره مند بوده و همچنین ۸۷.۳ درصد این خانوارها از سیستم فاضلاب آگو استفاده می‌کنند.

میزان رضایتمندی ۴۴.۴ درصد از خانوارهای ساکن این محله از وضعیت منزل مسکونی شان در حد کم و ۱۱.۶ درصد در حد خیلی کم است.

محله جماران دارای ساخت و سازهای غیر مجاز و غیر قانونی در حریم دو کابل فشار قوی ۶۳ و ۲۰۰ کیلو ولت و همچنین در حریم رودخانه گوهر رود است که هیچ گونه جنبه قانونی ندارد.

در بحث نگرش ساکنین نسبت به عملکرد دستگاه های خدمت رسان، ساکنین بیشترین رضایت را از شرکت گاز و کمترین رضایتمندی را از کمیته امداد امام خمینی (ره) و شهرداری داشته‌اند.

عمده ترین مشکلات به ترتیب اولویت عبارتند از: وضعیت نامناسب آسفالت، نبود امکانات ورزشی و وجود افراد مزاحم که در این میان وجود پاتوق های ارادل و اوباش در این محله و خرید و فروش مواد مخدر، اصلی ترین عامل نبود امنیت برای زنان و کودکان به شمار می‌آید.

محله استخر عینک (منطقه دو- ناحیه یک) این محله با تراکم جمعیتی ۸۳.۳ نفر در هکتار، بیش از ۵۵ درصد مهاجر ترک زبان دارد که ۸۸.۲ درصدشان دلیل مهاجرت خود را اشتغال می‌دانند. ۷۳.۷ درصد از سرپرستان خانوار این محله دارای مشاغل فصلی و موقتی هستند که ۶۴.۴ درصد از شاغلین فصلی محله استخر عینک، ۵ ماه و بیشتر را در سال بیکار هستند و همچنین ۴۶.۶ درصد از شاغلین این محله به دستفروشی، ۲۲.۶ درصد جمع آوری و فروش زباله، ۴.۸ توزیع مواد مخدر و ۲.۶ درصد به سایر مشاغل مشغولند. از مقادیر گفته شده، تنها ۱۰.۹ درصد از شاغلان با مهارت و تخصص مشغول به کار هستند.

پاسکباب: این محله تا قبل از سال ۱۳۵۱ به عنوان یک روستا در کنار شهر رشت وجود داشته که در طرح جامع سال ۱۳۵۱ مقداری از این محل به شهر الحاق می‌شود. در سال ۱۳۷۲ نیز مابقی این محله به شهر رشت الحاق شده و به عبارت دیگر این روستا به علت نزدیکی به شهر رشت در طی زمان به عنوان یک محله از

گیلان

طبق آخرین سرشماری نفوس و مسکن در سال ۱۳۸۵، محلات جماران، پاسکباب، استخر عینک و نخودچر با جمعیتی بالغ بر ۵۲ هزار و ۸۰۰ نفر، بیش از ۹ درصد جمعیت شهر رشت را تشکیل می‌دهند.

محله جماران: این محله با تراکم جمعیتی ۱۹۲۸ نفر در هکتار، متراکم ترین محله در رشت است. بررسی سرپرستان خانوار در این محله نشان می‌دهد که ۴۰ درصد سرپرستان، کارگران روزمزد و ۳۶ درصد از آنها بیکار جویای کار هستند. که عدم اشتغال پایدار و درآمد کم می‌تواند آن‌ها را برای گذران معیشت و تأمین معاش خانواده با مشکل مواجه کند. با وجود اینکه اکثر ساکنین این محله باسوادند ولی تنها ۹.۳ درصدشان دارای تحصیلات دانشگاهی بوده و مابقی تحصیلات دیپلم و زیر دیپلم دارند.

بنابر اطلاعاتی که به صورت میدانی کسب شده است، بیش از نیمی از خانوارهای این محله از وضعیت کلی محله ناراضی هستند ولی دسترسی به کار، پائین بودن ارزش اقتصادی زمین و مسکن در محله و نزدیکی به اقوام و خویشان از عمده عوامل مهاجرت و سکونت مهاجران در این محله بوده و اغلب خانوارها قیمت مناسب زمین و مسکن و پائین بودن اجاره بها را علت انتخاب این محله برای سکونت بیان می‌کنند.

بر اساس گزارش سازمان توانمند سازی سکونتگاه های غیر رسمی در گیلان، بسیاری از اهالی به دلیل نداشتن سند مالکیت حق استفاده رسمی از حداقل

سال ۸۹-۱۳۸۸ در استان گیلان صورت گرفت، با اتکا به شاخص های سکونتگاه های غیر رسمی شامل: قدمت محله، کیفیت اراضی بستر جهت سکونت، نوع مصالح مورد استفاده، سیمای عمومی محله، نوع بهره مندی از خدمات شهری، قرار گرفتن در محدوده قانونی در زمان شکل گیری، نوع مالکیت زمین، رعایت ضوابط و مقررات شهری، میزان رشد کالبدی و میزان اشتغال غیر رسمی زنان و کودکان، به ترتیب محله های جماران، پاسکباب، استخر عینک، نخودچر، حافظ آباد و سلیمانداراب بیشترین امتیاز را در ارتباط با سکونتگاه های غیر رسمی به دست آورده اند که از این میان محلات جماران و پاسکباب به لحاظ وضعیت نا مطلوب کالبدی، جماران، سلیمانداراب و معلولین به لحاظ آسیب های اجتماعی و معلولین و استخر عینک از نظر در صد بالای بیکاری، جزو محلات آسیب پذیرتر با شرایط حادثر شناسایی شده اند. بر اساس همین گزارش، شاخص ترین مشکلاتی که می‌توان در این محلات مشاهده کرد که وجه مشترک بین این محلات نیز هست، وجود آسیب های اجتماعی در بین ساکنان، بالا بودن میزان استفاده برای ساخت و ساز زمینهای مورد استفاده برای ساخت و ساز با مالکیت نسق، نبود خدمات شهری، وضعیت نامناسب بهداشت و قرار گیری در خارج از محدوده شهری در زمان شکل گیری است. از این رو بی مناسبیت ندیدیم تا نگاهی اجمالی و البته آماری به وضعیت این مناطق داشته باشیم.

محدودیت در استفاده از منابع و عدم توسعه یافتگی، زمینه ای را فراهم آورده تا افزایش کم در آمد و آسیب پذیرتر، هر چه بیشتر به حاشیه شهر رانده شده و از این رو با افزایش مشکلات زیست محیطی به دلیل استفاده مسکونی از اراضی کشاورزی حاشیه شهر و بروز مسائل اقتصادی و اجتماعی مختلف، شهر رشت چهره متفاوتی به خود گرفته و دچار تغییرات مختلفی شود.

● سکونتگاه های غیر رسمی،

محصول کاستی های مدیریتی

اگر چه برخی از محلات این شهر که با سابقه اسکان غیر رسمی شکل گرفته اند، در حال حاضر جایگاه خود را تثبیت کرده و به بخش انکار ناپذیری از شهر تبدیل شده اند اما، به دلیل بافت فرهنگی موجود در این محلات و شرایط حاکم بر آنها که عموماً برانگیزاننده آسیب های اجتماعی است، شرایط نامطلوب فرهنگی و اجتماعی همواره باعث بروز آسیب های جدی می‌شود.

شاخص ترین مشکلات محلات حاشیه نشین، وجود آسیب های اجتماعی در بین ساکنان، بالا بودن میزان زمینهای مورد استفاده برای ساخت و ساز با مالکیت نسق، نبود خدمات شهری، وضعیت نامناسب بهداشت و قرار گیری در خارج از محدوده شهری در زمان شکل گیری است.

بر اساس گزارشی که به دستور ستاد ملی توانمند سازی سکونتگاه های غیر رسمی توسط نماینده این ستاد در استان و گروه مهندسين مشاور طراحان راهوند شهر در

محل حاشیه نشین در بخش های خدمات زیربنایی، مسائل اجتماعی، بهداشتی، محیط زیستی، فرهنگی و اقتصادی نیز لحاظ شده و در بررسی هر کدام از این محلات، به کمبودهای هر محله در بخش های مختلف اشاره شده است.

به بیانی ساده تر، این طرح به عنوان یک راهنمای علمی و عملی، قابلیت استفاده برای تدوین برنامه های مشخص در راستای ساماندهی به وضعیت پدیده حاشیه نشینی در شهر رشت را داراست. اما در گفتگویی که با یکی از کارشناسان مجریان این طرح انجام شد، صحبت از کم لطفی مسئولان به این طرح و خاک خوردن آن در بایگانی به میان آمد.

برای روشن شدن موضوع به سراغ مدیر کل امور شهری استانداری گیلان رفته

رسمی در شهر رشت تهیه شد که بر اساس این گزارش، ۱۳ محله در شهر رشت به عنوان حاشیه نشین شناسایی شدند. در سالهای ۸۸ و ۸۹ به دستور ستاد ملی توانمندسازی سکونتگاه های غیر رسمی، توسط نماینده این ستاد در استان و گروه مهندسی مشاور طراحان راهوند شهر گزارشی از وضعیت سکونتگاه های غیر رسمی در شهر رشت تهیه شد که بر اساس این گزارش، ۱۳ محله در شهر رشت به عنوان حاشیه نشین شناسایی شدند این گزارش که در راستای تهیه برنامه ساماندهی سکونتگاه های غیر رسمی و اقدامات توانمندسازی اجتماعات آنها با تاکید بر بهسازی شهری رشت با دیدگاه شهر نگار تهیه شد، به دنبال ارائه طرحی با چشم انداز بستر سازی برای ارتقای

را بر پیشانی دارند اما بی شک، مردمانشان شهروندانی محسوب می شوند که مانند هر شهروند دیگر حق برخورداری از خدمات شهری، بهداشتی و فرهنگی را داشته و نیازمند توجه ویژه هستند.

بر اساس مطالعات سازمان ملل، «حاشیه نشینی» چالش اصلی هزاره سوم خواهد بود و طبق برآوردها در ۵ سال آینده (یعنی سال ۲۰۲۰) رقم حاشیه نشینان شهری جهان تقریباً به ۱۴۰۰ میلیون نفر افزایش خواهد یافت از این رو در تمام کشورهای دنیا، حل معضل حاشیه نشینی به عنوان یکی از مهمترین مسائل در برنامه ریزی های اجتماعی، شهری و فرهنگی در نظر گرفته شده که دولتها را بر آن داشته تا به دنبال یافتن راه حل جدی و مناسبی برای این پدیده باشند.

شهر محسوب شده است. تراکم جمعیتی در محله پاسکیاب ۱۱۸ نفر در هکتار بوده که از تراکم جمعیتی شهر رشت بالاتر است. الگوی مهاجرت به پاسکیاب عمدتاً از سایر محلات رشت است. بررسی گروه های قومی ساکن در محله بیانگر این است که اقوام مختلف ایرانی در محله سکونت گزیده ولی قومیت گیلک با ۹۱.۷ درصد بیشترین سهم را داراست. مشاغل غیررسمی رایج در این محله دستفروشی و خرید و فروش مواد مخدر است که ۱۶.۵ درصد از خانوارهای محله پاسکیاب حداقل یک نفر شاغل در بخش غیررسمی دارند و اکثر افراد شاغل در این بخش در بیرون از محله به فعالیت مشغول هستند.

میزان بهره مندی ساکنان این محله از خدمات زیر بنایی شامل برخورداری از آب لوله کشی شهری به میزان ۴۰ درصد، برق ۹۳.۹ درصد، گاز ۸۲.۱۱ درصد و تلفن ۹۰.۶۸ درصد است.

نخودچر: این محله نیز مانند محله پاسکیاب تا سال ۱۳۷۲ جزو روستاهای اطراف رشت محسوب می شده که در حال حاضر با تراکم جمعیتی ۱۰۳.۹ نفر در هکتار، دورترین منطقه شهری نسبت به مرکز شهر است.

بررسی مهاجران ورودی به محله نخودچر بیانگر آن است که محله در طول دهه ۱۳۷۵ تا پذیرای ۳۷۵۲ مهاجر بوده که تناسب مکان با وضعیت مالی و نیز ارزانی زمین و مسکن، بیشترین علت تغییر محل این مهاجران محسوب می شود. الگوی مهاجرت به این محله عمدتاً از سایر محلات رشت است.

بررسی ساکنان این محله از آب لوله کشی بی بهره اند و آب آشامیدنی خود را از طریق حفر چاه تامین می کنند. بهره برداری غیر قانونی از سایر خدمات زیر بنایی مانند برق، گاز و تلفن باعث شده تا درصد بالایی از مردم این محله به این امکانات دسترسی داشته باشند با این وجود، ۷۰.۷ درصد از خانوارها از سیستم فاضلاب آگو استفاده می کنند که این سیستم ضعیف و قدیمی است. همچنین فاضلاب ۵.۱ درصد اهالی به رودخانه وارد می شود که این مسئله سلامت و بهداشت اهالی را به شدت به خطر می اندازد.

۷۷.۲ درصد از خانوارهای محله نخودچر در مشاغل فعالیت دارند که به مهارت خاصی نیاز ندارد و بالطبع آن، شاغلین در این مشاغل نیز مهارت خاصی ندارند. ۶۸۸ درصد از ساکنان این محل نیز به مشاغل کاذبی مانند دستفروشی، جمع آوری و فروش زباله و توزیع مواد مخدر مشغولند.

هر چند در این گزارش مجالی برای بررسی سایر محله هایی که دارای سکونتگاه های غیر رسمی هستند وجود ندارد اما بررسی همین چهار محله که دلیل انتخابشان برای بررسی، وضعیت بحرانی تری است که نسبت به سایر محلات دارند، نشان دهنده وضعیت نامطلوب اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در این مناطق است. محله هایی که اگر چه برچسب سکونتگاه غیر رسمی

و علت عدم استفاده از این طرح را جویا شدیم، وی در پاسخ به خبرنگار مهر توضیح می دهد: استانداری گیلان صرفاً به عنوان یک نهاد حاکمیتی عمل کرده و وظایف اجرایی ندارد.

ساحره میر سیدی ادامه می دهد: طرح را مطالعه کرده ام و طرح بسیار خوبی است اما استفاده از آن، اقدامات دستگاهی مثل راه و شهرسازی که خود نیز از متولیان تهیه این طرح بوده است را می طلبد.

سرپرست اداره کل امور اجتماعی و فرهنگی استانداری نیز درباره اجرایی نشدن این طرح به خبرنگار ما می گوید: در این طرح که در دولت قبیل تهیه شده بود، مناطق حاشیه نشین رشت مورد بررسی قرار گرفته و فرصت ها و تهدیدهای این محلات شناسایی شده اند. همچنین نیازها و مراکز که باید در نقاط مختلف به ارائه خدمات پردازند مشخص شده بود اما عدم پیش بینی منابع مالی مانع از اجرایی شدن

شرایط محیطی به نحوی پایدار و فراگیر در جهت رشد سلامتی، امنیت، امید، ایمان و کرامت انسانی در سکونتگاه های غیر رسمی موجود، پیش نگرایی به گسترش اسکان غیر رسمی در آینده در زمینه سازی برای احداث مسکن مناسب، خدمات پایه و زیر بناها در حد استطاعت و دسترسی گروه های کم در آمد در فضای رسمی شهری و زمینه سازی برای بهره مندی از امتیازات شهری و تعیین فرهنگ شهری برای ساکنان این سکونتگاه ها به همراه مشارکت هم جانبه آنها در تصمیم گیری ها و اقدامات محلی بود تا بتواند ضمن ارائه راهکاری عملی برای توانمند سازی این محلات، از گسترش آن نیز جلوگیری کند.

با مطالعه کامل این طرح توسط نگارنده مشخص شد که در این طرح علاوه بر فعالیت های آماری گسترده، برای دست یابی به اطلاعات طبقه بندی شده در خصوص مشخصات کلی این محلات، نیازسنجی ۱۳

در کشور ایران نیز هر چند اقدامات زیادی در این باره صورت گرفته است اما، در بسیاری از کلانشهرهای کشور به دلایل مختلفی که از مهمترین آنها می توان به برنامه ریزی های غیر اصولی، مقطعی و ساده پندارانه اشاره کرد، جمعیت مناطق حاشیه نشین پایه پای مناطق شهری رشد کرده و احتمال آنکه به سطح بالاتری از جمعیت شهری برسد نیز وجود دارد.

در شهر رشت نیز همانطور که در گزارش های قبلی به آن اشاره شد، تداخل جمعیت حاشیه نشین با جمعیت شهر، سبب بروز مشکلات فراوانی شده که اندیشمندان چاره ای منطقی و البته لازم الاجرا را ضروری می سازد.

در سالهای ۸۸ و ۸۹ به دستور ستاد ملی توانمندسازی سکونتگاه های غیر رسمی، توسط نماینده این ستاد در استان و گروه مهندسی مشاور طراحان راهوند شهر گزارشی از وضعیت سکونتگاه های غیر

ما به موضوع، ایجاد دفاتر تسهیل گری در بسیاری از این مناطق است.

ثابت قدم به توافق سه جانبه دولت، شهرداری ها و سازمان عمران و بهسازی شهری که پیگیر مساله سکونتگاه های رسمی در کشور است اشاره و اظهار می کند: شهرداری به دنبال ایجاد دفاتر تسهیل گری است تا میزان مداخله و تاثیر گذاری در این مناطق را به حداکثر رسانده و با ایجاد این دفاتر ساماندهی محیط شهری، مشاغل، محوطه سازی های شهری و مباحثی از این دست را در این محلات انجام دهد.

با توجه به اینکه پدیده حاشیه نشینی و آسیب های برآمده از آن طی چندین سال گذشته به حال خود رها شده و مرور زمان باعث ترکیب جمعیت حاشیه نشین با مناطق شهری شده است، به طور حتم این مساله نیازمند ارائه یک راهکار عملی بلند مدت و لازم الاجرا برای ساماندهی است که بی شک نقش آفرینی انکارناپذیر دولت را بیش از پیش می طلبد.

با این حال آنچه مشخص است اینکه کلاف سردرگم حاشیه نشینی در رشت باید به دست مسئولان باز شود. از این رو خبرگزاری مهر این آمادگی را دارد که منعکس کننده اقدامات مسئولین در راستای بهبود وضعیت حاشیه نشینی در شهر رشت باشد.

● ایجاد دفاتر تسهیل گری؛ راهی برای حل مشکلات

محمد علی ثابت قدم درباره ساخت و سازهای غیرقانونی در مناطق حاشیه ای و عدم برخورد جدی با این روند به خبرنگار مهر توضیح می دهد: ساخت و سازهای بی رویه در مناطق حاشیه نشین بیشتر از اینکه به مسائل اقتصادی مربوط باشد، به فرهنگی که بر این مناطق حاکم است مربوط می شود.

وی ادامه می دهد: متأسفانه تا زمانی که در بافت غیر حاشیه موضوعات را غیر اقتصادی کرده و افرادی که می خواهند در حوزه ساخت و ساز سرمایه گذاری کنند را به ساخت و ساز غیر قانونی در مناطق حاشیه ترغیب می کنیم، نمی توان انتظار داشت که روند ساخت و ساز در این مناطق متوقف شود.

ثابت قدم می افزاید: این رابطه باید در جای دیگری تقویت بشود تا خلاف سازی در مناطق حاشیه کنترل شود مضاف بر اینکه مناطق و نواحی شهرداری نیز باید قدرت برخورد با تخلفات را داشته باشند. وی درباره برنامه های شهرداری برای ساماندهی به مناطق حاشیه نشین و ارائه خدمات شهری به این مناطق می گوید: یک سری مطالعات درباره محلاتی که نگاه حاشیه ای به آنها وجود داشته انجام داده ایم و نگاه

معضل پیشنهادی به استانداری ارائه شده است یا خیر؟ پاسخ می دهد: به طور مشخص در این موضوع خیر ولی موارد مشابه زیادی بوده که به دلیل پاره ای از مسائل، استانداری تمایلی به ورود به آن را نداشته است.

● راه و شهرسازی درباره پدیده حاشیه نشینی، نمی تواند ورود یک جانبه داشته و شخصا بحث های اجرایی را به عهده بگیرد

خاوری تاکید می کند: در هر حال راه و شهرسازی درباره پدیده حاشیه نشینی، نمی تواند ورود یک جانبه داشته و شخصا بحث های اجرایی را به عهده بگیرد.

وی با تاکید بر نقش شهرداری در کنترل این پدیده می گوید: یکی از راهکارهایی که از طریق آن می توان بحث حاشیه نشینی را کنترل کرد، جلوگیری از توسعه یافتگی این مناطق است در حالیکه شهرداری هیچ ورود جدی به این مساله نداشته و کمترین نظارتی در بحث ساخت و ساز در این مناطق وجود ندارد.

طرح این مساله از سوی مدیر کل راه و شهرسازی دلیل شد تا به سراغ شهردار رشت رفته و نظر وی را در این باره جویا شویم.

آن شده و این طرح فقط در حد کاغذ باقی ماند و اعتباری برای تحقق آن در نظر گرفته نشد.

یونس رنجکش می افزاید: در دولت فعلی نیز به دلیل تمرکز دولت بر روی پروژه های نیمه تمام و اختصاص بودجه به آنها، در راستای جلوگیری از هدر رفتن سرمایه ها اختصاص بودجه برای شروع این پروژه بعید به نظر می رسد.

هر چند به گفته مدیرکل شهری استانداری، اداره کل راه و شهرسازی باید درباره عدم اجرایی شدن این طرح پاسخگو باشد اما، مدیرکل راه و شهرسازی گیلان ورود استانداری به این حوزه را به عنوان نهاد حاکمیتی استان لازم می داند و به خبرنگار مهر عنوان می کند: به تنهایی نمی شود به این مساله ورود کرد. نهاد حاکمیتی باید با ورود به این مساله، تکالیف سازمان ها را در این باره تعیین کرده و دستگاه های اجرایی را نیز ملزم به اجرای این تکالیف کند.

علی خاوری ادامه می دهد: راه و شهرسازی تکالیف محدودی داشته و نمی تواند کار یک دستگاه اجرایی مثل شهرداری را انجام دهد.

وی در جواب این سوال که آیا از سوی اداره کل راه و شهرسازی برای حل این

بررسی پدیده حاشیه نشینی در لرستان

بن بست حاشیه نشینی

کوچه های تو در تو و پیچ در پیچ، صحنه ها و منظره های خاکستری از پسر بچه ای که خاکبازی می کند تا جوانی که کمی آن طرف تر با چهره ای تکیده سیکاری را یک می زند؛ زنی که با چادر مشکی اش چهره دختر بچه اش را می پوشاند تا در حین عبور از جلوی مرد معتاد چشم های معصومش در گیر زشتی هانشود و مردی که فقر از گت پوسیده اش می بارد... اینجا حاشیه های یک شهر است، متنی که بیش از هر حاشیه ای شهر را آزار می دهد.

فاطمه حسینی

جلوتر می رویم، به قلب گل سفید و علی آباد در خرم آباد، یا شاید ابراهیم آباد و اسلام آباد بروجرد، یا شهرکی در نزدیکی شهر ازنا، شاید هم مسیر خیابان معلم شمالی و ضلع جنوب غربی میدان بسیج پلاختر را طی می کنیم؛ هر جایی که هست درد مشترکی ساکنانش را می آزارد، اینجا، یعنی حاشیه های شهرهای لرستان درد می کند.

اینجا حاشیه شهر خرم آباد است... کمی قدم می زنی، در محله ای که از «آبادی» فقط نامش را به ارث برده است، چهره غریبه مان برای اهالی آشنای محل تازگی دارد، اینجا حاشیه شهر خرم آباد است، شهری که از شمال تا جنوب حاشیه ها هر جا خودش را طوری معنا کرده است تا حاشیه نشینی برای این شهر نامانوس نباشد.

محله دارای تراکم جمعیتی بالایی است، مشکلات اجتماعی و آسیب های مختلف نقل دهان در و همسایه است که دیگر شاید برای همه این روایت ها روزمره شده باشد. جلوی دختر جوانی را می گیرم تا با او گفتگو کنم، حرفهای تازه نیست ولی همین حرفهای تکراری هم

لرستان

است با سر تاییدی می کند و می گوید که محله به این بزرگی و شلوغی فقط یک کلاختری دارد که آن هم از مرکز منطقه خیلی دور است طوریکه وقتی نزاع و درگیری در محل رخ می دهد تا رسیدن ماموران زمان گاه طولانی می شود.

مردم حاشیه های شهر از وضعیت بافت های فرسوده و خانه های نامقاوم نیز می گویند و اینکه بسیاری از کوچه ها آسفالت نیستند و اکثر آنها در شب مشکل روشنایی دارند تا مجموعه مشکلات شهری حاشیه نشین ها کامل شود.

● آتش همان است و کاسه هم همان!

دختر دانش آموزی که می بیند همه از مشکلات می گویند خودش را وارد بحث کرده و او هم گلایه ای را روانه گزارشمان می کند. دختر دبیرستانی می گوید که در این محله دو مدرسه دخترانه وجود دارد و هر دو مدرسه هم در بدترین جای محله برای تردد دختران قرار دارند.

زخم دلمشغولی ها و مشکلات را تازه می کند. می گوید که این محله جوانان بیکار زیادی دارد و سر هر کوچه حداقل ۱۰ جوان بیکار دیده می شود و حضورشان که گاه از سرناچاری و گاه از سر بیکاری است برخی اوقات تبدیل به عدم احساس امنیت برای ساکنان محله می شود.

زن خانه داری که از دور ما را می باید تا در جریان گفتگویمان قرار بگیرد؛ جلو می آید و بی سوال شروع کرده و از مشکل اعتبار جوانان محله شکایت می کند.

صحنه های سیاه و خاکستری در کوچه رنگین کمان زن میانسال برای حرفهایش دلیل می آورد و با انگشت انتهای کوچه های محله را نشانمان می دهد تا بگوید گاهی حتی در همین کوچه ای که ایستاده ایم و نام «رنگین کمان» را یدک می کشد، صحنه های سیاه و خاکستری مصرف و تزیین معنادان سایه می اندازد.

حرفهای زن خانه دار که گل انداخته است سر و کله بقیه در و همسایه ها هم پیدا می شود، مردی که شاهد حرفهای زن

گوید: خسارت های حاصل از حاشیه نشینی و معضلات ناشی از ساخت و سازهای غیرقانونی هزینه های زیادی را بر گردن شهرداری ها خواهد انداخت.

وی از شهرداریها می خواهد که از ساخت و سازهای غیر مجاز جلوگیری کنند و یادآور می شود: ساخت و سازهای غیر مجاز معضلات اجتماعی را به همراه دارند لذا شهرداری ها بایستی قرص و محکم جلوی تخلفات ایستاده و بر همه مسائل اشراف جامع و همه جانبه داشته باشند.

لرستان و ۲۷ نقطه حاشیه نشین

و اما تا اینجا کار پاسخی به سوال چرایی شکل گیری حاشیه نشینی در شهرهای استان داده شد، ولی حال با وضعیت کنونی و نگرانی ها در زمینه آسیب های ناشی از این پدیده مسئولیت دستگاه های فرهنگی و اجتماعی چیست؟

همایون عمودی زاده مدیرکل بهزیستی استان لرستان با یادآوری اینکه تاکنون ۲۷ نقطه حاشیه ای در استان شناسایی شده است، از خدمات بهزیستی در این مناطق می گوید، خدماتی از ایجاد پایگاه های خدمات اجتماعی تا برنامه ریزی برای کودکان حاشیه نشین.

عمودی زاده از راه اندازی سه پایگاه خدمات اجتماعی در مناطق حاشیه ای شهرهای استان لرستان سخن می گوید و یادآور می شود که هدف سازمان بهزیستی در برنامه کاهش آسیب های اجتماعی این است که فعالیتها را به سمت مناطق حاشیه ای سوق دهد چرا که بیشترین مشکلات این حوزه به مناطق حاشیه ای مربوط می شود. وی در مورد خدمات بهزیستی استان به کودکان حاشیه نشین شهرهای استان اینگونه توضیح می دهد: ارائه این خدمات همواره از سوی بهزیستی لرستان به کودکان مناطق آسیب زا و حاشیه شهرهای استان در دستور کار این نهاد قرار دارد.

مدیرکل بهزیستی لرستان از ایجاد کانونهای آسیب زد در مناطق حاشیه نشین هم سخن گفته تا بگوید: با اقدامات صورت گرفته این کانونها آسیب زد در مناطق حاشیه ای شهر خرم آباد از جمله گل سفید، علی آباد و پشته ایجاد شده است.

● برخی دستگاه ها به وظایف فرهنگی خود در مناطق حاشیه نشین عمل نمی کنند

عمودی زاده البته معتقد است که مدیران برخی دستگاه ها به وظایف خود توجه به مسائل فرهنگی در مناطق حاشیه نشین به خوبی عمل نمی کنند تا بگوید: تصور بیشتر مدیران این است که ساماندهی مناطق حاشیه ای تنها بر عهده سازمان بهزیستی یا کمیته امداد قرار دارد. وی حرفهایش را اینگونه ادامه می دهد: به لحاظ روانشناسی هنگامیکه به منطقه ای توجه نشود به طور طبیعی مشکلات اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی در آن منطقه به بار خواهد آمد که این امر به شکل گیری جمعیتی به نام جمعیت حاشیه نشین منجر خواهد شد.

این مسئول یادآوری می کند که البته اگر به مناطق حاشیه نشین شهرها به لحاظ فراهم کردن بسترهای شهرسازی و برنامه های فرهنگی توجه ویژه ای صورت گیرد فرهنگ آن مناطق نیز با محیط سازگار خواهد شد.

● ناکافی بودن خدمات ارائه شده در مناطق حاشیه نشین

مدیرکل بهزیستی لرستان در پاسخ به سوال در مورد خدمات ارائه شده به مناطق حاشیه نشین طی سالهای گذشته علاوه بر ایجاد پایگاه های خدمات اجتماعی، به استقرار یک مرکز بهزیستی غیردولتی در منطقه گل سفید شهر خرم آباد، احداث یک کلینیک مددکاری در منطقه کوی علی آباد و ۴۰ «سی بی محله اجتماع محور» در مناطق حاشیه ای اشاره می کند.

عمودی زاده ادامه می دهد: در بحث کنترل و کاهش آسیب های اجتماعی دو سرپناه شبانه، پنج تیم سیار و سه مرکز

شهرهای لرستان شد. پاسخ این سوال را استاندار لرستان با این مقدمه و توضیح می دهد: کوچ روستائیان موجب گسترش حاشیه نشینی در شهرها شده پس اگر در روستاها اشتغال ایجاد نشود در واقع به حاشیه نشینی در شهرها کمک کرده ایم.

هوشنگ بازوند اهمال برخی شهرداری ها را یکی دیگر از عوامل گسترش حاشیه نشینی در شهرها می داند و اضافه می کند: وضعیت کنونی حاشیه نشینی در شهرها ناشی از تغلل کمیسیون ماده پنج و کم کاری برخی شهرداری ها است.

بازوند حرفهایش را اینگونه ادامه می دهد: تجربه من در برنامه ریزی شهری نشان می دهد که گروهی از متولیان دور میزی تحت عنوان کمیسیون ماده پنج جمع شده اند و این افراد هستند که در بحث کاربری های مختلف تصمیم می گیرند. در برخی موارد در کمیسیون ماده پنج تصمیمات اشتباهی هم اتخاذ و خروجی آن منجر به حاشیه نشینی شده و این در حالی است که اگر این تصمیمات نبود مردم خودسرانه تصمیم به ساخت و ساز نمی گرفتند.

استاندار معتقد است که اعضای این کمیسیون بایستی یکسری کاربری را برای مردم تعریف کنند که اگر این کار را انجام ندهند مردم کار خودشان را می کنند و منتظر این افراد نمی مانند بنابراین حاشیه نشینی و ساخت و ساز غیرمجاز به عنوان یک غده خطرناک و بیماری بر پیکره شهرها به عنوان یک موجود زنده عارض می شود. اگر شهرداری ها قرص و محکم می ایستادند...

بازوند به تشریح وضعیت کنونی حاشیه نشینی در شهرهای لرستان می پردازد تا نتیجه بگیرد که هویت و چهره کنونی شهرها نشان می دهد که اعضای کمیسیون ماده پنج به چه صورتی تصمیم گرفته اند!

وی معتقد است که اگر در شهری حاشیه نشینی وجود دارد و خیابان های آن نامناسب بوده و فاقد مبلمان شهری مناسب است چندان مردم مقصر نیستند و باید سهم تقصیر و اهمال مسئولان را هم دید.

استاندار از تبعات حاشیه نشینی در شهرهای لرستان می گوید و اینکه اگر در شهر سکونتگاه های غیر رسمی شکل بگیرد یک نوع بیماری در این موجود زنده ایجاد می شود که سال ها برای درمان این بیماری بایستی هزینه شود. محمد اصلانی معاون عمرانی استاندار لرستان نیز به نقش تخلفات صورت گرفته در ساخت و سازها و به تبع آن گسترش حاشیه نشینی در شهرها اشاره می کند و می

دخترنوجوان معتقد است که مدارس پسرانه بهتر جانمایی شده اند ولی مدرسه راهنمایی دخترانه دقیقاً رویروی کالانتری محل قرار دارد و دیدن هر روزه صحنه های تردد افراد مختلف از جمله بزهکاران به این محل شاید مناسب دختران نوجوان نباشد.

اهالی محله گلایه مشتری هم دارند و آن وضعیت خرده فروشان مواد مخدر است که البته هر بار توسط پلیس دستگیر می شوند ولی خیلی زود سر پست خرده فروشی خود برمی گردند تا آش همان باشد و کاسه هم همان!

روایت تکراری حاشیه نشینی از شمال تا جنوب لرستان

سرخ روایت حاشیه نشینی را از خرم آباد راهی بروجرد می کنیم، جایی که نزدیک به ۳۰۰ هکتار از حاشیه های شهر را حاشین نشین ها پر کرده اند، محلاتی از ابراهیم آباد، اسلام آباد گرفته تا اسد آباد و ... که از «آباد» بودن تنها یک پسوند است و دیگر هیچ!

حاشیه نشینی در ازنا نیز روایت تکراری خرم آباد و بروجرد است، جایی که شهرکی در نزدیکی جاده اراک و در فاصله نزدیکی با شهر با ۱۰۰ خانوار و کمترین امکانات شهری روزگار می گذرانند. مسئولان شورا می گویند که دو شهرک المهدی و شهید فریدونی به شهر ازنا ملحق شده اند اما خبری از خروج این شهرک ها از حاشیه نشینی و ارائه خدمات نیست.

سر خط گزارش حاشیه نشینی را به جنوب لرستان می بریم، جایی که پنج محله حاشیه نشین پلدختر در جنب هوشناسی، شمال منطقه درزیا، انتهای خیابان معلم شمالی،

شمال پارک میرزا کوچک خان جنگلی و ضلع جنوب غربی میدان بسیج با مشکلات مختلف دست در گریبان هستند. اینجا روایت حاشیه نشینی همان است که بود، فروشندگی مواد مخدر و آلودگی هایی که کنار جاده ترانزیتی پا گرفته اند تا تریلی های عراقی را بشویند و دوغ بفروشند کسب و کار برخی از ساکنان این محلات است.

در این محلات نزدیک به دو هزار و ۵۰۰ نفر در حاشیه زندگی می کنند، فرزندانشان در حاشیه به دنیا می آیند و پدرانشان در حاشیه می میرند، به قول شاعر زندگی در حاشیه زمین خیلی سخت است، حاشیه بر لب پرتگاه است، آدم ممکن است بلغزد و سقوط کند!

● روایت استاندار از غده خطرناکی که شهر را بیمار کرده است

و اما چالش حاشیه نشینی از کجا راهی متن مشکلات

وی با بیان اینکه حدود ۸۰ خانوار اکنون در این واحدها ساکن هستند افزود: با تکمیل روند حدود ۵۰۰ خانوار در مسکن مهر شهرستان ازنا ساکن می شوند. وی افزود: این در حالی است که امکانات اولیه رفاهی، آموزشی، مذهبی و تفریحی در محدوده مسکن مهر ازنا وجود ندارد که باید برای آن چاره ای اندیشیده شود. این در حالیست که در آخرین اظهار نظر فرماندار ازنا از تکمیل زیرساختهای مختلف مسکن مهر به محض آغاز

دهد، موضوعی که در صورت عدم ساماندهی و توجه جدی می تواند به سایر نقاط شهر به عنوان یک موجود زنده سرایت کرده و این بیماری تبعات جبران ناپذیری در تغییر ساختار اجتماعی و فرهنگی شهر به دنبال داشته باشد. یکی از مهم ترین مولفه های حاشیه نشینی زندگی در قلمرو جغرافیای شهری اما دور افتادگی از مرکز شهر و عدم بهره مندی از خدمات شهری است که عموماً در مناطق قدیمی و فقیر نشین بروز می کند.

«دی آی سی» مشغول فعالیت هستند که هر کدام متناسب به نوع فعالیت خدمات متنوعی به جامعه هدف ما در مناطق حاشیه ای ارائه می دهند. وی در توضیح فعالیتهای پایگاه های خدمات اجتماعی دایر شده می گوید که این پایگاه ها چهار هزار و ۳۳۵ نفر از افرادی که در معرض خطر بوده اند را شناسایی و همگی آنها شناسنامه دار شده اند. به گفته عمودی زاده برگزاری دوره های آموزشی مهارت های زندگی، راه اندازی باشگاه مثبت ایذس به منظور پیشگیری از این بیماری، ارائه کمک های مالی به خانواده های آسیب دیده و آموزش نوع روابط اجتماعی برای جلوگیری از وقوع بیماری های پرخطر و واگیردار اقداماتی است که در مسیر بهبود وضعیت فرهنگی در مناطق حاشیه ای توسط بهزیستی صورت گرفته است. به رغم همه فعالیت هایی که مسئولان امر از آن سخن می گویند پاسخ مردم مناطق حاشیه نشین به سوال خبرنگار مهر در مورد خدمات ارائه شده به آنها یک «نه» بزرگ است، پاسخ منفی که اگر برای مثبت شدن آن تلاشی همه جانبه با همکاری همه دستگاههای مرتبط صورت نگیرد باید منتظر سقوط مناطق حاشیه نشین از لبه پرتگاه بود، سقوطی که فقط موجب آسیب به حاشیه نشین ها نمی شود، بلکه شهر را درگیر خود خواهد کرد.

● بروجرد تقسیم بندی می شود/ اولویت بندی بررسی مشکلات

معاون سیاسی و اجتماعی فرمانداری ویژه بروجرد نیز در این رابطه در گفتگو با ما می گوید: در کمیسیون اجتماعی شهرستان مصوب شده است که بروجرد را به ۱۰ منطقه تقسیم بندی کنیم تا بهتر بتوانیم در راستای رفع مشکلات گام برداریم. احمد گودرزبان ادامه می دهد: در این تقسیم بندی مقرر شده که مناطق بیشتر از نظر فرهنگی مورد ارزیابی قرار بگیرند تا حداقل امکانات مورد نیاز در اختیار مناطق آسیب دیده با درصد بیشتر قرار گیرد. گودرزبان معتقد است بیشتر آسیب های اجتماعی مانند بزهکاری، مواد مخدر، تکدی گری و... در مناطق حاشیه نشین شهر اتفاق می افتد و این تقسیم بندی به ارتقای امنیت اجتماعی مناطق حاشیه نشین می انجامد. وی می افزاید: عدم آشنایی به قوانین اجتماعی، فقر فرهنگی و پایین بودن سواد اجتماعی افراد در اینگونه مناطق مشاهده می شود که مهاجرت و ورود افراد با هویت های نامعلوم نیز مزید بر علت شده است.

اما در شهرستان ازنا می توان مناطقی را یافت که هیچ کدام از ویژگی های قدیمی و فقیر نشین بودن را دارا نیست اما می توان این مناطق را در دسته مناطق حاشیه نشین به شمار آورد. مسکن مهر که در بسیاری از استان های کشور با استقبال متقاضیان مواجه شد در شهرستان ازنا به دلیل جانمایی نامناسب همچنان فاصله زیادی تا فراهم شدن زیرساخت ها و امکانات رفاهی و اجتماعی دارد و می توان این منطقه را به عنوان یک منطقه حاشیه نشین نوین نام برد که برخی از ویژگی های مناطق حاشیه نشین را داراست.

این منطقه پس از سال ها انتظار متقاضیان تا حد زیادی آماده واگذاری شده است و تا کنون حدود ۱۰۰ خانوار در این واحدها ساکن شده اند و با واگذاری کامل حدود ۵۰۰ خانوار در این منطقه سکونت خواهند داشت.

این منطقه علیرغم بافت نو ساختمانی همچنان با مشکلاتی از قبیل حمل و نقل تا مرکز شهر، جمع آوری زباله و عدم وجود مراکز رفاهی، آموزشی و فرهنگی مواجه است.

با وجود زیر سازی و خیابان بندی این منطقه هنوز آسفالت خیابان ها انجام نشده و ساکنان این واحدها با مشکلات فراوانی مواجه هستند.

با وجود فاصله حدود ۱ کیلومتری ساختمان های مسکن مهر تا مرکز شهر سرویس حمل و نقل برای ساکنان این واحدها وجود ندارد و پس از غروب آفتاب نیز به دلیل بافت بیابانی اطراف منازل حیوانات ولگرد در این منطقه موجب آذیت و آزار اهالی می شوند.

همچنین عدم وجود مراکز رفاهی، فرهنگی و آموزشی مانند مسجد، فضای سبز، شهر بازی و مدرسه سبب شده این منطقه هیچ بهره ای از خدمات اجتماعی و شهری نبرد. یکی از متقاضیان مسکن مهر ازنا در گفتگو با مهر بیان داشت: حدود یک ماه است که خانه را تحویل گرفته ام اما به دلیل مشکلاتی که وجود دارند هنوز در آن ساکن نشده ام.

میرزایی با اشاره به موقعیت مکانی مسکن مهر ازنا افزود: حمل و نقل عمومی در این مکان وجود ندارد و دسترسی به نقاط مرکزی شهر مشکل است.

نقاط مرکزی شهر مشکل است.

● ارائه خدمات ویژه به مناطق حاشیه نشین

گودرزبان تاکید می کند: در حال حاضر ساماندهی چند منطقه مشخص از بروجرد را به عنوان پایلوت در دستور کار قرار داده ایم و در کمیسیون اجتماعی ماه آینده به تصویب می رسانیم.

معاون سیاسی و اجتماعی فرمانداری ویژه بروجرد به مشکلات بهداشتی مناطق حاشیه نشین نیز اشاره می کند و می افزاید: متأسفانه در قسمت جنوب شهر بروجرد وجود احشام و دام و رها سازی فضولات حیوانی نیز مشکلی است که رسیدگی و پاکسازی این محله ها از وجود دام در دستور کار قرار گرفته است.

وی بهبود مبلمان شهری، ارائه خدمات آب و برق و گاز، ایجاد مراکز بهداشتی، مذهبی و تفریحی در مناطق حاشیه نشین را جز اقدامات در نظر گرفته شده در قالب طرح منطقه بندی دهگانه شهر عنوان می کند و معتقد است ارائه این خدمات موجب ارتقاء سطح اجتماعی و فرهنگی مردم حاشیه نشین بروجرد می شود.

به هر روی به نظر می رسد آنچه بیش از ساختار کالبدی و فیزیکی حاشیه نشینی شهرها را متأثر کرده وضعیت سطح فرهنگی و اجتماعی خانواده های حاشیه نشین است که در ایجاد آسیب های اجتماعی در این مناطق خود را نشان می

فقدان خدمات زیرساختی و زیربنایی، فرسودگی بافت، تنگی

محلات حاشیه نشین شهرها به دلیل عدم ارائه خدمات مناسب شهری در زمینه ساختار معابر و خیابان ها با مشکلات جدی مواجه هستند، مشکلاتی که در صورت عدم رفع در زمان وقوع حوادث به نقطه بحرانی تبدیل خواهند شد.

● استان زلزله خیز و کانونهای بحرانی به نام مناطق حاشیه نشین

سابقه وقوع زلزله های مختلف در شهرهای استان لرزه خیز لرستان نشان می دهد که برای امدادسانی در محلات حاشیه نشین همواره مشکلات جدی وجود داشته است به طوری که این مناطق با وجود حجم و تراکم جمعیتی بالا دارای کوچه ها و خیابانهای تنگ و غیراستاندارد بوده که اعزام خودروهای امدادی را با مشکلاتی مواجه می کرده است.

در این راستا طی سالهای گذشته تعریض برخی از معابر و خیابانهای این محلات به ویژه در مرکز استان در دستور کار قرار گرفت تا در یکی از اقدامات صورت گرفته در محله حاشیه نشین علی آباد نسبت به احداث خیابان و تعریض معابر اقدام شود.

اقدامات صورت گرفته در علی آباد که با عنوان طرح توانمندسازی این محله حاشیه نشین کلید خورد خیلی زود با تغییر مدیریت ارشد استان و تغییرات مکرر در سطح شهرداری خرم آباد ابر و نیمه تمام باقی ماند تا استمرار کار مورد غفلت قرار گیرد.

● بافت های فرسوده و مناطق حاشیه نشین در معرض بیشترین آسیب

مدیرکل مدیریت بحران استان لرستان در این رابطه در گفتگو با مهر می گوید که نخستین رکن در مواجهه با حوادث طبیعی پیشگیری و انجام اقدامات پیشگیرانه برای کاهش تلفات و خسارات است.

رضا آریایی معتقد است که در هنگام وقوع حوادث بافت های فرسوده و مناطق حاشیه نشین در معرض بیشترین آسیب قرار دارند و یادآور می شود: بهسازی مناطق حاشیه نشین و انجام اقدامات پیشگیرانه در این مناطق باید اولویت کاری متولیان باشد.

وی با یادآوری اینکه واحدهای مسکونی بافت حاشیه نشین نه مجوز ساخت دارند و نه پروانه برای آنها صادر شده است اضافه می کند: این مناطق همچنین به دلیل عدم رعایت استانداردهای ساخت و ساز واقعا در معرض خطر قرار دارند.

آریایی به وضعیت خانه های نامقاوم در مناطق و محلات حاشیه نشین اشاره کرده و می گوید: با توجه به غیرمجاز بودن ساخت و سازها در این مناطق دست مسئولان برای اعطای تسهیلات به منظور نوسازی و بهسازی این واحدهای نامقاوم نیز بسته است.

● برنامه هایی که نیمه تمام باقی ماند

وی به اجرای طرح توانمندسازی برخی محلات حاشیه نشین خرم آباد مانند گل سفید و علی آباد اشاره می کند و می گوید: متأسفانه فعالیت های صورت گرفته نیمه تمام باقی ماند.

مدیرکل مدیریت بحران استان لرستان با یادآوری اینکه به طور مثال در محله علی آباد خرم آباد واحدهای مسکونی در مسیر شیب دار احداث شده و هر کدام تکیه گاه هم هستند اضافه می کند: با ایجاد خیابان در این محله و تکیه گاه ماندن کار توانمندسازی برخی واحدهای مسکونی تکیه گاه خود را از دست داده اند و استحکام این واحدها بسیار پایین است.

آریایی از متولیان امر در مدیریت شهری می خواهد که ساماندهی مناطق حاشیه نشین و بافت های فرسوده را جدی بگیرند و می گوید: در صورتیکه همی در دستگاه های متولی امر از جمله شهرداری ها و اداره کل راه و شهرسازی به وجود بیاید می توان به رفع بخشی از مشکلات در این

حوادث اجتماعی مانند نزاع و درگیری دو طرفه نیز موجب مهاجرت آنها از روستا به شهر می شود. نداشتن انگیزه کشت و کار یکی دیگر از علل روی آوردن روستاییان به شهر است.

حمایت اندک دولت، عدم تمایل نسل جدید به کار کشاورزی موجب شده که زمین های مزروعی خود را قطعه قطعه کرده و به فروش رسانده و راهی شهر شوند تا اوضاع معیشتی خود را افزایش دهند.

● اقدامات ادارات شهر پلدختر برای حاشیه نشینان

بهاروند به اقدامات ادارات شهر پلدختر برای حاشیه نشینان اشاره کرد و افزود: اداره های پلدختر به حاشیه نشینان شهرامتیاز آب، برق، گاز، تلفن و خدمات زیر بنایی را ارائه کرده اند.

● حاشیه نشینی - پلدختر

ارائه تسهیلات و اجرای سیاست های حمایتی، توجه به حاشیه نشینی در برنامه ریزی کلان کشور، فرهنگ سازی و اطلاع رسانی در زمینه عواقب حاشیه نشینی از جمله راهکارها در این زمینه است.

ساماندهی مناطق حاشیه نشین، مشخص کردن تکلیف ساخت و سازها، ارائه راهکار قانونی برای ارتقای خدمات دهی به شهروندان و تلاش برای بهبود امنیت در مناطق حاشیه نشین از دیگر ضرورت ها در این بخش است.

از سوی دیگر در سیاست گذاری های کلان باید ضمن در نظر گرفتن معافیت های عوارض و هزینه های پروانه های ساختمانی در بافت های فرسوده، پیشگیری از ساخت و سازهای غیرمجاز در حواشی شهرها، بهبود وضع معیشت و اشتغال، تحصیل و تفریح در شهرهای کوچک و روستاها مورد توجه قرار گیرد.

این کارشناس عمران شهر می معتقد است که دولت باید به قشر روستاییان توجه بیشتری کرده و مسئله اشتغالزایی آنها را مورد بررسی قرار دهد و با توجه به پتانسیل و استعداد و ظرفیت های آنها برنامه ریزی کند تا آنها بتوانند با اشتیاق در روستا بمانند.

کارشناس عمران شهرداری پلدختر گفت: توسعه روستا و تقویت بخش کشاورزی از راههای ماندن در روستاست و دولت می تواند در این زمینه یکسری خدمات تشویقی ارائه کند.

وی یادآور می شود که دولت از طریق جهاد کشاورزی، بنیاد مسکن و کمیته امداد در ارائه خدمات تشویقی به روستاییان اقدام کند زیرا افزایش هزینه زندگی و درآمد زایی بیشتر در شهر موجب مهاجرت روستاییان به شهر می شود.

معابر و آسیب های فرهنگی و اجتماعی را می توان از جمله مهم ترین مشکلات حاشیه شهر دانست.

کارشناس عمران شهرداری پلدختر در گفتگو با خبرنگار ما گفت: اکثر ساکنان مناطق حاشیه نشین شهر پلدختر قشر کم درآمد و مهاجر هستند که به علت مشکلات اقتصادی توان خرید زمین در داخل محدوده شهر را ندارند و به علت عدم آگاهی به ضوابط شهری و به دلیل بضاعت کم مالی با توجه به توان اقتصادی توانسته اند خود را با ساکنان متن نشین تطبیق دهند و اقدام به خرید زمین های ارزان قیمت با مشکل مالکیتی می کنند.

● معضلات و مشکلات حاشیه نشینان پلدختر

عطاءالله بهاروند افزود: این قشر ضعیف و کم درآمد به علت عدم نیاز به اجازه ساخت و ساز و نبود نظارت و کنترل دولتی به حاشیه نشینی روی آورده و مبادرت به ساخت و ساز غیر مجاز خانه مسکونی بدون هماهنگی شهرداری می کند که بعضی از مشکلات اجتماعی و فرهنگی را به وجود می آورد. این کارشناس می گوید: به عنوان مثال حاشیه نشینان، تناسب عرض گذر (کوچه) را رعایت نمی کنند و به شغل های کاذب نظیر مواد فروشی، ماشین شویی و سیگار فروشی اقدام می کنند.

وی به معضلات و مشکلات حاشیه نشینی پلدختر اشاره کرد و گفت: پایین بودن مشارکت این قشر در مسائل اجتماعی و فرهنگی جامعه از جمله این مشکلات است.

فقر فرهنگ شهر نشینی، بیکاری، ایجاد ترافیک و رشد ناهنجار شهر، آلودگی زیست محیطی، ایجاد مشکلات مسکن و مسائل مرتبط با آن و گسترش اعتیاد از دیگر مشکلات و معضلات حاشیه نشینان در شهر پلدختر است.

● مهاجرت از روستاها عامل ۴۰ درصد حاشیه نشینی در پلدختر

وی افزود: ۳۰ تا ۴۰ درصد علل اصلی ایجاد حاشیه نشینی مربوط مهاجرت روستاییان به شهر پلدختر است به طوری که برخی از مهاجران تمایلی به سکونت در محدوده شهر را ندارند و می خواهند در حاشیه شهر سکنی گزینند.

کارشناس عمران شهرداری پلدختر گفت: حاشیه نشینان در محله های جنب هواشناسی، شمال منطقه دریا، انتهای خیابان معلم شمالی یا شمال پارک میزرا کوچک جنگلی و ضلع جنوب غربی میدان بسیج شهر پلدختر با ۴۵۰ خانوار با جمعیت دو هزار و ۵۰۰ نفر سکونت دارند.

بخشی از حاشیه نشینان که به شهر مهاجرت می کنند به دنبال فرصت های شغلی هستند به طوری که یکی از علل روی آوردن آنها به شهر اختلاف درآمدی بین قشر شهری و روستایی است.

با مساحت کم شاهد تراکم بالای جمعیتی هستیم به طوری که در هر کدام از این واحدهای مسکونی خانوار زیادی ساکن هستند و همین امر در هنگام وقوع حوادث می تواند به عنوان یک نقطه و کانون آسیب پذیر منجر به تلفات بالای انسانی و خسارات جدی شود.

به هر روی وضعیت مناطق حاشیه نشین در ابعاد مختلف قابل بررسی است، مشکلات متعددی که از آسیب های اجتماعی و فقر فرهنگی شروع شده و به معضلات عمرانی، فقر امکانات رفاهی و در نهایت عدم وجود بسترها و زیرساخت ها برای آمدادسانی در حوادث ختم می شود. کم توجهی به تامین امکانات زیرساختی و روینایی در این مناطق در هنگام وقوع حوادث شهرها را با کانون های بحرانی مواجه می سازد که می تواند تلفات و خسارات حوادث را به طرز قابل تاملی بالا ببرد؛ موضوعی که نباید از چشم برنامه ریزان امور شهری دور بماند.

پیش از بازگشایی خیابان در محله علی آباد امکان حرکت آمولانس برای آمدادسانی و خودروهای پلیس برای تامین امنیت نبود می گوید که این مشکل در حال حاضر رفع شده است ولی باید روند توانمندسازی این محله ادامه یابد. آریایی معتقد است در برخی محلات خرم آباد از جمله بافت های فرسوده و حاشیه نشین امکان تردد ماشین در هنگام وقوع حوادث وجود ندارد می گوید که در راستای رفع بخشی از این مشکل اقدام به راه اندازی یگان آمداد موتوری کرده ایم که البته موتور نیز در برخی محلات به دلیل شیب پلکانی و وضعیت معابر امکان مانور ندارد.

تراکم جمعیتی بالا در محلات حاشیه نشین و هشدار که باید جدی گرفته شود
وی به نکته ای قابل تامل نیز اشاره می کند و یادآور می شود که در محلات حاشیه نشین به رغم وجود خانه های

زمینه امیدوار بود. وی به طرح مصوب شده در گذشته برای تخریب واحدهای مسکونی حاشیه نشین و اعطای مسکن مهر به صاحبان این واحدها اشاره می کند و معتقد است که در صورت برنامه ریزی اصولی می توان این طرح را عملیاتی کرد.

امکان تردد ماشین در برخی محلات هنگام وقوع حوادث وجود ندارد

ریایی با یادآوری اینکه مدیریت بحران در زمینه ساماندهی برخی محلات شهر از جمله کرگانه طی سالهای گذشته مشارکت داشته است از صرف اعتبارات بهسازی و مقاوم سازی مناطق فرسوده در این محلات خبر می دهد و امیدوار است در سایر محلات حاشیه نشین متولیان امر پای کار بیایند و چاره اندیشی جدی داشته باشند. مدیر کل مدیریت بحران استان لرستان با یادآوری اینکه

بررسی پدیده حاشیه نشینی در مازندران
ملودی سوزناک کپر نشینی

مریم رضایی

اگرچه متولیان امر وجود و بروز پدیده حاشیه نشینی را در مازندران رد می کنند اما با سفر به حاشیه شهرهای استان می توان پرده از زندگی تلخ آنانی برداشت که به اصطلاح «بدنشین» می خوانندش برداشت.

مازندران

مهاجرانی که در رویای دستیابی به رفاه نسبی گاه از سرزمینهای دور، خسته و پر امید خود را به حاشیه شهرها رسانده اند و در سراب زندگی شیرین بسر می برند. حاشیه نشینی یکی از معضلات در برخی از شهرستانهای استان مازندران و همچنین شهرهای شرق مازندران و بهشهر است که جمعیت مختلفی را به خود اختصاص داده و مردم این محلات به دلیل پایین بودن سطح سواد و مهارت در بخش های غیر رسمی اقتصاد جذب و به شغل های کاذب اشتغال دارند.

وجود خانه های خشتی و گلی، سنگ چین و دیوارچینی های ناموزن و پوشش آن با گونی، پرده یا حلب از جمله ویژگی های منازل مردم در سکونتگاه های غیر رسمی در حاشیه شهرهاست که در این خانواده ها به دلیل فرزندان زیاد در خانواده شاهد بیتوته کردن چند نفر در یک اتاق هستیم که بعضاً هم دولت از ارائه خدمات به این شهروندان خودداری می کند و شاید توجهی به نیازهای اولیه این افراد نشود.

بیکاری از عمده مشکلات مردم حاشیه نشین است و عمده موارد کار و اشتغال آنان در رابطه با جمع آوری ضایعات و زباله های کنیسه، ساختن ابزار و آلاتی نظیر داس، بیل، کلنگ، چاقو، تبر، با استفاده از آهن، جمع آوری و فروش زباله ها و ضایعات، تکدی گری، نوازندگی و... است.

مناطق حاشیه نشین در شهرها و اطراف آن منبع و مرکز انجام انحرافات و کج روی های اجتماعی مثل خرید و فروش مواد مخدر، دزدی و سرقت، فحشاء و... محسوب می شوند و طلاق عاطفی در این مناطق پدید می آید که همه این مشکلات،

اختصاص داده اند لازم است که این مناطق از لحاظ سکونتگاهی ساماندهی شوند خاطر نشان کرد: تا زمانی که این ساماندهی صورت نگیرد اجرا کردن طرح های دیگر، با مشکل مواجه خواهد بود.

وی بیان داشت: شهرداری با همکاری فرمانداری، تاکنون طرح های متعددی را برای ساماندهی مناطق حاشیه نشین در دستور کار قرار داده است و اقداماتی نیز در این زمینه انجام شده است که در برخی از موارد با کندی کار مواجه بوده ایم که همین امر موجب شد که انجام اقدامات بعدی نه تنها رضایت بخش نبوده بلکه ناهنجاریهای دیگری را نیز به وجود آورده است.

آزموده اضافه کرد: کنترل تبعات منفی حاشیه نشینی مستلزم این است که سرعت ساماندهی سکونتگاه های غیر رسمی

حمید آزموه ادامه داد: با توجه به شرایط به وجود آمده در بهشهر از نظر فراوانی انحرافات اجتماعی، به نظر می رسد که باید راهکارهای مناسب ارائه شود و همه با هم در رفع این معضل گام برداریم.

وی اظهار داشت: نباید تصور شود که وجود یک مسئله و معضل در جامعه، حتماً ناشی از عملکرد ضعیف مسئولان است؛ بلکه بسیاری از مسائل در تمام دنیا از یک سری فرمول های ثابت و یکسان پیروی می کنند و لذا مسئولان به پذیرش و مطالعه این مسئله مبادرت کنند و با برداشتن گام هایی ولو کوچک در راستای برطرف کردن مسئله، خاطره خوبی از دوران مسئولیت شان در ذهن مردم به یادگار گذارند.

شهردار بهشهر با بیان اینکه پیش از هر اقدامی در مورد مناطق حاشیه نشین که حجم بالایی از انحرافات اجتماعی را به خود

معضلات و ناهنجاری های مختلف اجتماعی نیازمند خردجمعی در کاهش معضل حاشیه نشینی و برون رفت از این مسئله و معضل است.

وجود سکونت گاه های غیر رسمی و حاشیه نشینی در جنوب شهر بهشهر و در کوهپایه این شهر، به عنوان یک معضل اجتماعی، سلامت مردم شهر بهشهر را نیز با تهدید جدی مواجه ساخته است

شهردار بهشهر در گفتگو با خبرنگار ما گفت: وجود سکونت گاه های غیر رسمی و حاشیه نشینی در جنوب شهر بهشهر و در کوهپایه این شهر، به عنوان یک معضل اجتماعی، سلامت مردم شهر بهشهر را نیز با تهدید جدی مواجه ساخته است؛ که رسیدگی به آن و ارائه راهکارهایی جهت مقابله با گسترش این مسئله امری ضروری است.

وی با اشاره به اینکه یکسری از این افراد در نقاط مختلف شهر حضور داشتند، اظهار داشت: این افراد در نقاط مختلف شهر به تکیه گری مشغول بودند که با کمک نیروی انتظامی و بهزیستی آنها را جمع آوری کردیم.

فرماندار قائم شهر خاطر نشان کرد: در قائم شهر چیزی بنام حاشیه نشین نداریم و در گذشته این افراد در قائم شهر زندگی می کردند اما در چند سال اخیر این مناطق تخریب و پاکسازی شدند.

● مطالعات توانمندسازی شهرهای آمل و نکا در دست بررسی

از سوی دیگر تهیه برنامه توانمندسازی سکونتگاه های غیررسمی یکی از سیاستها و برنامه های شرکت مادر تخصصی عمران و بهسازی شهری ایران است و هم اکنون برنامه توانمندسازی سکونتگاه های غیررسمی ساری پس از بررسی به تصویب رسید و مطالعات توانمندسازی شهرهای آمل و نکا انجام و در دست بررسی برای تصویب نهایی است.

مدیرعامل شرکت عمران و مسکن سازان مازندران از تهیه و تدوین برنامه توانمندسازی شهرهای بابل، قائم شهر و سایر سکونتگاه های غیررسمی مازندران خبر داد.

مهدی حدادیان درباره روند تصویب برنامه توانمندسازی محله عباس آباد نکا افزود: پنج جلسه ستاد شهرستان برای تدوین برنامه توانمندسازی محله عباس آباد نکا برگزار شد که در اواخر سال ۹۰ این برنامه تهیه و پس از بررسی به تصویب ستاد نکا رسید و برنامه توانمندسازی عباس آباد نکا در ستاد استانی توانمند سازی حاشیه نشینی به تصویب رسید.

مدیرعامل شرکت عمران و مسکن سازان مازندران درباره وضعیت اجتماعی عباس آباد نکا گفت: محله عباس آباد نکا ۲۸ هکتار مساحت و هزار و ۱۵۰ نفر جمعیت دارد که به لحاظ برخی نارسایی های فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و کالبدی مشکلات عدیده ای را برای شهر نکا بوجود آورد.

این مسئول ادامه داد: عباس آباد نکا از جمله مناطق بسیار مسئله دار این شهر بوده که اکثر ساکنان آن به مشاغل کاذب، غیررسمی و غیرقانونی همچون تکیه گری و فروش مواد مخدر مشغول بوده که موجب بروز معضلات متعددی برای سایر مناطق شهری شده است.

سکونتگاه های غیررسمی با توجه به گسیختگی و ترکیب نامناسب روابط اجتماعی و مشکلات اقتصادی، بستری نامناسب برای وضع موجود و آینده شهرها هستند.

حدادیان افزود: سکونتگاه های غیررسمی با توجه به گسیختگی و ترکیب نامناسب روابط اجتماعی و مشکلات اقتصادی، بستری نامناسب برای وضع موجود و آینده شهرها می باشند، لذا ضرورت دارد نسبت به ساماندهی این مناطق از شهرها بویژه شهر قائمشهر اقدام فوری صورت گیرد.

وی مساحت سکونتگاه های غیررسمی شهر قائمشهر را برابر ۴۳۰ هکتار بیان کرد و گفت:

است که باید در کنار فرهنگ سازی، اشتغال، بازسازی و توانمندسازی، مورد توجه جدی قرار گیرد.

آزموده افزود: بنا به پیشنهاد فرمانداری در ۵/۱۲/۸۹ مبنی بر جمع آوری حاشیه نشینان در منطقه سورکی محله واقع در جنوب محله قنبر آباد با هزینه بیش از ۷۰۰ میلیون ریال این کار انجام شد که در همین رابطه ۱۵ خانوار با جمعیت ۶۰ نفر از حاشیه نشینان این منطقه به زادگاه اصلی فرستاده شده اند که متأسفانه به دلیل عدم اجرای درست طرح، این پژوهش نیز در منطقه کوهی خیل هنوز اجرا نشده است.

معضل حاشیه نشینی یکی از معضلاتی است که امروزه شهرهای مختلف با آن دست به گریبان هستند و مهاجرت روستاییان به شهرها و اقامت در حاشیه شهرها و بسنده کردن به حداقل های زندگی، عدم امکانات و اشتغال مناسب برای افراد بی بضاعت، بی پولی و بیکاری از جمله عوامل تشدید کننده این معضل است که نیازمند تلاش مسئولین و فرهنگ سازی مناسب در این رابطه است.

فرماندار قائم شهر در خصوص حاشیه نشینان در این شهرستان گفت: در این گروه دو دسته در شهرستان بودند که در گذشته سمنادشت بر اساس مصوبات شورای تامین منطقه تخریب و پاکسازی شد و یک گروه در پشت سه راه کنسرو در زمان مدیریت بنده جمع آوری، تخریب صورت گرفت. مهدی محمدی در گفتگو با خبرنگار ما بیان کرد: تنها یک واحد مسکونی این افراد در سه راه کنسرو هنوز پابرجاست که شهرداری بدنبال تخریب آن است.

بسیار بارز و آشکاری در حاشیه نشینان منطقه قنبر آباد و زیروان بهشهر با منطقه عباس آباد نکا وجود دارد که نیازمند طرح های متفاوت است.

وی گفت: جهت موفقیت بیشتر این طرح ها پیشنهاد می شود یک برنامه توانمند سازی برای یکی از سکونت گاه های غیر رسمی شهری منتخب، تهیه و اجرا شود و با بازبینی و رفع نقاط ضعف آن و تقویت نقاط قوت و الگو گرفتن از این برنامه، آن را به دیگر سکونت گاه ها تعمیم داد که این امر ممکن است کمی زمان بر باشد اما درصد موفقیت آن بیشتر خواهد بود.

وی فرهنگ سازی، اعتماد سازی و جلب مشارکت مردمی و ایجاد فرصت هایی جهت اصرار معاش ساکنین از دیگر موارد بیان کرد و گفت: با توجه به اینکه ساکنین این سکونت گاه های در زیر خط فقر بسر می برند و فقر به عنوان یک تهدید و عامل بازدارنده هر گونه تحرک است، لذا توانمند سازی اقتصادی این سکونت گاه ها بعد از فرهنگ سازی ضرورت دارد.

وی بازسازی نهادهای اجتماعی بومی از طریق به کار گیری افراد با نفوذ محلی و توجه به زیرساخت ها و نیازهای اساسی و تأمین خدمات شهری هستند.

شهردار بهشهر در پایان گفت: مناطق حاشیه نشین به دلیل وضعیت متفاوت از سایر نقاط شهر، نیازمند تدوین حداقل استانداردهای ساخت و ساز منطقه ای مجزا از استانداردهای موجود شهری است که آیین نامه ها و دستورالعمل های ساخت و ساز شهری موجود قابل تعمیم به این سکونت گاه ها نیست و نیازمند تدوین ضوابط خاص

افزایش یابد.

شهردار بهشهر با اشاره به برخی حاشیه نشینی ها در مناطقی نظیر قنبر آباد، کوهی خیل، سورکی محله، گلشهر، ۱۷ شهریور و نواب صفوی اظهار داشت: علت اصلی بروز کج رفتاری ها در مناطق جرم خیز فقدان نوعی کنترل اجتماعی در این مناطق است و از آنجا که ساکنان حاشیه نشین در این مناطق از روستاهای مختلف به این مناطق آمده اند معمولاً افراد، فاقد هویت واحد و مشترک هستند و از این رو احساس تعلق اجتماعی در میان آنها پایین است.

وی با اشاره به اینکه سوق دادن افراد به سمت انجام کارهای گروهی هدفمند از جمله راهکارهای مهم در تقویت احساس تعلق اجتماعی است یادآور شد: باید تسهیلاتی فراهم شود تا افراد مناطق کم برخوردار، هر چه بیشتر برای رسیدن به اهداف مشترک و انجام کارهای سودمند در کنار هم قرار گیرند و دوشادوش هم به فعالیت بپردازند. آزموده در ادامه با اشاره به مطالعات

محققین بر روی سکونت گاه های غیر رسمی بهشهر خاطر نشان کرد: این تحقیقات نشان می دهد که بیش از ۸۵ درصد ساکنین سکونت گاه های غیر رسمی نسبت به آینده محل سکونت خود خوشبین بوده و تمایل به ماندن در محل زندگی فعلی خود داشته و تنها ۱۱ درصد از آنها تمایل به مشارکت در بهسازی محله و مسکن خود را دارند و مابقی هم فرقی برایشان ندارد.

وی گفت: مهم ترین مشکلات در بهسازی این سکونت گاه ها شامل عدم یک ارتباط منطقی بین بخش ها و نهادهای مرتبط است که مانع از حرکت روان طرح های توانمند سازی شده است. همچنین فقدان یک سازمان و نهاد مستقل برای اجرای طرح های توانمند سازی این مناطق، فقدان معیارهای لازم نظیر معیارهای کالبدی، اقتصادی، اجتماعی، مدیریتی و حقوقی جهت مقایسه سکونت گاه های غیر رسمی با این معیارها به منظور اولویت بخشی جهت توانمند کردن آن ها از دیگر مشکلات است.

ساکنین سکونت گاه های غیر رسمی نمی توانند به تنهایی تغییر و تحول عمده ای در رابطه با بهسازی محیط کالبدی و بهبود شرایط اقتصادی و اجتماعی خود انجام دهند و از طرف دیگر نهادهای قانونی نیز به تنهایی قادر به رفع این مشکلات نیستند که در این رابطه نیاز به مشارکت مردمی به منظور توانمند سازی ضروری است.

وی گفت: طرح های توانمند سازی باید منطبق با ساختار اقتصادی و اجتماعی و کالبدی سکونت گاه های غیر رسمی طراحی شود و ارائه نسخه واحد برای تمام سکونت گاه های غیر رسمی کشور خودداری شود. (که بعنوان نمونه تفاوت

پایگاههای بهداشتی طراحی شده و در این راستا آمادگی حمایت از سرمایه گذاری بخش خصوصی داریم. طبق آمار، ۶۴۱ هکتار از مساحت سه هزار هکتاری شهرستان ساری، ۲۴۷ هکتار از مساحت ۲۷۰۰ هکتاری قائمشهر، ۴۲۰ هکتار از مساحت شهری بابل، ۱۵۹ هکتار از مساحت ۱۷۰ هکتار از مساحت شهری چالوس، ۱۰۷ هکتار از مساحت شهر نوشهر، ۸۰ هکتار از مساحت شهر تنکابن و... در استان مازندران فرسوده است که نیاز مبرم به نوسازی دارد.

در کنار فرهنگ سازی جلوگیری از حاشیه نشینی بعنوان یکی از مهمترین عوامل رفع این معضل، ایجاد اشتغال در مناطق روستایی، افزایش ماندگاری در روستاها، افزایش بهداشت، فرآیند کردن آموزش، فراهم کردن شرایط مهاجرت معکوس، فرهنگ سازی، استفاده از تیم های پژوهشی و بررسی میدانی از عوامل بحران زا می تواند تا حد بسیار بالایی از حاشیه نشینی پیشگیری کند.

بهبودی این مناطق را تحت پوشش قرار داده و خدمات مورد نیاز را ارائه می دهد. شادمان بیکاری، بی سواد، اعتیاد، تکدی گری، همسر آزاری، بی سرپرستی زنان و... از تبعات مناطق و سکونتگاههای حاشیه نشین برشمرد.

وی تعداد افراد ساکنین مناطق را حدود ۵ هزار تا اعلام کرد و افزود: در کلیه این مناطق آمارها با توجه به دستگاههای خدمات دهنده تفاوت دارد.

با اینکه متولیان امر وجود حاشیه نشینی در مازندران را رد می کنند اما به گفته قاسم جان بابایی رئیس دانشگاه علوم پزشکی مازندران، حاشیه نشینی از مشکلات استان مازندران است که تبعات و پیامدهای خاص خود را داراست و در این راستا ۱۲۰ هزار نفر در استان بصورت حاشیه نشینی بسر می برند.

قاسم جان بابایی اضافه کرد: در مازندران نیز حاشیه نشینی وجود دارد و در برخی مناطق از امکانات لازم برخوردار نیستند، در استان ۱۲۰ هزار نفر بصورت حاشیه نشین سکونت دارند که برای این مناطق

مدیر کل دفتر اجتماعی استاندار گفت: تعریف حاشیه نشینی در جامعه شناسی به مهاجرتی است که به نوع معیشت و مهاجرت بستگی دارد گفته می شود که با سکونتگاههای غیر رسمی در مازندران بسیار متفاوت است.

وی با بیان این که در مازندران ۱۱ منطقه آلوده وجود دارد افزود: در این مناطق نوع سکونتگاهها و فضای ساختمانی به نحوی است که به دلیل آسیب پذیر بودن دستگاههای اجرایی باید خدمات دهی کنند.

شادمان خدمات دهی اورژانس اجتماعی بهزیستی در زمینه مشاوره و آموزش مورد نیاز برای توانمند سازی افراد را از خدمات سازمان بهزیستی در این مناطق برشمرد. مدیر کل دفتر اجتماعی استانداری مازندران خاطر نشان کرد: علوم پزشکی هم در مناطق پر خطر سرویسهای لازم بهداشتی را برای جلوگیری از آلودگیهای احتمالی ارائه می دهد. وی شهرستانهای چالوس نوشهر بهشهر بابلسر تنکابن و قائمشهر را سکونتگاههای غیر رسمی برشمرد و گفت: سازمان

با احتساب ۴۰ هکتار بافت فرسوده مساحتی بالغ بر ۸۳۰ هکتار از شهر قائمشهر که حدود ۳۰ درصد از شهر را شامل می شود را تشکیل می دهد.

مدیرعامل شرکت عمران و مسکن سازان استان مازندران افزود: در سکونتگاههای غیررسمی قائمشهر جمعیتی بیش از ۲۳ هزار نفر زندگی می کنند که توجه به تامین خدمات مورد نیاز اولیه شهروندان ساکن در این محله ها و مناطق شهری را برای مسئولین شهرستان دو چندان می کند.

● حاشیه نشینی به معنای حلبی آباد نداریم

در عین حال علی شادمان مدیر کل دفتر اجتماعی و فرهنگی استانداری مازندران نیز در گفتگو با خبرنگار مهر در خصوص حاشیه نشینی در مازندران اظهار داشت: در استان مازندران حاشیه نشینی به معنای حلبی آباد نداریم بلکه سکونتگاههای غیر رسمی تعریفی است که در مازندران برای این گونه حاشیه نشینی ارائه می شود.

بررسی پدیده حاشیه نشینی در مرکزی

ساوه و خمین دو شهر حاشیه نشین

اکثریت این حاشیه نشین ها از روستاها و شهرهای هم جوار به خمین مهاجرت کرده اند.

وی افزود: این حاشیه نشین ها از امتیازات آب، برق، گاز و فاضلاب به طور غیر قانونی بهره مند شده اند، البته بعضی از آنها به خاطر اعتقادات دینی، پیگیر دریافت این امتیازات به صورت قانونی هستند.

پاکزاد گفت: زمین هایی که آنها شروع به ساخت و ساز می کنند، همه فاقد سند هستند که طبق کمیسیون ۱۰۰ قانون شهرداری ها باید با آنان برخورد شود.

شهردار خمین افزود: طبق این کمیسیون به زمین های زیر ۱۵۰ متر مجوز ساخت داده نمی شود و اکثر این زمین ها نهایتاً ۱۲۰ تا ۱۳۰ متر هستند که اگر زمین در کاربری غیر مسکونی، فضای سبز و جاده ای قرار داشته باشد، تخریب می شود و اگر دارای کاربری مسکونی باشد برای گرفتن مجوز، باید جریمه نقدی پرداخت کنند.

پاکزاد اظهار داشت: برخوردهای قانونی با افراد این مناطق متفاوت است؛ بعضی از این حاشیه نشینان بسیار بی بضاعت هستند و با تمام بنیه مالی خود قصد ساخت خانه دارند، اما بعضی از آنها دارای شغل های غیرقانونی و حتی مضر هستند که حتی الامکان با آنها برخورد شده و از فعالیت و ساخت و ساز آنها جلوگیری می شود.

● افزایش حاشیه نشینی در خمین طی سال های اخیر

سیدمهدی ساداتی، فرماندار شهرستان خمین نیز در این زمینه گفت: مهاجرت و حاشیه نشینی در خمین، طی سال های اخیر افزایش داشته و اکثریت آنها داری شغل و درآمد پایدار و ثابت نیستند.

وی اظهار داشت: یکی دیگر از عوامل حاشیه نشینی و مهاجرت این است که خشکسالی در روستاها و زمین های کشاورزی تشدید شده، لذا پدیده مهاجرت به شهر خمین، بیش از پیش افزایش پیدا کرده است.

موضوع حاشیه نشینی در شهر خمین و مهاجرت به این شهر از استان های اطراف و سکونت در حاشیه شهر، در تمامی مسائل اجتماعی این شهر تاثیر گذاشته و حتی در آموزش و پرورش هم با افزایش بیش از حد و ازدحام دانش آموزان روبرو هستیم.

فرماندار خمین گفت: موضوع حاشیه نشینی در شهر خمین و مهاجرت به این شهر از استان های اطراف و سکونت در حاشیه شهر، در تمامی مسائل اجتماعی این شهر تاثیر گذاشته و حتی در آموزش و پرورش هم با افزایش بیش از حد و ازدحام دانش آموزان روبرو هستیم.

معضل حاشیه نشینی و افزایش آن در سال های اخیر در شهر خمین، گریبانگیر مدیریت شهری شده است و ساکنان مناطق حاشیه ای، ناهنجاری های زیادی را برای زندگی اجتماعی ایجاد کرده اند. در واقع حاشیه نشینی مترادف با آسیب ها و انحرفات اجتماعی است.

بهرام چالقی

زباله و مشکلات بهداشتی فراوان، مشکلات آمد و شد، گسترش انحرافات اجتماعی، مسئله تامین کار، انواع نارضایتی های جمعی و احساس عدم تعلق و بیگانگی با شهر، روبرو هستند. حاشیه نشین این احساس را دارد که شهر خانه او نیست. لذا پیوسته در تعارضات اجتماعی و روحی به سر می برد.

● خمین چهار سکونت گاه غیررسمی دارد

حسین پاکزاد، شهردار خمین در این باره گفت: مراکز حاشیه ای شهر خمین عباس آباد، فیروز آباد، احمد آباد و شاهین هستند که

اگر چه حاشیه نشینان آسیب زا و منحرف نیستند؛ ولی شرایط و موقعیت جغرافیایی آنها ایجاب می کند مسائل اجتماعی و آسیب هایی ایجاد شود. حاشیه نشینی عامل به وجود آورنده فرهنگ خاصی است که با فرهنگ متداول حاکم بر جامعه تفاوت دارد. حاشیه نشینی و مهاجرت در شهر خمین با بروز و ظهور مشکلاتی چون بی مسکنی و بدمسکنی ایجاد شده که بزرگترین عامل حاشیه نشینی و ایجاد سکونت های غیررسمی محسوب می شود.

حاشیه نشینان خمین با معضلات مختلفی از جمله معضل دفع

انجام شد و نهایتاً طی چند سال، تعداد مناطق حاشیه نشین ساوه به طور فزاینده‌ای افزایش پیدا کرد.

از این گذرگاه سودجویان و دلالان پول‌های کلانی به جیب زدند و در نهایت مشکلات عدیده این مناطق، کم‌کم متوجه دستگاه‌های خدمات رسانی به خصوص شهرداری شد، چرا که ارائه خدمات به ۲۰ منطقه حاشیه‌ای که به صورت غیر اصولی و با ساخت و سازهای غیر مجاز بنا شده است، کار بسیار دشوار و نیازمند هزینه‌های گزافی است.

حاشیه نشینان که نیازمند خدمات برای سکونت در این مناطق بودند از مسئولان، مناقضی دریافت خدمات شدند و برخی عوامل مانند تبلیغات انتخاباتی و وعده‌های کاندیداهای انتخابات به اهالی این مناطق، دستگاه‌های ذریبط را مکلف به ارائه خدمات در این سکونت‌گاه‌ها کرد.

با غالب شدن جمعیت این مناطق نسبت به شهر ساوه، درخواست مردم حاشیه نشین برای به رسمیت شناختن سکونت‌گاه‌های غیر رسمی شدت گرفت، تا این که در بازنگری طرح تفصیلی شهر ساوه در سال ۹۲، بیشتر این مناطق در آغوش شهر جای گرفتند و ارائه خدمات شهری به آنان الزامی شد. این رشد ناهمگون شهر در حالی اتفاق افتاد که این مناطق از حداقل اصول شهرسازی و زیرساخت‌های فرهنگی و شهرنشینی

خطراتی را برای افراد و خانواده‌شان به همراه دارد و علاوه بر آن نظم شهر به هم ریخته و حق و حقوق شهروندان نیز از بین می‌رود.

علت اصلی بروز حاشیه نشینی این است که روستاها مورد بی توجهی قرار گرفته‌اند و زندگی روستایی روز به روز از بین می‌رود و این افراد مجبورند به حاشیه‌های شهرها مهاجرت کنند رضایی خاطر نشان ساخت: علت اصلی بروز حاشیه نشینی این است که روستاها مورد بی توجهی قرار گرفته‌اند و زندگی روستایی روز به روز از بین می‌رود و این افراد مجبورند به حاشیه‌های شهرها مهاجرت کنند.

وی افزود: زندگی، نشاط و اقتصاد روستایی باید به روستاها برگردانده شود، سیاست‌های ابلاغی از سوی امام خمینی (ره) و رهبر معظم انقلاب نیز اشاره به توجه کامل به روستاها دارند. اما متأسفانه روستاها طی سال‌های اخیر مغفول مانده‌اند و نتیجه آن معضلی است که در حال حاضر مشاهده می‌کنیم که سیستم به هم خورده و روستایی تبدیل به مهاجر و حاشیه نشین شده است.

طبق برآوردها حدود ۷۰ درصد از ساکنان حاشیه نشین‌های شهر خمین را روستاییانی تشکیل می‌دهند که به دلیل نارضایتی‌های اقتصادی و اجتماعی و یا از بین رفتن زمین‌های کشاورزی و

ساداتی اظهار داشت: این حاشیه نشین‌ها عموماً خانه‌هایشان را در زمین‌هایی می‌سازند که دارای سند مالکیت نیست و از کسانی خریداری شده که زمین‌های وسیع مزروعی خودشان را تقسیم و تفکیک کرده و به این افراد می‌فروشد.

وی افزود: در مناطقی همچون عباس‌آباد، فیروز‌آباد، شاهین و احمد‌آباد خمین، زمین‌هایی با وسعت بسیار زیاد هست که کاربری زراعی و فضای سبز دارند، اما صاحبان این زمین‌ها شروع به تفکیک زمین کرده و آنها را در قواره‌های کوچک ۷۰ تا ۱۰۰ متری می‌فروشد که خودشان را به طور غیر قانونی از پرداخت حق و حقوق زمین به شهرداری معاف کنند و در نتیجه این وضعیت خاص را برای شهر و مسئولان شهر به وجود آورده‌اند.

● حاشیه نشینی مولد مشاغل کاذب است

علی بیات، سخنگوی شورای شهر خمین در مورد حاشیه نشینی در خمین گفت: اکثریت مهاجران دارای شغل نیستند و هیچگونه درآمدی ندارند و متأسفانه با جداسازی زباله‌ها در سطوح‌های زباله، امراض معاش می‌کنند که این مساله مشکلات بهداشتی برای فرد و اطرافیان و همچنین آسیب‌های عاطفی را برای سایر افراد اجتماع به وجود می‌آورد.

زمین‌های حاشیه خمین، معمولاً زمین‌های مزروعی و فضای سبز با مترها بالا هستند، بنابراین چون تغییر کاربری این زمین‌ها هزینه‌بر است، مالکان به جهت پرداخت نکردن این هزینه‌ها، زمین‌هایشان را در قواره‌های کوچک و غیراستاندارد به صورت قولنامه‌ای می‌فروشند.

وی افزود: زمین‌های حاشیه خمین، معمولاً زمین‌های مزروعی و فضای سبز با مترها بالا هستند، بنابراین چون تغییر کاربری این زمین‌ها هزینه‌بر است، مالکان به جهت پرداخت نکردن این هزینه‌ها، زمین‌هایشان را در قواره‌های کوچک و غیراستاندارد تفکیک می‌کنند و آنها را به صورت قولنامه‌ای می‌فروشند.

بیات گفت: افرادی که در حاشیه شهر اقدام به ساخت و ساز می‌کنند چون فاقد مجوز هستند، شروع به ساخت و ساز فوری و شبانه می‌کنند؛ لذا خانه‌های این مناطق استاندارد نبوده، استحکام بسیار پایینی دارند و در مقابل حوادث طبیعی هیچگونه مقاومتی ندارند که این یک مشکل اساسی برای مردم و مسئولان شهر خمین محسوب می‌شود.

● با افرادی که زمین‌های مزروعی را برای کاربری مسکونی فروخته‌اند برخورد شود

ابراهیم رضایی، نماینده خمین در مجلس گفت: افرادی که خلاف قانون عمل کرده و زمین‌های مزروعی خود را به صورت قولنامه‌ای برای ساخت و ساز خانه فروخته‌اند، باید بازخواست شوند و تمام کسانی که ساخت و ساز می‌کنند طبق قانون باید مجوز بگیرند.

وی افزود: مسئولان شهری باید طرح‌های جامعی را برای جلوگیری از حاشیه نشینی برنامه‌ریزی کنند و شهرداری باید زمین‌های مناسب را برای ساخت و ساز و اسکان این افراد در نظر بگیرد، در غیر این صورت هر کس به صورت غیرقانونی و غیراصولی در هر منطقه از حاشیه شهر، اقدام به ساخت و ساز می‌کند و چون عموماً این بخش از جامعه، قشر مستضعف هستند، همان سرمایه کمی که دارند را نیز از دست می‌دهند و دچار آسیب‌های بیشتری می‌شوند.

رضایی اظهار داشت: پلیس ساختمانی شهرداری باید به طور مستمر شهر را رصد کند و از اقدام به ساخت و ساز بدون مجوز یا فروش زمین به صورت غیرقانونی جلوگیری کند تا کسی در دام زمین‌فروشان و دلالان نیفتد.

وی افزود: معمولاً این نظارت به موقع انجام نشده و پس از ساخت غیرقانونی خانه‌های معمولی می‌شود که در نتیجه هم خانه به صورت غیر اصولی ساخته شده؛ هم فردی که زمین را خریداری کرده آسیب می‌بیند، هم صاحب زمین‌ها و دلالان به منافع خودشان رسیده‌اند و هم حق و حقوق شهری از بین رفته است. نماینده مردم خمین گفت: افرادی که قصد دارند شبانه و بدون مجوز ساخت و ساز کنند، باید توجیه شوند و به موقع از ساخت و ساز آنها جلوگیری شود؛ زیرا این ساخت و ساز غیراصولی،

بی بهره‌بود.

منبع درآمدشان، به امید ساخت زندگی بهتر و آسایش بیشتر به شهر خمین روی آورده‌اند.

اما این تصمیم‌گیری شتاب زده، باعث شده تا این افراد از طرفی با سکونت در حاشیه شهر، آسیب‌هایی را برای خود و جامعه ایجاد کنند و هم در معرض انواع دیگر آسیب‌های اجتماعی ناشی از شهرنشینی که به این آسیب‌ها آشنایی ندارند، قرار بگیرند و معضلات زیادی برای شهر خمین ایجاد شود.

با توجه به این مسائل و همچنین روند رو به افزایش حاشیه نشینی در خمین در سال‌های اخیر، می‌تواند تا تمامی مسئولان شهری با بررسی تخصصی و همه‌جانبه موضوع، طرح جامعی را برای جلوگیری از رشد این پدیده و کاهش آسیب‌های ناشی از حاشیه نشینی برنامه‌ریزی کنند.

● افزایش مهاجرپذیری در ساوه

افزایش مهاجرپذیری در ساوه به دلیل استقرار بزرگ‌ترین شهر صنعتی کشور در ده کیلومتری این شهر، چندان دور از ذهن نبود و طی ۲۰ سال گذشته، خیل مهاجران از نقاط مختلف کشور به ساوه سرازیر شدند. از سوی دیگر عدم شرایط مناسب برای اشتغال در روستاها نیز، بخش عمده‌ای از روستاییان منطقه را به حاشیه ساوه کشاند.

با ورود مهاجران به ساوه، سودجویان، دلالان و صاحبان املاک و باغات اطراف این شهر، فرصت را غنیمت شمرده و دست به کار برای عرضه زمین به مهاجران به اغلب از قشر ضعیف بودند، شدند. زمین‌ها با قیمت پایین و ابعاد دلخواه، توسط سودجویان در اختیار اقشار ضعیف قرار گرفت و ساخت و سازها به صورت شبانه

● میزان جمعیت حاشیه نشین ساوه بالاست

یک حاشیه نشین ساکن منطقه عباس‌آباد ساوه به خبرنگار ما گفت: هم‌اکنون ما از برخی خدمات شهری و رفاهی محروم هستیم و می‌دانیم که علت این محرومیت، ساخت و ساز سکونت‌گاه‌های ما به صورت غیرقانونی است اما خانوارهای زیادی در این منطقه زندگی می‌کنند و باید از خدماتی مانند گاز بهره‌مند شوند.

احمد توحیدلو افزود: شاید الان بیشتر ساکنان شهرداری را مقصر این شرایط می‌دانند، اما در اصل مسئولان متولی هستند که نتوانستند زمین‌قانونی و ارزان قیمت متناسب با درآمد قشر ضعیف در ساوه فراهم کنند، تا ما به چنین شرایط دشواری گرفتار نشویم.

دیگر شهروند حاشیه نشین واقع در منطقه غرب امامزاده سید اسحاق (ع) ساوه نیز گفت: زمین‌هایی که اکنون در آن به صورت غیرقانونی ساخت و ساز می‌شود، در گذشته زمین زراعی بوده که تفکیک و به افرادی مانند ما فروخته شده و چنانچه ملاحظه می‌کنید شرایط زندگی به دلیل معایب خاکی و نبود خدمات بسیار دشوار است.

داوود خانمحمدی افزود: با وجود این که ساخت و ساز در این منطقه با برخورد شهرداری همراه است اما هنوز به صورت شبانه این ساخت و سازها انجام می‌شود و ما به دلیل غیرقانونی بودن ساخت این سکونت‌گاه‌ها، نمی‌توانیم مناقضی دریافت خدمات شهری شویم؛ بنابراین سال‌ها باید در چنین شرایط دشواری زندگی کنیم.

و این اقدام نه تنها به فضای سبز آسیب می‌رساند، بلکه مشکلات فراوانی برای شهر به وجود می‌آورد.

وی گفت: هم‌اکنون نیز املاک زیادی در اطراف شهر ساوه وجود دارد که پس از عرضه توسط افراد سودجو، توسط متقاضیان کم درآمد مسکن به صورت شبانه و غیر اصولی ساخته می‌شوند و سپس با اعمال فشار از سوی برخی مسئولان با تغییر کاربری به آنان خدمات ارائه می‌شود.

وی اظهار داشت: با ابلاغ بازنگری طرح تفصیلی به شهرداری ساوه در سال ۹۳، عملاً نقاط حاشیه نشین ساوه که خدمات و اصول شهرسازی آنان در حد یک روستا است، به این شهر پیوستند و موجب شد که این شهر در مدیریت شهری با مشکلات عدیده‌ای مواجه شود.

حسینی اضافه کرد: اگر فکری اساسی برای این روند و رشد نامناسب حاشیه نشینی در ساوه نشود، این شهر در چند سال آینده با شرایط نامساعدی مواجه خواهد شد، زیرا هم‌اکنون بیش از ۵۰ درصد از املاک مسکونی ساوه، فاقد سند مالکیت بوده و قولنامه‌ای است که این مساله در شان شهری نزدیک به تهران نبوده و مدیریت شهری را زیر سوال می‌برد.

وی پایان دادن به شرایط نامساعد حاشیه نشینی در ساوه را بسیار ضروری دانست و گفت: باید با مشارکت مردم و مالکان بزرگ باغات محدوده شهر ساوه که هم‌اکنون از شرایط کشاورزی خارج شده و مستعد برای ساخت و سازهای غیر مجاز هستند را بر اساس برنامه و سیاست‌های شهرسازی ساماندهی کرده و در اختیار اقسشار کم درآمد قرار دهیم.

حسینی اضافه کرد: مردم منتظر تصمیم مسئولان نمی‌نشینند و به دنبال نیازهای اساسی خود هستند، بنابراین هر گونه تعلل از سوی مسئولان در رفع نیازهای اساسی مردم مانند مسکن، مشکلات جبران‌ناپذیر این چینی را به همراه خواهد داشت.

● توسعه صنعت بدون توجه به توسعه مسکن حاشیه نشینی را رقم زد

مهدی حسینی، معاون واحد شهرسازی شهرداری ساوه نیز با بیان این که مناطق حاشیه نشین، ساوه را در بر گرفته‌اند، گفت: میزبانی بزرگترین شهرک صنعتی کشور (شهر صنعتی کاوه) و نزدیکی شهرستان ساوه با چهار استان کشور، زمینه رشد جمعیت مهاجر را در ساوه فراهم کرده است.

وی افزود: با توجه به این که شهر صنعتی کاوه عامل بیشترین حجم مهاجرت به ساوه بوده، در ابتدا این مجموعه مناطقی را برای سکونت شاغلان بخش صنعت در این منطقه فراهم کرد اما در طرح‌های توسعه‌ای بعدی، بخش مسکن نادیده گرفته شد که این امر به رشد مناطق حاشیه نشین در ساوه دامن زد. حسینی اظهار داشت: کم توجهی شهر صنعتی به بخش مسکن موجب شد که کارکنان آن که عمدتاً از کارگران و اقشار ضعیف جامعه بودند به سمت مسکن ارزان قیمت گرایش پیدا کنند و عدم همکاری بین بخشی از سوی دستگاه‌های ذیربط، موجب شد که گروهی از سودگران با استفاده از عدم اطلاع و آگاهی متقاضیان مسکن به قوانین و ضوابط، باغ‌های حاشیه شهر را با مدیریت خود قطعه بندی کرده و به این اقسشار فروختند.

با ابلاغ بازنگری طرح تفصیلی شهرداری ساوه در سال ۹۲ عملاً نقاط حاشیه نشین که خدمات و اصول شهرسازی آنان در حد یک روستاست به شهر پیوستند و موجب شد که این شهر با مشکلات عدیده‌ای مواجه شود.

وی ادامه داد: این پدیده تا حدی رشد داشته که سکونت‌گاه‌های غیر رسمی ساوه، از ۱۲ نقطه حاشیه نشین در سال ۸۴، هم‌اکنون به ۲۴ منطقه افزایش یافته است.

حسینی گفت: در شرایطی که ما هزینه‌های زیادی برای ایجاد فضای سبز و نگهداری آنها می‌پردازیم، شاهد تفکیک باغ‌ها و خشکاندن عمده آنها و ساخت و ساز غیرمجاز در آنها هستیم

● ساخت و سازهای غیراستاندارد و ایجاد مخاطره برای جان افراد

یک فعال بخش مسکن در ساوه گفت: بیشتر ساخت و سازهای غیرمجاز در حاشیه شهر ساوه که به صورت شبانه و غیراصولی انجام می‌شوند، از استحکام کامل برخوردار نیستند و اغلب مشاهده می‌شود که برخی از این ساختمان‌ها، بدون توجه به حداقل اصول مهندسی در ساخت و ساز بر روی زمین و بدون پی ریزی ساخته شده‌اند.

عباس ابراهیمی افزود: این ساختمان‌ها که بخشی از ساخت و ساز حاشیه شهر ساوه را به خود اختصاص داده‌اند، از مقاومت لازم در برابر سوانح طبیعی برخوردار نیستند و در صورت بروز زمین لرزه با قدرت پایین نیز، با خسارت‌های سنگین مواجه می‌شوند.

این فعال بخش مسکن اظهار داشت: این ساخت و سازها علاوه بر تخریب محیط زیست، موجب پرهم زدن جلوه شهر شده و آرایه خدمات به شهروندان را با مشکل مواجه می‌کند و با توجه به مهاجرپذیری و افزایش نیاز به مسکن در شهر ساوه، تاکنون اقدام جدی از سوی مسئولان برای ساماندهی این مهم انجام نشده است.

ابراهیمی بیان کرد: مالکان باغ‌ها و اراضی حاشیه شهر ساوه چند سال است که املاک خود را بدون توجه به عواقب آن قطعه بندی و در اختیار متقاضیان قرار می‌دهند و متولیان مسکن در ساوه در گذشته این امر را جدی نگرفتند که نتیجه آن ایجاد منطقه حاشیه نشین در این شهر بوده است.

وی افزود: اگر مسئولان ذیربط با ورود به این موضوع، زمین‌ها را خریداری و به صورت قانونی در اختیار متقاضیان مسکن قرار می‌دادند، هم‌اکنون شهر ساوه با چنین مشکلاتی مواجه نبود و ما امروز علاوه بر ساخت و ساز اصولی، شاهد جلوه شهری مناسب در این شهر بودیم.

● ارائه خدمات به مناطق حاشیه نشین تبدیل به معضل شده است

کامران جوادی، شهردار ساوه نیز گفت: یکی از معضلات بزرگ مدیریت شهری در ساوه، رشد حاشیه نشینی و چالش ایجاد امکانات برای خانواده‌های ساکن در مناطق حاشیه نشین است که پرداختن به آن، بخشی از توان مدیریت شهری که باید صرف ارتقای سطح کیفیت خدمات شهری شود را گرفته است. وی افزود: توسعه شهرنشینی باید روند مشخصی داشته باشد، اما رشد نامتوازن شهرنشینی در ساوه طی سال‌های گذشته، به میزان قابل توجهی افزایش یافته و پدیده حاشیه نشینی را نیز در این شهر افزایش داده است.

شهردار ساوه گفت: ظهور حاشیه نشینی در شهرهایی همچون ساوه، پرداختن به پیامدهای مختلف این پدیده در حوزه‌های مختلف اجتماعی، فرهنگی و توسعه شهری را ضروری ساخته است.

جوادی خاطر نشان کرد: بخشی از حاشیه نشینان ساوه، روستاییانی هستند که به حاشیه شهر آمده‌اند و بروز این مساله به علت نارضایتی از شرایط زندگی در روستاها و ناشی از این مساله است که ارائه خدمات در روستاها، مبتنی بر نیاز جامعه روستایی نبوده است.

● ناهنجاری های اجتماعی به دنبال حاشیه نشینی بروز می کنند

محمد بهاروند، معاون استاندار مرکزی و فرماندار ساوه نیز گفت: امروز حاشیه نشینی به یک چالش بزرگ در برخی شهرها مانند ساوه تبدیل شده زیرا گسترش حاشیه نشینی معضلات اجتماعی زیادی را به همراه دارد بنابراین لازم است تا با تدابیر لازم از رشد حاشیه نشینی در هر شهر جلوگیری شود.

وی خاطرنشان کرد: برای تخریب آلودگی هایی که در حاشیه شهرها ساخته شده، هزینه زیادی پرداخت می شود لذا می طلبد با نظارت های دقیق از ساخت و ساز غیر مجاز در حاشیه شهرها جلوگیری به عمل آید زیرا هر جا که حاشیه نشینی شکل بگیرد چهره زشتی به آن منطقه می دهد و در کنار آن سایر معضلات اجتماعی و انسانی را هم شاهد خواهیم بود.

● مناطق حاشیه ای باید از نظر فرهنگی و اجتماعی توانمند شوند

هاشم زال، رئیس کمیسیون فرهنگی شورای اسلامی شهر ساوه نیز، گفت: مناطق حاشیه نشین از نظر برخورداری از امکانات، در شرایط مطلوبی نیستند و باید خدماتی به آنها داده شود تا هم از نظر امکانات و هم از نظر مهارت های اجتماعی و فرهنگی، توانمند شوند. وی افزود: این مناطق و محله ها تا قبل از قرار گرفتن در محدوده قانونی شهر با مسائل و مشکلات اجتماعی فراوانی مواجه بوده اند و با پیوستن به محدوده قانونی شهر، این مشکلات را نیز با خود به محدوده شهری وارد کرده اند و اکثر ساکنان این مناطق با حقوق شهروندی و مهارت های اجتماعی نیز آشنایی چندانی ندارند.

● چنانچه نظارت کافی بر مناطق حاشیه نشین صورت نگیرد، این نقاط خواستگاهی برای رشد و پرورش تفکرات و اعمال بزه کارانه می شود

وی ادامه داد: حاشیه نشینی به هیچ وجه فرآیند سالمی به حساب نمی آید و پیشرفت این معضل، آسیب های مختلف اجتماعی را در پی خواهد داشت که جبران ناپذیر است؛ افراد حاشیه نشین در کنار از دست دادن ریشه های خانوادگی، سنتی و فرهنگی، با فرهنگ شهرنشینی نیز کنار نیامده و همچنین از پس مشکلات اقتصادی خود بر نمی آیند، لذا چنانچه نظارت کافی بر مناطق حاشیه نشین صورت نگیرد، این نقاط خواستگاهی برای رشد و پرورش تفکرات و اعمال بزه کارانه می شود.

زال با بیان اینکه سازمان خاصی متولی حل این معضل فرهنگی مناطق حاشیه شهر نیست، گفت: یک نهاد به تنهایی نمی تواند این معضل را ریشه کن کند، بنابراین انجام اقدامات فرهنگی و اجتماعی در این مناطق عزم جدی تمامی دستگاه های فرهنگی را می طلبد.

تقریباً تمامی ساکنان مناطق حاشیه نشین تازه شکل گرفته، مشکلات یکسانی را در بحث کمبود خدمات رفاهی و وضعیت نامناسب معیشت مطرح کردند، اما نکته قابل تامل این است که کمتر کسی از آنان خلاء خدمات فرهنگی و اجتماعی مورد نیاز را احساس و مطرح می کرد.

از سوی دیگر مسئولان نیز به این مساله اذعان داشتند که مناطق حاشیه ای علاوه بر مشکلات رفاهی و خدمات شهری، نیاز مبرم به کار فرهنگی دارند. با توجه به اینکه با گسترش ساوه، ناخودآگاه حاشیه نشین های این شهر در دل آن قرار گرفته اند و در طرح تفصیلی شهر ساوه نیز، سازمان های مربوطه موظف به ارائه خدمات به این مناطق شده اند، به نظر می رسد تنها با باقی مانده تلاش در جهت ارتقای سطح فرهنگی این مناطق است تا حتی الامکان، آسیب های ناشی از قرار گرفتن این حاشیه نشین ها در محدوده شهری، کاهش یابد.

هرمزگان

بررسی پدیده حاشیه نشینی در هرمزگان

پنج هزار خانواده در وضعیت حاشیه نشینی

بندرعباس به عنوان یکی از شهرهایی که در ۴۰ سال گذشته به علت موقعیت اقتصادی خاص، پذیرای مهاجران زیادی بوده با حاشیه نشینی گسترده ای روبروست و در ۱۵ سال گذشته، خشکسالی در هرمزگان به این روند دامن زده است. حاشیه نشینان بندرعباس بیشتر از روستاهای اطراف به این شهر مهاجرت کرده و مهمترین عامل مهاجرت آنان فقر اقتصادی و عدم منابع درآمدی و معیشتی است.

رضازکر

رضایی اظهار داشت: صاحب زمین بودن برای افراد در بندرعباس امتیاز محسوب می شود و این شهر به جهت داشتن منابع مختلف از جمله اقتصادی و بازار خوب اشتغال مورد پسند حاشیه نشینان و مهاجران واقع شده است. معاون سابق عمرانی استانداری هرمزگان ادامه داد: در چرخه زندگی این شهر بزرگ جنوب کشور هر سال صدها مهاجر مستمند وارد بندرعباس می شود تکه زمینی در حاشیه شهر تصرف کرده در شکلی پیش پا افتاده و غیر استاندارد خانه ای می سازد و سرانجام با اقدامات قانونی مالکیت آن را بدست می آورد و این روند از ابتدا تاکنون ادامه داشته است.

نکته اینجاست که با وجود اقداماتی که برای توانمندسازی و نوسازی بافت های فرسوده از سوی ستاد توانمندسازی با کمک بانک جهانی صورت گرفته، هنوز این مشکل پابرجاست زیرا طبق قانون، وام نوسازی منازل بافت فرسوده به خانه های سنددار داده می شود. این در حالی است که بسیاری از منازل بافت فرسوده فاقد سند مالکیت است و با وجود مهلت دو ساله شهرداری برای مالکیت قانونی این منازل، بسیاری از ساکنان محلات بافت های فرسوده به این امر وقعی ننهادند و نسبت به گرفتن سند مالکیت اقدامی نکرده اند. از این رو حتی سرعت نوسازی بافت فرسوده در بندرعباس به کندی پیش می رود چه رسد به بافت حاشیه ای.

● نگاهی به اولین حاشیه سازان

اگر بخواهیم نگاهی به تاریخ حضور اولین حاشیه سازان بیندازیم مجبور به ورود به واکاوی زندگی شهری بندرعباس در دهه ۵۰ خورشیدی هستیم که با وجود برخورد های مقطعی میزان مهاجرت ها بر قوانین سایه افکند و این رویه در ابتدای انقلاب اسلامی به شکل بسیار گسترده تری بدون در نظر گرفتن آینده شهری مثل بندرعباس که هم اینک با واژه های دهان پر کنی نظیر دروازه اقتصاد آسیای میانه یا بزرگترین بندرگاه تجاری کشور خوانده می شود، تداوم یافت و در نبود

زندگی در مناطق حاشیه ای و فقیرنشین با تمایلات کجروانه پیوندی ناگسستگی دارد، وضع اجتماعی نامناسب مانند پایین بودن سطح تحصیلات، نبود امکانات تفریحی و سرگرم کننده، داشتن مساکن غیر متعارف، وجود محیط غیر بهداشتی و جمعیت زیاد در خانواده، آستن آسیب های اجتماعی فراوانی در بندرعباس است. کارشناس ارشد جامعه شناسی مهمترین این آسیب ها را افزایش جرم در بین حاشیه نشینان می داند. مهاجران بندرعباس که دارای نظام اجتماعی متفاوتی نسبت به شهرنشینان هستند نظام اجتماعی بندرعباس را تحت تاثیر قرار داده و امنیت آن را به مخاطره انداخته اند. به عقیده بسیاری از صاحب نظران مناطق حاشیه ای در شهر بندرعباس مأمین بسیاری از معضلات، زورگیران و متکدیانی هستند که هر روز در این شهر تردد می کنند. وضع بهداشتی این محلات نیز بسیار اسفناک است، فاضلاب منازل به کوچه ها می ریزد و در کوچه ها نیز هیچ شبکه فاضلابی برای جمع آوری آب های سرگردان وجود ندارد.

مهدی رضایی عضو سازمان نظام مهندسی استان هرمزگان در گفتگو با مهر معتقد است: شکل گیری و گسترش بافت های حاشیه ای متأثر از شرایط اقتصادی است با هر تغییر در اقتصاد کشور، رشد حاشیه نشینی در بندرعباس کند یا تند می شود.

وی عنوان کرد: بندرعباس از جمله نخستین شهرهایی است که معضل حاشیه نشینی را داخل محدوده شهر و در کمربند شمالی تجربه کرده است. در حال حاضر حدود نیمی از شهر بندرعباس (۱۲ محله) که ۳۰ درصد جمعیت شهر را در خود جای داده است جزو محلات حاشیه نشین و فرسوده محسوب می شود. شهر بندرعباس به عنوان یکی از پنج شهر هدف از سوی بانک جهانی تعیین شده و طی دو سال، این بانک برای کمک به ساخت مراکز درمانی، مدرسه، خیابان کشی، احداث پارک، روشنایی معابر در حاشیه بندرعباس اقدام کرد و از سال ۸۵ مسئولیت سازماندهی و استانداردسازی سکونتگاه های غیررسمی بر عهده سازمان های متولی در استان قرار گرفت.

است. در قالب سندی که تدوین شده ساز و کار و نحوه مشارکت در زمینه بافت های فرسوده مشخص و وظیفه هر دستگاهی تعیین شده است.

وی خاطر نشان کرد: برای اجرای این طرح به منابع پشتیبان نیاز داریم که بخشی از آن در قالب اراضی سرمایه ای تامین می شود که ۳۵۰ هکتار اراضی در اختیار عمران و بهسازی قرار گرفت و همچنین ساختار صندوق های پشتیبان در حال شکل گیری است که منابع همه دستگاه ها در بافت های فرسوده را به صورت متمرکز زیر نظر ستاد توانمندسازی استان ها قرار می دهد.

عباس امینی زاده شهردار بندرعباس در گفتگو با خبرنگار ما گفت: سکونت گاه های غیررسمی و بافت های فرسوده مواعی در راه ساختن شهر پایدار هستند و این در حالی است که ۴۰ درصد بافت شهر بندرعباس را بافت فرسوده تشکیل می دهد.

وی با بیان اینکه متأسفانه این مشکلات سرعت توسعه شهر را کاهش داده است و هم اکنون افزایش جمعیت شهر بندرعباس با توسعه شهر متناسب نبوده است، تصریح کرد: اگر مشکلات شهر با اندیشه و تفکر کارشناسی برطرف نشود نمی توانیم افق خوبی را برای آینده شهر بندرعباس متصور باشیم.

مشکلات بافت های فرسوده در هرمزگان، افزود: در هشت شهر بزرگ و مهم استان هرمزگان حدود دو هزار و ۳۳۰ هکتار بافت فرسوده مصوب وجود دارد و به غیر از این هشت شهر مهم، شهرهای کوچک هم بافت های فرسوده دارند. در شهر بندرعباس مجموع سکونتگاه های غیررسمی و بافت های فرسوده حدود سه هزار و ۵۰۰ هکتار است که نشان می دهد حدود نیمی از اراضی شهر بندرعباس دارای اسکان غیررسمی و بافت فرسوده است.

مدیرکل راه و شهرسازی هرمزگان تصریح کرد: در مجموع ۲۰ هزار نفر و یا پنج هزار خانوار در بندرعباس در وضعیت نامناسب شهری قرار دارند که برای ۵۰۰ خانواده باید به طور ضروری چاره اندیشی شود چون در مناطق پرخطر قرار گرفته اند و نیازمند جا به جایی هستند و حوادثی همچون زلزله و یا بارندگی های شدید و سیل این خانوارها را به شدت دچار مشکل می کند.

دستوان با بیان اینکه به رغم انجام مطالعات سنگین در شهر بندرعباس هنوز برای ساماندهی و توانمندسازی بافت های فرسوده راه طولانی در پیش داریم، اظهار داشت: رویکرد اساسی که این مطالعات پیگیری می کند هم افزایش و هدفمند شدن این برنامه های نوسازی بافت های فرسوده

یک سیستم نظارتی قدرتمند و اهمال و کم کاری در ابتدای دهه ۶۰ تا ۷۰ به میزان بسیار قابل توجهی از محلات حاشیه ای در اطراف شهر بندرعباس قارچ گونه شکل گرفتند و دولت را وادار کردند تا بدون هیچ سند مالکیتی برایشان خدماتی نظیر آب و برق و تلفن برده و هم اینک شرایط به نحوی است که شهرداری برای تملیک اراضی در طرح ایجاد معابر خود، توان برخورد با معارضینی که سالهاست که در این مناطق صاحب خانه و ملک شده را ندارد.

فرشید دستوان مدیرکل راه و شهرسازی هرمزگان با بیان اینکه براساس جدیدترین مطالعات دو هزار و ۳۰۰ هکتار بافت فرسوده در هشت شهر استان شناسایی شده، گفت: از این میزان یک هزار و ۱۶۷ هزار هکتار در شهرستان بندرعباس است.

قرار گرفتن بندرعباس بر روی گسل زاگرس این شهر را در ردیف یکی از شهرهای زلزله خیز کشور قرار داده است. بیشترین زمین لرزه های ثبت شده در استان هرمزگان در شهر بندرعباس، قشم، بستک و بندرکنگ رخ داده و حساسیت ها نسبت به این شهرها بیشتر شده است. زمین لرزه های سال ۸۴، ۸۶، ۹۲ و ۹۳ قشم، بستک، بندرکنگ و بندرعباس با قدرت پنج به بالا خسارت های زیادی را به بار آورد. علیرغم هشدارها و توصیه های کارشناسان در خصوص بافت های فرسوده همچنان شاهد گسترش حاشیه نشینی در شهر بندرعباس هستیم.

در سالهای اخیر طرح های مختلفی برای نوسازی و ارائه تسهیلات بانکی برای نوسازی و بازسازی بافت فرسوده شهر مصوب شد اما هیچگاه این تسهیلات به شهر تزریق نشد و خانه ای نوساز نشد. آنچه مسئولان همچون مسکن و شهرسازی، شهرداری، استانداری و نظام مهندسی ساختمان انجام می دهند وعده و جلساتی است که خروجی آن برای مردم ملموس نیست.

مدیرکل راه و شهرسازی هرمزگان به خبرنگار مهر گفت: برای رفع مشکل بافت های فرسوده ستادهای توانمندسازی بافت های فرسوده در سطح ملی و در استان ها شکل گرفت و در دولت تدبیر و امید نیز در این خصوص سند ملی بازآفرینی پایدار محدوده ها و محله های هدف و برنامه های احیا و بهسازی و نوسازی شهری مصوب شد.

دستوران با اشاره به انجام مطالعات دقیق برای رفع

بررسی پدیده حاشیه نشینی در همدان ۶۵ هکتار سکونتگاه های غیر رسمی در ملایر

حاشیه نشینی در چند سال اخیر به یکی از معضلات شهر همدان تبدیل شده چرا که در پی مهاجرت های بی رویه از روستاها و شهرهای محروم به همدان این مناطق هر روز متر اکم تر و بیشتر می شود.

توجه به مناطق حاشیه نشین در سفر مقام معظم رهبری به همدان مطرح شد که در این راستا پنج نقطه از شهر همدان به عنوان حاشیه نشین و یا مناطق طرح توانمندسازی شناخته شد.

اکرم محمدی

۱۲۰ هزار نفر در پنج و یا شش نقطه از حاشیه شهر همدان ساکن هستند، اظهار داشت: وضعیت ساکنان حاشیه نشین متراکم است.

ابراهیم کارخانه ای با بیان اینکه در مساحت کمی از شهر تعداد افراد زیادی زندگی می کنند، بیان کرد: توجه به در نظر گرفتن

در زمینه توانمند سازی مناطق حاشیه نشین شهر همدان انجام نشده چرا که هیچ تغییری در آمار ارائه شده دیده نمی شود. نماینده مردم همدان و فامنین در مجلس شورای اسلامی در همین زمینه در گفتگو با مهر با بیان اینکه در رابطه با حاشیه نشینی در شهر همدان جمعیتی افزون بر

گذشته در خیرگزاری مهر در خصوص حاشیه نشینی با تیتراژ «شناسایی ۵۹۷ هکتار منطقه حاشیه نشین در همدان / خانه هایی که ۲۴ ساعته ساخته می شوند» منتشر شد و آمار و اطلاعاتی که مسئولان در این گزارش اعلام کردند، مشاهده می شود که اقدام چندان موثری در بیش از یک و سال نیم گذشته

هم اکنون آمار دقیقی از ساکنان حاشیه نشین همدان وجود ندارد و گفته می شود بین ۲۰۰ تا ۲۰۰ هزار نفر در همدان حاشیه نشین هستند که با توجه به تراکم جمعیت حاشیه نشینی در همدان نیاز به مدیریت صد چندان دارد.

اما طبق گزارشی که در ۱۵ تیرماه سال

به همدان دستور داده شد که برای مناطق محروم و کمتر توسعه یافته تدابیری اندیشیده شود که این مناطق نیز از رفاه اجتماعی نسبی برخوردار شوند.

حمیدرضا طیبی مسرور با بیان اینکه براساس فرمایش رهبری ادارات ذی ربط موظف به انجام توانمند سازی مناطق محروم شدند که بر این اساس تصمیم گیری و کمیته توانمند سازی تشکیل شد، عنوان کرد: کمیته توانمند سازی پنج نقطه شهری را به عنوان مناطقی که مستعد دریافت کمک هستند مشخص کرد اما بعد ها مشخص شد که مناطقی دیگری هستند که نیاز به رسیدگی دارند که از فهرست توانمند سازی جا مانده اند.

وی با بیان اینکه شورای شهر فهرستی از مناطق جا مانده از توانمند سازی تهیه کرد و اسم آن را مناطق الحاقی به توانمند سازی گذاشت و سعی کرد خدماتی که به مناطق توانمند سازی ارائه می دهد به مناطق الحاقی نیز داده شود، عنوان کرد: مناطق اصلی توانمند سازی در همدان مزدقینه، منوچهری، حصار مطهری و امام، دیزج و خضر است.

رئیس کمیسیون فنی، عمرانی، امور زیربنایی و املاک شورای اسلامی شهر همدان با بیان اینکه قسمت هایی از فقیره، راه علی آباد، مجید آباد، حصار مطهری و مناطقی که دوره حلقه ای از قسمت های از جنوب غرب تا شمال غرب شهر همدان ادامه پیدا کرده جز مناطق حاشیه نشینی هستند که نیاز به توانمند سازی دارند، ادامه داد: آخرین جلسه ستاد توانمندی سازی اوایل سال جاری تشکیل و در آن شرح خدمات ادارات ذی ربط بیان شد اما مشکل اصلی حاشیه نشینی تغییر کاربری ها و ریزدانه ای ها است.

● زمین های مناطق حاشیه نشین براساس ضوابط تفکیک نشده اند و در مناطق توانمند سازی زمین های ۵۰ یا ۶۰ متری نیز وجود دارد

طیبی مسرور با بیان اینکه به دلیل اینکه زمین های مناطق حاشیه نشین براساس ضوابط تفکیک نشده اند و در مناطق توانمند سازی زمین های ۵۰ یا ۶۰ متری نیز وجود دارد، افزود: زمین های مناطق حاشیه نشین تفکیک شده اما خدماتی که باید داده شود مد نظر قرار گرفته نشده و دیگر به زمین ۷۰ متری نمی توان خدمات داد.

وی با بیان اینکه مسئله دیگر کاربری های ناهماهنگ با محل است به این معنی که کاربری ها را فضای سبز تعریف کرده اند و در حالی که ساختمان مسکونی ساخته شده و چندین و چند سال است مردم در آنجا زندگی می کنند، ابراز داشت: به منزل مسکونی که در فضای غیر مجاز ساخته شده واقع بینانه پرداخته نشده است.

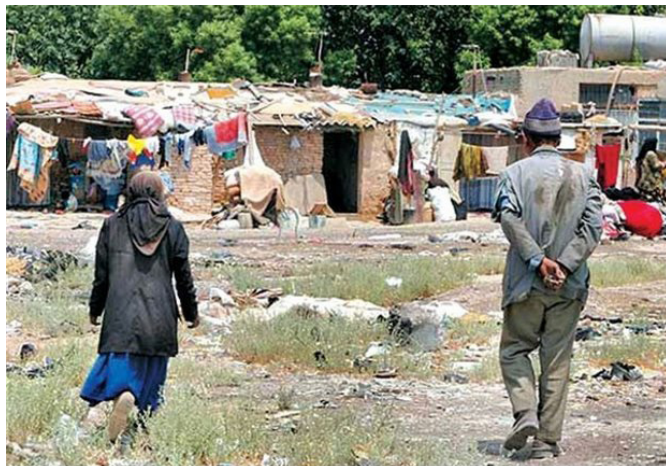
رئیس کمیسیون فنی، عمرانی، امور زیربنایی و املاک شورای اسلامی شهر همدان با بیان اینکه زمین های مناطق حاشیه نشین اکثرا عادی هستند و سند ندارند، اذعان داشت: از آنجایی که این زمین ها عادی است، کمیسیون ماده

اقدامات رونمایی مانند آسفالت، پیاده رو کشی، و غیره نیز به طور کامل در مناطق حاشیه نشین انجام نشده اما خدماتی خوبی ارائه شده است، عنوان کرد: به علت مشکلاتی مثل نبودن آسفالت خدمت رسانی به یکسری از مناطق حاشیه شهر باقی مانده که شهرداری باید رسیدگی کند.

محمد علی اسدی با بیان اینکه اقدامات فرهنگی خوبی در مناطق حاشیه انجام و تاکنون چندین کتابخانه ایجاد شده است، اظهار داشت: اقدامات فرهنگی انجام شده در مناطق حاشیه نشین تأثیراتی خوبی در راستای جذب جوانان داشته است.

وی با بیان اینکه شرکت عمران و مسکن سازان سه رودخانه و کانال فاضلاب را دیوار کشی و رو پوشانی کرده که در ارتقا سطح سلامت بهداشتی مؤثر بوده است، ابراز داشت: دستگاه های دیگر بنا به وظایف خود خدمات خوبی ارائه داده اند.

مدیر عامل شرکت عمران و مسکن سازان استان همدان با بیان اینکه طبق آخرین

آمار سال در سال ۸۵ جمعیت حاشیه نشین همدان ۱۰۱ هزار نفر بود که قطعا اکنون حدود ۲۰ تا ۳۰ درصد افزایش جمعیت داشته است، بیان کرد: با تشکیل ستاد توانمند سازی باید مشخص شود که چه میزان توانمند سازی انجام شده است. اسدی با بیان اینکه سال گذشته فقط یکبار جلسه ستاد توانمند سازی مناطق محروم تشکیل شد و بازنگری مناطق مورد بحث قرار گرفت، عنوان کرد: تعداد جلسات ستاد به تشخیص دبیرخانه های استانی و شهرستانی است که اگر فعال شوند قطعا ستاد هم فعال خواهد شد.

وی با بیان اینکه بحث محرومین زدایی در همدان با سرعتی بیشتر از سایر نقاط کشور انجام می شود، ادامه داد: علاوه بر فعال کردن ستاد توانمند سازی در شهرستان و استان باید فکری به حال گسترش مناطق حاشیه نشین شود که سهم مدیریت شهری در این زمینه بیشتر است.

رئیس کمیسیون فنی، عمرانی، امور زیربنایی و املاک شورای اسلامی شهر همدان نیز در گفتگو با خبرنگار مهر با بیان اینکه هم اکنون مناطق حاشیه نشین به عنوان مناطق توانمند سازی مطرح می شود، اظهار داشت: در سفر مقام معظم رهبری

محمد علی اسدی با بیان اینکه توجه به مناطق حاشیه نشین در سفر مقام معظم رهبری به همدان مطرح شد و همدان جزو شهرهایی است که با راهنمایی و مدیریت ارشد وقت استان (پهروزمرادی)، مسئولان، فرمانداران و تمام دستگاه های ذیربط به صورت بسیجی وار در بحث محرومیت زدایی این مناطق کار کردند، افزود: یکی از خصوصیات خوبی که همدان را به عنوان پایلوت بسیج محرومیت زدایی قرار داد این بود که مبلغ نا چیزی از ردیف عمومی دولت از طریق شرکت عمران و مسکن سازان برای این مناطق ارسال شد.

وی ادامه داد: شش و نیم میلیارد تومان از محل اعتبارات ملی به این پروژه تزریق شد و همین باعث شد تا تمام دستگاه ها بسیج شوند به طوریکه از محل اعتبارات استانی از سال ۸۵ تا امروز حدود ۵۰ میلیارد تومان در مناطق حاشیه نشین هزینه شده است.

مدیر عامل شرکت عمران و مسکن سازان

کارخانه ای با بیان اینکه اعتبارات شهرداری باید به گونه ای باشد که امکانات و تسهیلات عمومی و فضاهای عمومی برای حاشیه نشینان در نظر گرفته شود به گونه ای که زمانی برسد که تسهیلات رفاهی بین همه مردم شهر تقسیم شود، ابراز داشت: شهرداری تهران به مناطق حاشیه نشین که وضعیت خوبی نداشتند توجه کرده و از نظر فضاهای عمومی، خدماتی، رفاهی و غیره همانند بالای شهر است و همه امکاناتی که در بالای شهر وجود دارد در مناطق پایین و حاشیه شهر نیز وجود دارد.

وی با بیان اینکه هر قدر به سمت عدالت حرکت کنیم به همان اندازه توانسته ایم وظیفه خود را به نحو بهتری انجام دهیم، بیان کرد: جلب رضایت مردم محروم و نیازمند از اهداف اصلی نظام اسلامی است.

نماینده مردم همدان و فامنین در مجلس شورای اسلامی با بیان اینکه شهرداری در تقسیم اعتبارات باید توجه کند، بیان کرد: بسیاری از مناطق شهر از معیار مناسب برخوردار نیستند و داشتن مشکلاتی مانند نبود خدمات آب و گاز نیز از جمله مشکلات مناطق حاشیه نشین است.

ابراهیم کارخانه ای با بیان اینکه مسئله حاشیه شهر در همدان بسیار گسترده است و حل آن اعتبارات بسیاری نیاز دارد، افزود: توصیه می کنم شهرداری توجه به مناطق حاشیه نشین را در اولویت برنامه های خود قرار دهد.

● همدان ۵۹۷ هکتار منطقه حاشیه نشین یا منطقه مستعد برای توانمندسازی دارد

مدیرعامل شرکت عمران و مسکن سازان استان همدان نیز در گفتگو با خبرنگار ما با بیان اینکه همدان ۵۹۷ هکتار منطقه حاشیه نشین یا منطقه مستعد برای توانمند سازی دارد، اظهار داشت: سکونت گاه های غیر رسمی یا حاشیه نشینی در همدان شامل پنج منطقه منوچهری، دیزج، حصار امام، خضر و مزدقینه می شود.

مدیرعامل شرکت عمران و مسکن سازان استان همدان با بیان اینکه یکسری

پنج برای تعیین تکلیف این زمین ها را دستورالعملی ندارد و زمانی که پرونده ای به کمیسیون برده می شود به دلیل نداشتن دستور العمل برای پرونده های عادی در کمیسیون از طرح آن خودداری می شود. حمیدرضا طیبی مسرور عنوان کرد: مشکل اصلی مناطق حاشیه نشین نبودن خدمات زیر بنایی و زیر ساختی است.

وی با بیان اینکه اکثر مناطق حاشیه نشین خدمات زیر ساختی مثل آب، برق و گاز ندارند، ادامه داد: در زمان سفر رهبری و سفر ریاست جمهوری به همدان دستور ارائه خدمات به مناطق حاشیه نشین و مدتی به این مناطق خدمات داده شد.

رئیس کمیسیون فنی، عمرانی، امور زیربنایی و املاک شورای اسلامی شهر همدان با بیان اینکه امروز مردم برای آب، برق و گاز به شهرداری و استانداری مراجعه می کنند اما هیچ تدبیری برای این مسئله در مناطق حاشیه نشین وجود ندارد، ادامه داد: زمین های ۵۰، ۶۰ و ۷۰ متری در مناطق حاشیه نشین همدان سال هاست که تفکیک شده

اند و در اختیار مردم قرار دارند.

واگذاری اشاعات به فضاهای غیر مسکونی ممنوع است و قانون نیز آن را تایید می کند طی مسرور با بیان اینکه واگذاری اشاعات به فضاهای غیر مسکونی ممنوع است و قانون نیز آن را تایید می کند، بیان کرد: همه واحد های باقی مانده که خدمات زیر بنایی ندارند غیر مسکونی هستند چراکه مسکونی ها همه تعیین تکلیف شده و آنچه مانده مشکل زیر بنا دارد.

وی با بیان اینکه تغییر کاربری ها در اختیار شورای شهر نیست و شورا صلاحیت ورود به تغییر کاربری ها را ندارد، ابراز داشت: شورای شهر در خصوص تغییر کاربری ها پیشنهاد ارائه می کند اما نمی تواند مصوبه داشته باشد.

رئیس کمیسیون فنی، عمرانی، امور زیربنایی و املاک شورای اسلامی شهر همدان با بیان اینکه حتی چندین بار شورا مطرح کرد که تغییر کاربری ها به صورت پهنه ای انجام شود تا مردم به صورت جداگانه مراجعه نکنند، بیان کرد: احتمالا

طبی مسرور با بیان اینکه در مدت ۱۵ سال گذشته تجربه نشان داده که کمر بند سبز نتوانست به جلوگیری از گسترش حاشیه نشینی کمک کند، اضافه کرد: برای کسی که توان مالی و زمان محدود دارد مهم نیست که کاربری محل چیست چرا که وقتی به دستگاه ذی ربط مراجعه می کند به وی مجوز ساخت و ساز داده نمی شود در نتیجه ناچار به ساخت و ساز غیر مجاز می شود

کرد و برابر قانون اگر این ساختمان ها به ماده ۱۰۰ برود ماده ۱۰۰ رای تخریب می دهد، بیان کرد: ستاد توانمند سازی هر چه

سریع تر در فاصله های کوتاه جلسات خود را تشکیل دهد و اتاق فکری ایجاد شود تا حرف های متخصصان هم شنیده شود.

معاون برنامه ریزی و عمرانی فرماندار همدان نیز در این زمینه با بیان اینکه هم اکنون جمعیت حاشیه نشینی در شهر

همدان به ۲۰۰ هزار نفر رسیده و ۷۰ خانوار حاشیه نشین به ۷۰ خانوار تبدیل شده است، اظهار داشت: توانمندسازی مناطق حاشیه شهر همدان از سال ۸۳ مصادف

با سفر مقام معظم رهبری به استان کلید خورد و در سال ۸۵ در قالب طرح توانمندسازی با کلنگ زنی از سوی استاندار

وقت این طرح به مشاور مربوطه تحویل داده شد.

محمد علی محمدی با بیان اینکه در طرح توانمند سازی حاشیه شهر پنج منطقه حصار امام، دیزج، منوچهری، خضر و مزدقیه به وسعت ۵۹۷ هکتار برای

توانمندسازی شناسایی شدند، ادامه داد: جمعیت این مناطق در سال ۸۳ حدود ۱۰۰ هزار نفر برابر با ۲۰ درصد از جمعیت کل شهرستان همدان بود.

وی افزود: پروژه های پیشنهادی طرح توانمند سازی در هفت کارگروه زیرساختی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، زیست

محیطی، ظرفیت سازی و مسکن و سرپناه مصوب شده و هم اکنون جمعا ۳۷۵ پروژه از این طرح اجرا شده است.

وی با بیان اینکه برای اجرای پروژه ها تاکنون ۵۶ میلیارد و ۸۲۱ میلیون تومان اعتبار از سوی دستگاه های مختلف از

جمله اداره برق، آب، مخابرات، کمیته امداد، شرکت گاز و غیره هزینه شده که رقم قابل توجهی برای بهسازی این مناطق

بوده است، عنوان کرد: با آزادی مهاجرت به شهرها و رشد قارچی حاشیه نشینی به سالهای گذشته و ایجاد مناطق حاشیه

به وی مجوز ساخت و ساز داده نمی شود در نتیجه ناچار به ساخت و ساز غیر مجاز می شود.

وی با بیان اینکه در خصوص تشکیل نشدن ستاد توانمند سازی مناطق حاشیه نشین به دنبال مقصر نیستیم اما اگر این جلسات

تشکیل نمی شود مصوباتی که در جلسات گذشته بوده باید اجرایی شود، ادامه داد:

نمی خواهیم غیر مجاز سازی را افزایش و از فرد متخلف حمایت کنیم اما زمانی که منزلی ساخته شده و بارها دست به دست

گشته دیگر نمی توان کاری کرد از طرفی راضی نیستیم مردم این مناطق در مسائل رفاهی دچار مشکل باشند و باید تصمیمات

گذشته در خصوص حاشیه نشینی همدان به منصفه اجرا گذاشته شود.

رئیس کمیسیون فنی، عمرانی، امور زیربنایی و املاک شورای اسلامی شهر همدان با بیان اینکه در مورد حاشیه

نشینی همه ادارات ذی ربط دخیل هستند، ادامه داد: انجام جلسات ستاد توانمند سازی

همت اداره راه و شهر سازی را می خواهد تا به استانداری درخواست جلسه دهد و از

شهرداری، شورا شهر، دستگاه های خدمات رسان آب، برق، گاز، مخابرات و غیره دعوت

کند تا آمار و گزارش ارائه دهند که تا چه اندازه در توانمند سازی مناطق حاشیه

نشین موفق بوده ایم و اگر موفق نبودیم پیشنهادات و راهکارهای اجرایی در راستای

جلوگیری از گسترش مناطق حاشیه نشین ارائه شود تا در طرح تفصیلی آینده مد نظر قرار گیرد.

● ستاد توانمند سازی هر چه سریع تر در فاصله های کوتاه جلسات خود را تشکیل دهد و اتاق فکری ایجاد شود تا حرف های متخصصان هم شنیده شود

حمید رضا طیبی مسرور با بیان اینکه همه ساختمان هایی که در مناطق حاشیه نشین ساخته شده را نمی توان تخریب

این موضوع در شورا مصوب شود. حمیدرضا طیبی مسرور با بیان اینکه تغییر کاربری مسئله ای نیست که شورای

شهر بتواند در آن وارد شود بلکه همت راه و شهر سازی، استانداری، جهاد کشاورزی

و غیره را می خواهد و همه باید دست به دست هم دهند تا این مشکل حل شود،

اظهار داشت: در دوره های گذشته فکر می کردند اگر حاشیه شهر به عنوان فضای

سبز معرفی شود دیگر مردم در فضای سبز ساخت و ساز نمی کنند و حاشیه نشینی

گسترش پیدا نمی کند در صورتی که این تفکر اشتباه بود.

وی با بیان اینکه با اعلام فضای سبزها مجالی پیدا شده تا ساخت و سازها به

صورت غیر قانونی انجام شود و زمین های فضای سبز به مسکونی تبدیل شود، عنوان کرد: تعداد نیروهای اجرایی شهرداری نیز

زیاد نیست که بتوانند هر روز این مناطق را کنترل کنند.

● مساحت مناطق حاشیه نشین همدان وسیع است و از شرق تا غرب همدان گسترده شده است

رئیس کمیسیون فنی، عمرانی، امور زیربنایی و املاک شورای اسلامی شهر همدان با بیان اینکه مساحت مناطق

حاشیه نشین همدان وسیع است و از شرق تا غرب همدان گسترده شده است و کنترلی

نیز نبوده است، بیان کرد: فضایی که می توانسته به صورت قانونمند به فضای

مسکونی تبدیل شود به صورت غیر مجاز به فضای مسکونی تبدیل شده و در زمینه

اعلام فضای سبز و کمر بند سبز همدان تصمیم غیر کارشناسی انجام شد.

طیبی مسرور با بیان اینکه در مدت ۱۵ سال گذشته تجربه نشان داده که کمر بند سبز نتوانست به جلوگیری از گسترش حاشیه نشینی کمک کند، اضافه کرد: برای کسی

که توان مالی و زمان محدود دارد مهم نیست که کاربری محل چیست چرا که وقتی به دستگاه ذی ربط مراجعه می کند

ولبعصر، خضر و مزدقینه پنج منطقه شهر همدان برای اجرای طرح توانمند سازی هستند که ۶۳ میلیارد و ۳۶۲ میلیون تومان در این راستا هزینه کرده است.

وی با بیان اینکه ۱۹۱ پروژه کالبدی، زیر ساختی، اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی، زیست محیطی و مسکن برای مناطق تعریف شده است، ابراز داشت: از دیگر اهداف شرکت مادر تخصصی و اداره راه و شهر سازی ۱۵ هکتار در منطقه جولان همدان به عنوان پایلوت کشور در این منطقه تملک شد.

● حاشیه نشینی مدیریت شهری را تهدید می کند

مدیرکل راه و شهر سازی استان همدان با بیان اینکه هزار و ۳۰۷ واحد به بانک‌های عامل برای گرفتن تسهیلات ساخت در بافت‌های فرسوده به بانک معرفی شده‌اند، بیان کرد: از این تعداد ۱۱ هزار و ۹۸۱ واحد با بانک‌های عامل عقد قرارداد کرده و تا پایان سال گذشته نزدیک به ۱۱ هزار و ۵۷۱ واحد افتتاح شده‌اند.

● ۲۰۰ هزار نفر از جمعیت همدان در سکونت گاه های غیر رسمی و حاشیه شهر زندگی می کنند

رئیس شورای اسلامی شهر همدان نیز در این خصوص در گفتگو با ما حاشیه نشینی را یکی از معضلات شهر همدان بیان کرد و با بیان اینکه ۲۰۰ هزار نفر از جمعیت همدان در سکونت گاه های غیر رسمی و حاشیه شهر زندگی می کنند، اظهار داشت: همدان یکی از شهرهای پیشگام در ساماندهی سکونت گاه های غیر رسمی کشور است و به عنوان پایلوت کشوری در نظر گرفته شده است.

علی اکبر نظری با بیان اینکه شهر همدان به عنوان پایلوت اقداماتی در زمینه ساماندهی سکونت گاه های غیر رسمی انجام داده است، ادامه داد: حاشیه نشینی مدیریت شهری را تهدید می کند.

وی همدان را یکی از شهرهای پیشگام در ساماندهی سکونت گاه های غیر رسمی کشور دانست و با بیان اینکه و تاکنون طرح های خوبی برای رفع مشکلات و معضلات این مناطق انجام شده است، افزود: باید اعتبارات بخش ساماندهی سکونتگاه های غیر رسمی شهر همدان برای رفع کامل مشکلات تخصیص یابد.

رئیس شورای اسلامی شهر همدان با بیان اینکه همدان بیش از یک میلیون و ۸۵۰ هزار نفر جمعیت دارد و با توجه به تعریف جدید کلان شهرها یکی از کلان شهرهای کشور است، عنوان کرد: رفع تبعیض از طریق بررسی بودجه های استانی که یکی از وظایف شورای عالی استان های کشور است.

با این تفاسیر آنچه مسلم است حاشیه نشینی مقدمه ای بر آسیب های اجتماعی است و باید با توجه به حل این مشکل راه را بر توسعه آسیب های اجتماعی بست.

شد. عضو کمیسیون فنی عمران و شهر سازی شورای اسلامی شهر همدان با بیان اینکه گسترش حاشیه نشینی و تشکیل محلات پر جمعیت با ساختار ناموزون معابر و بناهای غیر استاندارد صد ها آسیب اجتماعی ایجاد می کند، ابراز داشت: خشکسالی و کمبود آب و امکانات در روستاها و مهاجرت به شهر ها سبب ایجاد حاشیه نشینی شده است.

حجت الاسلام موسوی با بیان اینکه همانگونه که در مورد یک انسان تمام امور از جمله بهداشت، تغذیه، مسکن، تحصیل و غیره مورد توجه قرار می گیرد یک شهر ایده آل نیز باید با نگاه همه جانبه و به دور از افراط و تفریط اداره شود، ابراز داشت: در راستای سیاست و مدیریت برای شهر نزدیک به ۶۰۰ هزار نفر جمعیت همدان تمامی امور از جمله معماری و شهر سازی، محیط زیست، خدمات شهری و غیره باید برای

کشور و استان همدان گریبانگیر مدیریت شهری شده بطوریکه آمارهای موجود نشان می دهد حدود یک سوم جمعیت شهر همدان در ۵۹۵ هکتار از مناطق حاشیه ساکن هستند که وجود خرده فرهنگ ها در این مناطق ناهنجاری هایی را ایجاد کرده است. گرچه حاشیه نشینان آسیب زا و منحرف نیستند اما حاشیه نشینی مترادف با آسیب ها و انحرافات اجتماعی است چراکه شرایط و موقعیت اجتماعی ایجاد می کند تا منحرفان در این مناطق ظهور و بروز بیشتری داشته باشند.

عضو کمیسیون فنی عمران و شهر سازی شورای اسلامی شهر همدان در این خصوص در گفتگو با خبرنگار مهر با بیان اینکه در مورد حاشیه نشینی در همدان دو دیدگاه وجود دارد، اظهار داشت: براساس دیدگاه نخست مناطق حاشیه نشین همان سکونتگاه های غیر رسمی هستند که چون هیچ عوارضی برای ساخت و ساز پرداخت نکرده اند و فقط از امکانات رفاهی

ای در شهرها مشکلات زیادی ایجاد شده که در شهرستان همدان در ابتدای طرح توانمندی شهرستان با شناسایی ۱۵ منطقه از شهرستان برای اجرای این طرح فقط پنج منطقه انتخاب شد.

یکی دیگر از اعضای شورای شهر همدان نیز گفت: هم اکنون یک چهارم از مردم همدان در حاشیه زندگی می کنند و این امر به معضلی بزرگ برای مردم و شهرداری همدان تبدیل شده است.

رضا میرزایی با تاکید بر اینکه مدیران مناطق شهری باید با جدیت از ساخت و سازهای غیر اصولی و توسعه حاشیه نشینی در شهر همدان جلوگیری کنند، اضافه کرد: هم اکنون ۹ منطقه حاشیه نشین در شهر همدان وجود دارد که ساخت و ساز های غیر اصولی در معابر مانع ارائه خدمات بخصوص در مواقع بحرانی به این مناطق شده است.

وی حرکت شهرداری در اجرای طرح های شهری را مانعی بزرگ برای ساخت و ساز

همه مردم شهر بر طبق فرهنگ ایرانی اسلامی تدوین و اجرا شود.

● هزار و ۸۵۰ هکتار بافت فرسوده در استان همدان وجود دارد

مدیرکل راه و شهر سازی استان همدان نیز در این خصوص در گفتگو با خبرنگار ما با بیان اینکه هزار و ۸۵۰ هکتار بافت فرسوده در استان همدان وجود دارد، اظهار داشت: راه و شهر سازی استان همدان در راستای تهیه طرح بهسازی و نوسازی بافت های فرسوده و ناکارآمد شهری برای هزار و ۷۰۰ هکتار از بافت های شهری اقدام کرده است.

محمد رودباری با بیان اینکه شهر همدان دارای ۵۹۵ هکتار و شهر ملایر ۶۵ هکتار سکونتگاه های غیر رسمی است، بیان کرد: حصار امام، منوچهری، شهرک

حداقل بهره مند می شوند.

● اطلاق سکونتگاه های غیر رسمی به این مناطق اجحاف در حق ساکنان است

حجت اسلام سید مجید موسوی با بیان اینکه دیدگاه دوم با دیدگاه نخست در تضاد و معتقد است اطلاق سکونتگاه های غیر رسمی به این مناطق اجحاف در حق ساکنان است، ابراز داشت: مردم ساکن در مناطق حاشیه یا سکونتگاه های غیر رسمی از حق خود مینوی بر انتخاب محل سکونت حرف دارند.

وی با بیان اینکه امروزه عمده کار سخت و زیان آور بر عهده حاشیه نشینان است و از کمترین مواهب و حقوق و مزایا بهره می برند، ادامه داد: اگر محلات حاشیه نشین از ابتدا به خوبی مدیریت می شد اکنون بسیاری از مشکلات ایجاد نمی

های غیر اصولی دانست و افزود: باید شهرداری قبل از ورود مردم به ساخت و سازها با برنامه ریزی ورود پیدا کند.

با این تفاسیر و با توجه به اینکه طرح تفصیلی آینده همدان به زودی تهیه خواهد شد باید ستاد توانمند سازی مناطق حاشیه همدان که عملاً فعالیتی ندارد اقدام به برگزاری جلسات کند تا آمار و اطلاعات دقیقی به دست آید و برای تهیه طرح تفصیلی در اختیار متخصصان امر قرار گیرد.

از طرفی با تشکیل ستاد توانمند سازی باید راهکارهایی در راستای جلوگیری از گسترش حاشیه نشینی در همدان اندیشیده و میزان اجرایی شدن مصوبات جلسات سال های گذشته ستاد مورد بررسی قرار گیرد.

معضل حاشیه نشینی یا سکونتگاه های غیر رسمی در بین استان های مختلف

یزد

بررسی پدیده حاشیه نشینی در یزد یزد حاشیه چندانی ندارد

نیره شفیعی پور

روزگاری نه چندان دور، یزد در بافت تاریخی آن خلاصه می شد اما به تدریج شهر گسترش یافت و محله های کوچک و بزرگ و جدیدی به هسته مرکزی یزد اضافه شدند و حریم شهر را شکل دادند و خارج از حریم شهر نیز تا چشم کار می کرد، بیابان بود و کویر. این روزها با گسترش جمعیت و افزایش مهاجرت ها، یزد دیگر منحصر به هسته مرکزی و چند محله جدید تر نیست و خانه ها تا دل بیابان پیشروی کرده اند و نمی توان مرزی میان بیابان و شهر قائل شد.

بیابان هایی که می شد با گسترش جمعیت از آنها به عنوان مکان هایی برای ایجاد کارگاه، کارخانه، پارک و کاربری های خدماتی و هر چیزی به جز کاربری مسکونی استفاده کرد، توسط زمین خواران و افراد سودجو تملک و تفکیک شدند و به مردم کم بضاعتی که امکان خرید زمین در هسته مرکزی شهر و محله های داخل حریم شهر را نداشتند، فروختند. وقتی یزد با افتخار لقب ششمین شهر صنعتی ایران را به خود گرفت و جامعه کارگری از استانهای دیگر به یزد سرازیر شدند، به تدریج استقبال از این سکونتگاه ها بیشتر و بیشتر شد تا جایی که این روزها شاهد گسترش سکونتگاه های غیررسمی و حاشیه نشینی در شهر تاریخی ایران هستیم.

مشکلات این سکونتگاه ها تنها به مخدوش شدن چهره شهر ختم نمی شود و مشکلات بزرگتر در دل کوچه ها و محله های این مناطق است، مشکلاتی که گاهی تا عمق خانواده ها نیز پیش رفته و مشکلات فرهنگی و اجتماعی بسیاری را برای یزد رقم زده است مشکلاتی که بی شک، غافل ماندن از آنها خسارات جبران ناپذیری را برای جامعه به دنبال خواهد داشت.

مسکن اصلی ترین عامل توسعه حاشیه نشینی

یکی از اساتید جامعه شناسی دانشگاه یزد در مورد علل گسترش حاشیه نشینی اظهار داشت: مسکن، اصلی ترین عاملی است که مردم را به سمت حاشیه های شهر و سکونتگاه های غیررسمی کشانده است. علیرضا افشانی عنوان کرد: از زمانی که سکونتگاه های غیررسمی شکل گرفتند،

کم بودن خانه های استیجاری، بالا بودن نرخ اجاره بها در داخل شهر برای افراد کم بضاعت و گران بودن ملک و زمین نسبت به این مناطق، استقبال از مناطق حاشیه شهر بیشتر و بیشتر شد و بسیاری از افراد به رغم اینکه از مشکلات حاشیه نشینی مطلع بودند، به ناچار برای اینکه دخل و خرجشان همخوانی داشته باشد، مسکن خود را در این مناطق انتخاب کردند. وی با اشاره به کمبودهای سکونتگاه های غیررسمی در یزد بیان کرد: در این مناطق به ندرت می توان پارک، کتابخانه، زمین ورزشی و دیگر امکانات سرگرم کننده برای جوانان پیدا کرد و اگر هم فضایی باشد، احداث آن به سه تا چهار سال آینده بر می گردد و پیش از این مردم در این مناطق در فقر کامل امکانات رفاهی به سر می بردند.

ازدواج دختران ایرانی با اتباع خارجی در مناطق حاشیه نشین

افشانی با بیان اینکه در مناطقی از حاشیه شهر یزد اکنون مشکلاتی وجود دارد که شاید زندگی برای هر فردی در این مناطق را بسیار دشوار کند، افزود: در اغلب این مناطق به جز مشکلات رفاهی و شهری، مشکلات فرهنگی پدید می آید و به رغم تلاش های انجام شده از سوی مسئولان و دست اندرکاران امر، امنیت، فرهنگ و ... دچار خدشه به نحوی که حتی برخی ازدواج هایی که در مناطق حاشیه ای شهر یزد صورت می گیرد، تاسف بار است به عنوان نمونه در این مناطق به وفور شاهد ازدواج دختران ایرانی با اتباع خارجی به ویژه افغانه هستیم که این امر خود آسیب هایی به دنبال دارد.

وی با بیان اینکه اغلب اینگونه ازدواج ها

که فجایع بسیاری را به دنبال خود دارند، در میان افراد فقیر جامعه اتفاق می افتد، افزود: افراد فقیر نیز اغلب در حاشیه شهر و سکونتگاه های غیررسمی سکونت دارند و وقوع چند مورد از این ازدواج ها، طلاق های اجباری و کودکانه ای که بی سرپرست یا بدسرپرست و گاهی بدون شناسنامه و هویت مستند در این مناطق، شرایط ناهنجاری در حاشیه شهر به وجود می آورد. افشانی یکی از مهمترین راه حل هایی که می توان برای جلوگیری از وخیم تر شدن اوضاع حاشیه نشینی در یزد به کار گرفت، کم کردن تعداد بیکاران مناطق حاشیه نشین از یک سو و بهبود و ساماندهی اوضاع مسکن در هسته مرکزی شهر دانست. وی تاکید کرد: در کنار رفع مشکلات وی بیکاری، به طور قطع تعدیل نرخ خرید و اجاره مسکن و ساماندهی نظام اجاره نشینی در ساماندهی حاشیه نشینی بسیار اثرگذار خواهد بود و اگر بتوان مشکلات این دو حوزه را حل کرد، به تدریج می توان معضل حاشیه نشینی و سکونتگاه های غیررسمی را در شهری مانند یزد برطرف کرد.

اما شهردار یزد نیز در مورد حاشیه نشینی یزد حرفهای بسیاری برای گفتن دارد و او مقصر اصلی در توسعه حاشیه نشینی را فقط مردم کم بضاعت نمی داند. محمدرضا عظیمی زاده اظهار داشت: شکل گیری سکونتگاه های غیررسمی مرحله به مرحله انجام شده و باید از سرچشمه مانع پیشروی آن شد و به نظر می رسد تخریب منازل در سکونتگاه های غیررسمی منصفانه نباشد.

وی بیان کرد: منشأ اصلی شکل گیری سکونتگاه های غیررسمی، زمین خواری و تصرف اراضی دولتی است به نحوی که

زمین خواران و افراد سودجو با استفاده از غفلت دستگاه ها، اقدام به تصرف اراضی حاشیه شهر و تفکیک و فروش آنها به قیمت ارزان به مردم می کنند که در این راستا دستگاه هایی نظیر استانداری، راه و شهرسازی و ... باید از اراضی خود مراقبت کنند تا این اراضی به چنگ زمین خواران نیفتد.

عظیمی زاده، یادآور شد: ساخت و ساز، مرحله بعدی شکل گیری این سکونتگاه ها است و در این مرحله شهرداری باید به طور جدی وارد عمل شود اما متأسفانه در بسیاری از موارد شاهد ساخت و سازهای شبانه و بی کیفیت هستیم.

زمین خواری، منشأ اصلی شکل گیری سکونتگاه های غیررسمی

وی ادامه داد: بعد از اینکه ساخت و ساز انجام شد، مرحله بعدی ممانعت از پیشروی حاشیه نشینی، کمیسیون ماده ۱۰۰ است که علی القاعده باید در این موارد حکم تخریب صادر کند اما به خاطر وضعیت بد معیشتی مردم و مشکلات مالی آنها، با سازندگان بنا در این مناطق با ارفقت اسلامی برخورد می کند و به این شکل است که خانه ها ساخته شده به رغم همه مشکلات، در مناطق حاشیه شهر ایجا می شوند.

شهردار یزد عنوان کرد: در مواردی هم که کمیسیون ماده ۱۰۰ با جدیت و بدون اغماض اقدام به صدور رای تخریب می کند، دیوان عدالت اداری در اغلب موارد با تخریب موافقت نمی کند. وی، یکی از راهکارهای اساسی برای جلوگیری از گسترش حاشیه نشینی را اقدام به موقع متولیان امر در زمان لازم برشمرد به این معنا که اگر اگانهای نظیر راه و شهرسازی، استانداری و ... از همان ابتدای امر از اراضی خود مراقبت کرده و اجازه ورود و تجاوز زمین خواران و افراد سودجو برای تفکیک و فروش زمین ها را ندهند، هرگز مشکلات بعدی را نخواهیم داشت.

شهردار یزد با اشاره به مدل حاشیه نشینی در شهر یزد عنوان کرد: حاشیه نشینی یزد اغلب توسعه روستاهای نزدیک به شهر یزد بوده است و در مواردی نیز سکونتگاه های غیررسمی خارج از حریم شهرها شکل گرفته اند.

خدمات رسانی آب و برق و گاز برای ساکنان مناطق حاشیه ای و توقعات مردم

وی ادامه داد: بر اساس قانون، این سکونتگاه ها حق دریافت هیچگونه امکاناتی را ندارند اما دستگاه های خدمات رسانی بدون توجه به مجوزهای ساخت و ساز، به خانه های ساخته شده در این مناطق، آب و برق و گاز و تلفن و ... می دهند و این امر برای ساکنان این مناطق توقعات جدیدی نظیر ارائه خدمات شهری و ... ایجاد می کند.

عظیمی زاده در بخش دیگری از سخنان خود با بیان اینکه طرح ساماندهی سکونتگاه های غیررسمی نیز مطرح و مطالعات آن آغاز شد، عنوان کرد: واقعیت آن است که هزینه اجرای این طرح بسیار بالاست و

اتباع غیرمجاز آنها، سکونتگاهی کاملاً رسمی و امن است.

طی یکی دو سال اخیر متأسفانه متکدیان وارداتی نیز به جمع آنها پیوسته اند و این منطقه از یزد را در سیطره خود درآورده اند.

باغداران این مناطق نیز از آنجا که در هنگام برداشت محصول، چیزی نصیب خودشان نمی شود و قبل از برداشت آنها، اهالی منطقه برداشت بی اجازه را انجام می دهند، عطای این باغها را به لقایشان بخشیده اند و اغلب باغهای این منطقه به شکل متروکه رها شده و در برخی موارد نیز باغهای خشکیده تبدیل به خانه هایی برای سکونت ساکنان این منطقه شده است.

معاون عمرانی استاندار یزد در مورد حاشیه نشینی در این مناطق یزد اظهار داشت: حاشیه نشینی در اطراف یزد سبب شده

چون هنوز عقد ما در جایی ثبت نشده بود، نتوانستیم برای فرزندانم شناسنامه بگیریم و اکنون چهار فرزند بی شناسنامه دارم و پدرشان نیز از سه سال پیش به شهر دیگری برای کار رفته و هیچ خبری از او ندارم.

وی گفت: فرزند بزرگم الان ۱۱ ساله است ولی هیچ مدرسه ای او را راه نمی دهند به خاطر همین الاف کوچه و خیابانهاست.

● معضلات خانواده های حاشیه نشین مشکلات این مناطق را دو چندان کرده است

همسایه های ریحانه می گویند، عارف پسر ۱۱ ساله ریحانه معتاد است و چون هنوز بچه است و کسی به او شک نمی کند، خرید سایر معتادان را او انجام می دهد.

نظیر این زندگی در حاشیه های شهر یزد

کرده اند.

یکی از مهمترین معضلاتی که در حاشیه شهر یزد به وفور به چشم می خورد، ازدواج دختران ایرانی با اتباع بیگانه به ویژه افغانه است، دخترانی که پس از یک ازدواج نامیوم و تولد چند فرزند، شوهران خود را گم کرده اند و اکنون به تنهایی بار مسئولیت بزرگ کردن چند فرزند با هویت های نامعلوم را بر دوش می کشند.

ریحانه یکی از زنانی است که در بلوار استقلال همه او را به خاطر شرارت فرزندان نوجوانش می شناسند، زنی که خود نیز در جوانی صاحب چهار فرزند قد و نیم قد است و در حاشیه شهر با امکانات کم و محدود، زندگی می گذراند.

مرور کوتاهی بر زندگی ریحانه، حکایت دختران بسیاری است که در حاشیه شهرهای استان یزد با آگاهی به این سرنوشت دچار می شوند.

اجرای آن زمان بر است. وی افزود: بر اساس این طرح باید مناطق حاشیه شهر و سکونتگاه های غیررسمی به شهر الحاق شود اما واقعیت این است که این مناطق باید به حدی از توانمندی برسند که بتوان آنها را به مناطق رسمی شهر الحاق کرد.

شهردار یزد معتقد است: سکونتگاه های غیررسمی در واقع مانند کودک عقب مانده ای هستند که لاجرم متولد شده اند، اکنون نمی توان آنها را کشت بلکه باید تلاش کرد تا آنها نیز توانمند شوند یعنی باید تلاش کرد حال که این سکونتگاه ها ایجاد شده، حداقل شرایط برای سکونت به وجود بیاید.

واقعیت این است که این روزها وضعیت سکونتگاه های غیررسمی و حاشیه نشین های اطراف یزد خوب نیست و علاوه بر مشکلات و کمبودهای رفاهی که کم و بیش همه از آن مطلع هستند و گذری بر این مناطق، همه ناگفته ها را هویدا خواهد کرد، مشکلات فرهنگی در این مناطق بیداد می کند.

در این مناطق اغلب مردم روستاهای اطراف یزد، اتباع بیگانه و کارگران مهاجر از سایر شهرها ساکن شده اند و در هم آمیختن فرهنگ های متفاوت، آسیب های جدی اجتماعی را به دنبال داشته است، همان آسیب هایی که متأسفانه یزد را ظرف چند سال گذشته از شهری امن و امن به شهری تبدیل کرد که اکنون آمار سرقت، طلاق، اعتیاد و اختلافات خانوادگی در آن بیداد می کند.

این مشکلات اغلب از همین حاشیه های شهر نشأت گرفته و البته این موضوع منحصر به شهر یزد نیست و در اغلب مناطق کشور، مشکلات اجتماعی و آسیب ها از مناطقی بروز و ظهور می کند که در آن فقر مادی وجود دارد و متأسفانه فقر مادی و فقر فرهنگی، زمانی که با یکدیگر پیوند پیدا می کنند، مشکلات بسیاری رقم خواهند زد.

شهر یزد، مناطق حاشیه ای چندان ندارد و دو یا سه منطقه از شهر اکنون درگیر معضل حاشیه نشینی است. حسن آباد، بلوار استقلال و مناطقی از آزادشهر اما همین مناطق نیز آستان واقعی هستند که عبور از آنها به سادگی امکانپذیر نیست.

بسیاری از مشکلات حاشیه نشینی در شهرهای مختلف یکسان است و مشکلات فرهنگی، بهداشتی، آموزشی و اقتصادی مردم این مناطق در بسیاری از شهرها مشترک است اما معضل حضور اتباع بیگانه آن هم از نوع غیرمجاز، مشکلات حاشیه نشینان یزد را دو چندان کرده و این مشکل در کمتر استانی مشاهده شده است.

● اتباع بیگانه علاوه بر بافت تاریخی به حاشیه شهر یزد نیز رسوخ کرده اند

اتباع بیگانه طی سالهای اخیر نه تنها در بافت تاریخی بلکه در حاشیه شهر رسوخ کرده اند و با استفاده از موقعیت مردم این مناطق، در سرهای بزرگی برای آنها ایجاد

علاوه بر مشکلات ساخت و سازهای غیرمجاز و غیراستاندارد، ناهنجاری های اجتماعی و فرهنگی روز به روز افزایش پیدا کند.

● اغلب حاشیه نشینی ها با تصرف غیرمجاز اراضی دولتی همراه است

سید محمدرضا سیدحسینی افزود: اغلب حاشیه نشینی ها، تصرف و تجاوز به اراضی دولتی را به دنبال داشته اما متأسفانه حاشیه نشینی اندک اندک در یزد نیز شکل گرفته و در حال گسترش است.

وی عنوان کرد: در شرایطی که هزینه های بسیاری برای ایجاد فضای سبز در یزد می پردازیم، باغ ها در اطراف شهر خشکانده می شوند و اراضی آنها تفکیک و تبدیل به خانه می شود.

سیدحسینی تأکید کرد: تنها راه مقابله با این ساخت و سازها، شناسایی متخلفان و برخورد جدی و قانونی با آنها است.

به ویژه در اطراف خلدبرین کم نیست اما اغلب خانواده ها به خاطر اقدامات غیرقانونی که انجام داده اند، این مشکلات خود را پنهان می کنند اما حضور و نحوه زندگی آنها در حاشیه شهر، هر روز مشکلات و معضلات این مناطق را بیشتر می کند.

دخترانی که در جوانی بیوه می شوند و کودکانی که به خاطر نداشتن اسناد هویتی، از حداقل های آموزشی نیز بی بهره می مانند و بی سواد و عقب ماندگی فرهنگی آنها، هر روز باری بر بار مشکلات شهر اضافه می کند.

● سکونتگاه های غیررسمی که برای اتباع بیگانه رسمی و امن است

در مناطقی از شهر نظیر اکرمیه و اکرم آباد در واقع گسترش شهر، شهر را به روستا متصل کرده اما این روستاها اکنون گرچه برای زیدیهها سکونتگاه های غیررسمی به شمار می روند اما برای افغانه به ویژه

● درد مشترک دختران حاشیه نشینی که به عقد اتباع خارجی در می آیند

ریحانه می گوید: هنوز وارد ۱۳ سالگی نشده بودم که گلمراد برای کندن چاه به خانه ما در یکی از روستاهای تفت می آمد و در این رفت و آمدها من را از پدرم خواستگاری کرد و پدر برای اینکه از شر ما که هشت دختر قد و نیم قد بودیم، راحت شود، مرا راضی به این وصلت کرد.

وی افزود: گلمراد تبعیت افغانستان داشت و به خاطر نقص مدارک با یک صیغه ۹۹ ساله به هم محرم شدیم تا مدارکش کامل شود و عقد دائمی بین ما برقرار شود اما به خاطر کار گلمراد در یکی از کوره های اطراف شهر یزد، به این منطقه آمدم و مدتی نگذشت که پدر و مادر و خواهرهایم هم به خاطر خشک شدن باغ صاحب کار پدرم به یزد آمدند و همه با هم در یک خانه ۱۰۰ متری زندگی را آغاز کردیم.

ظرف شش سال، چهار فرزند آوردم اما